

Statsvetenskapliga fakulteten
Helsingfors universitet

Statsstruktur och regimförändring

En jämförande studie av sjutton länder i Mellanöstern och
Nordafrika 2011–2019

Andreas Eklund

AKADEMISK AVHANDLING

Som med tillstånd av statsvetenskapliga fakulteten vid Helsingfors universitet
framlägges till offentlig granskning i sal 115, Språkcentrum fredagen den 17 juni
2022 kl. 13.

Helsingfors 2022

Publications of the Faculty of Social Sciences 210/2022
Allmän statslära

ISSN 2343-273X (print)
ISSN 2343-2748 (online)
ISBN 978-951-51-7051-4 (print)
ISBN 978-951-51-7052-1 (pdf)

Unigrafia
Helsinki 2022

Sammandrag

I den statsvetenskapliga forskningen har det riktats mycket uppmärksamhet mot frågor gällande demokrati och demokratisering. Under senare tid har dock ett allt större fokus också riktats mot autokrati och den variation som finns inom denna grupp med länder. I den här avhandlingen studeras hur skillnader i autokratiska länders strukturer kan inverka på regimförändring. Denna typ av länder är intressanta att studera eftersom frågor om stabilitet och utveckling tar sig andra uttryck än i demokratiska länder. Avhandlingens empiriska fokus är sjutton länder i Mellanöstern och Nordafrika och deras utveckling under tidsperioden 2011–2019. Bakgrunden för analysen är de stora protesterna år 2011 som brukar kallas för den arabiska våren. Protesterna utspelade sig i flera länder men de ledde till en mycket varierande utveckling. I avhandlingen analyseras både de omedelbara effekterna av protesterna år 2011 och skillnader i ländernas utveckling under tidsperioden 2011–2019 med hänvisning till ländernas skillnader i regimtyp, statsskap och resurser. Den varierande utvecklingen beskrivs genom tre mönster: demokratisk övergång, ny autokratisk regimtyp och statsförfall. Analysen görs genom qualitative comparative analysis (QCA) och genom uppföljande kvalitativa analyser som placerar in resultatet i ett längre tidsperspektiv. Analysen visar att länderna i vilka det skedde regimsammanfall har utvecklats i mycket olika riktningar där man kan se både demokratisk övergång, skiften mellan autokratiska regimtyper och statsförfall. I länderna med regimöverlevnad kan man däremot inte se en likadan utveckling även om här också finns undantag. Då man studerar hela tidsramen 2011–2019 framgår att utvecklingen i stort motsvarar de förväntningar som ställts på regimtyp, statsskap och resurser även om det gällande regimtyp och statsskap förekommer vissa avvikelser. Avhandlingen belyser också det avstånd som finns mellan regimsammanfall och den efterföljande utvecklingen som kan vara mycket varierande. I avhandlingen speglas därutöver utvecklingen i regionen Mellanöstern och Nordafrika mot den globala utvecklingen av demokrati.

Abstract

There has traditionally in political science research been a strong focus on democracy and how democratic countries function. In recent years there has also been a growing interest towards autocratic countries and their internal differences. The purpose of this dissertation is to study the impact of political structures on regime transitions in autocratic countries. The empirical investigation covers seventeen countries from the Middle East and North Africa and their political development from 2011 to 2019. The countries are compared on the basis of their differences in regime type, stateness and resources. The dependent variable is regime transitions and it is analyzed in two different phases and from two different perspectives. In the first phase, the countries are analyzed based on whether regime breakdown or regime survival took place after the large protests in 2011 that often are referred to as the Arab Spring. This analysis is conducted with qualitative comparative analysis (QCA). In the second phase, the results from the QCA analysis are placed within a longer timeframe from 2011 to 2019. To the extent that changes have occurred they are described as three different patterns: democratic transition, new autocratic regime type and state failure. The analysis shows that the countries with regime breakdown have developed in very different directions, where all of the previously mentioned patterns have occurred. The countries with regime survival have been less diverse in their development, although there also in the group are some deviating cases. The development over the period 2011 to 2019 is in all of the countries largely in line with the theoretical expectations concerning the impact of regime type, stateness and resources on regime transitions. There are however a few examples where deviating patterns concerning regime type and stateness occur. The dissertation provides a broader understanding of the link between regime breakdown and the subsequent political development. The dissertation further discuss the development in the Middle East and North Africa in the light of the global development of democracy.

Förord

Flera personer har hjälpt och väglett mig under avhandlingsarbetet. Jag vill tacka min handledare professor Åsa von Schoultz för alla insiktsfulla kommentarer och för allt stöd under projektets gång. Jag vill också tacka professor Carsten Anckar som varit biträdande handledare. Jag beundrar er förmåga att fokusera på det viktigaste och den erfarenhet och målmedvetenhet ni båda har visat under hela handledningen. Ett tack går också till professor emeritus Jan Sundberg som var min handledare under de första åren av projektet och som introducerade mig till finlandssvenska forskarskolan. Jag vill också tacka docent Maria Ackrén och docent Gustav Lidén som var avhandlingens förhandsgranskare och som gav fina kommentarer om hur den kunde förbättras. Ett tack går också till professor Thomas Denk som hade möjligheten att ställa upp som opponent.

Hela avhandlingsarbetet har gjorts vid Svenska social- och kommunalhögskolan vid Helsingfors universitet. Jag vill tacka hela personalen vid Soc&kom för den trevliga arbetsgemenskapen. Ett speciellt stort tack går till professor Stefan Sjöblom och universitetslektorerna Sebastian Godenhjelm, Kanerva Kuokkanen och Kim Zilliacus. Jag vill också tacka Jaakko Hillo, Isak Vento, Mikael Harjula, Sanna Sääksjärvi och Marjukka Weide som varit verksamma som doktorander samtidigt som jag.

En viktig del av avhandlingsarbetet har varit de seminarier som ordnats av finlandssvenska forskarskolan. Det har varit mycket givande att delta vid seminarierna som ordnats i Helsingfors, Stockholm, Sundsvall, Vasa och Åbo och deltagandet i dem har varit både roligt och lärorikt. Jag vill också tacka professor Anne Holli, professor Mikko Mattila och universitetslektor Hanna Wass för organiserandet av doktorandseminarierna vid Helsingfors universitet. Avhandlingsarbetet skulle inte ha varit möjligt utan de stipendier som jag har fått av Nylands Nation, Ella och Georg Ehrnrooths stiftelse, Oskar Öflunds stiftelse och Waldemar von Frenckells stiftelse. Jag är mycket tacksam för stipendierna och för möjligheten att kunna satsa på avhandlingsarbetet.

Även om avhandlingsarbetet tagit upp mycket tid är det fint att det finns annat innehåll i livet. Jag vill tacka min familj för att ni alltid har stöttat mig och för att ni gett mig möjligheten att tänka på annat än avhandlingsarbetet.

Helsingfors

6.5.2022

Andreas Eklund

Innehållsförteckning

Sammandrag	3
Abstract.....	5
Förord.....	7
Innehållsförteckning	9
Tabeller och figurer	13
1 Inledning.....	15
2 Demokratins utveckling	22
2.1 Den tredje vägen	22
2.2 Mellanöstern och Nordafrika i jämförelse.....	27
2.3 Avhandlingens fokus i förhållande till andra jämförande studier	31
3 Regimtyper	34
3.1 En begreppslig introduktion.....	34
3.2 Demokrati.....	37
3.3 Autokrati.....	42
3.4 Hur skiljer man mellan demokrati och autokrati?.....	46
3.5 Autokratiska regimtyper.....	51
3.5.1 Regimtyper i denna studie	55
3.5.2 Autokratiska regimtypers stabilitet	61
3.5.3 Sammanfattning: denna studies regimtyper	62
4 Statsskap och resurser.....	64
4.1 Statsskap.....	64
4.1.1 Statskapacitet.....	69
4.2 Resurser	77
5 Regimförändring	84
5.1 Byte av regim.....	84
5.2 Autokratisk stabilitet och politisk utveckling	90

5.2.1	Tre möjliga utvecklingsmönster.....	92
5.3	Sammanfattning: teoretiska antaganden.....	98
6	Metodavsnitt.....	102
6.1	Allmänt om jämförande metod och QCA.....	102
6.2	Hur man använder QCA	103
6.3	Fördjupande analyser	110
7	Klassificering av länderna	112
7.1	Val av fall.....	112
7.2	Villkor A: regimtyp	116
7.2.1	Monarkier.....	116
7.2.2	Militärregimer och civila regimer	120
7.2.3	Klassificering i förhållande till andra databaser	129
7.3	Villkor B: statsskap.....	133
7.3.1	Statsskap	136
7.3.2	Statskapacitet	146
7.4	Villkor C: resurser	149
7.5	Kalibrering	153
8	Protesterna och deras effekter.....	156
8.1	Protesterna.....	156
8.1.1	Protesternas storlek.....	159
8.2	Analys av autokratisk stabilitet.....	167
8.2.1	Regimsammanfall (Y).....	167
8.2.2	Regimöverlevnad (~Y).....	175
8.3	Preliminära slutsatser	180
8.4	Alternativa tillvägagångssätt	182
9	Politisk utveckling 2011–2019.....	184
9.1	Utveckling för länder med regimsammanfall	184
9.1.1	Autokrati – demokrati: Tunisien	185
9.1.2	Autokrati – autokrati: Egypten	190

9.1.3	Autokrati – statsförfall: Jemen och Libyen.....	194
9.1.4	Regimsammanfall och utvecklingsmönster 2011–2019.....	199
9.2	Länder med regimöverlevnad	201
9.2.1	Monarkier	201
9.2.2	De övriga lösningarna för regimöverlevnad.....	204
9.2.3	Avslutande kommentarer.....	209
10	Diskussion.....	210
10.1	Teoretiska slutsatser	210
10.2	Utveckling av politiska friheter och medborgerliga rättigheter	216
10.3	Avslutande kommentarer	218
	Källförteckning	220
	APPENDIX	235

Tabeller och figurer

Tabell 1.	Klassificering av autokratiska regimtyper i fem dataset	55
Tabell 2.	Ländernas klassificering i olika dataset	132
Tabell 3.	Våldsmonopol enligt BTI	140
Tabell 4.	Statens identitet enligt BTI	142
Tabell 5.	Grundläggande administration enligt BTI	144
Tabell 6.	Ländernas inkomst från olja och gas	151
Tabell 7.	Kalibrering av villkoren	155
Tabell 8.	Protesternas omfattning	166
Tabell 9.	Datamatrix för QCA analys	168
Tabell 10.	Analys av nödvändighet för regimsammanfall	170
Tabell 11.	Sanningstabell för regimsammanfall	173
Tabell 12.	Lösningarna för regimsammanfall	175
Tabell 13.	Analys av nödvändighet för regimöverlevnad	176
Tabell 14.	Sanningstabell för regimöverlevnad	177
Tabell 15.	Lösningarna för regimöverlevnad	178
Tabell 16.	Utveckling av politiska fri- och rättigheter	218
Tabell A	Medelvärde av BTI statsskap (fråga 1.1, 1.2, 1.4)	235
Tabell B	Medelvärde av administrativ effektivitet	236
Figur 1.	Forskningsdesign	16
Figur 2.	Antal demokratiska länder i världen 1975–2020	26
Figur 3.	Principen för indelning av politiska system	63
Figur 4.	Regimförändring	101
Figur 5.	Nivåer av politiska fri- och rättigheter hos länderna år 2010	115
Figur 6.	Medelvärde för statsskap 2008, 2010 och 2012	145
Figur 7.	Medelvärde för administrativ effektivitet 2000–2010	148
Figur 8.	Utveckling av politiska fri- och rättigheter 2010–2019	200
Figur 9.	Politiska fri- och rättigheter i monarkierna	204
Figur 10.	Republikerna med regimöverlevnad	208

1 Inledning

I december år 2010 inleddes protester i Tunisien som senare kom att sprida sig till flera länder i regionen Mellanöstern och Nordafrika. Dessa protester kom att bli en av de största protestvågorna som utspelat sig i världen sedan slutet av kalla kriget och händelsen är allmänt känd som den *arabiska våren*.¹ Eftersom protesterna var så omfattande och hade så stora effekter har de beskrivits som en historisk brytpunkt (eng. critical juncture) (Kailitz 2013, 41). Det har också dragits paralleller till andra välkända protestvågor som i Öst- och Centraleuropa år 1989 och revolutionerna i Europa 1848 (Butenschön 2015). I skrivande stund har det gått över ett decennium sedan protesterna inleddes och det förs ständigt diskussioner om vad de egentligen ledde till. I den här sortens sammanhang är tio år en kort tid men det är ändå tillräckligt för att kunna urskilja vissa mönster i utvecklingen.

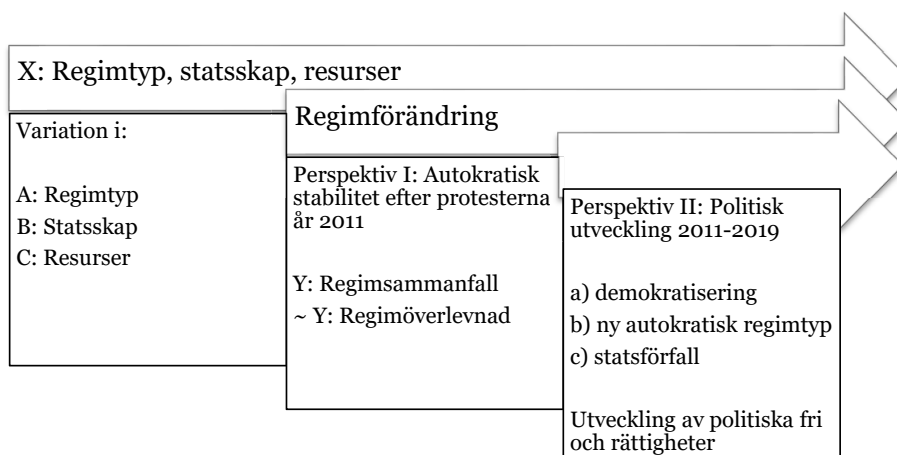
Ur ett statsvetenskapligt perspektiv erbjuder utvecklingen i Mellanöstern och Nordafrika efter protesterna år 2011 ett intressant forskningsproblem. På generell nivå har länderna i regionen mycket gemensamt gällande religion, kultur och historia. Som Seale (1965, 5) konstaterar fanns det på 1800-talet inga större gränser mellan städer som Alexandria, Beirut, Damaskus och Tripoli. Utöver de gemensamma aspekter för länderna som precis nämndes är ett ytterligare gemensamt drag att regionens länder i huvudsak inte är demokratiska. Speciellt sedan 1970-talet verkar det ha skett en slags autokratisk konsolidering i regionen och länderna har sedan dess förblivit på ungefär likadana nivåer gällande politiska fri- och rättigheter (Lynch 2012, 35; Bellin 2004). Den starka trend av demokratisering som man från och med 1970-talet kunde se på global nivå har med andra ord inte slagit igenom i regionen Mellanöstern och Nordafrika.

Även om länderna i regionen Mellanöstern och Nordafrika har mycket gemensamt är det viktigt att poängtera skillnaderna som finns i ländernas strukturer. Det finns en variation inte bara i ländernas regimtyper utan även i hur etablerade deras stater är. Därtill ser man betydande skillnader i att en del länder har stora naturresurser medan andra länder saknar dem. Detta skapar också komplexa kombinationer av likheter och olikheter som ur ett statsvetenskapligt perspektiv är intressanta inte minst med tanke på stabilitet och politisk utveckling. Dessa skillnader i ländernas politiska strukturer är intressanta att studera speciellt i anslutning till de stora protesterna år 2011 och deras effekter.

¹ I den här avhandlingen kommer denna händelse i huvudsak att kallas protesterna år 2011

Syfte

Avhandlingens syfte är att förklara regimförändringar i regionen Mellanöstern och Nordafrika under tidsperioden 2011–2019 med hänvisning till regimtyp, statsskap och resurser. De stora protesterna år 2011 fungerar som övergripande kontext till studien och tidsramen som studien riktar sig in på är åren 2011–2019. Avhandlingens beroende variabel studeras ur två olika perspektiv. Det första perspektivet är de omedelbara effekterna av protesterna år 2011. Här är fokus på om regimerna i regionens länder föll samman eller överlevde till följd av protesterna. Det andra perspektivet är hur länderna har utvecklats under tidsperioden 2011–2019. I den mån det har skett förändringar i ländernas politiska utveckling beskrivs de genom tre mönster: demokratisering, ny autokratisk regimtyp och statsförfall. För att bedöma dessa tre utvecklingsmönster och den politiska utvecklingen i regionen till och med år 2019 kommer det även att studeras hur ländernas politiska fri- och rättigheter har utvecklats. Avhandlingens forskningsproblem kan formuleras i följande forskningsfråga: *hur har variationer i regimtyp, statsskap och resurser inverkat på regimförändringar i Mellanöstern och Nordafrika 2011–2019?*

Figur 1. Forskningsdesign

Avhandlingens teoretiska fokus utgår ifrån att demokrati och autokrati i grunden skiljer sig i förmågan att byta politiskt styre. Demokrati utgår ifrån fria och regelbundna val och att den politiska makten regelbundet byts ut. Att en president inte längre kan ställa upp på grund av begränsningar i mandatperioder eller att en regering avgår efter att ha förlorat ett val är således en naturlig del av hur makten legitimeras. I autokratier finns inte denna

mekanism med regelbunden politisk konkurrens vilket innebär att maktskiften tar sig annorlunda i uttryck. I avhandlingen syftar begreppet *regimförändring* på autokratiska regimers utveckling och det analyseras genom två olika perspektiv. Den första är *autokratisk stabilitet* som syftar på hur hållbara olika autokratiska regimtyper är. Den andra är *politisk utveckling* vilket handlar om de olika riktningar ett autokratiskt land kan utvecklas i. Viktigt att konstatera är att stabilitet syftar på den hållbarhet som de politiska styrena har. Att ett land ur detta perspektiv är stabilt är således inte någonting som ska sammanblandas med nivåer av politiska fri- och rättigheter. I regionen Mellanöstern och Nordafrika kan man se att de flesta länder är autokratier och att utvecklingen sedan protesterna år 2011 varit mycket varierande. Detta skapar även möjligheter att studera hur regimförändringar tar sig i uttryck och hur aspekter som inverkar på detta kan samverka.

Avhandlingens bidrag

Mellanösternstudier är i flera lärosäten ett eget akademiskt ämne och det säger sig självt att området kan studeras ur flera synvinklar. I denna avhandling görs inget anspråk på att analysera regionen med samma djup som regionalt inriktade studier kan göra. Snarare ligger avhandlingens bidrag i att tillämpa statsvetenskapliga resonemang beträffande strukturella skillnader hos autokratiska länder för att förklara utvecklingen i länderna från regionen Mellanöstern och Nordafrika efter protesterna år 2011. Forskningen om autokratier har länge varit mycket mer sparsam än den om demokratier. Som både Karvonen (2008) och Geddes, Wright och Frantz (2018, 1) konstaterar är detta intressant eftersom autokrati rent historiskt varit det vanligaste politiska styrsättet. Detta kan man tydligt se från breda historiska genomgångar (se Anckar 2018; Anckar och Fredriksson 2019) där det framgår att autokratiska regimer räknat i antal år de suttit vid makten klart överstiger demokratier samt att monarki ur ett historiskt perspektiv är den vanligaste regimtypen. Trots detta har forskningen om autokratier varit relativt sparsmakad och fokus har ofta varit på enskilda länder istället för mer generella upplägg (Svolik 2012, 2; Geddes m.fl. 2018, 1-2). Detsamma kan sägas om forskningen om länderna i Mellanöstern och Nordafrika. Forskningen om regionens länder är ofta gjord i form av fallstudier där fokus är tydligt avgränsat och djupt. Av denna anledning tenderar studier om Mellanöstern bli ganska deskriptiva och ha ett fokus där regionens unika karaktär lyfts fram (Anderson 1987, 1). Som Ross (2001, 328) likaså poängterar har flera studier om demokratisering lämnat länderna i Mellanöstern och Nordafrika helt och hållet utanför. En orsak till detta kan vara att regionen inte ingick i den stora våg av demokratisering från 1970-talet till 2000-talet vilket också inneburit att regionens länder inte fått plats i diskussionen om politiska transitioner (Pripstein Posusney 2004, 127).

Mycket av detta ändrades dock då de stora protesterna år 2011 som brukar kallas för den arabiska våren inträffade. De stora protesterna och den efterföljande politiska utvecklingen har gett upphov till en stor mängd forskning. Det har presenterats perspektiv om skillnader i balansen mellan regimerna och staterna och hur detta kan förklara de varierande utfallen efter protesterna (Hinnebusch 2015). Det finns också flera mer detaljerade studier av olika länder som handlar om hur regimerna förankrade sin makt i olika institutioner och bland grupper i samhället (Stacher 2012; Kandil 2012; Saouli 2015). Här brukar fokus vara på de eliter som styr landet och hurdana koalitioner de bildar. I den här typen av forskning krävs fallstudier eller mindre jämförelser där man har ett djupt fokus på olika former av strategier som regimerna använde. Dessa verk är mycket informativa och går in på djupet med att förstå hur de politiska systemen var uppbyggda. Den här avhandlingen kommer dock inte att gå in på lika djupa beskrivningar av länderna som tidigare nämnda verk. Målsättningen med avhandlingen är istället att hålla sig på en mer övergripande nivå för att beskriva autokratiska länder och deras utveckling. Ett exempel på ett verk som fokuserar på protesterna år 2011 och dess effekter ur ett mera strukturellt och övergripande perspektiv är Brownlee, Masoud och Reynolds (2015). Den här avhandlingen kommer att behandla en del av de frågor som diskuteras i tidigare nämnda verk men perspektivet och utgångspunkten är annorlunda.

Avhandlingen skiljer sig från annan forskning i att den kombinerar tre centrala oberoende variabler: regimtyp, statsskap och resurser samt kopplar dessa till regimförändring. Detta möjliggörs genom användning av metoden Qualitative Comparative Analysis (QCA) som klarar av att samtidigt studera både ett utfall och ett icke-utfall. I denna typ av forskning har QCA använts i mycket låg utsträckning (se Pelke och Friesen 2019) och metoden möjliggör systematiska jämförelser mellan ett större antal länder. Därtill följs resultatet av QCA-analyserna upp av kortare fallstudier där ländernas utveckling under åren 2011–2019 analyseras. Det teoretiska perspektivet och tidsperspektivet skiljer sig således från Brownlee, Masoud och Reynolds (2015).

Utöver QCA används också fördjupande kvalitativa analyser. Att på detta sätt kombinera mer övergripande teoretiska perspektiv om autokratiska länder och utvecklingsmönster med en längre uppföljning av utvecklingen efter protesterna i Mellanöstern och Nordafrika är denna avhandlings bidrag. Avhandlingen utgår således från den mer generellt inriktade jämförande forskningen beträffande autokratisk stabilitet och utveckling än vad flera tidigare studier om regionen har utgått ifrån. Det metodologiska perspektivet för avhandlingen möjliggör också att de tre variablerna regimtyp, statsskap och resurser kan behandlas samtidigt vilket också ger möjligheter att se kombinatoriska effekter. Därtill är tidsperspektivet i avhandlingen längre. Fokus i avhandlingen är därmed inte så mycket på själva protesterna och det som man kallar för arabvåren i sig, utan mer på en jämförelse av länderna samt den politiska utveckling som skett fram till år 2019. På så sätt kombinerar denna avhandling centrala teoretiska perspektiv om politisk stabilitet och

politisk utveckling samt kopplar dem till mer övergripande resonemang om demokratisering, byten mellan autokratiska regimtyper samt statsförfall. Därtill förs det en diskussion om den utveckling och tillbakagång beträffande demokrati som skett sedan 1970-talet och utvecklingen i Mellanöstern och Nordafrika placeras in i detta breda sammanhang.

I avhandlingen läggs även fokus på autokratiska regimtyper och deras hållbarhet. Dessa frågor har diskuterats allt mer under senare tid och exempel på forskning är bland annat Geddes (1999), Geddes m.fl. (2014; 2018), Hadenius och Teorell (2007; 2013), Gandhi (2008), Kailitz (2013) och Anckar (2018). En annan aspekt som kommer att studeras är den som relaterar till statens etableringsgrad. Denna aspekt har under senare år blivit alltmer uppmärksammas och utvecklats både genom teoretiska diskussioner och empiriska studier. Denna diskussion som på engelska kallas för *stateness* och som i avhandlingen kallas för *statsskap* har bland annat uppmärksammas i ett specialnummer av tidskriften *Democratization* år 2014. Liknande diskussioner om statens roll har också lyfts fram och populariserats av forskare som Fukuyama (2014a) och Acemoglu och Robinson (2012; 2019). Utöver detta kommer frågan om resurser – något som kallas för *rentier state* på engelska att diskuteras som en inverkan på regimförändringar.

I avhandlingen studeras regimförändring genom två perspektiv: autokratisk stabilitet och politisk utveckling. Här görs det en skillnad mellan de omedelbara effekterna av protesterna år 2011 och hur utvecklingen har gått på längre sikt. Dessa perspektiv utforskas och sammanförs i en analys som vidareutvecklar förståelsen för regimförändringar. Avhandlingen arbetar även med ett metodologiskt upplägg på ett innovativt sätt. Avsikten är således att uppmärksamma två övergripande teman: a) variationer i icke-demokratiska länder samt b) dessa variationers inverkan på regimförändring. Dessa två helheter knyter samman ett flertal frågor som stått i centrum för diskussionen gällande autokratiska länder och demokratisering.

Metod

I avhandlingen används Qualitative Comparative Analysis (QCA) och kvalitativa metoder. QCA är en i grunden kvalitativ metod men som tillvägagångssätt har den en del kvantitativa inslag. En mera ingående diskussion om QCA förs i kapitel sex men som grundprincip kan man säga att QCA brukar användas för jämförelser där man har ett översiktligt antal fall. Metoden använder sig av en tydlig logik och är i grunden kvalitativ eftersom den i hög grad går ut på att utveckla begrepp. I QCA-analyser kan man använda sig av både kvalitativ och kvantitativ data och syftet med QCA är inte att se skillnad i grad utan att i högre grad definiera kvalitativa skillnader. Inom ramen för denna avhandling är detta därför en bra metod att använda sig av. De begrepp och de teoretiska resonemang som avhandlingen använder sig av är i hög grad kvalitativa och befinner sig på en makronivå. Även om QCA på

senare tid har ökat i popularitet verkar det som att metoden inte skulle ha slagit igenom inom fältet *demokratisering* som denna avhandling i bred bemärkelse hör till (Möller och Skaaning 2019). En kartläggning av de metoder som använts mellan 1990 – 2016 i fyra centrala tidskrifter om demokratisering har QCA bara använts i under en procent (Pelke och Friesen 2019, 152). Enligt samma undersökning framgick att nästan hälften av alla publicerade studier inom demokratisering är fallstudier. Eftersom QCA är kvalitativ har den en viktig roll i denna avhandling för att sammanställa och hantera kunskap på en mer abstrakt nivå. Målsättningen blir således att abstrahera den rika information som finns på detalj och fallstudienivå till en systematisk jämförande analys av länderna. I och med att QCA använts i låg utsträckning inom det fält som denna avhandling hör ger avhandlingen på ett metodologiskt plan också ett bidrag.²

Även om QCA har tydliga fördelar är en brist att den håller sig på en ganska abstrakt nivå och inte heller klarar av att analysera utveckling över tid. Av den här anledningen brukar man ibland kombinera QCA med andra mer kvalitativa tillvägagångssätt. Ett sätt kan vara att lägga större empiriskt fokus på vissa fall från olika kombinationer (Beach och Pedersen 2019). Genom detta tillvägagångssätt kan man röra sig från det mer generella till det mer specifika och ge en mer fördjupad förklaring till att olika fall kan skilja sig från varandra. Detta kommer även att göras i den här avhandlingen och resultaten från QCA-analysen kommer att kompletteras med mer ingående analyser av länderna. På det här sättet kan slutsatserna och resultaten från QCA-analyserna ytterligare fördjupas och sättas in i ett vidare sammanhang. Det kommer också att skapa en ytterligare robusthet i analysen och ge möjlighet att följa upp hur resultaten av QCA-analysen tar sig i uttryck över tid.

Material

Materialet i denna avhandling baserar sig på rapporter och utredningar som har gjorts om länderna. En central källa är Freedom House som har studerat utvecklingen av demokrati i världen sedan inledningen av 1970-talet. Freedom House har länge varit den mest använda och välkända källan för jämförelser av politiska rättigheter och medborgerliga friheter i världen.³ Freedom House publicerar årligen rapporten *Freedom in the World* där världens alla länder jämförs gällande sina politiska fri- och rättigheter. Utöver kvantitativa mått gällande nivåer av politiska fri- och rättigheter publicerar de också mer utförliga rapporter om världens alla länder. I och med att Freedom House har

² Den mjukvara som används i analysen är ett paket som heter SetMethods och QCA i programmet R. Utvecklaren av QCA i R är Dusa (2019) och SetMethods är Oana och Schneider (2018).

³ I fortsättningen kommer dessa två helheter att i avhandlingen refereras till som politiska fri- och rättigheter.

en så välinarbetad metodologi och lång erfarenhet av att publicera dessa rapporter är det en användbar källa. Under senare tid har även andra index och jämförelser av demokrati och politiska rättigheter gjorts och dessa har i viss mån kommit att konkurrera med Freedom House. Det mest ambitiösa är *Varieties of Democracy* (V-Dem) som i högre grad är ett vetenskapligt projekt. Inom ramen för V-Dem har det utvecklats flera teoretiska perspektiv och index där världens länder jämförs. V-Dems material är rikt och publikationer baserade på dess data hör till de mest centrala i forskningen om demokratisering. Ett problem är dock att de inte på samma sätt som Freedom House publicerar årsvisa rapporter om den aktuella utvecklingen i världens länder. Av denna anledning blir också mer djupgående jämförelser svårare att göra och V-Dems material passar därför bättre för studier med ett mer kvantitativt upplägg. I den här avhandlingen kommer det ändå att refereras till en del av den forskning som gjorts inom ramen för V-Dem.

En annan källa som används är Bertelsmann Stiftungs *Transformation index* (BTI). Detta index riktar sig endast in på länder som bedöms vara i någon form av transitionsskede. Fördelen med BTI är att de använder sig av en utvecklad teoretisk begreppsapparat och av denna anledning har deras studier väckt allt större intresse. I diskussionen om statsskap kommer BTI:s index och rapporter att användas. Utöver detta kommer det även att användas material från Världsbanken som går under namnet *Worldwide Governance Indicators*. Detta index gäller politisk styrning och förvaltningens kvalitet.

Avhandlingens uppbyggnad ser ut enligt följande. Kapitel två ger en bakgrundsbild och beskriver den globala utvecklingen för demokrati och placerar in Mellanöstern och Nordafrika i detta sammanhang. Kapitel tre beskriver skillnaden mellan demokrati och autokrati som också är av betydelse för studiens utfall. Kapitlet utmynnar sedan i en indelning av autokratiska regimtyper. Kapitel fyra beskriver frågor om statsskap och resurser och vilken inverkan dessa har på politisk stabilitet. Kapitel fem går in på avhandlingens beroende variabel som är regimförändring. Kapitel sex handlar om det metodologiska upplägget och här ingår också en beskrivning av QCA som metod. I kapitel sju görs en klassificering av avhandlingens villkor (oberoende variabler) regimtyp, statsskap och resurser. Kapitel åtta inleds med en översikt av protesterna år 2011 och här görs QCA-analysen av autokratisk stabilitet. Kapitel 9 fortsätter med att de kvalitativa jämförelserna och analyserar den politiska utvecklingen i länderna utifrån en längre tidsram (2011–2019). I detta kapitel ingår också en diskussion om utvecklingen av politiska fri- och rättigheter i regionen. I kapitel tio för en diskussion om de teoretiska slutsatserna.

2 Demokratins utveckling

Från och med 1970-talet inleddes en omfattande trend av demokratisering i världen som kom att pågå till början av 2000-talet. Denna utveckling innebar att stor uppmärksamhet inom jämförande politik riktades på hur länder demokratiseras. Från och med mitten av 2000-talet kan man dock se att den här utvecklingen av demokratisering har avstannat och att den rådande trenden snarare verkar vara den motsatta. Det här har också lett till att det från och med senare delen av 2010-talet inom forskningen blivit ett allt större fokus på demokratins tillbakagång. För att presentera den stora bilden gällande demokratins framväxt och de mer aktuella utmaningarna kommer detta kapitel att diskutera den globala utvecklingen av demokrati sedan inledningen av 1970-talet fram till idag. Därtill kommer utvecklingen i regionen Mellanöstern och Nordafrika att placeras in i detta sammanhang.

2.1 Den tredje vågen

I början av 1970-talet började en tydlig utveckling till demokrati i hela världen. Denna trend har i litteraturen kommit att kallas för den *tredje vågens* demokratiutveckling. Denna beteckning kommer från Samuel Huntingtons bok *The Third Wave* som har kommit att bli en klassiker inom studier av demokratisering. Verket har flera gånger blivit kritiskt granskat och senare forskning har kunnat komplettera och fylla luckor i resonemangen. Trots detta kvarstår ändå den ”tredje vågen” som en flitigt använd referens i studier om demokratisering. I sin deskriptiva förklaring över demokratisering menar Huntington (1991) att det sedan 1800-talet har inträffat tre demokratiska vågor och två motvågor. Den första demokrativågen inleddes i början av 1800-talet till en följd av den amerikanska och franska revolutionen. Långsamt började idéer om allmän rösträtt vinna mark och etableras. Denna utvecklingstrend gick långsamt framåt och kom fram till mitten av 1920-talet att leda till demokratisering i framförallt Europa samt även i viss mån i Sydamerika. I de nordiska länderna kan detta som tydligast ses genom införandet av allmän och lika rösträtt i början av 1900-talet.

Även om den första demokrativågen ledde till betydande demokratiska reformer i flera länder var demokrati vid början av 1900-talet ännu ovanligt. Enligt Huntington (1991) började demokratin dessutom avta i flera länder vid 1920-talet då istället auktoritära utvecklingsmönster och totalitära idéer började vinna mark. Det första exemplet på motdemokratisering inträffade i Italien år 1922 då Benito Mussolini kom till makten och landet övergick från att vara en instabil demokrati till en auktoritär stat. Även i länder som Estland, Polen, Spanien, Uruguay, Argentina och Tjeckoslovakien kunde samma typ av

auktoritära tendenser ses. Det mest uppenbara exemplet på den första motvågen är Tyskland som efter det nazisternas maktövertagande år 1933 snabbt utvecklades till en totalitär regim. (Huntington 1991, 17-18)

Den andra demokratiska vågen inträffade direkt efter slutet av andra världskriget då länder som Italien, Japan och Tyskland återgick till demokrati. Detta var en direkt följd av deras nederlag i andra världskriget. Därtill kunde man på 1940- och 1950-talen se demokratisering i övriga europeiska länder som i Grekland och Turkiet. Även i Latinamerika fanns en del tendenser av demokratisering då länder som Brasilien, Costa Rica och Uruguay gick mot demokrati. Övriga länder som kan inkluderas i den andra demokrativågen är Indonesien, Malaysia och Nigeria. Denna utveckling mot demokrati under den andra demokrativågen blev ändå kortvarig och det började snabbt en ny demokratisk tillbakagång. I Latinamerika syntes detta tydligt då flera länder på 1960-talet övergick i militärstyre. Exempel på länder där detta skedde var Argentina, Brasilien och Bolivien. På 1970-talet skedde en liknande utveckling även i Chile, Ecuador och Uruguay. Den andra demokratiska motvågen kunde också ses på andra håll i världen och länder som Grekland, Filippinerna, Pakistan, Sydkorea och Turkiet kan nämnas som exempel. (Huntington 1991, 18-20)

En stark trend i demokratiutveckling inleds ändå på 1970-talet och det är här som den *tredje demokrativågen* träder in i bilden. Det är också denna utveckling som Huntington (1991) studerar. Demokratiseringsvågen började i Sydeuropa i mitten av 1970-talet då militärregimerna i Portugal, Spanien och Grekland avgick och övergick till demokrati. Denna utveckling kom senare att fortsätta till Latinamerika och till Asien och Afrika. Välkända exempel som kan lyftas fram är regimen Marcos fall i Filippinerna år 1986 och avskaffandet av apartheid i Sydafrika. Vad som ändå ofta betecknas som själva kulminationen av den tredje vågen utspelade sig i Central och Östeuropa år 1989 och Sovjetunionens upplösning. Dessa händelser ledde till en betydande förändring i världspolitiken och inte minst i Europa kunde man se att flera länder övergick till demokrati. (Huntington 1991, 21-25)

I sitt verk menar Huntington (1991, xiii) att den tredje vågen varade från 1974 till 1990 och enligt hans beräkningar övergick 30 stycken länder till demokrati under denna tid. Orsakerna till att den tredje demokrativågen uppstod sammanfattar Huntington (1991, 45-46) i fem punkter. Den *första* är att auktoritära stater fick allt mer problem med legitimiteten vilket inte minst kunde inte minst synas i ekonomisk utveckling där autokratier inte hände med. Den *andra* är att det skedde en stark ekonomisk tillväxt från och med 1970-talet som Huntington menar att utökade medelklassens betydelse i världen. Den *tredje* kopplas till religion där det menas att den katolska kyrkans betydelse och att de tog starkare ställning för mänskliga rättigheter. Den *fjärde* orsaken är både den Europeiska gemenskapen och Förenta staternas ökade fokus på demokratifrågor. Den *femte* menar Huntington att handlar om nya kommunikationsformer som bland annat ledde till betydande protestvågor som skapade så kallade snöbollseffekter. (Huntington 1991, 45-46)

Situationen idag

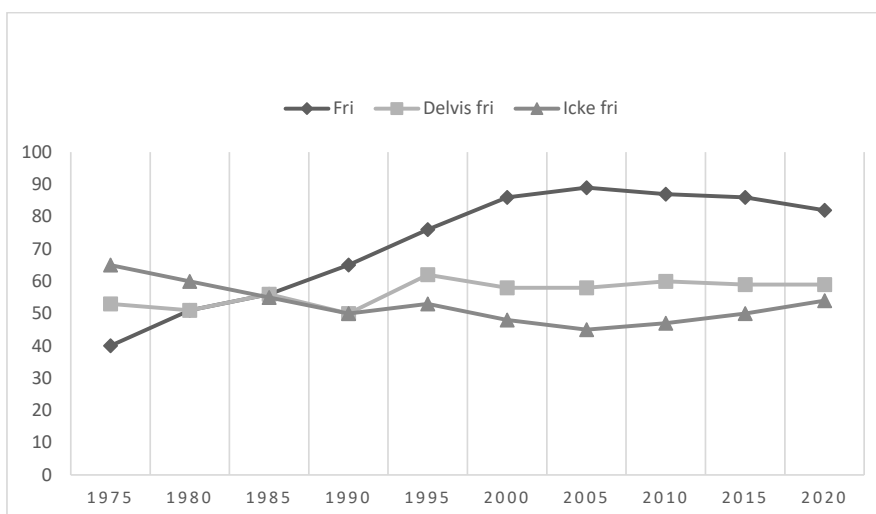
Den utveckling som Huntington kallar för den tredje demokrativågen syns tydligt i figur 2. Som figuren visar har det sedan 1970-talet skett en tydlig ökning av antalet demokratier i världen. Informationen som presenteras är baserad på data av Freedom House som sedan början av 1970-talet publicerat rapporter om politiska fri- och rättigheter i alla världens länder. I dessa rapporter som heter *Freedom of the World* klassificeras länder som antingen *fria*, *delvis fria* eller *icke-fria*. I praktiken är de fria länderna demokratiska medan de icke-fria länderna kan klassificeras som autokratiska. Kategorin *delvis fri* innehåller i sin tur länder som befinner sig någonstans i gråzonen mellan demokrati och autokrati.

Figur 2 visar tydligt att de demokratiska länderna i världen under tidsperioden 1975–2020 har ökat från 40 till 82 stycken (se Freedom House 2021b). På samma sätt har autokratierna under samma tidsperiod sjunkit från 65 till 54 st. Att antalet autokratier har sjunkit är anmärkningsvärt också på grund av att det totala antalet självständiga länder i världen under samma tid har ökat. Under tidsperioden 1975–2020 har antalet *delvis fria* länder ökat från 53 till 59. Trots detta ser man tydligt att demokratiska länderna är den kategori som ökat mest under nämnda tidsperiod. Utöver fri-, delvis- och icke-fri använder sig Freedom House av en klassificering som kallas för valdemokrati (eng. electoral democracy). Denna klassificering är välanvänd inom jämförande politik och den syftar på en mer minimalistisk version av demokrati (se kap 3.2). Freedom House inför alla länder som fyller minimikrav på demokrati d.v.s. åtminstone relativt fria och rättvisa val i denna kategori. I rapporten för år 2019 klassificerade Freedom House sammanlagt 115 av totalt 195 länder som att de fyller kraven för valdemokrati. Detta betyder att knappt 60 procent av världens länder i ordets breda bemärkelse kunde ses som demokratiska. (Freedom House 2020b)

Det är tydligt att den tidsperiod som kallas för *tredje vågen* som inleddes i början av 1970-talet och som höll på till början av 2000-talet ledde till betydande utveckling mot demokrati. De första tecknen på ett slags demokratisk avmattning började dock synas kring mitten av 2000-talet. Denna utveckling har synliggjorts av Freedom House som i sina mätningar visar att det sedan år 2005 konstant har funnits fler länder vars nivåer på politiska fri- och rättigheter har sjunkit än förbättrats (Freedom House 2020a). Det förs en aktiv diskussion om hur allvarlig denna nedgång är och hur den borde tolkas. Forskare verksamma i projektet *Varieties of Democracy* (se Mechokova, Lührmann & Lindberg 2017) har bland annat påpekat att antalet demokratier i världen trots de senaste nedgångarna ändå är på mycket höga nivåer rent historiskt sett. Det är också viktigt att konstatera att nedgångar i demokrati främst sker inom respektive politiska system där etablerade demokratier försvagas medan etablerade autokratier blir mer auktoritära (Mechokova, Lührmann & Lindberg 2017). Trots detta är avmattningen av demokrati så pass tydlig att en betydande del av forskningen

inom den disciplin som brukar kallas för demokratisering i själva verket idag handlar om demokratiska nedgångar. Forskare knutna till Varieties of Democracy och institutets egna rapporter har bland annat talat om en trend som de kallar för *autokratisering* (Lührmann & Lindberg 2019; Varieties of Democracy 2020). Denna trend beskrivs genom tre olika processer: demokratisk recession, demokratiskt sammanbrott och autokratisk konsolidering och är en slags spegelbild till diskussionen om demokratisk transition och demokratisk konsolidering. Den nu pågående trenden av autokratisering menar även Lührmann och Lindberg (2019) i en referens till Huntingtons diskussion att kan ses som en tredje demokratisk motvåg.

Diskussionen om hur de demokratiska nedgångarna ska tolkas pågår idag mycket starkt. I skrivande stund ter det sig som mycket tydligt att demokratin globalt är under press och att det finns klara tecken på autokratisering. Samtidigt finns det en viss sorts tvetydighet i de begrepp som används. Av denna anledning har även tesen om autokratisering fått kritik (Skaaning 2020). Om man ska försöka göra en sammanfattning av läget kan det konstateras att antalet demokratiska länder sett ur ett längre tidsperspektiv ännu är tämligen högt och att det trots allt finns relativt få exempel där demokratiska regimer brutit samman och ersatts av autokratiskt styre. Trots detta kan man se att utvecklingen sedan mitten på 2000-talet varit oroväckande. Enligt Freedom House (2021a) kan man notera att utvecklingen från 2005 – 2020 har visat på tydliga demokratisk nedgångar i flera länder. År 2020 fanns 73 länder i världen där de politiska fri- och rättigheterna försämrades och endast 28 länder där de förbättrades. Enligt Varieties of Democracys årliga rapport har andelen av världens befolkning som bor i autokratier under åren 2010 – 2020 ökat från 48 % till 68 % (Varieties of Democracy 2021a). En utmaning i diskussionen om demokratisk nedgång eller autokratisering är att det används flera olika begrepp för olika företeelser. En del av Skaanings (2020) kritik mot Lührmann och Lindberg (2019) handlar om just detta d.v.s. att deras kriterier för autokratisering inte motsvarar det som t.ex. Huntington (1991) menar med vågor. Trots detta verkar det ändå som att demokratisering som en slags global trend har avstannat och antalet demokratiska eller fria länder sedan mitten på 2000-talet har sjunkit.

Figur 2. Antal demokratiska länder i världen 1975–2020. Källa: Freedom House (2021b) Country and Territory Ratings and Statuses, 1973–2021.

Regionala skillnader

Den ökning av antalet demokratiska länder i världen som presenteras i figur 2 berättar dock inte hela sanningen om demokratins globala utveckling. Eftersom världens 195 länder har stor variation i befolkningsstorlek bör man även se på skillnaderna i förhållande till befolkningsmängd för att få en mer heltäckande bild. Enligt Freedom Houses rapport som gäller år 2020 är 42 procent av alla världens länder fria, 30 procent delvis fria och 28 procent icke-fria. Ser man däremot till befolkningsmängd märker man att 20 procent av världens befolkning bor i fria länder, 42 procent i delvis fria länder och 38 procent i icke-fria länder (Freedom in the World 2021a). Jämfört med rapporten gällande år 2019 (se Freedom in the World 2020a) har det skett en stor förändring då Indien gått från *fri* till *delvis fri*.

Även om den tredje vägen ledde till en betydande demokratiutveckling på flera håll i världen kan man ändå idag se tydliga regionala skillnader. Dessa skillnader syns tydligare då man talar om befolkningsmängd istället för självständiga länder. Enligt Freedom House (2021a) är Europa och Nord- och Sydamerika de regionerna i världen där den största andelen av befolkningen bor i fria länder. Eurasien samt Mellanöstern och Nordafrika är däremot regioner där en klar majoritet av befolkningen bor i icke-fria länder. I både Subsahariska Afrika och Mellanöstern och Nordafrika bor en liten andel av befolkningen i fria länder. Skillnaden är dock att det i den förra finns flera länder som befinner sig i någon slags mellanform mellan demokrati och autokrati. I Subsahariska Afrika bor ungefär 49 procent av befolkningen i delvis fria länder och 42 procent i icke fria länder. I Mellanöstern och

Nordafrika är det däremot 10 procent som bor i delvis fria länder medan hela 85 procent av befolkningen bor i icke-fria länder (Freedom House 2021a).

2.2 Mellanöstern och Nordafrika i jämförelse

Som det konstaterades ovan är Mellanöstern och Nordafrika en region där en mycket stor andel av befolkningen bor i länder som inte är demokratiska. Enligt siffrorna av Freedom House (2021b) fanns det år 2010, d.v.s. året innan protesterna inleddes totalt 47 länder i världen som var icke-fria. Av dessa sammanlagt 47 icke-fria länder världen var åtminstone 14 stycken belägna i Mellanöstern och Nordafrika: Algeriet, Bahrain, Egypten, Förenade Arabemiraten, Irak, Iran, Jemen, Jordanien, Libyen, Oman, Qatar, Saudi Arabien, Syrien och Tunisien (Freedom House 2021b). Detta innebär att en knapp tredjedel av alla världens icke-fria länder år 2010 befann sig i Mellanöstern och Nordafrika regionen. Det som också bör noteras är att majoriteten av länderna i regionen kan betraktas som autokratier. Det finns inte många hybridregimer eller semidemokratiska system d.v.s. det som Freedom House skulle kalla för *delvis fri* i regionen. Ser man däremot till Subsahariska Afrika är knappt hälften av alla länder definierade som delvis fria (Freedom House 2021a). Detta står i tydlig kontrast till Mellanöstern och Nordafrika där majoriteten av länderna hör till kategorin icke-fri. Går man tillbaka i tiden till år 2010 var det endast Israel som klassificerades som *fri* medan Kuwait, Libanon och Marocko betecknades som *delvis fria* av Freedom House (2021b). I och med att både Kuwait och Marocko är monarkier kan inte dessa länder heller ses som semidemokratiska eller illiberala demokratier. Även om Freedom House klassificerar Libanon som delvis fritt konstateras det i deras rapport för år 2010 att Libanon inte kan betraktas som en valdemokrati. Turkiet ingår däremot i Freedom Houses rapporter i gruppen europeiska länder och klassificerades år 2010 som en valdemokrati (Freedom House 2011).

Oavsett val av definition är det klart att en stor del av länderna i regionen Mellanöstern och Nordafrika är autokratier och att demokrati eller olika formers hybridregimer har varit ovanliga i regionen. Detta är intressant eftersom regionen, som Möller och Skaaning (2013) konstaterar inte var särdeles annorlunda ifrån regioner som Subsahariska Afrika, Östeuropa eller delar av Asien innan den "tredje vågen" slog igenom. Trots att flera länder från dessa regioner antingen gick över till demokrati eller utvecklats till bräckliga demokratier förblev Mellanöstern och Nordafrika en region med en anmärkningsvärt hög andel auktoritära politiska system (Möller och Skaaning 2013, 85-86). Även Diamond (2010) som i en artikel fokuserar på demokrati i arabvärlden konstaterar samma sak och menar att demokratin i och med den tredje vågen upplevde en slags globalisering men att detta dock inte syntes i arabländerna.

På längre sikt kan man se att det inte skett några betydande förändringar i de politiska fri- och rättigheterna i Mellanöstern och Nordafrika. En studie av Bellin (2004) menade att ländernas nivåer gällande politiska fri- och rättigheter från och med tidigt 1970-tal till tidigt 2000-tal förblev relativt oförändrade. Även inom regionen har detta lyfts fram. En inflytelserik rapport som publicerades år 2002 av Förenta Nationernas utvecklingsprogram framförde kritik mot hur länderna i arabvärlden har utvecklats. I rapporten som heter *Arab Human Development Report* som publicerades år 2002 nämndes flera utmaningar inom samhällsliga och sociala frågor. Som exempel kan nämnas politiska fri- och rättigheter, utbildning och kvinnors rättigheter. I rapporten konstateras det att det finns tre betydande underskott i arabvärlden som har att göra med frihet, kvinnornas ställning samt utbildning. Vidare dras det också paralleller till hur arabvärlden har utvecklats i relation till övriga regioner i världen.

There is a substantial lag between Arab countries and other regions in terms of participatory governance. The wave of democracy that transformed governance in most of Latin America and East Asia in the 1980s and Eastern Europe and much of Central Asia in the late 1980s and early 1990s has barely reached the Arab states. This freedom deficit undermines human development and is one of the most painful manifestations of lagging political development. (...) In most cases, the governance pattern is characterized by a powerful executive branch that exerts significant control over all other branches of state, being in some cases free from institutional checks and balances.

Arab Human Development Report, 2002, 2

Som citatet för fram har flera av arabländerna politiska system där tyngdpunkten ligger på den verkställande makten och andra politiska institutioner har svårt att mäta sig med och utmana den. Att de flesta länderna i regionen Mellanöstern och Nordafrika är autokratiska kan tydligt ses i Freedom Houses (2021b) klassificeringar. Om man ser på länderna och deras status från och med 1970-talet har de flesta länderna hört till gruppen icke-fri. Israel var från och med 1970-talet till 2010 det enda landet i regionen som klassificerades som fritt. Från och med år 2014 har även Tunisien klassificerats som fritt. Länder som Kuwait, Libanon och Marocko har klassificerats som delvis fria men av dessa länder är det endast Libanon som påminner om någon slags semidemokrati eller hybridregim. Samma sak kan inte sägas om Kuwait och Marocko eftersom de är monarkier.

Tidigare förväntningar om demokratisering

Som det framgick av tidigare stycke skedde det inte någon nämnvärd utveckling mot demokrati i regionen Mellanöstern och Nordafrika i samband med den ”tredje vågen”. Trots att demokrati eller ens hybrider mellan demokrati och autokrati inte etablerats i regionen har det inte funnits brist på initiativ. Den *tredje vågen* hade i själva verket en viss effekt på Mellanöstern och Nordafrika regionen även om den inte ledde till konkret demokratisering. I Jordanien hade det t.ex. vid slutet av 1980-talet börjat uppstå ekonomiska problem vilket ledde till att regimen drog ner på sociala förmåner och subsidier. På grund av detta uppstod omfattande protester vilket ledde till att regimen gjorde en viss politisk liberalisering där bland annat ett undantagstillstånd som varit i kraft i över 30 år upphävdes. Utöver detta ordnades det år 1993 för första gången sedan 1956 någorlunda öppna politiska val (Valbjörn 2017, 185). Ett annat exempel är Tunisien. Då landets president Habib Bourguiba störtades år 1987 fanns det förhoppningar om att det politiska systemet skulle bli mera öppet. I studier menade Freedom House (1989) att Tunisien verkade gå mot en mera pluralistisk demokrati. I Algeriet fanns det vid slutet av 1980-talet en del initiativ för att ge nya partier större utrymme och tillåta mer öppenhet (Layachi 2017, 500). I Bahrain togs det även vid inledningen av 2000-talet en del initiativ till politiska reformer (Crystal 2017, 352-353).

Liknande förväntningar fanns det år 2000 då Syriens långvarige president Hafez al-Assad avled och efterträddes av sin son Bashar al-Assad. Denna tid kort efter Bashar al-Assads tillträde kallas ibland för ”Damascus Spring” och tiden kännetecknades av ökade krav för liberalisering (se Dagher 2019). Ett av kraven som framfördes av en grupp intellektuella och tidigare politiska fångar var att avsluta ett undantagstillstånd som pågått sedan 1963 samt ökade politiska friheter. Vidare framfördes också krav på att frigge alla landets politiska fångar. Även om inte detta fick något direkt gehör frigavs vissa politiska fångar och det infördes även möjligheter för partier allierade med Baathpartiet att ha viss verksamhet (Dagher 2019, 104-105).

Dessa händelser kan på ytan ge ett intryck av liberalisering men i praktiken ledde de inte till någon demokratiutveckling. Detta syns inte minst i Algeriet år 1992 då parlamentsvalet ställdes in (Layachi 2017, 497). I Bahrain urvattnades snabbt reformförsöken och i Jordanien kunde en liknande utveckling ses. Regimen i Jordanien hade slagit ned protester år 1996 och landet var vid slutet av 1990-talet mindre fritt än vad det varit på slutet av 1980 talet då liberaliseringen inleddes (Valbjörn 2017, 186). I praktiken ledde inte dessa initiativ till någon demokratisering och snarare analyserades utvecklingen i termer som Brumberg (2002) kallar ”liberaliserad autokrati”. Detta beskrevs som att regimerna genom att göra antydan till små liberaliseringar kunde bibehålla sitt autokratiska styre. Exempel på detta kunde ses i Algeriet, Egypten, Jordanien, Kuwait och Marocko. Samtidigt finns

det också länder som Irak, Tunisien och Saudi Arabien där inte ens denna typ av tendenser förekom (Brumberg 2002, 56).

På 2000-talet förekom det också protester i regionen. I Libanon utbröt det stora protester år 2005 i samband med mordet på landets tidigare statsminister Rafic Hariri (Saouli 2015, 317). I Tunisien uppstod det år 2008 protester i staden Gafsa som var relaterade till socioekonomiska frågor och levnadskostnader (Freedom House 2009, 729). I Egypten fanns det likaså rörelser som *Kefaya* som år 2005 i samband med presidentvalet fick synlighet och det uppstod också en omfattande våg av strejker i Egypten år 2008 bland arbetare inom textilindustrin (Fazlhashemi 2014, 85-86). Utöver detta ska det inte heller glömmas bort att det kort innan de stora protesterna år 2011 även hade förekommit mycket omfattande protester i Iran i samband med presidentvalet 2009. Det intressanta är ändå att protesterna inte verkar ha lett till att de politiska fri- och rättigheterna skulle ha förbättrats eller att länderna skulle ha ändrat sina politiska system. Snarare har det i regionen förkommit perioder av större öppenhet och perioder av högre repression men dock verkar detta ha skett inom ramarna för ett redan autokratiskt system.

Protesterna som en kritisk tidpunkt

Jämfört med de protester som nämndes tidigare var de som uppstod och spred sig under det som brukar kallas för den arabiska våren klart större. Det som var speciellt med just dessa protester var att de både var så omfattande och att de spred sig till flera olika länder under en kort tidsram. Protesternas inverkan var även stor och under de inledande månaderna 2011 såg det ut som att ländernas regimer skulle falla likt dominobrickor. En bra sammanfattning av både protesterna i sig men även av deras följder presenterades i ett tidigt skede av Marc Lynch:

The uprisings are an exceptionally rapid, intense, and nearly simultaneous explosion of popular protest across an Arab world united by a shared transnational media and bound by a common identity. Those uprisings are playing out very differently across the region and are likely to produce new, very mixed regional politics – some new democracies, some retrenched dictatorships, some reformed monarchies, some collapsed states, and some civil wars.

Lynch 2012, 9

Citatet är mycket träffsäkert speciellt med tanke på att det skrevs i ett så tidigt skede. Lynch konstaterar ändå att regimerna kommit att likna varandra väldigt mycket och att ledarna för länderna suttit vid makten mycket länge oavsett om det handlar om monarkier eller republiker (Lynch 2012, 198).

Denna avhandling kommer att lägga större fokus vid länderna och deras interna strukturer och genom dessa förklara den varierande utvecklingen efter protesterna.

2.3 Avhandlingens fokus i förhållande till andra jämförande studier

Som genomgången i kap 2.1 visade fanns det under en lång tid ett uttryckligt fokus på demokratisering i den jämförande statsvetenskapliga forskningen. Utvecklingen har dock i allt högre grad gått i en riktning där fokus läggs på demokratiers bräcklighet och försvagning. Det skifte som har skett har varit mycket anmärkningsvärt och ännu på 2010-talet förekom diskussioner där man förhöll sig kritiskt till idén om demokratisk nedgång (se Levitsky & Way 2015; Carothers & Youngs 2017). Att fokus på detta sätt har förskjutits från demokratisering till autokratier är inte konstigt med tanke på att den senare är en tydlig trend som pågår idag. Som Geddes, Wright och Frantz (2014) konstaterar har forskning om autokratier ofta förts genom ett demokratiseringsperspektiv även om demokrati som utfall inte alls är det mest självklara. I de situationer en autokratisk regim drabbas av instabilitet är det betydligt mer sannolikt att den autokratiska regimen överlever eller att den blir ersatt av en annan autokratisk regim (Geddes m.fl. 2014, 313). Demokratisering är således bara ett av flera möjliga alternativ.

Trots att det finns flera andra utvecklingsalternativ om en autokratisk regim faller har en stor del av forskningen riktat sig in på demokratisering. I och med att demokratisering är ett så stort forskningsområde har det även förts fram flera olika förklaringar till hur detta sker. Som Huntington (1991, 37) konstaterar finns det en stor mängd variabler som använts för att förklara demokrati. Bland dessa kan nämnas ekonomisk utveckling, modernisering, medelklassens betydelse, utbildning, läskunnighet, religion, tidigare kolonial bakgrund samt den inverkan som grannländer och det internationella samfundet har. Beträffande regionen Mellanöstern och Nordafrika mer specifikt har det också förts fram flera olika förklaringar. I den välkända rapporten Arab Human Development Report (2002) nämndes ekonomisk utveckling, fattigdom, skillnader i utbildning, brister i jämställdhet och andra socioekonomiska aspekter som orsaker till regionens brist på demokrati. Om man använder sig av ett historiskt perspektiv skulle man även kunna tala om kolonialismens roll och att flera länder har uppstått till följd av världspolitiska händelser. Uppdelningen av det Ottomanska imperiet innebar också att idéer om att föra samman dessa områden kom att bli en betydande ideologi (Seale 1965, 5). Till detta hörde också en stark uppfattning om att ländernas politiska system i grunden saknar legitimitet (Khoury och Kostiner 1990, 2-3).

I mer samtida diskussioner om orsakerna till att regionen Mellanöstern och Nordafrika i så hög grad är autokratisk har oljan och naturresursernas roll

förts fram. Stora oljetillgångar innebär enligt den s.k. *rentier state* teorin att regimen får betydande resurser som bland annat kan användas för att bygga upp repressiva strukturer (Beblawi 1990). På ett mer övergripande plan konstaterar Bellin (2004) att det i regionen Mellanöstern och Nordafrika finns flera saker som aktivt skapar repression. Till dessa hör bland annat betydande satsningar på militär samt även militärt bistånd från utlandet (Bellin 2004, 144-148). Det har med andra ord funnits ett intresse för länder utifrån att stöda en del av de styrande regimerna för att garantera det som ofta kallas för stabilitet inom regionen.

Avsikten med avhandlingen är inte att i sig att förklara varför länderna i Mellanöstern och Nordafrika är autokratiska. Snarare ligger fokus på att studera aspekter som inverkar på regimförändring. En aspekt som ofta lyfts fram i detta sammanhang är *regimtyp*. Även om de flesta länderna i regionen är autokratiska finns det ändå tydlig variation i regimtyperna. En del av länderna är monarkier medan andra är republiker. Bland republikerna finns det också skillnader där vissa länder har långa traditioner av militärstyre medan andra i högre grad haft styren som utgått från civila strukturer. En annan sak som kan inverka på regimförändring är statens roll och omfattning. Den engelskspråkiga termen för detta är *stateness* och i avhandlingen används den svenskspråkiga termen *statsskap*. Statskap har fått ökad uppmärksamhet i forskningen under 2010-talet och det har främst studerats som en förutsättning för demokratisering. Det finns dock även studier som har studerat betydelsen av statskap även för autokratier (se kap 4.1). I avhandlingen kommer eventuella skillnader i statens omfattning bland länderna att betonas. Den sista aspekten som kommer att betonas är den om resurser och som på engelska kallas för *rentier state* teorin.

Avsikten är således att lägga fokus på tre strukturella aspekter hos länderna som antas ha betydelse för regimförändring: regimtyp, statskap och resurser. Alla dessa tre aspekter fångar upp intressanta skillnader mellan länderna och de överlappar varandra på ett intressant sätt i regionen Mellanöstern och Nordafrika. Traditionellt kunde man kalla dessa tre för oberoende variabler men som det ska berättas mer ingående i kap 6 benämns dessa istället i enlighet med QCA-metoden för villkor (eng. *condition*). Studiens frågeställning är i linje med tidigare studier beträffande autokratiska regimtypers stabilitet och förändring. Forskning om detta har gjorts av bland annat Geddes m.fl. (1999; 2014; 2018), Gandhi (2008), Hadenius och Teorell (2007; 2013); Kailitz (2013) och Anckar (2018). Dessa studier fokuserar dock endast på regimtypen i sig. Utgångspunkten i denna avhandling är att bredda perspektivet och istället studera autokratiska länder ur en mer holistisk synvinkel. Istället för att endast studera olika regimtyper och deras stabilitet samt förändring kommer analysen att breddas till att även omfatta statskap och resurser. Genom användningen av QCA möjliggörs det att dessa tre villkor behandlas samtidigt och på så sätt genom skapandet av olika kombinationer kan presentera flera möjliga förklaringar.

Det som kommer att studeras är hur villkoren regimtyp, statsskap och resurser samt kombinationer av dessa inverkar på regimförändring. Som det fördes fram i det tidigare kapitlet (se figur 1) kommer regimförändring att analyseras ur två olika perspektiv. Det första som kallas för autokratisk stabilitet riktar sig in på de omedelbara effekterna av protesterna år 2011 och om de resulterade i regimsammanfall eller regimöverlevnad. Detta är utfallet i QCA-analysen. För att kunna få en mer övergripande bild av den politiska utvecklingen kommer även QCA-analysens resultat att studeras över ett längre perspektiv som gäller åren 2011–2019. Här kommer speciell vikt att läggas vid tre olika utvecklingsmönster: demokratisering, ny autokratisk regimtyp och statsförfall. Vidare kommer det att studeras hur länderna som ingår i avhandlingen har utvecklats beträffande politiska fri- och rättigheter.

3 Regimtyper

I detta kapitel kommer regimtyper att diskuteras. För att gå på djupet med vad de betyder kommer kapitlet att inledas med en grundläggande redogörelse över skillnaderna mellan demokrati och autokrati. Efter detta fortsätter texten till att mer precist definiera regimtyper. Även om skillnaden mellan demokrati och autokrati kan tyckas vara basal är det viktigt att på en grundläggande nivå redogöra för skillnaderna eftersom de är viktiga i jämförande politik. Kapitel 3.1 – 3.3. handlar mer generellt om skillnaderna mellan demokrati och autokrati. Kapitlen 3.4 och 3.5 går däremot in på regimtyper i detalj.

3.1 En begreppslig introduktion

En klassisk bild är att demokrati och diktatur är varandras motsatser. Som Lauri Karvonen (2008, 9) skriver skapar dessa två begrepp en slags uppdelning som nästan kan liknas vid gott och ont. Eftersom de två politiska systemen ofta porträtteras på det här sättet kan man som läsare bli överraskad av i hur negativa ordalag demokrati beskrivs i skrifter från antikens Grekland. Platon (2003) förklarar i den åttonde boken i *Staten* sammanlagt fyra olika politiska system; *timokrati*, *oligarki*, *demokrati* och *tyranni*. Även om Platon menade att demokrati och tyranni förvisso var varandras motsatser; den förra ett system med obegränsad frihet och den senare som ett system av trældom, menade han ändå att de hade kopplingar till varandra. De obegränsade friheterna i demokrati leder enligt Platon till att vem som helst kan få makt. På grund av detta finns det risk för att en person med onda avsikter drar nytta av demokratins friheter för att på detta sätt kunna tillskansa sig makt och bli tyrann. Aristoteles presenterar i sin tur en mera utvecklad diskussion beträffande regimtyper där han utgår ifrån tre olika nivåer: enmansstyre, fåtalsstyre och masstyre. Alla dessa tre nivåer har enligt Aristoteles typologi både en god och dålig form. De goda exemplen av politiska system på de tre nivåerna (enmansstyre, fåtalsstyre och masstyre) är monarki, aristokrati och politeia. De dåliga versionerna är däremot tyranni, oligarki och demokrati (Landman 2003, 7). Värt att notera är att Aristoteles klassificering tydligt gör gällande att demokrati hör till de ”dåliga” politiska systemen.

Trots detta har demokrati med tiden kommit att få rollen som det ”minst dåliga” systemet. Ett annat sätt att uttrycka detta på är att demokrati verkar vara det politiska system som är lättast att legitimera (Held 2006, 1). Detta för tankarna till Francis Fukuyamas (1989) välkända tes om historiens slut som trots mycket kritik ändå verkar innehålla en viktig insikt. Denna insikt är att det inte verkar finnas något politiskt system som lättare skulle kunna legitimeras än demokrati och att de flesta politiska ledare idag på sätt eller

annat legitimerar sin makt genom att hänvisa till demokratiska principer. Ett tecken på detta är både avsaknaden av etablerade ideologier som skulle erbjuda ett tydligt alternativ till demokrati och att uttryckligt motstånd till demokrati sällan förs fram. Som Philippe Schmitter (2015, 32) konstaterar har demokrati som *praktik* d.v.s. hur det fungerar en del problem samtidigt som *idealet* demokrati antagligen är starkare än vad det någonsin tidigare varit. Denna utveckling är intressant eftersom demokrati rent historiskt inte alls haft denna roll. Även ur ett teoretiskt perspektiv kan man i enlighet med Held (2006, 1) konstatera att en stor del av den demokratiteoretiska diskussionen genom historien i själva verket varit tämligen kritisk mot demokrati. En kommentar i något liknande riktning har även gjorts av Giovanni Sartori:

“Up until the 1940s people knew what democracy was and either liked or rejected it; since then we all claim to like democracy but no longer know (understand, agree) what it is. We characteristically live, then, in an age of confused democracy. That “democracy” obtains several meanings is something we can live with. But if “democracy” can mean just anything, that is too much.”

Sartori 1987, 6

Forskning om demokrati och autokrati

Då man använder sig av begreppet demokrati bör man vara medveten om dess olika innebörd. Med utgångspunkt ur diskussionen i tidigare stycke kan man säga att demokrati är ett ideal om hur samhället bör styras och det finns en omfattande demokratiteoretisk litteratur och ett flertal synsätt på hur demokrati kan och bör fungera. Utöver detta är demokrati även ett politiskt system som rent konkret styr länder. Balansgången mellan ideal och praktik och hur det abstrakta idealet om demokrati förverkligas i praktiken är en av de mest centrala och pågående frågorna i demokratiska samhällen. Frågor om rösträtt, hur valsystem bör vara utformade, vem som har rätt att styra samt i vilka situationer folkomröstningar borde ordnas är exempel på vanliga diskussioner som förs i demokratier. Denna konstanta diskussion om hur idealet demokrati fungerar i praktiken är det som på många sätt upprätthåller och ger vitalitet till ett demokratiskt system.

Utöver detta är också demokrati ett viktigt analytiskt begrepp inom statsvetenskapen. Flera frågeställningar i statsvetenskaplig forskning utgår från frågor om demokrati och det är utan tvekan det politiska system som statsvetenskapen är mest insatt i. Av den här orsaken utgår det statsvetenskapliga tänkandet ofta från idéer om demokrati vilket är något som även kan märkas i denna avhandling. Demokrati blir därför också ett mångsidigt redskap inom statskunskapen som både kan studeras som

teoretiskt ideal, politiskt styrsätt och verktyg för analys. Detta bidrar i sin tur till att statskunskapen, som Karvonen (2008, 10) konstaterar har en inbyggd "demokratisk skevhet" i sig. Ett exempel som illustrerar detta är att man i analysen av olika politiska system ofta använder grad av demokrati som mått för att identifiera meningsfulla skillnader. På så sätt blir demokrati en slags kvalitet som man mäter hos olika länder (Wahman, Teorell & Hadenius 2013, 21). Av denna anledning brukar autokratier bli "negativt definierade" på så sätt att deras mest centrala kännetecken är att de inte är demokratiska (Wahman, Teorell & Hadenius 2013, 19). Detta syns tydligt i de begrepp som används inom forskningen och termer som "icke-demokratisk" kan därför verka märkliga. Här spelar statsvetenskapens fokus på demokrati tydligt in och som Juan Linz (1975, 176) konstaterar är det lättaste sättet att definiera något genom att identifiera vad det inte är.

En annan orsak till att statsvetenskapen har lagt stort fokus på demokrati är att det som system är lättare att studera än autokrati. Orsaken till detta är att demokratier baserar sig på en tydlig maktfördelning och invanda rutiner. Även om politiken i demokratier ibland kan framställas som ett kompromissande i kulisserna så baserar sig ändå demokratier i regel på transparenta processer. Detta syns inte minst i den tydliga fördelningen mellan verkställande, lagstiftande och dömande makt samt genom invanda rutiner och etablerad praxis för hur politiska frågor behandlas. Detta i kombination med yttrandefrihet och en omfattande och kritisk medieoffentlighet gör att de politiska processerna i demokratier utspelar sig i offentligheten. Därför är det också lätt att följa med hur politiken fungerar i demokratier eftersom de flesta politiska konflikter utspelar sig i offentligheten. Som Milan Svobik (2012, xvii) konstaterar är demokratier i grunden ordningsamma och det finns tydliga formella och informella regler för hur politiken fungerar. Autokratier är däremot betydligt mer komplexa att förstå. Även om de flesta auktoritära stater har grundlagar och formella institutioner så tenderar beslutsfattandet att vara bundet till personer och baseras på informella och icke-transparenta nätverk. Auktoritära regimer bygger ofta sina styren på allianser av t.ex. ekonomiska makthavare, säkerhetsinstitutioner, regionala makthavare, religiösa auktoriteter eller från ett stöd av vissa grupper i samhället (Hague & Harrop 2007, 61-64). Av denna orsak blir en stark tyngdpunkt i autokratier på den verkställande makten vars interna beslutsfattandeprocesser är icke-transparenta. Detta kan också vara en orsak till att studier om autokratier ofta görs i form av fallstudieformat och att mer breda jämförelser mellan olika sorters autokratiska regimer ännu inte är så vanliga (Geddes m.fl. 2018, 1-2).

3.2 Demokrati

Den demokratiska dimensionen

Om man studerar hur demokrati idag uppfattas finns det två olika dimensioner som urskiljer sig: demokrati och liberalism. Som Plattner (2019, 7) formulerar det svarar demokrati på frågan om vem som ska styra medan liberalism handlar om maktbegränsningar och individuella rättigheter. Denna indelning är förenklad men den är intressant att använda för att fördjupa förståelsen för de centrala delarna i demokrati. Den dimension som kallas för demokrati syftar på demokratins ursprungliga betydelse som är folkstyre. I praktiken tar sig denna uttryck genom att organisera fria, rättvisa, allmänna och regelbundna val där den politiska riktningen bestäms. Mer färsk demokratiteoretiska inriktningar om deliberativ demokrati och demokratiska innovationer har gått längre än såhär och frågat sig hur demokratin kunde få en mer närvarande roll som sträcker sig ut över regelbundna val. Trots detta utgör val alltså en grundförutsättning för ett demokratiskt system. Allmänna val organiserar in politiska konflikter i ett etablerat system där politiska aktörer måste tävla om väljarstöd. Denna konkurrens om att vinna väljarstöd är också det enda sättet att få formell politisk makt. Idealet om demokrati som folkstyre har med andra ord organiserats in i formella strukturer som skapar balans och förutsägbarhet. I praktiken har alltså demokratin som ideal blivit en institution. Som Douglass North (1991, 97) skriver är institutioner olika former av både formella och informella begränsningar som skapats för att skapa ordning och minska osäkerhet.

Utgångspunkten för denna demokratiuppfattning om val som det centrala i demokrati kan härledas till Joseph Schumpeters (1994) välkända teori som framlades redan på 1940-talet och som gör gällande att demokrati skall vara en mekanism för att välja ny politisk ledning. En regering ska ges utrymme att regera och sedan mäta sitt stöd genom allmänna val. I dessa val som enligt Schumpeters syn blir en mekanism för att välja politiskt ledarskap kan väljarna bestämma sig för om de vill att regeringen skall fortsätta vid makten eller om den bör bytas ut. Denna syn på demokrati brukar kallas *instrumentell* eftersom demokrati betraktas som en uppsättning procedurer vars uppgift är att framkalla en politisk vilja. Lite krasst uttryckt kan man säga att demokrati enligt denna syn i huvudsak ses som en procedur genom vilken medborgarna fattar beslut om vem som skall styra (Schumpeter 1994). Schumpeters syn på demokrati framgår också tydligt i följande välkända mening:

"And we define: the democratic method is that institutional arrangement for arriving at political decisions in which individuals acquire power to decide by means of a competitive struggle for the people's vote"

Schumpeter 1994, 269

Denna mening är ofta citerad i den demokratiteoretiska litteraturen och den viktigaste delen är konstaterandet om demokrati som ett *institutionellt arrangemang*. Även om denna definition på demokrati ur ett normativt perspektiv och rent praktiskt har klara brister är den tilltalande ur en jämförande synvinkel eftersom den ställer ett tydligt krav på vad demokrati är och hur det kan definieras. Till detta hör också den fråga som Popper ställer d.v.s. hur man kan utforma politiska institutioner så att dåliga eller direkt inkompetenta ledare förhindras att ställa till med allt för mycket skada (Popper 1966, 121). Svaret på denna fråga är att politiska institutioner bör vara utformade så att man med fredliga medel kan byta ut politiska ledare och där politiska beslut vid senare tidpunkt kan ändras (Popper 1966). Här är Schumpeter (1994) inne på liknande tankegångar då han menar att regelbundna val ska kunna erbjuda medborgarna möjlighet att antingen förnya den styrande regeringens mandat eller att välja ett nytt styre.

Schumpeters modell lägger som nämnt fokus på valkonkurrens. Han menar att de politiska ledarna då de väl blivit valda också ska ha mandat att styra och att befolkningen efter detta inte skall blanda sig i hur politiken organiseras. Av denna anledning har också Schumpeters syn på demokrati ofta uppfattats som elitistisk och alltför centraliserad. Istället menar han att "folkstyre" som mest kan sträcka sig till att folket väljer vem som skall styra dem (Held 2006, 143). En kritisk kommentar till detta kan vara att det demokratiska inslaget hos Schumpeter bara ger medborgarna rätt att välja vilken samhällselit som skall inneha makten och styra samhället. Robert Dahl kritiserar också Schumpeters definition för att den inte tillräckligt mycket tar i beaktande att det politiska deltagandet måste vara omfattande (Dahl 1989, 121). Av dessa orsaker brukar också Schumpeters modell kallas för *elitistisk* eller *minimalistisk*.

En annan välkänd modell på demokrati är Robert Dahls polyarki. Dahl brukar tillföras den pluralistiska skolan inom demokratiteori och han anses ofta ha ett annorlunda perspektiv på demokrati än Schumpeter. Detta på grund av att han så tydligt betonar brett deltagande i de politiska processerna. Dahl menar också att Schumpeters modell blir alldeles för centraliserad och elitdriven vilket ger en för begränsad bild av demokrati. Vidare menar Dahl att ett grundläggande krav för demokrati utöver konkurrens är deltagande. För att fördjupa detta nämner Dahl följande krav för polyarki: 1) valda beslutsfattare, 2) fria och allmänna val, 3) allmänna val, 4) rätt att kandidera i val, 5) yttrandefrihet, 6) mångsidig tillgång till information samt 7) föreningsfrihet (Dahl 1989, 221). Dahl fäster stor vikt vid medborgarskapet och rösträtt. Det är också dessa två aspekter: politisk konkurrens och deltagande på bred skala som ligger till grund för polyarki (Dahl 1989). Dahl poängterar att polyarki kan ses som ett tydligt politiskt system som förverkligas genom dessa krav. I praktiken har dock polyarki ofta kommit att användas som en definition på demokrati och modellen används i ett stort antal studier och rapporter om demokrati. Freedom House använder sig i sina

undersökningar av ett frågeformulär som i hög grad handlar om de fri- och rättigheter som Dahls modell tar upp.

Rättigheter

Som Karvonen (2008) konstaterar finns det i demokrati inte bara en demokratidimension utan även en *rättighetsdimension*. Detta kan också beskrivas som *liberalism* (Plattner 2019). För att dessa rättigheter skall existera krävs lagar, oberoende domstolar och en fungerande byråkrati. Avsikten med detta är fungera som en slags garant för att majoriteter inte ska kunna köra över och begränsa minoriteters rättigheter. Om iden om majoritetsstyre blir alltmer starkt på en minoritets bekostnad börjar man istället närma sig den negativa syn på demokrati som Platon och Aristoteles har som ett slags massornas förtryck. Faran blir då att en demokratiskt vald ledare börjar agera tyranniskt och på så sätt skapar ett ofritt samhälle. Denna potentiella fara som majoritetens dominans kan utgöra över en minoritet kallar Alexis de Tocqueville för majoritetens tyranni. Denna typ av frågor är helt centrala i det moderna demokratiska tänkandet och dessa idéer om att begränsa den offentliga makten brukar kallas för *liberalism*. Essäsamlingen *The Federalist Papers* som skrevs i samband med ratificerandet av den amerikanska grundlagen för flera liknande diskussioner om att undvika maktkoncentration. Likaså menade Baron de Montesquieu att makten bör delas i en verkställande, lagstiftande och dömande del. Med detta skulle man undvika att en person på egen hand kan agera enligt de regler denne själv gjort upp.

Individuella rättigheter krävs således för att möjliggöra den politiska jämlikhet som i sin tur ligger till grund för demokrati. För att dessa rättigheter ska fungera i praktiken krävs tydliga regler och utvecklade institutioner som upprätthåller dem. I praktiken är detta det som kallas för rättsstatsprincipen. Politiken måste med andra ord verka inom ett tydligt ramverk där makten i sig inte ligger hos individer utan snarare befinner sig hos institutioner. En viktig del av allt detta är fritt rättsväsende som tolkar lagarna och som är fria från politisk styrning. Denna idé om att demokrati och omfattande politiska fri-och rättigheter är starkt sammankopplade har blivit etablerat och är det som man menar med *liberal demokrati*. Den liberala demokratin utgår med andra ord ifrån att det krävs ett folkligt deltagande för att bestämma den politiska utvecklingen. Samtidigt bör det finnas tydlig maktindelning och individuella rättigheter för att undvika att majoritetstyranni uppstår. Mer längre drivna diskussioner om liberal demokrati lägger stor vikt vid konstitutionella begränsningar, tydlig maktindelning samt begränsade mandatperioder. Allt detta finns för att minimera risken för att demokratin och folkviljan kunde urarta i majoritetens tyranni. Ett exempel på en teoretiker som drar detta resonemang ganska långt är William Riker (1982) som lägger starkt fokus på begränsningar för hur långt den politiska makten kan gå. Den negativa sidan

av allt för starka maktbegränsningar kan dock vara det som Benjamin Barber (1984) kallar för ”politics as zookeeping” – d.v.s. att politiken blir omgärdad av så starka begränsningar att det är svårt att få till politiska förändringar.

Samspelet mellan de två dimensioner som diskuterades ovan: *demokrati* och *liberalism* står i centrum för iden om *liberal demokrati*. Vill man gå in på detaljnivå om hur liberala demokratier ser ut kan man referera till det som Diamond (1999, 11-12) har nämnt (min översättning och sammanställning).

- *Demokratiskt valda ledare ansvarar över kontrollen av staten och dess centrala beslut. Speciellt militären är underkastad valda ledares auktoritet*
- *Den verkställande makten är begränsad i grundlagen och av övriga institutioner såsom oberoende rättsväsende, lagstiftande församling och av andra ansvarsutkrävande mekanismer*
- *Valresultat kan inte bestämmas på förhand och de rörelser som håller sig till grundlagen skall ha möjlighet att ställa upp i val*
- *Minoriteter i landet är varken formellt eller informellt förbjudna att ställa upp i val, utöva sin kultur eller tala sitt eget språk*
- *Medborgarna har utöver partierna också andra sätt att få sin röst hörd som genom föreningar eller rörelser. Därtill finns betydande friheter som yttrandefrihet, församlingsfrihet och rätt att protestera samt mångsidig information och fri media.*
- *Rättssäkerhet som garanterar att alla medborgare är lika inför lag.*

Valdemokrati

Den diskussion som fördes i tidigare stycke presenterade centrala aspekter av det som traditionellt kallas för *liberal demokrati*. I liberal demokrati är de två grundläggande principerna: demokrati och liberalism (rättigheter) både beroende av varandra samtidigt som de i vissa situationer också kan motverka varandra. En intressant fråga är ändå om man tar för givet att demokrati måste ha så omfattande rättigheter d.v.s. drag av liberalism som nämndes ovan. Ett viktigt inlägg i den här diskussionen har presenterats av Fareed Zakaria (1997) som menar att det ofta i västvärlden automatiskt tolkats som att demokrati är den form av liberal demokrati som presenterades ovan. Det kan dock finnas fall där demokrati i termer av majoritetsstyre och röstande förvisso existerar men där principerna om liberalism är betydligt svagare. Zakaria talar därför om en trend som han kallar för *illiberal demokrati* och som bygger på tanken där demokrati (val, röstande) och liberalism (rättsstat, medborgerliga rättigheter) separeras på den senares bekostnad (Zakaria 1997).

På 1990-talet började det också visa sig att en del av de nya demokratierna som uppstått från och med den *tredje demokratiågen* (se kap 2.1) innehöll fler brister än vad man kanske först hade trott. I praktiken kunde man i länder från Latinamerika till Afrika se att demokratiska val förvisso ordnades men där ändå korrupktion, kriminalitet och i flera fall även bristande rättsskydd ledde till länderna inte kunde ses som utpräglade liberala demokratier (Diamond 1996). Denna tendens blev senare studerad mycket flitigt och det ledde till en våg av nya definitioner som illiberal-, semi-, eller pseudodemokrati. Den stora och varierande mängd olika definitioner på demokrati som uppstod kallade Collier och Levitsky (1997) för *demokrati med adjektiv*.

Under senare år har diskussionen om illiberal demokrati fått en ny aktualitet och ämnet har diskuterats i en lång rad uppmärksammade böcker som b.la. Müller (2016), Levitsky och Way (2018), Mounk (2018), Pappas (2019). Ett slags röd tråd i dessa verk har varit att det finns politiska ledare som använder sig av demokratins processer som att föra valkampanjer och ställa upp i val men att de samtidigt ändå styr autokratiskt. I praktiken inleds detta ofta av att en politisk ledare uppnår genuina framgångar i val och att denne sedan utvecklar ett styre som blir alltmer tydligt auktoritärt. I vissa fall kan detta utvecklas till att landet går från att vara en slags "illiberal demokrati" till att i allt högre grad likna en auktoritär stat. Som Levitsky och Way (2018) konstaterar har detta inneburit att en stor del av demokratins förfall paradoxalt också sker via demokratiska processer och har orsakats av valda politiker. För att förstå detta fenomen bättre menar vissa t.ex. Mounk (2018) att ett begrepp som "illiberal demokrati" är analytiskt användbart och att det är meningsfullt att skilja mellan liberala och illiberala demokratier. Detta sätt att resonera har ändå fått en hel del kritik och andra som Müller (2016) menar att detta är ett farligt sätt att omdefiniera i grunden autokratiska styrelsesätt till att framstå som en slags variant av demokrati.

Det är inte skäl att desto mer i detalj gå in på den diskussion som fördes ovan om illiberal demokrati. Det kan ändå konstateras att det i jämförande studier kan vara användbart att använda sig av ett maximalistiskt och minimalistiskt perspektiv på demokrati. Det är viktigt att komma ihåg att liberal demokrati med dess starka fokus på rättigheter och rättsstat tar lång tid att utveckla. För att en etablerad rättsstat ska kunna utvecklas krävs det lång tid och det är därför orealistiskt att förvänta sig att samtliga principer om liberal demokrati som t.ex. Diamond (1999) nämner kan etableras snabbt i ett land som under lång tid styrts autokratiskt. Av dessa anledningar kan det vara användbart att använda sig av en mer utvecklad definition av demokrati (liberal demokrati) och en mer minimalistisk version av demokrati då man studerar övergångar från autokrati till demokrati. I den jämförande litteraturen brukar man kalla den minimalistiska definitionen på demokrati för valdemokrati (eng. electoral democracy). Denna definition syftar på länder som följer demokratiska principer om regelbundna val men där det finns

övriga brister i hur vissa rättigheter tar sig i uttryck. Detta ska diskuteras vidare framåt i texten.

3.3 Autokrati

Platon och Aristoteles använder sig av begreppet *tyranni* för de politiska system som styrs av en enda person. Detta kan jämföras med *oligarki* som är ett system som styrs av en liten grupp och *demokrati* som styrs av massorna. I denna bemärkelse har den klassiska motsättningen mellan demokrati som masstyre och tyranni som enmansstyre en betydande historisk tyngd. En stor skillnad är dock att demokrati idag, som Held (2006, 1) konstaterar, har lyckats skapa sig en ställning som det politiska system som lättast kan legitimeras. Denna skillnad är betydande från Platon och Aristoteles som inte beskriver demokrati i särdeles positiva ordalag. Övriga begrepp som funnits genom historien för det som kallas för *tyranni* är despoti, envælde och diktatur. Som Linz (1975, 177) konstaterar var begreppen absolutism och despotism på 1700-talet sådana som beskrev politiska system som inte hade några begränsningar. Begreppet diktatur härstammar i sin tur från Romarriket där det användes som en tidsbestämd tjänst på sex månader som användes vid undantagstillstånd (Linz 1975, 185).

Linz menar att diktatur som begrepp även i modern mening borde användas endast i de fall där det råder temporärt styre och där reglerna för politiskt styre sätts på undantag (Linz 1975, 187). Trots detta har *diktatur* sedan inledningen av 1900-talet i allmänt språkbruk blivit ett begrepp som används för autokratiska stater (Linz 1975, 177). Som vetenskaplig definition har diktatur inte en bred användning och därför har man istället använt begreppet auktoritär (eng. authoritarian) som utgår från en definition som Linz lanserat. Med tiden har definitionen auktoritär regim kommit att bli ett paraplybegrepp för stater som inte är demokratiska. Den kanske mest abstraherade definitionen på länder som inte är demokratier är emellertid *autokrati* som kan användas som spegelbild till demokrati. I denna avhandling kommer det att användas begreppet *autokrati* och det syftar på icke-demokratiska stater.

Totalitära regimer

Som det nämndes i tidigare stycke finns det flera olika begrepp som kan användas för länder som inte är demokratiska. På 1950-talet talades det mycket om totalitarism och totalitära regimer. Begreppen *totalitarism* eller *totalitär* brukar användas för att beskriva en regimtyp eller för att mer generellt beskriva ett samhällstillstånd där en ideologi genomsyrar hela samhället ner på individnivå. Det är lätt att förväxla totalitarism med tyranni eftersom båda systemen är repressiva och styrs diktatoriskt. En avgörande

skillnad är ändå att totalitarism är betydligt mer långtgående. Friedrich och Brzezinski (1965) beskriver den här skillnaden som att traditionella tyrannier antingen exkluderade individer från vissa delar av samhället eller alternativt utnyttjade denne till fullo som t.ex. i krig. Skillnaden är ändå att det i tyranni inte finns ett större ideologiskt projekt i bakgrunden som på samma sätt skulle utgå från att kontrollera individen (Friedrich och Brzezinski 1965, 3-4). Det är också här som totalitära regimer skiljer sig från traditionella former av tyranni enligt författarna.

Det antagligen mest inflytelserika verket om totalitarism är Hannah Arendts *The Origins of Totalitarianism* som ursprungligen publicerades år 1951. Hon skriver i verket om *massorna* som ligger som en slags grund för totalitarismen. Massorna skapar en slags kollektiv kraft som helt vill störta den rådande samhällsordningen. Detta är också en viktig iakttagelse om hur totalitarismen fungerar. Till skillnad från tyranni där en familj eller elit kan styra ett land, baseras enligt Arendt det totalitära styret och dess politiska kraft på betydande mobilisering bland stora delar av befolkningen (Arendt 2004).

Carl Friedrich och Zbigniew Brzezinskis verk *Totalitarian Dictatorship and Autocracy* som ursprungligen publicerades år 1956 är ett annat centralt verk om totalitarism. Författarna använder begreppet autokrati (eng. autocracy) som en definition på ett icke-demokratiskt system. Detta beskriver de på så sätt att det i autokratier inte riktas någon ansvarsutkrävning gentemot ledaren. Totalitarism menar författarna att kan definieras som en variant av ett autokratiskt politiskt system, som på grund av industrialisering och teknologisk utveckling klarar av att upprätthålla en nivå av kontroll som inte tidigare har kunnat ses (Friedrich & Brzezinski 1965, 15). Totalitarism är starkt kopplat till teknologisk utveckling den höga nivå av kontroll som denna utveckling möjliggör. Denna bild sammanfattas av författarna genom ett konstaterande: "[...] totalitarian dictatorship is a new phenomenon; there has never been anything quite like it before" (Friedrich & Brzezinski 1965, 19). Författarna lägger fram följande kännetecken för totalitarism: 1) tydlig ideologi, 2) massparti som leds av diktatorn, 3) system för terror, 4) monopol över information, 5) monopol över vapen och 6) fullständig kontroll över landets ekonomi (Friedrich och Brzezinski 1965, 22).

Grundläggande kännetecken för totalitarism blir inte bara en fullständig kontroll över alla viktiga samhällsfunktioner men även att det finns en ideologi som genomsyrar samhället. Vidare är frågan om våld och terror viktig i diskussionen om hur totalitära regimer fungerar. Juan Linz (1975, 188) som skrivit om skillnaden mellan totalitära och auktoritära regimer ställer sig dock kritiskt till uppfattningen om att totalitära stater i grunden skulle sträva efter att upplösa skillnaden mellan stat och samhälle och skapa en slags "ny människa". Istället menar han att de centrala elementen hos totalitära regimer är följande: ideologi, massparti, organisationer avsedda att skapa mobilisering samt en koncentrerad politisk makt sitter hos en person eller en liten grupp. Det viktiga är att alla dessa element ska finnas samtidigt i en regim för att den ska vara totalitär (Linz 1975, 188-189). I totalitära regimer menar Linz att det

kan existera maktkamper och intressekonflikter hos de olika organisationerna i det politiska systemet. Dessa konflikter utgår dock inte från olika politiska inriktningar utan snarare finns konflikterna ”inom” regimen. Linz menar därför att en totalitär regim baserar sig på a) ett tydligt maktcenter som förvisso kan skapa maktrider mellan dess organisationer, b) en tydlig ideologi som samtliga styrande lyder under c) en stark mobilisering av medborgarna (Linz 1975, 191). Diskussionen om totalitära regimer är viktig på så sätt att den lyfter fram flera drag som kan finnas i autokratiska regimer. Man brukar ändå inte i jämförande studier längre tala om totalitära regimer. Som Hadenius och Teorell (2007, 144) konstaterar har definitionen med tiden dock kommit att bli föråldrad i och med att få politiska system fyller alla de kriterier som har ställts. Icke-demokratiska länder brukar därför kallas autokratier eller auktoritära regimer.

Auktoritära regimer

Den begreppsliga diskussionen om autokratiska regimtyper kom att utvecklas på 1960-talet av bland annat Juan Linz som vidareutvecklade begreppet auktoritär regim (eng. authoritarian regime). Linz menade att uppdelningen av regimer i världen som antingen demokratiska eller totalitära var ofullständig och att det fanns behov att skapa nya begrepp. Ett av Linz argument är att både demokratiska och totalitära regimer kräver en mycket välutvecklad statsapparat och institutioner för att uppnå den form av samhällskontroll som båda systemen kräver. Ett flertal stater i världen hade enligt Linz inte denna kapacitet vilket också innebar att de varken klarade av att vara fullt demokratiska eller totalitära. Ett exempel som Linz lyfter fram i fallstudieformat är Spanien som var klart odemokratiskt men ändå inte totalitärt. Skiljelinjen mellan demokratiska och auktoritära system går enligt Linz att finna i omfattningen av politisk pluralism. Där demokratier har en mycket omfattande politisk pluralism har auktoritära stater en *begränsad pluralism* (Linz 1964). Linz beskriver de centrala dragen hos auktoritära stater i följande mening:

“Authoritarian regimes are political systems with limited, not responsible, political pluralism: without elaborate and guiding ideology (but with distinctive mentalities); without intensive nor extensive political mobilization (except some points in their development); and in which a leader (or occasionally a small group) exercises power within formally ill-defined limits but actually quite predictable ones.”

Linz 1964, 297

Som citatet ovan antyder kännetecknas auktoritära politiska system av att de har en *begränsad och inte genuin politisk pluralism*. Där demokratiska samhällen har en betydande politisk pluralism i den bemärkelsen att flera olika politiska rörelser tillåts delta och att ingen har ett monopol på politisk makt, karakteriseras istället auktoritära stater av en begränsad pluralism (Linz 1975, 265). Ger man sig in för att tolka vad detta rent konkret kan innebära kan man dra paralleller till Dahls (1989) polyarkimodell (se kap 3.1.) som betonar politiska fri- och rättigheter. Det ska med andra ord vara möjligt att delta i demokratin inte bara genom politiska val men också via civilsamhället. Därtill innebär yttrandefrihet att olika sorters åsikter och synpunkter kommer fram. Begränsad pluralism betyder inte nödvändigtvis att all opposition skulle vara förbjuden eller att medieklimatet skulle vara fullständigt kringskuret. Om man däremot ska försöka tolka vad begränsad pluralism innebär skulle det kunna vara det är svårt att föra fram vissa politiska rörelser och yttringar som kan hota regimen. I praktiken kan detta ta sig i uttryck genom att viss kritik och opposition är tillåten så länge som den inte hotar regimen ställning.

Den begränsade pluralismen innebär således att den styrande regimen har ett intresse av att begränsa all form av kritik eller politisk mobilisering som kan tänkas utgöra ett reellt hot mot sin ställning. Istället för att som totalitära stater vara drivna av ideologi menar Linz att auktoritära regimer istället ofta styrs av en *mentalitet*. Att styras av en mentalitet istället för en tydligt uttalad ideologi kan även vara en fördel eftersom den ger regimen en betydande flexibilitet i hur den kan identifiera sina mål. Genom att låta sin politiska agenda definieras av vagt utformade idéer som t.ex. nationalism, utveckling, eller social rättvisa ger det regimen ett betydande utrymme för att kunna utöva makt (Linz 1975, 268).

Linz (1964; 1975) skriver om auktoritära regimer som en speciell regimtyp. Detta syns också tydligt i verket Linz och Stepan (1996) där det ingår fyra icke-demokratiska regimtyper: auktoritär, totalitär, post-totalitär och sultanistisk regim. Av dessa är auktoritära regimer den som har högst grad av autonomi i de olika samhälleliga arenorna där bland annat civil-, politiskt-, och ekonomiskt samhälle, rättsstat och byråkrati ingår (Linz & Stepan 1996). Från och med 1970-talet har det dessutom funnits en tendens där auktoritära regimer ger större utrymme för politiska val och där landet på ytan ser ut som en demokrati med regelbundna val och flerpartisystem. Detta har enligt Brownlee (2007) lett till att flera regimer på kan se demokratiska ut även om de trots allt har behållit sin maktposition. Detta fenomen blev tidigare beskrivet som *liberaliserad autokrati* (Brumberg 2002) eller semi-autokrati (Ottaway 2003) men har med tiden i högre grad blivit benämnt som valautokrati (eng. electoral autocracy).

Så här långt har det i mer allmänna termer skrivits om vissa centrala kännetecken för autokratier. I de kommande kapitlen kommer autokratiska regimtyper att beskrivas i detalj. Målsättningen med det här stycket var att på generell nivå redogöra för de avgörande skillnaderna mellan demokrati och autokrati. Som nämnt är det centralt i demokratier att det finns tillräckliga

politiska fri- och rättigheter som möjliggör pluralism och att fritt och regelbundet kunna välja nytt politiskt styre. I autokratier finns inte denna möjlighet och därför kan man på sin höjd tala om begränsad pluralism (se Linz 1964) men i flera fall inte ens om detta. Det finns dock flera diskussioner som kan föras angående klassificeringar och regimtyper och dessa kommer att mer specifikt diskuteras i kapitel 3.4 och 3.5.

3.4 Hur skiljer man mellan demokrati och autokrati?

Krav för demokrati

Som Linz (1975, 176) konstaterar har mycket av samhällsvetenskapen gått ut på att skapa klassificeringar för exempelvis politiska- och ekonomiska system eller sociala strukturer. Speciellt inom jämförande politik är klassificeringar och krav för klassificering mycket viktiga delar av forskningsprocessen. Detta eftersom man på det här sättet strävar efter att lyfta fram skillnader eller likheter mellan olika länder. Det finns ändå flera olika alternativ och vissa klassificeringar kan vara ytterst enkla och endast skapa en skiljelinje mellan demokrati och diktatur medan andra kan vara mer mångsidiga (Landman 2003). Har man ett litet antal kategorier så kommer de att innehålla bredd och en stor variation bland de fall som ingår. Har man däremot ett större antal kategorier kommer variationen att bli mindre inom kategorierna. Val av princip för klassificering beror i hög grad på det empiriska material man har. Därtill är avvägningen mellan bredd och djup central i jämförande politik.

Det finns flera olika sätt att klassificera politiska system. Studerar man demokrati och autokrati med utgångspunkt i gradskillnader kan man se demokrati som en "institutionell kvalitet" (Wahman, Teorell & Hadenius 2013, 21). Om man använder sig av denna utgångspunkt kan man poängsätta länder och en via kontinuerlig variabel skapa en ranking mellan dem. Freedom House använder sig av den här metoden och genom sina sammanslagna kategorier *politiska rättigheter* 0-40 poäng och *medborgerliga friheter* 0-60 poäng (i denna avhandling beskrivs dessa som politiska fri- och rättigheter) skapas en ranking från 0 till 100 (Freedom House 2020c). Genom att poängsätta länderna med hjälp av detaljerade frågeformulär om hur de politiska fri- och rättigheterna tar sig i uttryck kan länderna jämföras genom sina poäng. Fördelen att använda sig av en kontinuerlig variabel är man får en mer nyanserad bild av hur olika länder ser ut. Ett land som har 100 poäng och ett land som har 70 poäng kan båda vara demokratier även om den förra har mer utvecklade politiska fri- och rättigheter än den senare. En utmaning med att betona gradskillnader är dock att det kan bli svårt att avgöra var de kvalitativa skillnaderna går mellan olika politiska system. Även om t.ex. Freedom House tydligt kan påvisa gradskillnader i sina studier förblir det oklart i vilka fall

länderna har avgörande kvalitativa skillnader (t.ex. regimtyp) som kan vara betydelsefulla med tanke på deras förmåga att utvecklas.

Ett annat alternativ för klassificering är *Regimes of the World* som utarbetats i anslutning till projektet *Varieties of Democracy*. Denna klassificering utgår ifrån olika index som arbetats fram gällande frågor som gäller val och rättsstat. Baserat på dessa kriterier delas sedan länder in i fyra olika kategorier: liberal demokrati, valdemokrati, valautokrati och sluten autokrati (Lührmann, Tannenberg och Lindberg 2018). På det här sättet bildar liberal demokrati och sluten autokrati varandras motsatser medan valdemokrati och valautokrati i sin tur blir en slags gråzon. En liknande indelning använder även Schedler (2002; 2013). Valdemokrati har jämfört med liberal demokrati brister gällande tydlig maktdelning, domstolars oberoende samt hur väl byråkratin fungerar. Trots dessa brister har dock valdemokratier fria och rättvisa val. Det som i sin tur skiljer valautokrati från sluten autokrati är att det politiska styret i den senare inte ens i formell mening använder sig av flerpartival för att uppnå makt (Schedler 2013; 78-79).

Om man utgår från en mer grundläggande nivå och endast klassificerar länder som demokrati och autokrati blir den centrala frågan var skillnaden mellan demokrati och autokrati går. Speciellt utmanande blir det att skilja mellan länder som befinner sig i den s.k. gråzonen mellan demokrati och autokrati. För att kunna skilja mellan demokrati och autokrati krävs ett kriterium som också skapar en tillräcklig distans mellan systemen. Huntington (1991) som använde sig av denna princip för indelning beskriver den grundläggande skillnaden mellan demokrati och autokrati enligt följande:

“Elections are the way democracy operates. In the third wave they were also a way of weakening and ending authoritarian regimes. They were a vehicle of democratization as well as the goal of democratization. Democratization was brought about by authoritarian rulers who, for one reason or another, ventured to hold elections, and by opposition groups who pushed for elections and participated in them. The lesson of the third wave is that elections are not only the life of democracy; they are also the death of dictatorship.”

Huntington 1991, 174

Vad Huntington i den sista meningen menar är att lärdomen från den *tredje vågen* är att val inte bara är livsluften för demokrati utan att de därtill leder till undergången för diktatur. På många sätt kan man instämma i detta men det ska dock konstateras att val blivit alltmer vanligt även i autokratier. I själva verket menar Brownlee (2007) att hela 44 länder mellan åren 1975 till 2000 införde något som på ytan såg ut som begränsade flerpartival (eng. limited multiparty elections) även om de politiska systemen trots allt förblev klart autokratiska. Detta innebär att det finns fler autokratier som organiserar val

än sådana som inte gör det (Brownlee 2007, 25). Av denna anledning är det viktigt att ta i beaktande det som kallas för "elektoralism" vilket är ett överdrivet starkt fokus på att val ensamt skulle utgöra ett tillräckligt villkor för demokratisering (Schmitter & Karl 1991, 78). En del nyare forskning har till och med låtit förstå att val idag är det centrala sättet att uppnå makt även för icke-demokratiska syften och att det kan användas för att montera ner demokratin (Levitsky & Ziblatt 2018).

För att undvika de fallgropar som här nämndes krävs fler kriterium för att på ett tillförlitligt sätt kunna bedöma om ett land är en demokrati. Adam Przeworski (1991) nämner utöver valkonkurrens också en del andra kriterium för att skilja demokratier från autokratier. Ett centralt krav är val är osäkra på så sätt att ingen kan styra utfallet på förhand. Därtill ska valsegraren faktiskt uppnå reell makt och dessa procedurer ska upprepas. Demokrati blir därmed ett tydligt regelverk för hur politiken styrs. Makten i demokratier finns således inte hos individer eller grupper, utan snarare i den acceptans och tro på de regler som bygger upp det demokratiska systemet (Przeworski 1991, 10-14; Cheibub, Gandhi & Vreeland 2010, 69). En version av Przeworskis diskussion har använts av Cheibub m.fl. i den så kallade *democracy – dictatorship* (DD) databasen som lyfter fram fyra olika kriterier för att kunna bestämma om en regim fyller kraven för demokrati. För att konkretisera nämner Cheibub m.fl. (2010, 69) följande krav:

1. *Den som innehar den verkställande makten måste vara vald i allmänna val eller av ett organ som blivit valt i allmänna val*
2. *Den lagstiftande församlingen måste vara vald i allmänna val*
3. *Fler än ett parti måste delta i val*
4. *Ett maktskifte måste ha skett under samma regler som förde den sittande regimen till makten*

Samtliga fyra kriterium måste enligt Cheibub m.fl. (2010, 69) fyllas för att ett land skall kunna klassas som en demokrati. Det fjärde kravet påminner i viss mån om Huntingtons (1991) *two-turnover test* där han menar att ett land kan anses uppfylla kraven för demokratisk konsolidering om den i två val efter varandra byter regim. Rotation av makt är därmed ett viktigt mått på att den demokratiska processen faktiskt fungerar. Ett annat exempel på kriterium är Geddes, Wright och Frantz (2018, 5) (i fortsättningen Geddes m.fl.) som i sitt datamaterial kodar ett land som en demokrati om aningen regeringen uppnår makt genom åtminstone relativt fria, rättvisa och konkurrenskraftiga val, genom att regeringen väljs av en parlamentarisk församling som blivit vald eller att makten enligt konstitutionell ordning går till demokratiska ledare. Omvänt menar de att en autokrati inleds genom att regeringen får makt på

annat sätt än genom fria och rättvisa val, att regeringen efter att ha blivit demokratiskt vald ändrar på valreglerna så att de inte längre fyller samma krav eller om landets militär i praktiken hindrar demokratiskt valda regeringar att göra upp om politiken (Geddes m.fl. 2018, 5). Ett sista exempel på krav som ställs för demokrati är Boix, Miller och Rosato (2013, 1530) som använder sig av tre krav. För det *första* ska den verkställande makten vara direkt eller indirekt vald i allmänna val och ansvara direkt till väljarna eller till en lagstiftande församling. För det *andra* ska den lagstiftande församlingen eller den verkställande makten vara vald i fria och rättvisa val och för det *tredje* ska en majoritet av vuxna män ha rösträtt. Boix, Rosato och Miller (2013) använder precis som Geddes m.fl. (2018) och Cheibub m.fl. (2010) kravet att den verkställande politiska makten ska vara vald i allmänna och rättvisa val. Boix, Rosato och Miller (2013, 1530) lägger därtill ett krav på allmän rösträtt vilket beror på att deras dataset sträcker sig långt bakåt i tiden 1800-2007.⁴

Ett ytterligare dataset som gjorts av Kailitz (2013, 42) utgår från en indelning mellan demokrati och autokrati. Metoden för att skilja mellan dessa är fria och rättvisa val, att den verkställande makten ska begränsas av en vald lagstiftande församling samt ett oberoende domstolsväsende. Kailitz kritiserar kriteriet av Cheibub m.fl. (2010) att makten måste gå mellan olika regeringar. Istället menar han att det måste vara tydligt att den som har verkställande makt kan begränsas antingen genom att lagförslag kan fällas eller att personen ifråga kan röstas bort (Kailitz 2013, 42). En annan intressant sammanställning av hur olika typer av demokratier kan definieras är av Möller och Skaaning (2011). De definierar skillnaden mellan autokrati och valdemokrati genom rätten att delta i val (eng. electoral rights) där de hänvisar till Schumpeters definition. Går man vidare från detta och lägger till politiska friheter blir det polyarki. Då i sin tur polyarki utvecklas med rättsstat är resultatet liberal demokrati. Utöver dessa välanvända definitioner använder de även en sista där sociala rättigheter läggs på liberal demokrati. Resultatet av detta definierar de som social demokrati (Möller & Skaaning 2011, 3-4).

Studiens krav på skillnad mellan demokrati och autokrati

Som det hittills har diskuterats finns det flera sätt att skilja mellan demokrati och autokrati. Vissa är mer ingående och har flera krav medan andra är enklare. De flesta utgår dock ifrån fria, rättvisa och öppna val som ett minimikriterium för demokrati. I fortsättningen kommer det i denna avhandling att talas om *valkonkurrens* från det engelska *electoral competition*. Med valkonkurrens avses så pass fria och rättvisa val att de

⁴ Detta poängteras även av Munck och Verkuilen (2002, 11) se även Anckar och Fredriksson (2019, 2) d.v.s. att det i dataset som går längre bakåt i tiden kan vara speciellt viktigt att beakta allmän rösträtt som ett krav på demokrati.

möjliggör att olika politiska krafter genuint kan tävla mot varandra. Ett minimikrav för detta är att det finns reella valmöjligheter och att det är möjligt för den styrande regimen att förlora makten samt att de med demokratiska medel måste anstränga sig för att hållas vid makten. Det är även detta som Przeworski (1991) talar om i termer av osäkerhet. Ingen politisk kraft ska därmed kunna ta den politiska makten för givet och det bör vara fullt möjligt att en styrande regim tappar makten och blir ersatt av en annan efter val.

Det är dock viktigt att notera att valkonkurrens kan räcka till att föra in ett land på en utveckling mot demokrati men som ensamt mått på demokratisering räcker det inte. Att *en* regim är demokratiskt vald kan därför inte ses som tillräckligt krav på en demokratisk övergång. För att undvika ett för ensidigt fokus på val som enda kriterium för demokrati (se Schmitter & Karl 1991; Carothers 2002) krävs upprepning. Valkonkurrens måste således upprepas vid flera tillfällen. Ett visst problem med både Huntington (1991) och Cheibub m.fl. (2010) är dock att deras krav på demokrati kräver att regimer faktiskt byts ut. Ett problem med detta mått är att det är möjligt att en regim kan vinna val som fyller kraven för valkonkurrens och därmed också sitta kvar vid makten. Om man då som Cheibub m.fl. (2010, 69) kräver maktskifte kan det leda till att länder inte blir klassificerade som demokratier trots att genuin valkonkurrens skulle ha ordnas. Som tidigare nämnt för även Kailitz (2013, 42) fram denna kritik men hans lösning är något svår att systematisera. För att skapa en slags medelväg mellan dessa kommer det i denna avhandling användas följande krav för att skilja mellan demokrati och autokrati.

Krav på att skilja mellan demokrati och autokrati

- 1) Valkonkurrens (regelbundna val som garanterar ett reellt val mellan olika kandidater, ingen har möjlighet att styra över utfallet och den som vinner makt får politiskt inflytande)
- 2) Den regim som kommer till makten genom fria och rättvisa val ska upprätthålla de regler som innebär att valkonkurrens förverkligas. Valkonkurrens måste upprepas i efterföljande val och oppositionen och övriga utmanare måste ha möjlighet att tävla på lika villkor och ha en reell möjlighet att vinna val.

Ett slags absolut minimimått för demokrati är att det finns valkonkurrens samt att detta upprepas. Detta kräver också grundläggande fri- och rättigheter. Att en regim blivit vald demokratiskt är således en central förutsättning för demokrati. Detta är dock ett nödvändigt men inte tillräckligt krav för att ett land ska kunna klassificeras som en demokrati. För att en demokratisk övergång ska ha ägt rum krävs det att den valda regimen även upprätthåller och verkar inom de demokratiska regler som har instiftats. Om dessa två krav

fylls kan landet klassificeras som en demokrati. I denna avhandling kommer det att refereras till två olika former av demokrati: liberal demokrati och valdemokrati. Skillnaden mellan dessa är att de länder som klassificeras som valdemokratier inte har en likadan utpräglad rättsstat och lika fastställda medborgerliga friheter som liberala demokratier har (Schedler 2013).

3.5 Autokratiska regimtyper

Allmänt om regimtyper

Då man talar om regim i största allmänhet syftar man på den politiska ledningen i ett land. I breda jämförande studier kan regimtyp användas som synonym för politiskt system och då kan det vara naturligt att också kalla demokrati för en regimtyp. Att se demokrati som en regimtyp har ändå vissa problem eftersom demokrati i högre grad är ett politiskt system som styrs av olika regeringar som i sig kan vara väldigt olika. Då makten i demokratier är uppdelad och regelbundet byts ut blir det missvisande att kalla demokratier som regimer på samma sätt som för autokratier eftersom de inte kan konsolidera sin makt på samma sätt. I autokratier fungerar den politiska logiken på ett annat sätt där en tydlig gruppering genom att använda icke-demokratiska metoder befäster och behåller sin makt. Som Linz (1975, 265) konstaterar talar man därför oftare om auktoritära *regimer* (eng. regime) istället för auktoritära *regeringar* (eng. government) eftersom auktoritära länder tenderar ha svagt "specifiserade" institutioner. Det finns på så sätt en klar skillnad mellan autokratiska regimtyper och demokratiskt valda regeringar. I bredare jämförande studier kan man dock använda liberal demokrati eller valdemokrati eller t.ex. parlamentarisk, presidentiell, semi-presidentiell som "regimtyper" för att kunna möjliggöra jämförelser. Detta är klokt att göra om man har breda jämförelser över alla världens länder. I nästa stycke ska det diskuteras hur olika autokratiska regimtyper kan definieras.

Autokratiska regimtyper

Det finns olika sorters regimtyper och användandet av dem beror på vilket fokus man har i studien. Sträcker sig studien över en lång tidsaxel och inkluderar ett stort antal fall är det motiverat att använda sig av mer allmänt formulerade regimtyper. Är studien däremot mer specifik kan det vara motiverat att gå in på större detaljnivå. På generell nivå kan man se en skillnad i klassificeringar mellan sådana som betonar grad av demokrati/autokrati och de som betonar form. Till de förstnämnda kan räknas Schedler (2002; 2013) och Varieties of Democracies klassificering *Regimes of the world*. Här används

fyra olika regimtyper: liberal demokrati, valdemokrati, valautokrati och sluten autokrati. Indelningen blir här symmetrisk på så sätt att liberal demokrati och sluten autokrati är varandras raka motsatser. Mellan dessa två motpoler bildar valdemokrati och valautokrati en slags gråzon (Lührmann, Tannenbergs & Lindberg 2018). Denna form av indelning är användbar i stora jämförelser där man arbetar med hela skalan av politiska system. En liknande princip finns hos Levitsky och Way (2010) som har tre kategorier: demokrati, valautokrati (eng. competitive authoritarianism) och autokrati. Ett exempel på en mer finfördelad klassificering är Diamond (2002, 26) där indelningen är i sex olika kategorier: liberal demokrati, valdemokrati, tvetydiga regimer (eng. ambiguous regimes), valautokrati, hegemonisk valautokrati och slutna autokratier. Indelningen baseras på Freedom Houses index för politiska rättigheter och medborgerliga friheter.

Det andra sättet att klassificera regimtyper är att fästa uppmärksamhet vid deras form. Det här sättet för klassificering är inte lika abstrakt som de tidigare nämnda och fokus kan istället då ligga på olika former av autokratiska regimer. Enligt Huntington (1991, 13) kan icke-demokratiska regimer vara t.ex. militärregimer, enpartisystem, personbaserade diktaturer och totalitära regimer. Linz och Stepan (1996) använder i sin tur fyra autokratiska regimtyper: auktoritära-, totalitära-, post-totalitära- och sultanistiska regimer. I denna indelning av regimer ingår också ett element av gradskillnader då en regimtyp avgörs på basis av hurdan autonomi de har i civilsamhälle, politiskt samhälle, ekonomiskt samhälle, rättsstat och byråkrati. Där t.ex. auktoritära regimer har de högsta nivåerna av autonomi i dessa olika "arenor" har totalitära regimer de lägsta nivåerna (Linz & Stepan 1996). Med sultanism avser författarna en regim som i hög grad är beroende av en person och som varken har en stark ideologi eller starka institutioner. Detta brukar också kallas för personalism och detta kommer att diskuteras framåt i texten.

En av de flitigast citerade klassificeringarna av autokratiska regimer baserar sig på Barbara Geddes studier. I sin första studie använde sig Geddes av tre regimtyper: militärregimer, enpartisystem och personalistiska regimer. Utöver dessa kan det också finnas kombinationer av de olika regimerna som t.ex. militärregim – personalistisk regim (Geddes 1999, 121). I en senare uppdaterad studie har Geddes m.fl. (2014) även inkluderat monarkier. Deras definition av en regim är följande:

Regimes are defined as basic informal and formal rules that determine what interests are represented in the authoritarian leadership group and whether these interests can constrain the dictator. These interests in turn influence the dictatorship's policy choices, including its responses to opposition challenges, and thus how well it deals with challenges and how it eventually collapses.

Geddes m.fl. 2014, 314

Definitionen av en regim är relativt bred vilket innebär att en regim varar så länge som den i sitt funktionssätt förblir likadan. Ett exempel som Geddes m.fl. (2014) nämner är Iran som enligt deras klassificering sedan år 1925 har haft två regimer: monarkin som varade 1925 – 1979 samt den islamiska republiken sedan 1979 (Geddes m.fl. 2014, 314-315). Som man här märker blir regimen brett definierad och den kan existera i årtionden. Principerna för hur en regim byts ut är om landet övergår till demokrati genom att valkonkurrens. Ett annat sätt är att regimen antingen blir störtad från makten eller att det sker betydande förändringar i hur ledarskapet och centrala beslut fattas (Geddes m.fl. 2014, 317-318).

Ett alternativ till denna princip för indelning kan man se i Gandhi (2008) och Cheibub m.fl. (2010) som istället fokuserar på ledarens bakgrund som utgångspunkt för val av regimtyp. Om landets ledare är en monark som kommit till makten genom tronföljd är landet en monarki. På samma sätt blir ett land som har en ledare med militär bakgrund klassificerat som en militärregim. Har landet i sin tur en civil ledare blir landet klassificerat som en civil regim. Skillnaden mellan militära och civila regimer menar de att främst ligger i att civila ledare sällan har lika tydliga institutioner och organisationer att falla tillbaka på. Av denna anledning tvingas civila ledare skapa sig ett stöd som sträcker sig utanför militären (Cheibub m.fl. 2010, 86-87). Kategorierna militär och civil regim blir breda och kan innehålla flera olika former av regimer. Fördelen med denna princip för klassificering av autokratiska regimer som Cheibub m.fl. (2010) använder sig av är dess tydlighet. Därtill är den ett bra verktyg för att mäta stabilitet då fokus är på landets ledare. Ett problem kan dock vara att ledare och regim för mycket sammanblandas. Speciellt sättet att klassificera länder med ledare som har militär bakgrund som militärregimer kan ibland slå fel. Att en person haft en bakgrund i militären betyder inte automatiskt att regimen skulle fylla kraven för militärregim. Av denna anledning har Cheibub m.fl. (2010) specificerat en del klassificeringar och de konstaterar att ledare som varit delaktiga i gerillarörelser och störtat makten på detta sätt är att betrakta som civila ledare eftersom de inte haft en bakgrund i den organiserade militären (Cheibub m.fl. 2010, 88-89).

Till skillnad från ovannämnda sätt för klassificering som är fokuserat på person är istället Hadenius och Teorell (2007) och Wahman, Hadenius och Teorell (2013) betydligt mer övergripande.⁵ Här är grunden för klassificering av regim de centrala institutioner som regimen förlitar sig på för att uppnå makt. Dessa tre tillvägagångssätt är 1) tronföljd, 2) hot om våld och 3) politiska val (Hadenius & Teorell 2013, 20). Det *första* tillvägagångssättet som baserar sig på tronföljd innebär att en person på förhand redan utsetts till efterträdare. I denna klassificering handlar det naturligtvis främst om monarkier. Det

⁵ I fortsättningen kommer dessa två artiklar i den löpande texten att refereras som Hadenius och Teorell 2007 och 2013.

andra tillvägagångssättet är genom hot om våld eller reellt användande av våld. De regimer som kommer till makten på detta sätt klassificeras som militärregimer. Det *tredje* och sista sättet som enligt Hadenius och Teorell (2013, 20) kan användas för att uppnå politisk makt är val. Denna typ av regimer kallar de för valregimer (eng. electoral regime) och den innehåller flera olika sorters politiska system. I en del fall kan val endast fungera som en fasad och inte ha någon som helst reell betydelse medan de i andra länder kan vara mer konkurrenskraftiga. Hadenius och Teorell (2013, 20) nämner därför tre olika sorters valregimer: "limited multiparty regimes", "no party regimes" och "one-party regimes". Kategorin "limited multiparty regimes" motsvarar den form av valautokrati som bland annat Levitsky och Way (2010) kallar *competitive authoritarianism* och det som Schedler (2002; 2013) kallar *electoral authoritarianism*. Detta innebär att val och politisk konkurrens existerar men att landet ändå inte kan klassificeras som en demokrati. Det som ytterligare kan nämnas är att Hadenius och Teorell (2007, 145) inte använder sig av regimtypen personalism. Detta drag menar de att finns i de flesta autokratiska politiska system och att det därför är bättre att se det som ett fenomen som kan vara mer eller mindre närvarande i olika regimer.

En annan klassificering som kan nämnas är Kailitz (2013) där principen för klassificering är regimens grund för legitimering. Denna strategi påminner något om Hadenius och Teorell som använder sig av sätten som en regim kommer till makten. Kailitz (2013, 40) kritiserar dock just detta kriterium med argumentet att alla autokratiska regimer hotar med våld för att behålla makten. Därtill menar han att få autokratiska länder uteslutande baserar sin makt på val. Sammanlagt presenteras sju olika regimtyper: liberal demokrati, valautokrati, kommunistisk ideokrati, enparti autokrati, monarki, militärregim och personalistisk autokrati. De här regimtyperna skiljer sig från varandra genom sätten som de legitimerar sitt styre. Kommunistiska ideokratier och monarkier har det gemensamma draget att deras främsta källa för legitimering är ideologi eller det monarkiska systemet. I personalistiska regimer kan även denna form av legitimering förekomma. Val är den centrala skiljelinjen mellan liberal demokrati och valautokrati. I båda systemen används val som grund för legitimering men de skiljer sig i att val i valautokratier varken är fria och rättvisa och makten begränsas inte heller i dessa system (Kailitz 2013, 45).

Ett ytterligare dataset är Anckar och Fredriksson (2019) som också lägger fokus på demokratiska regimtyper. I datasetet används två huvudkategorier: demokrati och autokrati och utgående från dessa två system skapas det underkategorier. Underkategorier av demokrati är monarki (parlamentarisk och semi-monarki) och republiker (presidentiella, semi-presidentiella och parlamentariska). Bland autokratierna finns monarki, militärregim, partibaserad (enparti och auktoritär flerparti), personalistiska regimer samt oligarkier (monarkisk och annan oligarki). Författarna använder sig av specifika kriterier av tidigare dataset som bland annat Hadenius och Teorell 2007; Geddes 1999; 2003; Geddes m.fl. 2014 och Linz 1975 för att definiera

regimtyperna. Principerna för definierandet av monarki är att en person med bakgrund inom monarkin ärver makten enligt etablerade principer (se Hadenius & Teorell 2007). Militärregim definieras genom att personen som sitter vid makten har uppnått sitt ämbete genom militärkupp. Definitionen av personalistiska regimer baseras på Linz (1975) som betonar att ledarskapet och den bredare ideologin i regimen endast utgår från en person. Partibaserade regimer är däremot sådana där politiskt makt utövas och utgår ifrån ett parti och baseras på Geddes (2003). (se Anckar & Fredriksson 2019)

Tabell 1. Klassificering av autokratiska regimtyper i fem dataset

Dataset	Princip för klassificering	Autokratiska regimtyper	Regimskifte
Geddes m.fl. (2014)	De formella och informella strukturerna för makt	Monarki, personalism, enpartiregim, militärregim	Demokratisering eller att reglerna för val av ledarskap ändras
Hadenius och Teorell (2007; 2013)	Sätt att komma till makten	Monarki, militärregim, valbaserade autokratier	Förutsätter att en ny sorts regim kommer till makten
Cheibub m.fl. (2010)	Ledarens bakgrund	Civil, militär, monarki	Då ledaren byts ut
Kailitz (2013)	Legitimering av makt	Valautokrati, kommunistisk ideokrati, enparti-autokrati, monarki, militärregim, personalism	Enligt principerna för legitimering av makt
Anckar och Fredriksson (2019)	För varje regimtyp skilt specificerade kriterium	Absolut monarki, militärstyre, partibaserat styre, personalism, oligarki	Skilt specificerade kriterium

3.5.1 Regimtyper i denna studie

Som tabell 1 visar finns det flera sätt att dela in regimer och regimtyper. En grundläggande fråga är hur brett en *regim* definieras. I Cheibub m.fl. (2010) är fokus på ledaren medan Geddes (1999; 2014), Hadenius och Teorell (2007; 2013), Kailitz (2013) samt Anckar och Fredriksson (2019) fokus är bredare.

Kriterierna för hur en regim definieras är viktiga speciellt då man talar om byte av regim. Därför kommer det att diskuteras detta tydligt i kapitel fem som behandlar utfallsvariabeln d.v.s. regimförändring. Det som redan i detta skede kan sägas är att det i denna avhandling görs en skillnad mellan *regim* och *regimtyp*. En regim är att jämföra med en regering eller administration och är definierad enligt ledaren. En regimtyp däremot är en abstraktion av ett lands politiska system. Detta diskuteras mer ingående i kapitel fem.

I denna avhandling kommer det att användas samma tredelade indelning som Cheibub m.fl. (2010) använder sig av: monarki, militärregim och civil regim. Deras kriterium för indelning av regimerna är dock lite fyrkantigt och därför kommer det i indelningen av regimerna i denna avhandling att läggas större på de breda strukturerna som ligger bakom regimens sätt att fungera som ligger till grund för Geddes m.fl. (2014) indelning. Personalism används inte som en speciell regimtyp med samma argument som Hadenius och Teorell (2007; 2013) för fram d.v.s. att personalism är ett ofta förekommande drag i autokratier. Trots detta finns det skäl att uppmärksamma personalism som ett fenomen som kan finnas i olika grad. Då regimtyperna i avhandlingen klassificeras kommer det därför att betonas att personalism kan finnas hos både militära och civila regimer och de fall där personalism är speciellt tydligt kommer att uppmärksammas. Då man talar om personalism gäller det ofta ledare eller regimtyper som inte är monarkier och därför kommer inte denna fråga att användas för monarkier. I följande stycke presenteras de tre regimtyperna som används i avhandlingen.

Autokratiska regimtyper

1) Monarki

Monarki är den vanligaste regimtypen i historien och det mest utpräglade draget hos monarkier är att makten går i arv (Anckar & Fredriksson 2019). Det som är speciellt med monarki är att det både är ett statskick och en regimtyp. Då man talar om monarki som auktoritär *regimtyp* avser man den typ av stat där monarken fattar de betydande politiska besluten. Monarken är således inte bara en formell statschef utan även en politisk beslutsfattare som har reell makt. Som mest långtgående tar sig detta i uttryck i absolut monarki där monarkens befogenheter i praktiken är gränslösa. Gällande monarkierna i Mellanöstern och Nordafrika kan man se vissa skillnader i vilken omfattning familjen styr landet. Detta kan beskrivas i termer av *dynastiska* och *icke-dynastiska* monarkier. I dynastiska monarkier är makten djupt förankrad i hela familjen och de centrala posterna är besatta av medlemmar från kungafamiljen. I icke-dynastiska monarkier har inte kungafamiljen en lika framträdande roll i den politiska styrningen (Herb 1999). Om man refererar till beskrivningen av Hadenius och Teorell (2007; 2013) kan man konstatera att det tydligaste kännetecknet hos monarkier att makten ärvs och att detta

ingår som en naturlig del i det politiska systemet. Tronföljden kan ske antingen från far till son eller inom en generation som t.ex. mellan bröder. Det centrala draget för monarki är ändå att det är ett politiskt system som styrs enligt en tydlig idé om tronföljd samt att monarkin också fortsätter även om monarken avlider eller byts ut. I och med detta blir det främsta kännetecknet för monarkier att de legitimeras av de traditioner som monarkin baserar sig på (Kailitz 2013). Republiker där makten gått från far till son eller mellan bröder kan inte betraktas som monarkier. Då man klassificerar monarkier som autokratisk regimtyp bör det tas i beaktande att landet till sitt statsskick är en monarki och att monarken har reellt politiskt inflytande. Det är dessa två aspekter (statsskick och formellt styre av monarken) som tillsammans skapar den autokratiska regimtypen monarki.

2) Militärregim

Till skillnad från monarkier som genom sina formella strukturer är lätta att identifiera är militärregimer betydligt svårare. Detta beror på att militärregimer ofta utövar sin makt på ett mer indirekt sätt. Därför är så kallade militärjuntor där militären genom ett råd styr landet ofta kortvariga (Cheibub m.fl. 2010, 86). Det är också vanligt för militärregimer att de meddelar att de endast vill kontrollera landet en kort tid och att deras målsättning är att ge över makten till civila ledare (Kailitz 2013, 48). Istället är det mer vanligt att militärregimer utövar sin makt i bakgrunden där civila personer formellt innehar de politiska ämbetena. Trots detta kan militären ha veto över en hel del frågor som gäller t.ex. nationell säkerhet. Därtill kan militären utöva påtryckningar på civila politiker genom hot om avsättning om politiken inte motsvarar militärens önskemål. Detta fenomen där militären styr i bakgrunden har Nordlinger (1977) kallat för *praetorianism* vilket innebär att civila politiker rent formellt styr landet men där militären ändå i praktiken håller i trådarna. Denna makt och övertag som militären har beror på att den jämfört med civila organisationer en stark organisering och våldskapital men även en stark symbolisk status som en slags garant för nationens säkerhet (Finer 1988, 5). Därför kan det också vara betydligt lättare för militärregimer att få politiskt inflytande än vad det kan vara för ett parti. Ett annat sätt att förstå militärregimer är att se militären som en slags moderator i politiken. Denna tolkning har utarbetats av Stepan (1971) och baserar sig på en studie av Brasilien. I studien poängteras det att militären har en betydande roll i politiken även om den som institution sällan styr. Militärens roll blir därför starkt politiserad och kan även förväntas ha en politisk roll. I sin beskrivelse av militärregimer nämner Stepan (1971, 63-64) följande krav: (min översättning)

- 1) De centrala politiska aktörerna strävar efter goda relationer till militären och det är en norm att militären har en stark politisk roll.

- 2) Militären är politiskt heterogen men försöker att hävda sin ställning som en institutionellt autonom aktör.
- 3) De centrala politiska aktörerna kan ge militären rätt att i vissa fall agera som "moderatorer" i den politiska processen och till och med störta regeringar för att försvara det politiska systemet. Detta speciellt om någon ny politisk gruppering försöker etablera sig.
- 4) Om politiska eliter ger sitt godkännande till att militären störtar en regering leder det lättare till att bilda en ny regeringskoalition och vice versa.
- 5) Det finns en stark uppfattning om att militären har rätt att avsätta regeringar men det finns också en slags konsensus om att militären inte på egen hand ska styra allt för länge.
- 6) Denna uppfattning om militärens roll i förhållande till det politiska systemet är tydligt bekräftat b.l.a. inom undervisning och något som erkänns bland politiker.

Dessa kännetecken beskriver de sätt som militären kan spela en roll i det politiska systemet. Det som Stepan beskriver är ett system där militärens starka inflytande är erkänt och där det även förväntas att den kan ingripa och vid behov avsätta en regering som de inte anser fungera. Att militären fungerar som en slags övervakare med en viss slags legitimitet och rätt att avsätta regeringar och på så sätt styra politiken är något som ofta poängteras i litteraturen om militärregimer. I en välkänd studie om militärregimer menar Nordlinger (1977, 6) att det i icke-västerländska länder från 1945 till 1976 hade skett militära interventioner i 2/3 av alla omkring hundra stycken länder som ingick i analysen. Speciellt vanligt var det i Latinamerika och Mellanöstern och Nordafrika.

Det som nämndes ovan är tydliga drag för militärregimer och som det framgår är de mer komplicerade att definiera än monarkier. Som tidigare nämnt använder sig Cheibub m.fl. (2010) sig av en bred definition vilket innebär att landets politiska ledare ska ha en bakgrund inom militären för att landet ska definieras som en militärregim. Detta sätt att klassificera militärregimer är mycket enkelt men kan ibland leda fel. Ett annat sätt för klassificering är som Hadenius och Teorell (2007; 2013) gör där de menar att militärregimer är sådana som kommer till makten genom att hota med våld eller att konkret ta makten genom en militärkupp. Detta sätt för klassificering är dock brett och kritiseras av Kailitz (2013, 40) som menar att alla autokratier i olika former använder sig av hot om våld. Istället presenterar Kailitz (2013) en mer avskalad version av militärregimer där militären som institution måste vara den som väljer det politiska ledarskapet. Vidare diskuteras skillnaden mellan militärregim och personalistisk regim eftersom det inte är ovanligt att en person med militär bakgrund kan komma till makten för att sedan skapa en personalistisk regim. Kravet då, menar Kailitz, är att militären måste stöda valet av ledare eller antingen en kupp som avsätter en annan ledare. Vad som är typiskt för just militärregimer är att det ofta sägs att militärstyre är

nödvändigt för en tid för att landet ska kunna fungera eller finna en ny funktionell regering (Kailitz 2013, 48).

Geddes m.fl. (2014) menar i sin tur att militärregimer kan definieras som att landet styrs av en officer som i sin tur är begränsad av vad andra officerare gör. Denna regimtyp blir dock relativt smal eftersom de också använder sig av personalism vilket är en regimtyp där maktutövningen utgår ifrån en individ som även kan ha en militär bakgrund (Geddes m.fl. 2014, 319). En mer konkret indelning av regimtyper är däremot Anckar och Fredriksson (2019) som utgår från att en militärregim är en sådan där ledaren kommit till makten genom en militärkupp. Vidare menar Anckar (2018, 208-209) att länder som styrs autokratiskt av en militärledare kan ses som militärregimer. Denna indelning är bredare och tillåter även att personer med militär bakgrund styr landet även om detta inte sker strikt inom ramen för en militär organisation. Som här kan märkas finns det både breda och smala definitioner på militärregimer. I denna studie kommer ett land att klassificeras som militärregim om militären eller militärliknande organisationer är de som i praktiken styr landet och har den mest betydande makten. Alternativt kan ett land också definieras som militärregim om en person kommit till makten genom militärkupp (se Anckar och Fredriksson 2019).

3) Civila regimer

Ett tydligt exempel på civil regim är enpartiregim. Med tiden har dock denna typ av regim blivit mindre vanlig och idag finns få utpräglade enpartiregimer. Som Hadenius och Teorell (2007) konstaterar hörde enpartistater tidigare till de vanligaste formerna av auktoritär regim, men denna har dock sedan tidigt 1990-tal börjat försvinna. Istället har det skett en utveckling där *begränsade flerpartistater* (eng. limited multiparty) har tagit över rollen som den mest allmänna formen av autokrati (Hadenius & Teorell 2007, 150). Detta innebär att landet rent formellt kan anta skepnaden av en demokrati där det finns flera partier och regelbundna val. I praktiken finns det dock ofta ett parti som dominerar den politiska kartan och oppositionen har i praktiken inga möjligheter att vinna val.

En regimtyp som ofta används och som har nämnts även i denna text är *sultanistisk* eller *personalistisk* regim. Det som Geddes m.fl. (2014, 319) kallar "personalist regime" är en regim där makten har samlats hos en person som både kan vara militär eller civil. Huntington (1991) talar om "personal dictatorship" för regimer som karakteriseras av en enskild ledare. Linz och Stepan (1996) i sin tur använt begreppet *sultanism* då de diskuterar denna regimtyp. Begreppet sultanism kan lätt kopplas ihop med monarki men dessa är dock olika sorters regimtyper. Även om monarkier förvisso är starkt centrerade kring en person har de ett statsskick som är baserat på tronföljd vilket ger dem en annan form av legitimitet. Till skillnad från detta syftar personalism/sultanism på den typ av autokrati som inte är monarkier men

som ändå har ett mycket starkt fokus på en person och eventuellt också dennes familj. Ytterligare drag som Linz och Stepan (1996) menar att ingår i personalism är en låg grad av institutionalisering. Makten härstammar således inte ur en ideologi, ett parti eller från militären utan snarare utifrån ledaren och dennes person. Därför blir det i praktiken även en sammanblandning av privat och offentligt (Linz & Stepan 1996, 52). Ett annat begrepp för detta är neopatrimonialism som innebär att makten är koncentrerad till en person som styr via olika former av klientelistiska nätverk (Bratton & van de Walle 1997). Som tidigare nämnt är personalism ett fenomen som bör uppmärksammas och frågan om personalism har en viktig inverkan på hur landet kan utvecklas. Detta kommer att diskuteras i följande stycke. Att använda personalism som regimtyp är dock problematiskt eftersom de flesta autokratier har drag av personalism (Hadenius och Teorell 2007, 2013). Speciellt då fokus i denna avhandling är på länderna i Mellanöstern och Nordafrika blir det problematiskt att använda denna regimtyp eftersom de flesta ländernas politiska system är centrerade kring en person. Som man kan se då Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 33) anpassar Linz och Stepan (1996) regimtyper finns det flera republiker som skulle kunna klassificeras som sultanism. Av denna anledning används inte personalism/sultanism som regimtyp men däremot kommer de fall där detta existerar i hög grad att nämnas skilt.

Civil regim syftar på länder där den politiska makten utgår ifrån en civil ledare och/eller där det finns civila strukturer som utgör basen för regimen. En av grunderna för att definiera civila regimer är Cheibub m.fl. (2010) som konstaterar att civila ledare måste bygga upp och förankra makten i andra strukturer och kan således inte ta militärens stöd för givet (Cheibub m.fl. 2010, 85-89). Denna bredare bas kan vara t.ex. en familj eller ett parti. Civila regimer kan även vara olika former av begränsade flerpartisystem eller andra former av partibaserade politiska system (Hadenius & Teorell 2007; 2013). Beteckningen *civil regim* som används i denna avhandling är således bredare än det som Geddes m.fl. (2014) kallar för partibaserad regim (eng. party-based) eller det som Hadenius och Teorell (2007; 2013) kallar för valbaserade regimer (eng. electoral regimes).

Det viktiga i att avgöra om landet är en civil regim är om maktutövningen primärt utgår ifrån civila strukturer. Detta kan innebära antingen att maktutövningen främst utgår från en familj och/eller parti eller att landet i första hand styrs av civila politiker. Anckar (2018) använder i sin studie flera olika regimtyper där det bland annat ingår enpartiregimer, auktoritära flerpartiregimer och oligarkier. Det som i denna avhandling syftas på som *civil regim* inkluderar bland annat dessa regimtyper och en del personalistiska regimer. Civil regim syftar således på den form av autokrati som utgår från civila strukturer eller där ledaren inte har en utpräglad militär bakgrund (se Cheibub m.fl. 2010). Som det nämndes är det ändå värt att i vidare analyser ha med sig begreppet personalism och beakta det. Begreppet personalism kommer därför att finnas med framåt i texten.

3.5.2 Autokratiska regimtypers stabilitet

Forskningen om autokratiska regimtypers stabilitet visar på tydliga skillnader. En viktig del av denna forskning är de studier som gjorts av Barbara Geddes och hennes forskargrupper. De studier som kommer att diskuteras är Geddes (1999) och de uppföljande studierna Geddes m.fl. (2014; 2018). I sin ursprungliga studie använder sig Geddes (1999) av tre olika autokratiska regimtyper: militärregim, enpartiregim och personalistiska regimer. Utöver detta används också kombinationer av dessa tre. Då regimtyperna jämförs i sin stabilitet visar resultaten att militärregimer i medeltal sitter kortast tid vid makten (8,8 år). Personalistiska regimer är mer långvariga och medeltalet för dem ligger på 15,1 år. Den mest hållbara regimtypen är i sin tur enpartiregimer som i medeltal sitter mellan 22,7 och 25,7 år vid makten. Denna variation beror på hur strikt man definierar demokratisering och att regimen upphör till en följd av detta. Då man går in på kombinationer kan man se även här intressant variation. Kombinationen militärregim-personalism sitter i medeltal i 10,3 år vid makten medan det för enpartiregim – personalism är 15 år. Enpartiregim – militärregim sitter i sin tur i medeltal 23,8 år vid makten och enparti – militär – personalism 31 år vid makten (Geddes 1999, 133).

Geddes (1999) använder sig av spelteoretiska förklaringsmodeller för att förklara varför de olika regimtyperna har en så varierande stabilitet. Orsaken till att militärregimer sitter kort tid vid makten beror på att de är mer intresserade av att hålla militären fungerande istället för att bygga upp en långvarig regim. Detta är i linje med hur militärregimer beskrevs i tidigare stycke där det konstaterades att ett vanligt drag för militärregimer är att de styr landet under en kort tid varefter de ger över makten. Till skillnad från detta är enpartiregimer sådana som etablerar sig över en lång tid och som konsoliderar sitt styre på ett annat sätt. Av denna anledning är det också svårare att störta regimen och även kritiska röster kan i högre grad stöda regimen. Personalistiska regimer är i sin tur beroende av en person och de styrs sällan av någon mer allmän eller övergripande ideologi. I personalistiska regimer har de olika aktörerna inom regimen ett klart intresse av att upprätthålla regimen. Den starka betoningen på person som denna typ av regimer har kan ändå leda till utmaningar. Om exempelvis en ledare dör eller avgår finns det en hög risk att regimen faller samman. (Geddes 1999, 125-130)

Utöver Geddes studier har också Hadenius och Teorell (2007) studerat autokratiska regimers hållbarhet. De menar att monarki är den regimtyp som i medeltal sitter längst vid makten (25,4 år). Efter monarkier kommer enpartistater (17,8 år) och icke-partistater (12,9 år). Sist i denna studie placerar sig militärregimer som i medeltal sitter 11,1 år vid makten (Hadenius & Teorell 2007, 150). Kailitz (2013) jämför sina resultat med de två ovannämnda studierna och bekräftar att monarkier är mest långvariga och de sitter enligt hans beräkningar vid makten i medeltal 23,4 år. Efter detta kommer kommunistisk ideokrati (19,7 år), personalistisk autokrati (12,58 år),

valautokrati (11,07 år), enparti autokrati (8,37 år) samt militär autokrati (8,26 år) (Kailitz 2013, 50).

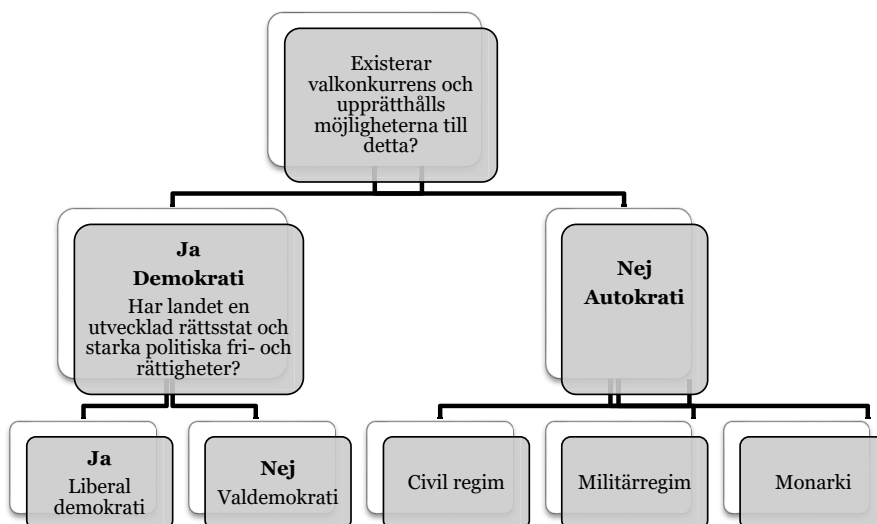
Jämfört med de tidigare studierna som diskuterades finns det i studien av Anckar (2018) ett mer omfattande datamaterial som sträcker sig från 1800 till 2015. Materialet har delats in i olika tidsperioder för att visa hur regimtypers stabilitet har ändrats över tid. I detta material ingår demokrati samt följande autokratiska regimtyper: enpartiregim, auktoritär flerpartiregim, personalistisk regim, militärregim, absolut monarki, oligarki och monarkisk oligarki. Om fokus endast läggs på de autokratiska regimtyperna kan man notera att monarki och monarkiska oligarkier mellan 1800 – 1945 var den mest stabila regimtypen. De instabila regimtyperna under denna tid var däremot personalistiska regimer, militärregimer och auktoritära flerpartiregimer. Går man vidare till tidsperioden 1946 – 1990 kan det konstateras att monarkier och enpartiregimer var de mest stabila regimtyperna medan personalistiska regimer och militärregimer var mest instabila. Under tidsperioden 1991 – 2015 visar det sig att monarkier är stabila medan militärregimer och personalistiska regimer är instabila. Mest instabila visade sig dock enpartiregimer under denna tid vara. (Anckar 2018, 218-221)

Detta tema angående stabilitet och hur autokratiska regimer utvecklas kommer att fördjupas i kapitel fem. Det är ändå värt i detta skede att konstatera att det förefaller som att monarkier är en stabil regimtyp och sitter längst tid vid makten. Militärregimer är däremot instabila och är den regimtyp som sitter kortast tid vid makten. Ser man däremot på stabiliteten hos de system som i denna avhandling refereras till som civila regimer märker man att de finns någonstans mellan dessa. Hadenius och Teorell (2007; 2013) konstaterar att enpartistater och icke-partistater befinner sig mitt emellan monarkier och militärregimer. Frågan om personalism och denna regimtyps stabilitet är mer svårbedömd. Som Geddes (1999) konstaterar finns personalistiska regimtyper mellan militärregimer och enpartistater. Anckar (2018) däremot konstaterar att personalistiska regimer under tidsperioderna 1946 – 1990 och 1991 – 2015 var instabila. I och med att personalism är en regimtyp som definieras på olika sätt finns det också en del variation i hur stabila de anses vara. Som nämnt ingår inte personalism som regimtyp i denna avhandling men däremot kommer det som fenomen att beaktas. Såväl militärregimer och civila regimer kan därmed ha drag av personalism. Detta tema kommer att fördjupas ytterligare i kapitel fem. Baserat på genomgången ovan kommer det i avhandlingen att utgå ifrån att monarkier är stabila och att militärregimer är instabila. Civila regimer befinner sig i sin tur mellan dessa två angående stabilitet.

3.5.3 Sammanfattning: denna studies regimtyper

Denna avhandling använder sig av tre autokratiska regimtyper: monarki, militärregim och civil regim. Som framgår av figur 3 finns det en

grundläggande skillnad mellan demokrati och autokrati. Denna skillnad baserar sig på valkonkurrens och att möjligheterna till valkonkurrens måste upprätthållas. Om detta förverkligas sker en demokratisk övergång och ett land betecknas som demokrati. Det används två olika former av demokrati: liberal demokrati och valdemokrati. Dessa två demokratikategorier har i sig inte någon avgörande betydelse för denna avhandling då fokus ligger på autokratiska regimtyper. Orsaken till att så utförligt diskutera de olika formerna av demokrati är att autokrati ofta speglas mot demokrati. Om det sker en övergång från en autokratisk regimtyp till demokrati kommer landet att hamna i kategorin valdemokrati. Som diskussionen i kap 3.2. kunde visa ingår det i liberal demokrati starka och utvecklade rättigheter. Det är då knappast möjligt för ett land att göra ett så tvärt kast från autokrati till liberal demokrati eftersom rättsstat och utvecklade politiska fri- och rättigheter tar lång tid att utveckla. Därför är det rimligt att anta att ett land som gör en övergång till demokrati åtminstone inledningsvis kommer att vara närmare det man kallar för valdemokrati. I avhandlingen finns tre stycken autokratiska regimtyper: monarki, militärregim och civil regim. Som genomgången av regimtyperna i detta kapitel visade är monarki enkel att definiera. Militärregimer och civila regimer är däremot mer utmanande. Målsättningen i detta kapitel har varit att belysa den centrala skillnaden mellan demokrati och autokrati samt att beskriva olika principer för klassificering. I analysen kommer det endast att fokuseras på de länder som inte fyller kraven för valkonkurrens och som antingen är monarkier, militärregimer eller civila regimer.

Figur 3. Principen för indelning av politiska system

4 Statsskap och resurser

I forskningen om autokratier läggs ofta stort fokus på det som diskuterades i kapitel tre d.v.s. *regimtyper*. En regimtyp kan ses som en abstraktion för hur landets politiska styrning och beslutsfattande ser ut. Regimtyper kan i sig ha varierande stabilitet vilket var någonting som fördes fram i kap 3. Det finns dock flera andra aspekter som kan inverka på ett lands stabilitet och utveckling och därför krävs det att ytterligare aspekter vägs in. För att referera till Huntington (1968, 1) kan man se regimtyp som något som beskriver landets form men även det politiska systemets omfattning (eng. degree) är viktigt. Utöver regimtyp kommer denna avhandling även att belysa två ytterligare aspekter som kan ha inverkan på regimförändring: statsskap och resurser. Dessa två aspekter kommer att diskuteras i detta kapitel.

4.1 Statsskap

Även om det kan verka överraskande är fokus på statens roll som ett åtskiljbart fenomen inom jämförande forskning relativt färskt. Linz och Stepan (1996, 17) konstaterar att staten (eng. stateness) som en variabel för demokratisering är central men även klart underteoretiserad. Francis Fukuyama (2014b, 1326) konstaterade i sin tur långt senare att kopplingen mellan demokrati och stat har studerats i allt för liten utsträckning. Denna diskussion som på engelska går under namnet *stateness* tar i sig inte upp några nya teoretiska begrepp. Däremot är bidraget mer i dess användning som en inverkan faktor på demokratisering och politisk stabilitet. Ett ofta upprepat citat av Juan Linz är ”no state, no rechtstaat, no democracy” vilket på ett bra sätt beskriver vilken betydelse staten anses ha för demokrati (Linz 1997, 119). Staten beskrivs i detta citat som en slags stenfot på vilken både rättsstat och demokrati byggs. En något liknande retorisk figur har använts av Fukuyama (2005, 84) som skriver att varken demokrati eller ekonomisk utveckling är möjlig utan en stat.

Om staten tillskrivs en sådan betydelse som ovan blir följdfrågan vad exakt det är man avser då man talar om den mer konkret. Det engelskspråkiga begreppet *stateness* syftar på de mest grundläggande kännetecknen för en stat och det används ofta som paraplybegrepp för att analytiskt särskilja staten från det politiska styret d.v.s. regimen. Det är inte helt enkelt att finna en klar svenskspråkig motsvarighet till *stateness*. Ett begrepp som förekommer är *statsskap* och detta kommer även att användas framåt i texten för det engelskspråkiga *stateness*. Utöver statsskap (eng. stateness) är ett annat ofta förekommande begrepp *statskapacitet* (eng. state capacity/state capability). Inom forskningen används dessa begrepp ibland som synonymer och det finns en viss variation i hur statens roll definieras. En användbar definition av

statsskap (se Andersen, Möller & Skaaning 2014) utgår ifrån tre delar: våldsmonopol, medborgarskapskontrakt och grundläggande administration. I praktiken kan grundläggande administration och statskapacitet ses som samma sak och statskapacitet är således i denna avhandling en underkategori till statsskap. Det finns dock vissa nyansskillnader mellan de här begreppen och de kommer därför tydligt att beskrivas i kapitlet. Den definition som i denna avhandling utgår ifrån är den som Andersen, Möller och Skaaning (2014) har presenterat: våldsmonopol, medborgarskapskontrakt och grundläggande administration. Statskapacitet och grundläggande administration kommer att behandlas som samma sak men det kommer dock att uppmärksammas i något högre grad. I kapitel 4.1.1. introduceras de grundläggande delarna av *statsskap* och i 4.1.2 för statskapacitet. I kap 4.1.3. görs en sammanställning av hur statsskap definieras i avhandlingen och dess inverkan på regimförändring.

Statsskap

Litteraturen om statsskap är i grunden historieorienterad och handlar om hur stater har uppstått. En av de första diskussionerna om statens roll som ett analytiskt begrepp framfördes av J.P. Nettl (1968) som enligt Andersen, Möller och Skaaning (2014, 1205) är den första gången då det engelskspråkiga begreppet *stateness* används. I sin artikel skriver Nettl att begreppen *stateness* och *statehood* är starkt relaterade till historiska faktorer och dessa idéer kom från och med Niccolo Machiavelli framåt att utvecklas vidare i Frankrike och Tyskland (Nettl 1968, 568). På så sätt kan man säga att diskussionen om statsskap i hög grad har använts för att beskriva europeisk historia. Detta syns inte minst i verket *The Formation of National States in Western Europe* från 1975 (red Charles Tilly) där det utvecklas en definition för begreppet statsskap. I verket som innehåller bidrag av såväl sociologer, historiker och statsvetare behandlas frågan om statsskap från olika synvinklar. Som titeln antyder är målsättningen att diskutera hur staterna i Europa har uppstått och vilka drivkrafter som finns bakom detta. I verket presenterar redaktören Charles Tilly en syntes av begreppet statsskap:

”For the most part, Finer and the rest of our authors converge implicitly on the notion of stateness: an organization which controls the population occupying a defined territory is a state in so far as (1) it is differentiated from other organizations operating in the same territory; (2) it is autonomous; (3) it is centralized; and (4) its divisions are formally coordinated with one another.

Tilly 1975, 70

Charles Tilly (1975, 70-71) menar att den samhälleliga utvecklingen under de senaste fem århundrandena gått mot något som kan kallas för statsskap. Detta innebär att den politiska styrningen i allt högre grad centraliseras och allt fler territorier kommer under kontroll av ett enhetligt politiskt styre. Det här leder också till att det blir allt viktigare att skapa gränser, klart definierade territorium och jurisdiktioner. Diskuterar man denna process om hur stater uppstår ur ett historiskt perspektiv finns det två olika sorters diskussioner som kan föras. Den ena diskussionen kallas på engelska för *state building* eller *state formation* och på svenska brukar de kallas för statsformation. Det andra begreppet är nationsbyggande (eng. nation building) som i sin tur fokuserar sig på nationer och nationalstater. Dessa begrepp är så till vida olika i och med att den tidigare är en process att skapa statsstrukturer medan den senare handlar om att utveckla en idé om nationell samhörighet (Tilly 1975, 70-71). Statsformation enligt Finer (1975, 85-86) är skapandet av administrativa enheter som t.ex. militär och byråkrati. Statsformation handlar således om att administrativt kunna kontrollera ett territorium och att även andra stater erkänner detta styre. Målsättningen här är således att skapa administrativ kontroll medan nationsbyggande handlar om att de individer som bor i staten börjar känna en samhörighet och att på så sätt börjar utveckla en nationalitetsidé (Finer 1975, 85-86).

Nationsbyggande handlar därmed om en mer abstrakt idé om en samhörighet mellan individerna som bor i en stat. Stein Rokkan (1975, 564-567) beskriver nationsbyggande genom fyra grundläggande frågor som knyts ihop: legala strukturer, militära strukturer, kulturella identitetsmarkörer samt ekonomiska kopplingar. Det första steget i processen av nationsbyggande är statsformation där man i enlighet med Finers (1975) beskrivning bygger upp administrativa strukturer. I detta skede ligger ofta kontrollen av samhället och resurserna hos samhälleliga eliter som genom administrativ kontroll får makten att styra ett område. Efterföljande skeden i processen av nationsbyggande handlar däremot om att skapa mer breda och inkluderande samhällsstrukturer som binder befolkningen till staten. Typiska exempel på denna typ av strukturer är militärtjänstgöring och utbildningssystem. Senare utvecklingstendenser kan i sin tur vara att skapa en bredare inkludering i samhället genom att skapa möjligheter till politiskt deltagande i t.ex. form av rösträtt samt genom att upprätta system för ekonomisk omfördelning och ekonomiska förmåner. Dessa blir det som Rokkan menar att kan kallas för både ett politiskt- och socialt medborgarskap. (Rokkan 1975, 570-572)

Centrala delar av statsskap

Som kopplingen mellan statsformation och nationsbyggande visar är frågorna om administrativa strukturer och medborgarskap i hög grad sammanvävda. Då man talar om statens administrativa kontroll kommer man oundvikligt att landa i Max Webers diskussion om byråkrati och den moderna staten. Enligt

Weber (1964, 328) finns det tre former av legitim auktoritet: traditionell, karismatisk och legal. Där den traditionella auktoriteten utgår ifrån traditionen som den centrala källan för auktoritet utgår istället karismatisk auktoritet från en individs personliga färdigheter. Traditionell auktoritet kan därmed jämföras med t.ex. monarkier och andra former av styre där den politiska ledaren med traditionens kraft har legitim auktoritet för att styra. Vad som är viktigt att här konstatera är att man talar om *legitim* auktoritet. Detta innebär att makten skall uppfattas som rättvis. Legitimitet är därför svårt att avgöra i strikt formella termer eftersom den är så starkt beroende av just uppfattningen om vad som är legitimt. Det är också därför som Weber menar att såväl karismatisk eller traditionell auktoritet kan vara legitim. Som Beetham (1991, 3) konstaterar har legitimitet utifrån ett samhällsvetenskapligt perspektiv ofta tolkats som att den politiska makten både har uppnåtts och utövas enligt principer som anses berättigade och som har brett stöd.

Den tredje formen av legitim auktoritet som Weber (1964, 328-340) kallar för rationell-legal auktoritet baserar sig varken på traditionella former av auktoritet eller på auktoritet som utgår från karisma. Den rationell-legala auktoriteten utgår istället från ett organisatoriskt system som i sig skapar politisk auktoritet. Detta innebär att den rationell-legala auktoriteten är baserad på ett komplext regelverk som genom regler och lagar skapar institutioner och ämbeten. Auktoriteten finns således inte hos individer utan snarare i de ämbeten som enskilda individer för tillfället råkar inneha. Den legala auktoriteten skapar enligt Weber något som kan kallas för den *moderna staten*. En modern stat menar Weber (1964, 156) att kan likställas med en obligatorisk organisation eller förening där alla automatiskt ingår. En modern stat menar Weber att har en administrativ styrning som kan ändras genom lagstiftning. Vidare har en modern stat förmågan att upprätthålla ett monopol på våld inom sitt område. Det är alltså statens roll att sanktionera när våld kan användas (Weber 1964, 156). Max Weber beskriver den moderna staten som en form av obligatorisk sammanslutning som baseras på territorium där de flesta får medlemskap via födseln. Lagarna gäller lika för alla och staten har med sin lagstiftning full kontroll över vad som sker i sin jurisdiktion (Weber 1964, 156). Som här kan noteras skapar denna formulering en tydlig koppling mellan de administrativa strukturerna och medborgarskap. Medborgarskap blir via denna definition en slags juridisk status som definieras av det territorium som man befinner sig i.

Eftersom det finns en så tydlig koppling mellan medborgarskap och stat är det klart att det också kan uppstå tvister. Av denna anledning har det bland annat i klassiska studier om demokratisering menats att en stat måste vara tydligt definierad i termer av medborgarskap (Rustow 1970; Linz och Stepan 1996). Ett centralt bidrag i denna diskussion är Dankwart Rustow som i en artikel från 1970 menar att nationell enighet (eng. national unity) är ett grundläggande krav för demokratisering: “[...] the vast majority in a democracy-to-be must have no doubt or mental reservations as to which political community they belong to” (Rustow 1970, 350). Detta uttalande kan

ses som laddat eftersom det lätt kan uppfattas som nationalism eller som en mycket exkluderande syn på medborgarskap. Rustow tar upp detta i sin text och poängterar att kravet på nationell enighet bör tolkas som en slags samstämmighet om vad staten är och hur den skall styras. Huvudargumentet är att det inte kan utvecklas någon demokrati i ett samhälle där det råder stor oenighet om vad överhuvudtaget den politiska gemenskapen skall vara. Rustow stöder detta argument på en syn där det politiska hela tiden är föränderligt och där de politiska synpunkterna kan skifta. För att dock politiken ska kunna ha någon kontinuitet och möjlighet att utvecklas måste den verka inom samma kontext. Det är också därför som demokrati inte kan fungera om det omgivande sammanhanget hela tiden förändras – t.ex. genom att det råder oenighet om vad staten egentligen är och vilka regler som skall gälla. (Rustow 1970, 350-351)

Den diskussion som Rustow (1970) för om att det krävs en grundläggande samstämmighet om vad den politiska gemenskapen är och ska vara talar även Linz och Stepan (1996, 16-17) om i sitt verk om demokratisk konsolidering. De menar att en stat är ett grundläggande krav för demokrati och att demokrati således inte kan existera utan en stat. De tangerar även Rustows diskussion och i ett stycke utvecklar de detta resonemang vidare.

“When there are profound differences about the territorial boundaries of the political community’s state and profound differences as to who has the right of citizenship in that state, there is what we call a ‘stateness’ problem”

Linz och Stepan 1996, 16

Det begrepp som Linz och Stepan använder sig av, d.v.s. *political community* syftar på att det måste finnas ett politiskt subjekt som kan definieras. Linz och Stepan (1996) är inte bara influerade av Rustow men därtill drar de tydliga paralleller till Weber då de menar att demokrati och den moderna staten hänger samman. I sitt mycket inflytelserika verk har Linz och Stepan (1996) lyft fram och aktiverat diskussionen om statens roll i förhållande till demokratisering. Även om diskussionen om detta ämne är kortfattad är deras budskap att staten är viktig och näst intill ett krav för demokratisering. Trots detta lider Linz och Stepans (1996) resonemang om statsskap av en slags mångtydighet. Som Munck (2011, 337, 341) påtalar menar de att statsskap både innehåller idén om den moderna staten så som Max Weber diskuterar den men därtill finns det också krav på nationell enighet och självständighet. Linz och Stepan (1996, 16-17) menar alltså att en stat måste vara självständig för att demokrati ska kunna utvecklas. Den mer moderna forskningen om statsskap har därför också strävat efter att skapa tydlighet i vad man menar då man talar om staten.

4.1.1 Statskapacitet

En diskussion som är en del av statskap är statskapacitet (eng. state capacity). I diskussionen om statskapacitet brukar man gå djupare in på de förmågor en stat har att förverkliga sin politik och styra den politiska utvecklingen i landet. I denna avhandling ingår statskapacitet som en del av statskap men det kommer att uppmärksammas mer omfattande i avhandlingen.

Legitimitet och effektivitet

Ett centralt verk om statens kapacitet är skrivet av Samuel Huntington (1968, 1) där det konstateras att den största skillnaden mellan länder inte ligger i deras *form* utan istället i dess *omfattning* (eng. degree). Med detta menar Huntington att det inte är det politiska systemets form (d.v.s. demokrati – autokrati) som avgör dess politiska stabilitet. Snarare är det centrala hur välfungerande det politiska systemet är och därför kan både demokratiska och autokratiska system vara såväl effektiva som ineffektiva. Som Huntington i ett senare verk poängterar i en mer slagkraftig formulering är systemets *karaktär* en annan sak än dess *stabilitet* (se Huntington 1991, 11). Vad Huntington i ett för tiden nyskapande resonemang diskuterar är vad som egentligen skapar politisk stabilitet. Detta beskriver han som ”political order”. Det engelskspråkiga begreppet *order* är mångbottnat eftersom det kan syfta på *ordning, regel* och *skick*. Poängen med *political order* är dock att det politiska systemets etableringsgrad är det centrala och inte vilken form det har. Vidare menar Huntington att det kan bli vilseledande att diskutera demokrati endast i termer av val eftersom dessa inte i grunden har så stor inverkan på det politiska systemets stabilitet. Den springande punkten i politisk stabilitet menar Huntington att istället kan ses i hur stabila och välfungerande landets institutioner är. Därför konstaterar Huntington (1968, 7) att den största utmaningen inte är att hålla val utan att bygga organisationer som är hållbara.

Political community in a complex society thus depends upon the strength of the political organization and procedures in the society. That strength, in turn, depend upon the 'scope of support' for the organizations and procedures and their 'levels of institutionalization'.

Huntington 1968, 12

Det som Huntington kallar för institutionalisering beskriver han som grad av stabilitet. Nivån av institutionalisering kan mätas genom förmågan till anpassning, koherens, komplexitet samt autonomi (Huntington 1968, 12). Anpassningsförmåga kan mätas både i ålder vilket innebär att en organisation som existerat i femtio år mer institutionaliserad än en som verkat i bara något

år. Ett annat krav som förs fram är ledarskap vilket innebär hur många gånger organisationen kan tas över av ett nytt ledarskap. En organisation som endast styrts av en generation kan därför inte anses vara lika institutionaliserad som en där ledarskapet gått vidare i flera generationer. Beträffande komplexitet är argumentet att ju högre komplexitet en organisation har, desto högre är också dess stabilitet. Här är tyranni det enklaste och minst stabila systemet eftersom det är beroende av en person. Det sista kravet som Huntington nämner är funktionalitet – med andra ord vilka funktioner organisationen har och hur den klarar av att anpassa sig till nya utmaningar. I frågan om autonomi är grundtanken att de politiska organisationerna måste vara autonoma och fungera enligt en viss slags meritokrati. (Huntington 1968, 12-19)

En annan intressant tankegång som kan anpassas här är S.M. Lipsets (1959) välkända studie om demokratisering. Även om han skiljer sig från Huntington (1968) i sin syn på demokratisering är inte heller han främmande för diskussioner om politisk stabilitet. Bland annat menar Lipset att ett politiskt system måste inneha en grundläggande acceptans bland befolkningen för att i det långa loppet ska kunna vara stabilt. Denna acceptans kan också beskrivas som *legitimitet*. Enligt Lipset är legitimiteten för det politiska systemet speciellt viktig eftersom den också innebär att medborgare upplever att det politiska systemet som rättvist (Lipset 1959).

Legitimacy involves the capacity of a political system to engender and maintain the belief that existing political institutions are the most appropriate or proper ones for the society. The extent to which contemporary democratic political systems are legitimate depends in large measure upon the ways in which the key issues which have historically divided the society have been resolved.

Lipset 1959, 86

Legitimitet är dock i hög grad beroende av hur väl systemet fungerar. Denna senare dimension kan man istället beskriva i termer av *effektivitet* som syftar på det politiska systemets prestationsförmåga. Sjunker effektiviteten i ett politiskt system kommer det antagligen också att ha inverkan på systemets legitimitet. Motsatt kan man säga att om ett system har låg legitimitet kan det möjligen överleva om effektiviteten är hög – d.v.s. medborgarna får någonting ut av systemet trots att de inte nödvändigtvis anser det vara rättvist. Har ett politiskt system både låg legitimitet och låg effektivitet blir det instabilt. Ett dylikt system blir i det långa loppet svårt att hålla ihop utan betydande förtryck och därför är dessa system med all sannolikhet autokratier (Lipset 1959, 90).

Statskapacitet

Den centrala insikten som man bör ha med sig från diskussionerna av Lipset och Huntington är att statens effektivitet och kapacitet spelar en betydande roll. Inte bara har detta en inverkan på det politiska styrets legitimitet utan även på hur stabilt ett politiskt system är. Det centrala i diskussionen är vilken förmåga de politiska institutionerna har att styra över samhället. På engelska talar man om *state capabilities* eller *state capacity* då man syftar på statens förmåga att utöva effektivt politiskt styre. I denna avhandling kommer begreppet statskapacitet att användas. Det är värt att notera att man uttryckligen i denna diskussion talar om *statens* styrka. Det är med andra ord fullt möjligt att ett *samhälle* kan vara starkt och ha tydliga former av auktoritet och kontroll medan *staten* är svag och inte har möjlighet att inverka nämnvärt på samhällsutvecklingen. Detta är huvudargumentet i ett verk av Joel Migdal (1988) där utgångspunkten är att statens roll består i att ha inverkan på den sociala kontrollen (eng. social order). Detta beskriver Migdal genom något som han kallar för statens kapacitet (eng. state capability):

This book is about the capabilities of states to achieve the kinds of changes in society that their leaders have sought through state planning, policies, and actions. Capabilities include the capacities to penetrate society, regulate social relationships, extract resource, and appropriate or use resources in determined ways. Strong states are those with high capabilities to complete these tasks, while weak states are on the low end of a spectrum of capabilities

Migdal 1988, 4-5

Förmågan som Migdal talar om för staten att styra samhällsutvecklingen handlar om att strömlinjeforma en slags ordning över hela samhället. Detta beskrivs som ett slags spel där det spelas med olika regler. I de fall där staten är svag finns det flera olika regler som i sin tur bildar nätverksliknande samhällen (Migdal 1988, 38-39). Att staten är svag leder lätt tankarna till ett slags naturtillstånd som Thomas Hobbes talar om i sitt verk *Leviathan* där det saknas enhetlig kontroll och ordning vilket ledde till ett ständigt allas krig mot alla. Denna bild kan man dock utgående från Migdals argumentation gå emot eftersom det också i samhällen där staten är svag kan finnas stark kontroll och rättsskipning. Utmaningen är dock att det kan finnas flera former av dessa som fungerar samtidigt och ingen enskild aktör kan kontrollera allting. En likande diskussion för också Acemoglu och Robinson (2019) i ett argument som de kallar för en frånvarande *leviathan* (eng. absent *leviathan*). I sitt argument för de fram flera olika sorters kulturer med en mycket stark social kontroll. I dessa situationer är staten frånvarande och detta kan skapa stor ofrihet för individer då det är samhällena och deras normer som styr.

Det som Migdal (1988) talar om handlar inte så mycket om statens styrka i att kunna kontrollera i form av repressivt styre. Snarare handlar diskussionen om dess förmåga att styra samhällsutvecklingen genom att utöva lag och ordning, utvinna resurser och driva igenom olika politiska beslut. Detta påpekas också av Acemoglu och Robinson (2012) som menar de att den största skillnaden mellan länder är i deras institutioner och förmåga att skapa ett fungerande politiskt styre. De beskriver skillnader i politisk utveckling i mycket näraliggande områden som i Nord- och Sydkorea eller i gränsen mellan Mexiko och USA och menar att det främst är institutioner och deras utvecklingsgrad som kan ses som orsaken till att olika länder är olika utvecklade. I ett nyare verk (Acemoglu & Robinson 2019) talar de om samma sak som Migdal (1988) d.v.s. hur man bäst skapar en balans mellan stat och samhälle. En central sak som krävs för att förstå statskapacitet är organisationer och byråkrati:

The capacity of a state is its ability to achieve its objectives. These objectives often include enforcing laws, resolving conflicts, regulating and taxing economic activity, and providing infrastructure and other public services. They may also include waging wars. The capacity of the state depends partly on how its institutions are organized, but even more critically, it depends on its bureaucracy. You need bureaucrats and state employees to be present so that they can implement the state's plans, and you need these bureaucrats to have the means and motivation to carry out their mission.

Acemoglu och Robinson 2019, 12

Som tidigare nämnt använder sig Acemoglu och Robinson (2019) av Thomas Hobbes metafor om suveränen för att beskriva den balans mellan stat och samhälle som krävs för att frihet ska kunna uppstå. Då två fenomen som står emot varandra är stat och samhälle. Är staten för stark kan det lätt uppstå despotism vilket inte skapar frihet. På samma sätt kan det i situationer där staten är svag uppstå ofrihet där t.ex. samhällseliga normer och en mycket stark kollektivism förhindrar individuell frihet. En stark stat måste således balanseras av ett starkt samhälle som tillsammans skapar en balans. Det är också enligt författarna denna balans som skapar fria och demokratiska samhällen (Acemoglu och Robinson 2019).

Något som är viktigt i diskussionen om statsskap och statskapacitet är att man inte endast ska förstå det i termer av repression. Staten kan t.ex. ha en betydande makt att utöva repressivt styre men samtidigt kan dess förmåga att driva igenom reformer på andra områden kan vara svag. Således är det möjligt att en stat har en omfattande repressiv förmåga även om dess förvaltning i övrigt är svag eller ineffektiv t.ex. på grund av omfattande korrruption. För att förstå skillnaden mellan dessa olika former av kapacitet kan man referera till Michael Mann (1993, 59) som har gjort en skillnad mellan "despotisk makt"

och "infrastrukturell makt". Den första relateras till förmåga att regera och att driva igenom beslut enväldigt. Det som däremot avses med infrastrukturell makt är en övergripande förmåga att koordinera samt att implementera beslut över hela jurisdiktionen (Mann 1993, 59). Infrastrukturell makt handlar därmed om förmågan att inverka på samhällsutvecklingen. Denna skiljelinje är viktig att poängtera då man studerar autokratier. En stat kan exempelvis ha ett välutbyggt nätverk för övervakning (despotisk makt) av sina medborgare samtidigt som dess infrastrukturella makt kan vara sämre. Till det senare kan nämnas förmåga att driva in skatter eller satsa på övriga stora projekt som social- och hälsovård, utbildning eller energiförsörjning. I sin diskussion om statskapacitet påpekar Migdal (1988, 22-23) själv att det som han refererar till som *state capabilities* i hög grad är synonymt med det som Mann kallar för infrastrukturell makt.

Hur statsskap har definierats

I kapitlet så här långt har det grundläggande innehållet i statsskap och statskapacitet presenterats. I detta stycke ska det diskuteras mer ingående hur dessa kan operationaliseras. Inledningsvis kan det konstateras att det i modern forskning som omfattar statsskap och statskapacitet finns stor bredd i hur begreppen har använts. Detta syns bland annat i att statsskap och statskapacitet ofta blandas ihop. Denna mångtydighet i hur begreppen används syns tydligt i temanumret "The State-Democracy Nexus" som publicerades av tidskriften *Democratization* år 2014. I detta temanummer publicerades det en gedigen genomgång av olika sätt som statsskap har definierats i jämförande forskning. I genomgången menar författarna (Andersen, Möller och Skaaning 2014, 1204-06) att följande aspekter är centrala för statsskap: våldsmonopol, administrativ effektivitet och en samstämmighet om vem som är medborgare i staten.

Som kan märkas från definitionen ovan syntetiseras de frågor som har diskuterats hittills i kapitlet. Precis som i både Max Webers diskussion och i den tidiga diskussionen om statsskap nämns behovet av våldsmonopol. Staten måste för att kunna höja sig över andra organisationer och för att kunna utöva kontroll ha ett monopol på det legitima användandet av våld. Vidare måste det finnas en effektiv administration som möjliggör att staten kan styras. Detta definieras helt enkelt som staters förmåga att kunna planera och verkställa politiska beslut (Andersen, Möller och Skaaning 2014, 1207). Denna definition på effektiv administration är tagen från Fukuyama (2004, 7) som beskriver statskapacitet enligt följande: "the ability of states to plan and execute policies and to enforce laws cleanly and transparently". Slutligen är frågan om medborgarskap viktig. Detta som kallas för medborgarskapsarrangemang (eng. citizenship agreement) som Andersen, Möller och Skaaning (2014) nämner kan härledas till både Rustows (1970) välkända diskussion om nationell enighet som krav för demokratisering samt även Linz och Stepan's

(1996) diskussion om ”stateness problem”. Detta definieras enligt de senare nämnda som avsaknaden av betydande meningsskiljaktigheter beträffande landets gränser och vem som ska kunna få medborgarskap (Andersen, Möller och Skaaning 2014, 1207).

Andra definitioner av statsskap som kan nämnas är Mazzuca och Munck (2014, 1222) som menar att statsskap kan delas in i tre delar: a) våldsmonopol – staten är med andra ord en politisk enhet som håller ihop ett territorium, b) staten som en slags politisk enhet som har kontroll över en befolkning som känner en tillhörighet till den och c) att staten har en förmåga att dela ut förmåner. Dessa tre aspekter benämner de som 1) den territoriala staten, 2) nationalstaten och 3) den administrativa staten (Mazzuca & Munck 2014, 1222). Denna indelning delar in staten i en mer tydlig hierarki än vad Andersen, Möller och Skaaning (2014) gör men likväl märker man att samma grundläggande karaktärsdrag för statsskap även finns här. De olika delarna av statsskap är givetvis i hög grad sammankopplade och det är svårt att isolera dem från varandra. Detta framgår inte minst utifrån den genomgång som Andersen, Möller och Skaaning (2014) gjort. Av sammanlagt 20 studier som de går igenom har åtta stycken samtliga tre krav för statsskap som de nämner: våldsmonopol, administrativ effektivitet och ett medborgarskapskontrakt.

Diskussionen om statskapacitet handlar i sin tur ofta specifikt om statens förmåga till styrning. Den oftast använda definitionen för statskapacitet är Migdals (1988) välkända diskussion om förmågan för den politiska ledningen att implementera sina beslut. Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning (2014) menar att statskapacitet kan delas in i två delar. Den första är våldsmonopol och den andra är administrativ effektivitet. Våldsmonopol är som bekant förmågan att upprätthålla lag och ordning i landet. Administrativ effektivitet är något som i sin tur beskrivs som en administrativ förmåga att implementera och se till att t.ex. offentliga tjänster fungerar (Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning 2014, 1306-1307). En likande argumentation för Bäck och Hadenius (2008, 3) som i sin tur konstaterar att ett grundläggande krav för statsskap är våldsmonopol medan det andra kravet gäller administrativ kapacitet – d.v.s. förmåga att implementera beslut. Övriga exempel på studier som handlar om statskapacitet är Seeberg (2021) som talar om statskapacitet i termer av Migdals (1988) definition men som uttryckligen väljer att studera territoriell kontroll, d.v.s. hur långt ett lands kontroll över sitt territorium sträcker sig. En annan diskussion som kan nämnas är van Ham och Seim (2018, 52) som talar om statskapacitet i termer av repressiv, administrativ och utvinnande förmåga. De menar att den repressiva kapaciteten handlar om våldsmonopol, den administrativa kontrollen handlar om hur effektivt politiska förslag kan implementeras och att den utvinnande handlar om hur effektivt stater klarar av att dra in och samla resurser (van Ham & Seim 2018, 52). Detta konkretiseras även av Acemoglu och Robinson (2019) i sin beskrivning av statskapacitet talar om byråkratins förmåga och effektivitet.

Inverkan på regimförändring

Som det har konstaterats går en stor del av forskningen om statskap och statskapacitet om deras inverkan på demokrati. Som forskningen hittills har kunnat konstatera spelar dessa frågor en viktig roll för demokrati. Juan Linz (1997) citat som lyder ”no state, no rechtstaat, no democracy” säger sig självt att varken demokrati eller en rättsstat är möjlig att skapa utan en stat. Den koppling som verkar finnas mellan statens styrka och demokrati kan man dock också ställa gällande autokratier. Frågan är således om starkt statskap mer generellt gör det lättare att styra oberoende om styret är demokratiskt eller autokratiskt? Här kan lätt en alltför binär bild av demokrati och autokrati leda till vissa perspektivfel. Att något fenomen eller en viss omständighet konstateras vara gynnsam för demokrati kan lätt leda tankarna till att bristen av detsamma är gynnsam för autokrati. Detta behöver dock inte vara fallet och för att referera till Huntington (1968) kan effektivt styre förekomma i såväl demokratiska som autokratiska system. För att uttrycka det annorlunda kan man anta att både demokratiska och autokratiska politiska system kan ha olika grad av stabilitet.

Gällande statskap ter det sig klart att extrema brister i t.ex. våldsmonopol och grundläggande administration kan leda till att det uppstår en s.k. sammanfallen stat (eng. failed state). I dessa fall har även en autokratisk regim bristande förmåga till kontroll och en stor del av dess resurser går åt till att försöka upprätthålla en grundläggande nivå av våldsmonopol (Rotberg 2004). Uppstår det statsförfall (eng. state failure) kan man med fog säga att inte heller ett organiserat autokratiskt styre är möjligt.⁶ Då det kommer till frågan om statskapacitet finns det något varierande synpunkter. I studien av Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning (2014) konstateras föga överraskande att autokratier i en högre grad än demokratier är beroende av det som Mann (1993) kallar för despotisk makt. I studien operationaliseras statskapacitet genom tre mått: skatter/BNP, hur mycket pengar som läggs på militären samt byråkratisk kvalitet. I studien kan de inte finna belägg för att autokratier med hög grad av byråkratisk kvalitet skulle vara mer stabila. Däremot kommer de fram till att autokratier med hög grad av skatteuttag är mer stabila än de med lägre. Vidare löper regimer med låg militärbudget lägre risk att falla samman än de med hög militärbudget. Slutligen konstateras det att oljetillgångar verkar stabilisera autokratier även om det här finns en viss tvetydighet i resultaten (Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning 2014, 1314-1316). De påpekar dock att viss försiktighet krävs då man tolkar resultaten eftersom statskapacitet är ett mångtydigt teoretiskt begrepp som kan operationaliseras på flera olika sätt. Vidare är det värt att konstatera att ett flertal av de olika index som finns även kan ha betydande brister och i vissa fall heller inte vara helt transparenta (Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning 2014, 1310).

⁶ Dessa frågor ska diskuteras mer ingående i kap 5

Något som bör uppmärksammas är att det verkar finnas en dubbel roll som statskapacitet spelar. Som Seeberg (2021) konstaterar är statskapacitet både viktig för möjligheterna till demokratisering men därtill underlättar den för autokratiska ledare att behålla kontroll. Detta har också att göra med att autokratier som klarar av att leverera olika former av utflöde (eng. performance legitimacy) även verkar ha lättare att vinna val och att på så sätt hållas vid makten. Därför är de autokratier med högst grad av utveckling ofta sådana som inte ens behöver ägna sig åt synliga former av förtryck som direkt repression eller valfusk (Seeberg 2021, 554-555). Samma dubbla fenomen för statskapacitet i relation till demokratisering noteras av van Ham och Seim (2018) som konstaterar att hög statskapacitet föga förvånande gör det enkelt för autokratiska ledare att utöva kontroll. Av denna anledning kan man inte se att en förbättrad statskapacitet i en autokrati automatiskt skulle innebära bättre sannolikheter för demokratisering. Däremot har autokratier med hög statskapacitet lättare att demokratiseras om det sker ett byte av ledarskap genom val (van Ham & Seim 2018, 59-61). På så sätt verkar hög statskapacitet förstärka det politiska styret oavsett om det är en autokrati eller demokrati. Därtill verkar det också som att länder med hög statskapacitet skulle ha bättre förutsättningar att övergå i demokrati om det sker ett byte av ledarskap och på så sätt även förankra det demokratiska styret.

Statsskap i denna avhandling

Som det har framgått i diskussionen hittills finns det flera olika sätt att definiera statens roll. I avhandlingen utgås det från Andersen, Möller och Skaaning (2014) som definierar statsskap genom våldsmonopol, grundläggande administration och medborgarskapsarrangemang. Den diskussion som fördes om statskapacitet är i praktiken samma sak som grundläggande administration men i avhandlingen betonas dock speciellt byråkratins kvalitet och effektivitet. För att göra diskussionen om statsskap enkel kommer det framåt i texten att talas om länder med starkare och svagare statsskap. Ett annat sätt att uttrycka sig på skulle vara lägre och högre grad av statsskap men i text blir det enklare med en indelning i starkare och svagare. Detta är naturligtvis förenklat men avsikten är att föra fram övergripande skillnader i ländernas statsskap. Då det talas om starkare och svagare statsskap ska det inte ses som ett normativt ställningstagande utan endast i termer av skillnader i de centrala delarna av statsskap: våldsmonopol, grundläggande administration och medborgarskapsarrangemang. För att återkoppla till den diskussion som förts i detta kapitel om statsskap kan man förvänta sig att svagare statsskap innebär svårigheter att styra. Den teoretiska förväntningen är att regimerna i länder som har starkare statsskap lättare kommer att kunna hålla sig vid makten än i länder med svagare statsskap. Vidare kommer det att göras ett antagande att länder med starkare statsskap likaså har lättare att utvecklas mot demokrati om regimsammanfall sker.

4.2 Resurser

En aspekt som också kan förväntas ha en inverkan på regimförändring är naturresurser. Naturresurser och speciellt förekomsten av olja som en starkt förhindrande faktor för demokratisering har i hög grad diskuterats i forskningen om länderna i Mellanöstern och Nordafrika (Ross 2001). På engelska går denna diskussion under namnet *rentier state* eller olje/resursförbannelsen (eng. oil/resource curse). För enkelhetens skull kommer det engelskspråkiga *rentier state* att i texten på svenska kallas för *resurser* eller länder med resurser.

Om ekonomisk utveckling och resurser

En av de viktigaste diskussionerna i jämförande politik och demokratisering är om kopplingen mellan ekonomisk utveckling och demokrati. Denna idé som ofta kallas för *moderniseringsteorin* har förts fram av Lipset (1959) och tangerades kort i det tidigare stycket. Lipset menar att skillnader mellan länder gällande moderniseringsgrad (BNP/capita, utbildning, industrialisering samt urbanisering) också inverkar på hur demokratiska de är. Mer ekonomiskt utvecklade länder förefaller alltså vara mer demokratiska. Dessa slutsatser om sambandet mellan ekonomisk utveckling och demokrati har diskuterats mycket utförligt och det är inte skäl att gå för långt in i den diskussionen. Även om det finns flera invändningar mot teorin om ekonomisk utveckling visavi demokrati samt om vad som är korrelation och kausalitet verkar det ändå tydligt att högre nivåer av utveckling och framförallt växande ekonomi är gynnsam för demokrati.⁷ Motsatt kan det konstateras att ekonomiska nedgångar och ekonomiska kriser har en destabiliserande effekt på demokrati (Przeworski & Limongi 1997). Mer aktuella forskningsresultat kan också visa på att det finns ett positivt samband mellan demokrati och ekonomisk tillväxt (Acemoglu, Naidu, Restrepo & Robinson 2019).

Det finns således starka belägg för att ekonomisk utveckling också är gynnsam för demokrati. Någonting som dock brukar ses som ett undantag till detta är om ekonomin är baserad på naturresurser. Samuel Huntington (1991, 65) har konstaterat att ekonomisk utveckling inverkar positivt på demokrati men att detta inte gäller för sådan utveckling som kommit till genom naturresurser. Orsakerna är att länder med stora naturresurser kan bygga upp stora repressiva strukturer och göra sig oberoende av beskattning (Huntington 1991, 65). Frågan om beskattning är viktig eftersom den antas skapa krav för representation och därmed göra det lättare att utkräva ansvar av politiska ledare. De argument som presenterades ovan är i ett nötskal det som brukar kallas för *rentier state*-teorin. Denna teori har utvecklats av bland annat

⁷ se bland annat Hadenius (1992), Diamond 1992 och Przeworski 2000.

Giacomo Luciani (1990; 1994) och Hazem Beblawi (1990). Kopplad till rentier state-teorin finns även det som kallas för oljeförbannelsen eller resursförbannelsen (eng. oil/resource curse). Denna diskussion om oljeförbannelsen handlar om att länder som har stora naturresurser antingen har svårt att utvecklas till demokrati eller rent av kan bli mer instabila. Som Ross (2008, 107) konstaterar finns det tecken på att resursrika länder har en långsammare ekonomisk tillväxt och i de mer extrema fallen ha en negativ utveckling i BNP/capita. En annan fråga som är kopplad till resursförbannelsen är konflikter och i värsta fall inbördeskrig. Även här kan man se ett visst samband mellan länder som har betydande resurser som har dragits in i betydande konflikter och som exempel kan nämnas länder som Algeriet, Angola, Irak, Nigeria och Sudan (Ross 2012, 1). Utöver frågan om politisk instabilitet har även frågan om resurser kopplats till en slags autokratisk konsolidering. Här argumentet att länder som har betydande oljeresurser även har lättare att förbli autokratiska.

Rentier-state teorin

Rentier state är ett begrepp som syftar på stater som är starkt beroende av naturresurser. Ofta är dessa resurser olja eller gas. Framåt i texten kommer detta att refereras till som antingen olja eller naturresurser. Fokus på rentier states eller den så kallade oljeförbannelsen är starkt kopplad till Mellanöstern och framförallt Gulfregionen eftersom mer än hälften av världens oljereserver finns i denna region (Ross 2012, 2). Enligt Lisa Anderson (1987, 9) är diskussionen om rentier states ett viktigt teoretiskt bidrag som i själva verket gått från Mellanösternstudier till statskunskap. Själva teorin om *rentier states* sägs ofta ha sitt ursprung i en artikel skriven av Hussein Mahdavy från år 1970 som behandlade Iran (Ross 2001, 329). I korthet handlar rentier state teorin om att landets ekonomi i hög grad utgår från ”hyra” som naturresurserna genererar. Detta innebär att det finns ett stadigt inflöde av pengar som kommer mer eller mindre automatiskt och som inte är beroende av landets egen produktion (Beblawi 1990, 87). I en s.k. rentier state är ett tydligt kännetecken att få personer har tillgång och kontroll över resurserna vilket innebär en koncentration av både politisk och ekonomisk makt. Regimen får tillgång till betydande resurser utan större ansträngning. Detta skapar, som Beblawi konstaterar, en slags ”rentier mentality” som innebär att resurser i hög grad genereras utan någon desto större risk och att de kan tas för givet (Beblawi 1990, 87-88). Ägarskap till naturresurserna är svårt att fastställa och eftersom de ytterst tillhör staten blir de också en betydande resurs som statens ledning kan använda.

Eftersom behovet att driva in skatt är mindre ställs de politiska ledarna inte heller inför samma ansvarsutkrävning som skulle vara fallet om de vore beroende av att driva in skatt och genom dem finansiera statliga projekt (Beblawi 1990, 89). I flera fall innebär resurserna att länderna har möjlighet

att bygga upp välutvecklade stater med tillgång till omfattande tjänster och infrastruktur. Problemet inom dessa länder är dock att det både uppstår en oklarhet inom de tjänster som staten producerar och istället för att vara skattefinansierad verksamhet kan de istället uppfattas olika former av gåvor av regimen (Beblawi 1990, 89-90). Den här sortens länder har ofta även en stor byråkrati och offentlig sektor som sysselsätter flera (Beblawi 1990, 91).

Även andra effekter kan ses av stora naturresurser. Som Ross (2008) och Al-Rasheed (2013) har konstaterat innebär resurserna i många fall också betydande problem med jämställdhet. Ross arbetar fram en kausal kedja där stigande oljeproduktion både leder till att exportindustrier som textilindustrin som sysselsätter kvinnor minskar och att det istället sker en ökning av löner för män. Vidare leder det också till att staten kan ge pengar som leder till att kvinnor inte behöver arbeta. Att kvinnor i lägre grad deltar i arbetslivet innebär även att deras inflytande i samhället minskar. Detta kan ses i en jämförelse mellan Algeriet, Marocko och Tunisien där Algeriet som har stora resurser också hade färre kvinnor i arbetslivet och klarade sig sämre i olika aspekter gällande jämställdhet (Ross 2008).

Detta tema med oljeresurser och deras negativa inverkan på jämställdhet kontextualiseras ytterligare av Rasheed (2013) som menar att oljefyndigheterna har haft motstridiga effekter. Resurserna har både lett till kvinnornas möjligheter till utbildning har förbättrats men samtidigt har deras deltagande på arbetsmarknaden blivit lågt. Vidare nämns det också att oljeresurserna i hög grad ledde till att män kunde få högre löner och att staten kunde ge olika former av subventioner. Detta ledde i sin tur till att kvinnorna i lägre omfattning deltog i arbetsmarknaden och att man genom de ökade ekonomiska möjligheterna kunde anställa gästarbetare inom hushållsarbete. Detta ledde även till att kvinnornas möjligheter att delta i samhället och inverka på sina liv blev sämre. (Rasheed 2013, 22-23)

Naturresurser och demokratisering

Diskussionen om resurser och s.k. *rentier states* har i hög grad handlat om dessa länder har dåliga möjligheter att demokratiseras. Detta har varit ett klassiskt antagande som bland annat kan kännas igen från den tidigare forskningen av Beblawi (1990) och Luciani (1990; 1994). Därtill nämner också Huntington (1991) detta antagande. Ett annat viktigt bidrag i detta sammanhang är Ross (2001) vars målsättning är att testa sambandet mellan olja och autokrati på ett mer robust sätt. Detta görs genom en bred statistisk analys som även gäller länder utanför Mellanöstern och Nordafrika och målsättningen är även att klarlägga de kausala mekanismerna bakom detta (se Ross 2001, 332). Ross identifierar tre kausala mekanismer varav den första kan kallas för "rentier effect". I detta ingår att det inte finns behov för beskattning samt att regimen genom att spendera resurser kan förhindra att det uppstår motstånd (Ross 2001, 332-334). Utöver denna effekt finns det

också en *repressionseffekt* som innebär att länder med betydande tillgångar kommer att lägga en stor del av dessa för att utveckla vidare sin repressiva förmåga. Den sista är *moderniseringseffekten* där det förs fram att endast ökade intäkter i sig inte skapar demokrati utan det krävs också en slags social modernisering (Ross 2001, 336-337). I en avancerad statistisk analys kan Ross (2001) bekräfta att olja de facto har en bromsande inverkan på demokrati och att detta inte endast gäller i Mellanöstern och Nordafrika utan även i andra regioner. Vidare kan han även finna ett åtminstone preliminärt stöd för de tre kausala mekanismerna.

Det finns dock andra studier som drar andra slutsatser än vad Ross (2001) gör. En utmaning med att studera dessa frågor har att göra med att de mått som används kan vara oprecisa. I en mycket detaljerad genomgång av de mått som används för att testa sambandet mellan oljans negativa inverkan på demokrati menar Herb (2005) att det i själva verket är svårt att se ett tydligt samband. Även om Herb kan konstatera att ekonomisk utveckling möjliggjord av olja inte skapar demokratiska effekter menar han ändå att olja inte heller uttryckligen kan ses som en "förbannelse". Av denna anledning menar Herb (2005, 311) frågan om resurser på generell nivå är svår att tyda i förhållande till demokrati och att regionen även spelar en mycket betydande roll.

En ytterligare studie som fick stor uppmärksamhet i diskussionen om olja och demokrati är Haber och Menaldo (2011). De arbetar med ett omfattande datamaterial som sträcker sig tillbaka till år 1800 och de menar att man inte kan finna tydliga belägg för att ökande oljeintäkter skulle ha en negativ påverkan på demokrati. Dessa slutsatser har fått ett stort genomslag men de har också blivit kritiskt granskade. Ett exempel är Andersen och Ross (2014) som menar att den långa tidsserie som Haber och Menaldo (2011) arbetar med snedvrider resultatet eftersom det fram till år 1940 fanns väldigt få länder som hade någon nämnvärd oljeproduktion (Andersen och Ross 2014, 997). Istället pekar de på 1960- och 1970-talen som en central tidpunkt då omfattande nationalisering av oljetillgångar skedde i flera länder. Detta ledde vidare till de fenomen som redan har nämnts: ökad byråkrati och att staterna blir mer beroende av oljan (Andersen och Ross 2014, 1000-1002). Det är således från och med 1970-talet som man tydligt kan börja se inverkan av den så kallade resursförbannelsen.

Naturresurser och stabilitet

En svårighet då man studerar sambandet mellan länder med resurser och demokratisering är både att data som används kan vara oprecis och att det kan vara svårt att klargöra kausala effekter. Som ändå Haber och Menaldo (2011) konstaterar är den ide som Ross (2001) presenterar d.v.s. att det finns ett negativt samband mellan olja och demokrati den som dominerar diskussionen. Utöver förmåga till demokratisering är en annan intressant diskussion om vilken inverkan de har på autokratisk stabilitet. Det som rentier

state-teorin och Ross (2001) menar är att högre resurser också ger möjligheter för regimen att bygga upp betydande repressiva institutioner. Detta låter plausibelt och det finns en hel del som säger att oljetillgångar förstärker autokratier. I en studie har Smith (2004) kommit fram till att det finns ett tydligt samband mellan oljetillgångar och stabilitet. Regimer som har betydande oljetillgångar har mindre förekomst av protester samt i lägre grad inbördeskrig. Detta studeras genom en bred studie som omfattar 107 länder och gäller för åren 1960 - 1999 (Smith 2004, 232). Samma sak kommer Ulfeder (2007) fram till där han menar att det finns ett samband mellan stora naturresurser och att ett land hålls autokratiskt och att detta bland annat kan ses som en av orsakerna till att Mellanöstern inte utvecklats mot demokrati.

En annan studie som berör detta fenomen är Wright, Frantz och Geddes (2015) som kommer fram till att det finns en koppling mellan oljerika länder och autokratisk stabilitet. Högre nivåer av oljetillgångar ökar således sannolikheten för autokratiska regimer att stanna vid makten. Motsatt kan man säga att sjunkande nivåer av olja gör länderna mindre stabila. Orsaken menar de att beror på att denna typ av regimer är svårare att störas genom kupper och framförallt militärkupper. På så sätt innebär ökade oljetillgångar också en minskad risk för en militärkupp. Detta kan naturligtvis också kopplas till att ökade oljeintäkter också ger större möjligheter att satsa pengar på landets militär (Wright, Frantz och Geddes 2015, 303-304). En studie som går djupare in på den här tematiken är Houle (2018) som menar att demokratisering är svårare i länder med naturresurser. Genom att studera oljerika länder som befinner sig i någon slags transitionsprocess delas den politiska utvecklingen upp i två delar: för det första själva processen då en autokrati faller samman och för det andra då landet antingen övergår i demokrati eller ny autokrati. I studien finns inga belegg för att oljerika länder lättare skulle falla samman men däremot för att de har svårare att övergå i demokrati (Houle 2018, 404-407). Beträffande stabilitet mer generellt menar Houle däremot att effekten av olja är mer tvetydig och att det både finns det som talar för och emot stabilitet. Å ena sidan kan oljan och de resurser den ger möjliggöra för ett allt hårdare repressivt styre. Samtidigt finns det också en möjlighet att oljeresurserna motiverar andra att störta regimen (Houle 2018, 408).

Om man går från dessa mer generella studier är det ännu värt att nämna de mer regionalt inriktade. Som bland annat Andersen och Ross (2014) påtalade i sin studie skedde det från och med 1960- och 1970-talen en betydande utveckling i länder där oljebolagen i en del länder nationaliserades. Därför menar de också att frågan om oljans negativa effekt på demokrati kan ses tydligast från och med denna tid. Som det nämndes tidigare är den första studien angående det s.k. rentier state fenomenet från år 1970 vilket tydligt även sammanfaller med denna tidsperiod. I mer regionalt inriktade studier som t.ex. Bellin (2004) har även frågan om resurser förts fram. En del av det som kallas för en *auktoritär robusthet* beror närvaron av starka repressiva institutioner (eng. coercive apparatus). Detta beror på att länderna i flera fall

har de ekonomiska resurser som både möjliggörs genom naturresurser eller via militärt bistånd (Bellin 2004, 144-148). En något likande analys framförs av Brumberg (2002, 57) som menar att arabvärldens politiska system kan härledas ur institutionella, ekonomiska, ideologiska, sociala och ”geostrategiska” orsaker. Slutligen kan det nämnas att även Diamond (2010, 98) menar att de betydande oljeresurserna möjliggör en betydande expansion av byråkratin och skapandet av en omfattande repressionsapparat.

Hur definiera länder med resurser?

För att sammanfatta diskussionen kan det konstateras att det i forskningen starkt lutar åt att betydande oljetillgångar eller naturresurser även gör det lättare för autokratier att hållas vid makten. Detta sker både genom att resurserna förstärks och länderna kan satsa mer på sin repressiva förmåga men även fördela resurserna på ett sätt som kan minska missnöjet. Vidare har länderna inget behov av beskattning och kan förstärka olika sorters nätverk inom samhället genom att fördela tillgångar till dem (Ross 2001; Ulfeder 2007). En utmaning då man väljer att definiera länder med stora naturresurser är dock att bestämma vad det egentligen är som står i huvudroll: är det centrala att landet har betydande mängder av dem eller att de är mycket beroende av dem. I frågan om olja brukar det i litteraturen talas om både oljerik (eng. oil-rich) och oljeberoende (eng. oil-reliant). I de studier som har citerats i texten hittills blandas dessa begrepp inte sällan ihop. För att då definiera ett land med stora naturresurser innebär det att man måste förtydliga hur kriterierna skall ställas. Som Ross (2012, 15) konstaterar brukar ofta frågan om oljestater definieras enligt hur stor del av landets export av olja som utgör landets BNP. I praktiken är detta som då mäter i hur hög grad landet är beroende av export av olja. Detta är också ett mått som Ross (2001, 326) själv använder i en tidigare artikel där han talar om oljeberoende stater (eng. oil-reliant). Det här sättet att mäta säger ändå inte så mycket om de reella tillgångarna utan snarare om hur stor del av landets BNP som utgörs av export av olja. Som Ross själv konstaterar kan detta fokus på export bli missvisande eftersom speciellt rika länder använder en stor del av sin olja och därmed exporterar mindre. Därtill kan även fattiga länder med en mindre utvecklad ekonomi lätt hamna i en situation där små oljemängder utgör stora delar av dess ekonomi (Ross 2012, 15). Ett annat sätt att mäta omfattningen av resurser är det som Ross (2012) menar med en oljeinkomst per capita mått. I detta mått mäts det sammanlagda värdet av ländernas produktion av olja och gas delat på landets invånare. Det här måttet ger en bättre bild av det värde som oljeproduktionen ger (Ross 2012, 15-16). Det finns med andra ord en skillnad mellan om man mäter oljeberoende (”oil reliant”) eller oljerik (”oil rich”).

Resurser och inverkan på regimförändring

Denna avhandling kommer att utgå ifrån det klassiska antagandet om länder med omfattande resurser har lättare att hållas autokratiska och svårare att demokratiseras. De främsta orsakerna är att resurserna ger landets regim bättre möjligheter att göra stora satsningar som kan mätta av missnöje men även bygga upp en betydande repressiv förmåga. Utifrån diskussionen om legitimitet och effektivitet är det också mer sannolikt att ett land som har ett visst utflöde och förmåga att utveckla offentliga tjänster som utbildning, hälsovård och infrastruktur också kan lindra risken för att stort missnöje ska uppstå. Slutligen bör det också föras fram att länder som har stora oljeresurser också skapar ett annat incitament för ledare att hålla sig kvar vid makten. I avhandlingen görs det därför antagandet att länder med naturresurser mer sannolikt kommer att hållas autokratiska och ha sämre förutsättningar att övergå i demokrati. Som mått på länder med resurser kommer det att användas Ross (2012, 15) mått på oljeinkomst per capita. En orsak till att det här måttet används är att det ger en mer tydlig bild av storleken av landets resurser. Som även Ross konstaterar har detta brister då vissa länder kan ha en liten befolkning och producera en stor mängd olja. Detta leder i så fall till att siffrorna kan bli svåra att jämföra med varandra (Ross 2012, 15-16). För att kunna säkerställa att indelningen av länder med resurser och utan resurser är korrekt kommer det i klassificeringen även att tas i beaktande hur länderna i andra studier har definierats.

5 Regimförändring

I kapitlet diskuteras regimförändring som är avhandlingens beroende variabel. Kapitlet inleds med en diskussion om regimsammanfall och går sedan in på de utvecklingsmönster som kan inträffa efter det.

5.1 Byte av regim

Som det kunde konstateras i kapitel tre finns det en betydande skillnad mellan demokrati och autokrati. Utöver politiska rättigheter och medborgerliga friheter finns det en viktig skillnad i hur makten i dessa två system fungerar och legitimeras. Denna skillnad består i att demokratier har ett tydligt sätt att byta politiskt styre genom regelbundna val. I den här avhandlingen har detta definierats genom valkonkurrens och upprätthållandet av det vilket även kräver grundläggande politiska fri- och rättigheter (se kap 3). Även om en regering i en demokrati också genom flera valsegrar i följd kan sitta länge vid makten är det ändå inbyggt att stödet för det politiska styret regelbundet prövas i val. Den centrala principen med valkonkurrens är att val som ordnas även innehåller osäkerhet i sådan mån att ingen kan styra och garantera resultatet på förhand samt att valen erbjuder reella möjligheter för att välja nytt styre (Przeworski 1991, 10-14). Som det diskuterades i kapitel tre brukar detta i litteraturen uppfattas som ett minimalt krav på demokrati och länder som fyller detta brukar kallas för valdemokrati.

På övergripande plan är således den grundläggande skillnaden mellan demokrati och autokrati i hur makten legitimeras. I demokratier utgår makten från fria, rättvisa och regelbundna val. Även om detta inte automatiskt ger hög legitimitet åt alla demokratiska regeringar så erbjuder de en möjlighet för befolkningen att vid behov ändra landets politiska kurs. Makten i demokratier gäller därför endast en bestämd tid. Som Rustow (1970, 350) konstaterar blir demokrati ett system som styrs av tillfälliga majoriteter. Fördelen med demokratiska politiska system där makten regelbundet utsätts för konkurrens i återkommande val leder till naturliga procedurer för maktskifte. Eftersom denna process saknas i autokratier blir maktskiften mycket svårare. Denna problematik har Karl Popper talat om i ett stycke i sitt kända verk *The Open Society and Its Enemies*.

For we may distinguish two main types of government. The first type consists of governments of which we can get rid without bloodshed – for example, by way of general elections; what is to say, the social institutions provide means by which the rulers may be dismissed by the ruled, and the social traditions ensure that these institutions will not easily be destroyed by those who are in power. The second type consists of governments which the ruled cannot get rid of except by way of a successful revolution – that is to say, in most cases, not at all. I suggest the term 'democracy' as a short-hand label for a government of the first type, and the term 'tyranny' or 'dictatorship' for the second.

Popper 1966, 124

Citatet ovan beskriver den stabiliserande effekt som demokratier har. Den politiska makten gäller alltid bara en tydligt avgränsad tidsperiod och måste förnyas i val. I enlighet med Joseph Schumpeters (1994) teori blir det då möjligt att rösta bort en impopulär regering och ersätta den med en ny. Som Karl Popper även för fram i citatet är maktskiften i tyrannier eller diktaturer betydligt mer problematiska. Något tillspetsat konstaterar han att befolkningen bara kan göra sig av med denna typ av regimer genom revolution. Detta understryker det tryck som uppstår i autokratier och som demokratier genom att ordna regelbundna val också undviker.

Eftersom autokratiska regimer inte legitimerar sin makt genom valkonkurrens måste makten uppnås och upprätthållas på annat sätt. I praktiken innebär frånvaron av valkonkurrens att det skapas ett monopol på politisk makt där den styrande regimens förtroende inte regelbundet utsätts för utvärdering av medborgarna. Öppen politisk konkurrens där olika politiska krafter och agendor tävlar mot varandra finns inte och autokratier kan därför på sin höjd karakteriseras i termer av den form av begränsad pluralism som Linz (1964) talar om. Av den här anledningen blir det också för autokratiska regimer aktuellt att tala om stabilitet och hållbarhet på ett annat sätt än för demokratier. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att frånvaron av valkonkurrens inte innebär att autokratiska regimer skulle sitta ohotade vid makten. Milan Svobik har beskrivit detta som ett dubbelt problem för autokratier. Å ena sidan måste de styrande se till att folket inte gör uppror samtidigt som de också måste hålla samman internt (Svobik 2012, 2). På så sätt kan maktpositionen för autokratiska regimer både hotas av folkligt uppror och av en s.k. *coup d'état* som innebär ett internt maktövertagande. Av den här anledningen kan man också tala om autokratiska regimers stabilitet på ett helt annat sätt än vad man kan göra om demokratiska styren.

Regimsammanfall och byte av regim

En av orsakerna till att det går att mäta autokratiska regimers tid vid makten beror på att de inte är beroende av att vinna val. Autokratiska regimer kommer därför till makten och avgår enligt andra principer än demokratier. Därför är det också möjligt att studera både skillnader i olika sorters autokratiska regimtyper, hur länge de sitter vid makten samt skillnader i deras politiska utveckling. Charles Tilly (2007) menar att regimskifte i autokratier antingen sker genom en uppifrån-ned eller nedifrån-upp logik. Den första innebär att det inom regimen sker en maktkupp eller att den själv inleder ett kontrollerat arbete för demokratisering. Det andra alternativet är att regimen tvingas avgå på grund av att folket mobiliserar sig mot regimen (Tilly 2007, 20).

Både Charles Tilly och Karl Popper som citerades tidigare för fram massprotester eller rent av revolution som de sätt som autokratier störtas på. Det finns flera välkända exempel på detta och det är naturligtvis också för att motverka detta som autokratier begränsar politiska fri- och rättigheter. Enligt forskningen är ändå stor folklig mobilisering mot regimen inte det enda eller ens den vanligaste orsaken till att en autokratisk regim störtas. Som Milan Svolic (2012, 3) konstaterar är det mycket vanligare att en autokratisk ledare störtas av någon inifrån regimen. Svolic arbetar med ett datamaterial som sträcker sig från år 1946 till 2008 där det ingår 303 autokratiska ledare som lämnade sitt ämbete på ett "icke-konstitutionellt sätt". Detta betyder att det i materialet inte ingår ledare vars avgång varit planerad eller berott på en naturlig död (Svolic 2012, 4). Svolic kommer fram till att av alla autokratiska ledare vars avgång inte varit planerad berodde 205 av 303 (68 %) på en s.k. *coup d'état*. Med detta avses att ledaren störtades av personer som antingen kom från dennes närkrets, regering eller från landets säkerhetsstyrkor. Av de återstående orsakerna till att ledarna avgick berodde 32 st. (11 %) på massprotester och 30 st. (10 %) som en följd av krav på demokratiska övergångar. Bland de övriga orsakerna till att ledare avgick var 20 st. (7 %) till följd av att de mördades och 16 st. (5 %) ledare på grund av att deras land blev invaderat (Svolic 2012, 4-5). Dessa siffror visar att den vanligaste orsaken till att en autokratisk ledare avgår är ett maktövertagande som sker inifrån. Orsaken till att detta sker så ofta beror enligt Svolic på att autokratiska system alltid kräver stöd från flera olika delar av samhälle och på så sätt skapa en s.k. styrande koalition. Därtill strävar diktatorer även efter att ta till sig så mycket makt som möjligt och på så sätt blir det enda hotet mot ledaren att denna blir avsatt från makten (Svolic 2012, 5)

En annan studie som visar på ungefär likadana resultat är Geddes m.fl. (2018, 179) som gäller länder under tidsperioden 1946 – 2010. Som Geddes och hennes arbetsgrupps material visar är det vanligaste sättet för en autokratisk regim att gå under genom en militärkupp vilket har skett i 35 procent av alla fall. Efter militärkupp är den näst vanligaste orsaken att en autokratisk regim avgår till följd av val (26 %). Detta betyder att en gruppering som inte stöds av regimen vinner valet och detta kan innebära både halv- och

helfria val. Något intressant kan man se att endast 17 procent av alla regimer som gått under på grund av protester. Vidare beror 8 procent av väpnat uppror, 8 procent berodde på att centrala regler gällande t.ex. val och rösträtt ändrades inifrån, 4 procent regimskifte genom påtryckningar utifrån och 2 procent att staten upplöses och ingick i en annan. (Geddes m.fl. 2018, 179-180)

Vilken sorts regimer avgår och hur ersätts de?

Hittills har det kunnat konstateras att det finns variation i både hur länge olika regimtyper sitter vid makten (se kap 3) men även i orsakerna till att autokratiska regimer avgår. I en studie av Geddes m.fl. (2014) som gäller åren 1946 till 2010 som innehåller sammanlagt 280 autokratiska regimer har de studerat autokratiska regimtyper och deras stabilitet. Till skillnad från Geddes (1999) som nämndes i kapitel tre ingår det i Geddes m.fl. (2014) även monarkier. Enligt studien avgår monarkier och personalistiska regimer nästan alltid till följd av att de tvingas bort. För monarkier är det över 90 procent av fallen medan det för personalistiska regimer är över 80 procent där regimer har tvingats avgå till följd av tvång. Ser man i sin tur till partibaserade regimer är det över 60 procent av regimerna som avgår till följd av tvång. Militärregimer som däremot avgått till följd av tvång är endast 40 procent vilket innebär att militärregimer är den enda autokratiska regimtypen som oftare avgår på ett icke-påtvingat sätt än påtvingat (Geddes m.fl. 2014, 325-326). Ser man hur dessa regimtyper utvecklas har militärregimer bäst förutsättningar att övergå i demokrati. Det är i själva verket mer sannolikt att militärregimer går över till demokrati än till andra autokratiska regimer. Personalistiska regimer har däremot sämst förutsättningar att övergå till demokrati och här är sannolikheten nästan dubbelt så stor att den övergår till en annan form av autokrati än till demokrati. Även partibaserade regimer övergår oftare till annan form av autokrati än demokrati. Då fokus endast läggs på tidsperioden 1990 – 2010 kan det noteras att övergång till demokrati har blivit mycket mer förekommande för alla tre regimtyper. Samtidigt visar ändå resultaten att förutsättningarna för att övergå i demokrati är likadana: militärregimer övergår oftast till demokrati medan personalistiska regimer i lägst utsträckning gör det. Partibaserade regimer däremot ligger ungefär mellan dessa. (Geddes m.fl. 2014, 324-325)

Orsaken till dessa skillnader beror på regimtypernas skilda karaktärsdrag. Som Geddes m.fl. (2014) argumenterar är både monarker men även ledare för personalistiska regimer sådana som har mest att förlora om de skulle avgå. Militärregimer är i sin tur de som har störst villighet att förhandla om att lämna makten. Detta betyder att militärregimer både har bäst förutsättningar att övergå i demokrati och att det inte uppstår våldsamheter då de lämnar makten (Geddes m.fl. 2014, 326). Detta är i linje med vad Geddes (1999) menar i sin ursprungliga studie där hon menar att personalistiska regimer ofta faller samman till följd av maktkupper, protester eller andra form av uppror

som ofta är kopplade till betydande våldsamheter. Detta beror på att personalistiska regimer brukar försöka stanna vid makten så länge som möjligt. Militärregimer kan man istället se att ofta avgår till följd av förhandlingar. Beträffande enpartiregimer menar däremot Geddes att det är svårare att se tydliga mönster. Flera enpartiregimer föll samman på grund av Sovjetunionens sammanfall och i andra situationer har enpartiregimer ingått olika former av förhandlingar. (Geddes 1999, 140-141)

En annan studie som kan ge en bild av autokratiers stabilitet är Gandhi (2008) som delar in diktatorer som antingen monarker, militärer eller civila ledare. Från ett datamaterial som uppgår till 140 länder som under tidsperioden 1946 till 2002 har haft autokratiskt styre studeras dessa regimtyper samt deras efterföljare. Baserat på detta kan man föga förvånande se att det i monarkier är vanligast att en monark efterträds av en monark. Detta har skett 24 av 35 fall (68,5 %). Värt är att konstatera att det också finns situationer där en monark efterträts av en militär (6 av 35 fall) och av en civil ledare (4 av 35 fall). I endast ett fall har en monark ersatts av en demokratisk ledare. Ser man däremot till militära ledare efterträds de i 100 fall av 204 d.v.s. 49 procent av andra militärer. I 46 av 204 fall (22,5 %) har en militär ledare efterträts av en civil ledare och i 58 (28,4 %) fall av en demokratisk ledare. Civila ledare däremot efterträds av civila ledare i 158 av 253 fall (62 %), av militära ledare i 60 fall (24 %) samt av demokratiska ledare i 33 fall (13 %). I två fall har en civil ledare ersatts av en monark. Ser man till dessa siffror märker man skillnader i hur ledare från olika regimer ersätts. I kategorin monarki – monarki är andelen 68 procent, för civil – civil 62 procent och för militär – militär 49 procent. Ser man även här till demokratiska efterträdare kan man även få en viss indikation på möjligheterna till demokratisering. Dessa siffror tyder på att det är vanligast att en militär ledare får demokratiska efterträdare (28,4 %) medan civila ledare i 13 procent av alla fall ersatts av en demokratisk ledare. Bland monarkier har detta endast skett en gång. (Gandhi 2008, 20)

En undersökning som inkluderar fler regimtyper är Anckar (2018). Här läggs det också fokus på hur regimer efterträder varandra. Om man börjar från tidsperioden 1946 – 1990 ser man att enpartiregimer och personalistiska regimer mest sannolikt går över till militärregim. Monarkier är däremot under denna tidsperiod mycket stabila och i de fall då de övergått till någon annan regimtyp har det i högst grad varit till militärregim. Ser man i sin tur till förmåga till demokratisering är militärregim den autokratiska regimtyp som mest sannolikt går över till demokrati (Anckar 2018, 218-219). Om man sedan övergår till tidsperioden 1991 – 2015 är resultaten följande: i de fall militärregimer övergår till en annan regimtyp är det mest sannolikt till personalistiska regimer eller demokratier. Personalistiska regimer blir i sin tur mest sannolikt demokratier eller militärregimer om en övergång sker. Enpartiregimer blir mest sannolikt auktoritära flerpartiregimer. Avslutningsvis konstateras det att monarki som regimtyp verkar vara stabil även utanför Mellanöstern och Nordafrika regionen. (Anckar 2018, 218-221)

Sammanfattning

De studier som hittills har diskuterats visar en del gemensamma drag även om en del skillnader också finns. Dessa skillnader beror på hur många olika regimtyper som används i de olika studierna och hur de klassificeras. Om man även tar med diskussionen om autokratiska regimtypers stabilitet som även fördes i kapitel tre finns det ändå en del slutsatser som kan dras. Något som verkar klart är att monarkier är den mest stabila regimtypen medan militärregimer är den minst stabila. Monarkier verkar också ha dåliga förutsättningar för att utvecklas till demokrati medan militärregim har bäst möjligheter. Som Geddes m.fl. (1999; 2014) konstaterar har personalistiska regimer dåliga förutsättningar att övergå i demokrati. Därtill avgår de ofta följd av tvång som också kan vara kopplat till betydande våldsamheter. Resultaten som Anckar (2018, 221) presenterar låter i sin tur förstå att förutsättningarna för att personalism ska övergå till demokrati är bättre. Här ska det dock konstateras att Anckar använder sig av fler regimtyper än Geddes vilket också kan inverka på resultatet.

Personalism används inte som skild regimtyp i denna avhandling och personalistiska drag kan enligt denna avhandling finnas både i både civila regimer och militärregimer. Ser man i sin tur till de övriga former av regimtyper som i denna avhandling faller under gruppen civila regimer kan man se en del skillnader. Geddes m.fl. (2014) menar att partibaserade regimer ligger någonstans mellan personalistiska regimer och militärregimer i sin förmåga till demokratisering. Därtill är det mer vanligt att de tvingas bort från makten än att de avgår självmant (Geddes m.fl. 2014, 325-326). Hadenius och Teorell (2007, 150) menar i sin tur att enpartistater och icke-partistater befinner sig mellan monarkier och militärregimer i hur länge de sitter vid makten. Liknande resultat kommer även Kailitz (2013) fram till. Gandhi (2008) menar i sin tur att civila ledare befinner sig mellan monarkier och militärregimer i hur ofta de går över i demokrati. I och med att Anckar (2018) arbetar med ett mer omfattande material kan det upptäckas skillnader mellan tidsperioderna. Mellan åren 1946 – 1990 var enpartiregimer stabila medan de blev betydligt mer instabila under tidsperioden 1991 – 2015. Man kan också se att auktoritära flerpartiregimer klart under den senare tidsperioden blir mer vanliga än enpartiregimer (Anckar 2018, 219).

De regimer som ingår i denna avhandling är monarkier, militärregimer och civila regimer. Där monarkier och militärregimer förefaller som tydliga i stabilitet och utvecklingsmönster är civila regimer inte riktigt lika entydiga. I denna avhandling utgår som tidigare nämnt en civil regim ifrån att makten primärt utgår ifrån civila strukturer. Detta innebär att exempelvis enpartiregimer eller begränsade/auktoritära flerpartiregimer ingår i definitionen civil regim. Här kan även ingå regimer som i andra studier har definierats som personalistiska men där ledaren har en mer tydlig civil bakgrund. Alla dessa regimtyper verkar baserat på forskningen vara mer stabila än militärregimer men mindre stabila än monarkier. Som även Gandhi

(2008) konstaterar befinner sig civila regimer mellan militärregimer och monarkier då man ser både i vilken mån de efterträds av en ledare från samma regimtyp. Det kommer därför att utgå från att civila regimer befinner sig mellan militärregimer och monarkier då det kommer till stabilitet. Det som dock ska konstateras är att frågan om personalism även kommer att tas i beaktande trots att den inte är med som enskild regimtyp. Därmed kommer regimer oavsett om de är militära eller civila regimer som har speciellt tydliga drag av personalism att uppmärksammas. Utgångspunkten är det som Geddes (1999; 2014) menar att personalistiska regimer är de som lider stor risk av att avgå till följd av omfattande våld och att de har dåliga förutsättningar för demokrati. Regimer med starka drag av personalism antas därför vara mindre stabila.

5.2 Autokratisk stabilitet och politisk utveckling

En utmaning då man bedömer autokratiska regimers stabilitet är att begrepp som autokratisk ledare, regim och regimtyp lätt blandas ihop. Som tidigare nämnt fokuserar Gandhi (2008) och Svolik (2012) i det material som det har refererats till på enskilda autokratiska ledare. Geddes m.fl. (2014) talar i sin tur om både autokratiska ledare och regimer. De konstaterar att ledarskapsbyte i omkring 45 procent av alla fall också ledde till att regimen föll samman. I de situationer där regimen faller samman leder omkring hälften till att en ny autokratisk regim tillträder och hälften till demokratisering. Baserat på detta konstaterar de att möjligheten för demokratisering om en autokratisk ledare avgår är ungefär en av fyra (Geddes m.fl. 2014, 313). Som det redan har nämnts använder sig Geddes i sina studier av en bred definition av regim och en regim definieras av de formella och informella procedurerna för maktutövning. Detta betyder att en regim kan sitta vid makten vid flera årtionden och att den inte är beroende av enskilda personer (Geddes m.fl. 2014, 313). Denna definition av en regim betyder att en monarki som styrs av flera olika kungar ses som en enda regim. På samma sätt har Hadenius och Teorell (2007; 2013) en bred tolkning av en regim eftersom de utgår ifrån att en ny regimtyp ska tillträda för att regimskifte ska äga rum. För att göra detta lite tydligare kommer det i denna avhandling att göras en skillnad mellan *regim* och *regimtyp*. Som det fördes fram i kap 3.5 kan detta förtydligas så att *regim* syftar på det aktuella politiska styret likt en regering eller administration. Regimtyp däremot är en mer övergripande beskrivelse av det politiska systemets karaktär.

Regim och regimtyp

- 1) En *regim* är kopplad till ledaren och en *regim* faller samman eller byts ut om det centrala ledarskapet d.v.s. landets ledare antingen tvingats bort från makten, avlider eller avgår frivilligt.
- 2) *Regimtyp* definieras enligt samma principer som Geddes m.fl. (2014, 314) som de övergripande strukturerna för maktutövning. Autokratiska *regimtyper* definieras som: monarki, civil *regim* och militär*regim*. Fokus i denna indelning är på de bredare strukturerna och den bakgrund som *regimtypen* har.

Enligt denna indelning är en *regim* alltid kopplad till ledaren och en *regim* byts ut om ledaren lämnar makten. En *regim* kan bytas ut om landets ledare antingen avlider, avgår frivilligt eller blir störtad från makten. Alla de situationer där en *regim* avgår och ersätts av en ny kallas för *regimskifte*. Situationer där *regimen* avgår frivilligt eller där ledaren avlider en naturlig död kallas för icke-påtvingat *regimskifte*. Situationer där *regimen* i sin tur störtas från makten kallas för påtvingat *regimskifte*.⁸ Påtvingat *regimskifte* kan ske för att *regimen* tvingas avgå på grund av massprotester eller att det sker ett maktövertagande. Påtvingat *regimskifte* kommer framåt i avhandlingen att kallas för *regimsammanfall* och det motsvarar det som på engelska brukar kallas för *regime breakdown*. Oavsett om *regimskiftet* är påtvingat eller icke-påtvingat kan *regimtypen* både fortsätta eller bytas ut som följd. Om exempelvis en monark avlider och ersätts av en person inom kungafamiljen sker ett *regimskifte* även om *regimtypen* monarki kvarstår. Samma sak gäller om exempelvis en ledare för en militär*regim* störtas av en annan militär. I detta fall har det skett påtvingat *regimskifte*, d.v.s. *regimsammanfall* även om *regimtypen* militär*regim* kvarstår.

Om man jämför icke-påtvingade *regimskiften* med påtvingade *regimskiften* (d.v.s. *regimsammanfall*) innebär det senare en mycket större osäkerhet och ett helt förändrat politiskt läge. Detta gäller speciellt situationer då en autokratisk *regim* tvingats avgå till följd av den form av nedifrån-upp logik som Tilly (2007) nämner, d.v.s. massprotester. Ett *regimsammanfall* kan skapa möjligheter för omfattande förändringar men detta är långt ifrån garanterat. Om man anpassar forskningen av Geddes m.fl. (2014, 313; 2018, 201) till denna avhandlings terminologi skulle det innebära att omkring hälften av alla *regimsammanfall* leder till byte av *regimtyp* samt att det i dessa fall ungefär lika sannolikt antingen blir demokrati eller ny autokratisk *regimtyp*.

⁸ Denna terminologi använder även Geddes m.fl. (2014) då de talar om coerced och non-coerced regime breakdown.

Om en regimtyp byts ut handlar det om betydande förändringar i det politiska systemet. Detta kan relateras till det som Geddes m.fl. (2014) kallar för "regime transition" d.v.s. betydande förändringar i de formella eller informella reglerna som identifierar den sammansättning från vilken landets ledare väljs samt och där man kan ha inflytande över politiska beslut. I denna avhandling refereras detta till som *byte av regimtyp*. Detta kan antingen ske genom demokratisering, att en ny autokratisk regimtyp kommer till makten eller att statsförfall inträffar. Detta tredje alternativ kallas på engelska för *state failure*. I praktiken innebär det att ett land i frågan om våldsmonopol brister och att det inte är möjligt för en regim att ha kontroll över vad som sker. I länder där detta sker kan staten kvarstå som juridisk enhet men i praktiken saknar den en enhetlig regering som skulle ha förmåga att kontrollera landet. Geddes m.fl. (2014, 325) behandlar detta scenario men likställer det med en transition inom kategorin autokrati – autokrati. Detta syns då de å ena sidan lägger upp demokratisering eller autokrati/failed state som alternativ. Att diskutera statsförfall som ett skilt empiriskt fenomen är utmanande eftersom ett land rent formellt kan ha en regim även om denna i praktiken inte har förmåga att kontrollera vad som sker i landet. På så sätt är behandlingen av Geddes m.fl. (2014) av statsförfall som en slags skifte inom autokratiska styren inte alls orimlig. Samtidigt är det viktigt att klargöra skillnaden mellan statsförfall och en autokratisk regim. För att skapa klarhet i detta ska de tre scenarierna för byte av regimtyp diskuteras i följande stycke.

5.2.1 Tre möjliga utvecklingsmönster

I avhandlingen syftar uppsamlingstermen *regimskifte* på situationer där en autokratisk regim avgår. Orsaken till regimskifte kan vara okontroversiell som att en ledare avgår planerat eller dör en naturlig död. Om det däremot sker ett påtvingat regimskifte (regimsammanfall) skapar det även möjligheter för omfattande förändring. Regimsammanfall kan ske både på grund av inre och yttre orsaker. Störtas en regim inifrån kan det handla om ett maktövertagande vilket ofta innebär att en person som redan har en betydande roll i regimen tar makten. Störtas regimen på grund av yttre orsaker kan det handla om massprotester som leder till att regimen tappar förutsättningarna att fortsätta styra landet. Ett regimsammanfall kan innebära att endast regimen byts ut men att regimtypen kvarstår. I de fall där även själva regimtypen byts ut handlar det om en omfattande förändring. I den här avhandlingen identifieras det tre möjliga utvecklingsmönster som kan inträffa vid byte av regimtyp. Av dessa är det första demokratisering, den andra att en ny autokratisk regimtyp

kommer till makten och den tredje är att det sker ett statsförfall.⁹ Dessa tre scenarier kommer att diskuteras nedan.

1) Demokratisering (autokrati – demokrati)

I diskussionen om demokratiska övergångar finns två centrala perspektiv: *transition* och *konsolidering*. Ett inflytelserikt verk om demokratisering är Rustow (1970) som beskriver det genom tre olika faser: förberedelsefas, beslutsfas och tillvänjningsfas.¹⁰ Förberedelsefasen innebär en politisk mobilisering som kan ta mycket länge i anspråk. Om detta uppstår och situationen förändras inträffar beslutsfasen då mer konkreta beslut om landets riktning tas. En möjlighet är att det ingås olika sorters pakter mellan regimen och oppositionen. Det centrala i denna fas är dock att det sker förändringar i det politiska ledarskapet och att den gamla autokratiska regimen byts ut. Den sista är i sin tur det som man kallar för tillvänjning (eng. *habitation*). Här handlar det om att demokrati så småningom arbetas in och att det nya politiska systemet etableras. I senare studier har det som Rustow kallar för beslutsfas gått under namnet *transition* medan tillvänjningsfasen kallas för *konsolidering*. De mest betydande verken som behandlar detta publicerades på 1980- och 1990-talet och de flesta av dessa är inriktade på den demokratiutveckling som kallas för den tredje vågen (se kap 2.1.). En transition kan beskrivas som *intervallet mellan två olika regimer* (O'Donnell & Schmitter 2013, 5). En demokratisk transition innebär således att en autokratisk regim ersätts av en demokratisk regim. Detta menar författarna att kan beskrivas genom två olika faser: liberalisering och demokratisering. Liberalisering innebär att vissa rättigheter förstärks medan demokratisering innebär att de demokratiska principerna faktiskt slår rot och blir det sätt som landet styrs enligt (O'Donnell & Schmitter 2013, 6-7).

Fria och rättvisa val brukar ofta ses som ett minimalt krav för demokratisk övergång. En fallgrop som dock bör tas i beaktande är "elektoralism" vilket innebär ett för snävt fokus på att val i sig räcker som krav på demokrati (Schmitter & Karl 1991). För att inte ställa för låga krav på demokratisk övergång räcker det därför inte endast att organisera val. Ett ytterligare kriterium som i sig ingår för att kunna säkerställa valkonkurrens är tillräckligt höga nivåer av politiska fri- och rättigheter. Ett annat centralt krav är att valkonkurrens även upprepas. Huntington (1991) har använt sig av något som kallas för "two-turnover test" vilket betyder att valda regeringar i tre val efter varandra skall överlämna makten till den som vinner valet. Detta test är något som går in på det som Rustow kallar för tillvänjning och som i senare studier

⁹ Dessa scenarier är delvis baserade på Geddes m.fl. (2014) – se även Wright och Bak (2016). Frågan om statsförfall ingår dock inte i de nämnda verken.

¹⁰ De svenskspråkiga termerna är från Linde och Ekman (2006)

kallas för demokratisk konsolidering. En inflytelserik diskussion om demokratisk konsolidering är Linz och Stepan (1996, 5) som konstaterar att en konsoliderad demokrati måste bli ”the only game in town”. Vad de menar är att det en demokrati måste bli så etablerad att den är mycket osannolik att falla samman.¹¹ Larry Diamond (1999) har även presenterat en modell för demokratisk konsolidering som ställer långtgående krav på att demokrati både på elit-, medel-, och massnivå måste ha etablerats. Detta innebär att samtliga aktörer på alla nivåer i beteende och åsikter måste visa ett stöd för demokratin och inte använda sig av icke-demokratiska medel för att uppnå politisk makt (Diamond 1999).

Dessa två aspekter: transition och konsolidering är viktiga delar av en demokratiseringsprocess. Huntington (1991, 35) har sammanfattat detta som att en autokratisk regim faller samman, en demokratisk regim kommer till makten och att denna även befäster sitt styre. För att trovärdigt kunna säkerställa att en autokrati faktiskt övergått i demokrati krävs därmed mer omfattande krav än bara ett demokratiskt val. En utmaning med att använda de krav som Linz och Stepan (1996) och Diamond (1999) är ändå att de är så långtgående och att det tar flera år i anspråk innan en dylik konsolidering kan ske. Speciellt i ljuset av det som kallas för den tredje vägen av autokratisering (se Lührmann & Lindberg 2019) har det visat sig att flera demokratier i själva verket är mer bräckliga än vad man kunnat tro. Detta har också nyanserat uppfattningen om demokratisk konsolidering. Ett mindre långtgående sätt att studera demokratisk konsolidering är Schedler (1998, 103) där konsolidering beskrivs som “[...] securing achieved levels of democratic rule against authoritarian regression”. Det centrala för konsolidering är att undvika att demokratin faller samman eller urholkas (Schedler 1998, 103). Denna utgångspunkt är bra att ha med sig då man studerar demokratisering ur ett kortare perspektiv.

Sammanfattat kan det konstateras att alltför minimalistiska krav på demokrati lätt kan leda till att man förhastat klassificerar länder som demokratier. Å andra sidan kan för maximalistiska krav vara utmanande att använda speciellt om man arbetar med en kort tidsperiod. Att ett land på kort tid skulle kunna gå från autokrati till att fylla alla de ambitiösa kraven som exempelvis Linz och Stepan (1996) nämner är osannolikt. Därför har det i denna avhandling använts en slags mellanform som både poängterar fria och rättvisa val men även poängterar kravet på att dessa ska hålla över tid. Kraven på en demokratisk transition är således samma som nämndes i kapitel 3 som krav på att skilja mellan demokrati och autokrati. Här ingår valkonkurrens och att den regim som kommer till makten också ska upprätthålla de regler som krävs för att valkonkurrens ska kunna förverkligas.

¹¹ Av denna anledning ställer Linz & Stepan krav på att demokratin både måste vara befäst i medborgarnas beteenden, attityder och i grundlagen. Därtill ska demokratin även fungera i fem olika samhällsarenor: civil-, ekonomiskt-, och politiskt samhälle, byråkrati och rättsstat.

2) Ny autokratisk regimtyp (autokrati – autokrati)

Som det har argumenterats i avhandlingen hittills görs det en skillnad mellan byte av regim och regimtyp. Detta syftar på det senare och innebär att hela det politiska systemet ändras, dock på så sätt att det går från en autokratisk regimtyp till en annan. I praktiken innebär det att en monarki, civil regim eller en militärregim ändras till något av de andra systemen.

Civil regim eller monarki → militärregim. Det här scenariot kan anses vara tämligen sannolikt eftersom en militärregim genom sin organisation har en betydande förmåga att ta över makten. Det är också denna förmåga som är det centrala kännetecknet för militärregimer. I Mellanöstern och Nordafrikas historia har införandet av militärregim skett vid flera olika tillfällen. Enligt Nordlinger (1977, 6) skedde detta i regionen mellan 1945 – 1976 i 2/3 av alla länder skett åtminstone en militärkupp eller försök till militärkupp. Inte bara civila regimer har störtats utan även ett flertal monarkier har gjorts det på 1950- och 1960-talet.

Monarki eller militärregim → civil regim. Ett exempel på detta kunde vara Iran år 1979 då monarkin störtades och ersattes av en civil regim. Att däremot avgöra ett skifte mellan militärregim och civil regim kan vara mer utmanande att analysera. Ett exempel kan vara Irak år 1963 då Baathpartiet tog över makten. I övrigt kan detta också ske om en person med en civil bakgrund kommer till makten. Som litteraturen gällande regimtyper konstaterar är militärregim den regimtyp som brukar sitta kortast tid vid makten och den som i lägst grad efterträds av ledare med samma bakgrund. Enligt Gandhi (2008, 20) är det omkring i hälften av alla fall en militär som efterträder en militär medan efterträdaren i knappt en fjärdedel är en civil ledare. Detta beror på att ett typiskt drag för militärregimer är att de efter en tid vid makten drar sig tillbaka och ger över till en civil regim (se kap 3.5). Att en militärregim ersätts av en civil regim gäller dock inte i situationer om en militär ledare går över i en civil roll som t.ex. president eller statsminister.

Militärregim eller civil regim → monarki. Det här scenariot måste ses som osannolikt. Det skulle kunna ske om en monarki återupprättas. Detta kriterium kunde även uppfyllas om statsskicket rent formellt skulle ändras till monarki. Kriteriet för monarki fylls dock inte bara genom kraven för tronföljd utan också att statsskicket ska vara monarki. Om däremot landet ändrar sitt statsskick till monarki skulle kravet på en övergång till monarki kunna fyllas. Denna övergång måste ändå ses som minst sannolikt eftersom monarki är ett politiskt system som i så hög grad utgår från tradition. Enligt Anckar (2018, 218-219) finns det inom tidsramen 1800 – 2015 få exempel där länder skulle ha gått över från en annan auktoritär regimtyp till monarki.

3) Statsförfall (autokrati – statsförfall)

Utöver de två möjligheterna som har presenterats: autokrati – demokrati och autokrati – autokrati kommer även statsförfall att vara ett möjligt utvecklingsmönster. Denna diskussion om statsförfall (eng. state failure) är inte helt okontroversiell och därför krävs en mer ingående begreppsutredning. Begrepp som ofta förekommer är sköra, misslyckade och sammanfallna stater. På engelska talar man om *weak, failed, fragile* och *collapsed states* av vilka den vanligaste torde vara *failed state*. Diskussionen om denna typ av stater blev alltmer aktuell efter terrorattackerna i USA år 2001 och diskussionen har därför också en stark politisk laddning (Call 2008). Bland annat har s.k. *failed states* kopplas till en modern tolkning av nationsbyggande (eng. nation building) som handlar om uppbyggnaden av stater som t.ex. förstörts av konflikter eller inbördeskrig.¹² En ytterligare sak som kan leda till kontroverser är att en indelning i starka och svaga stater lätt uppfattas som ett normativt ställningstagande där starka stater ses som synonymer för västerländska stater medan man med svaga stater syftar s.k. utvecklingsländer (Schwartz och de Corral 2011, 211).

Den engelskspråkiga termen "failed state" är av flera orsaker utmanande. Wolfgang Merkel (2010, 28) har bland annat som en kritik mot Geddes (1999) typologi menat att det inte räcker med att ha endast militär-, personalistiska- och enpartiregimer och att typologin beträffande autokratiska regimer även kunde inkludera rentier states och misslyckade stater (eng. failing states). En utmaning är dock att "misslyckad stat" inte kan användas som regimtyp eftersom det är i högre grad syftar på ett tillstånd än på ett organiserat politiskt system. Ett likande exempel på otydlig begreppsanvändning kan noteras hos Robert Rotberg (2004) som använder sig av tre olika begrepp: starka, svaga och misslyckade stater (eng. strong, weak, failed). En utmaning med denna indelning är att staternas styrka mäts enligt samhällsförnödenheter (eng. political good). I detta som syftar på ett slags utflöde eller *output* ingår politiska friheter, rättsstat, civilsamhälle, hälsovård, god förvaltning, infrastruktur (Rotberg 2004, 3-4). Då man blandar in så många olika aspekter i en enda kategori innebär det att länderna som betraktas som svaga kan vara väldigt olika. Det kan både handla om länder som är mycket repressiva och totalt saknar rättsstat men det kan även röra sig om mycket fattiga länder. Vad man då syftar på med svaga stater förblir oklart och i Rotbergs exempel ingår en varierande uppsättning länder som Colombia, Ghana, Irak, Libyen, Nigeria och Belarus (Rotberg 2004, 23). I sin kritik av begreppet "failed state" presenterar Call (2008, 1492) ett liknande argument och han menar att begreppet borde avfärdas så länge som det inte handlar om kollapsade stater – med andra ord stater som helt och hållet fallit samman.

¹² Litteratur som behandlar uppbyggandet av sammanfallna stater är bland annat Fukuyama (2004) och Ghani och Lockhart (2008)

Ser man på skillnaderna mellan svaga (eng. weak) och misslyckade (eng. failed) stater menar Rotberg att svaga stater visar tecken på försämrad standard i sina samhällsförnödenheter medan "failed states" karakteriseras av återkommande våld. I dessa stater finns mycket starka spänningar mellan etniska grupper och den styrande regimen har ingen förmåga att kontrollera landets territorium:

Failed states are tense, deeply conflicted, dangerous, and contested bitterly by warring factions. In most failed states, government troops battle armed revolts led by one or more rivals. Occasionally, the official authorities in a failed state face two or more insurgencies, varieties of civil unrest different degrees of communal discontent, and a plethora of dissent directed at the state and at groups within the state.

Rotberg, 2004, 5

Rent teoretiskt kan man säga att en s.k. sammanfallen stat (eng. failed state) är en sådan där byggstenarna för statsskap försvinner. Om man ändå granskar Rotbergs definition närmare märker man att staten trots allt verkar existera i s.k. failed states. Han menar att i en "failed state" finns ett mycket starkt motstånd mot staten och dess myndigheter samt att de har svaga institutioner och att det finns en överbetoning på den verkställande makten (Rotberg 2004, 7). Det är även enligt denna logik som de flesta diskussioner om det som kallas för "failed state" går ut på – d.v.s. att då en regim tappar kontrollen över sitt territorium och då politiken i praktiken kontrolleras av krigsherrar och det råder ett slags allas krig mot alla. Detta kan relateras till Charles Tilly som talar om länder med låg- och hög kapacitet. I autokratier med låg kapacitet innebär det bestående våld samt att politiken och dess centrala aktörer i hög grad är kopplade till våld (Tilly 2007, 18-20).

En utmaning med detta är dock att verkligheten inte nödvändigtvis alltid sammanfaller med denna teoretiska bild. Det är t.ex. möjligt att ett land har en regim som bara delvis har kontroll över sitt territorium men som ändå har tillräckligt med kapacitet för att kontrollera centrala områden och på så sätt vara den starkaste aktören. Av denna orsak instämmer denna avhandling med det som Call (2008, 1492) har konstaterat att begreppet "failed state" är problematiskt eftersom det är så vagt. Ett begrepp som däremot är mer användbart är det som Rotberg (2004, 9) kallar för *collapsed state* vilket syftar på att staten helt enkelt faller samman och att det uppstår ett maktvakuum. Ett annat uttryck för detta är *state failure* som enligt Bates (2008) innebär att staten och dess resurser faller till olika grupperingar som saknar den legitimitet som en statsbildning har. Väpnade grupperingar som strider mot varandra uppstår och ingen aktör har möjlighet att upprätthålla ett enhetligt styre med våldsmonopol (Bates 2008).

Inom ramen för den här avhandlingen kommer det att användas begreppet statsförfall som motsvarar det som på engelska antingen kallas *state failure* eller *state collapse*. Det kommer även att talas om länder med starkare och svagare statsskap (eng. *stateness*) som diskuterades i kap 4. Statsförfall kan man förvisso säga att är ett uttryck för en extrem avsaknad av statsskap (se kap 4.1). Trots detta bör man se statsförfall som tydligt åtskiljbart från svagt statsskap. Ett land som har svagare statsskap innebär inte att landet är i statsförfall. Däremot kan man anta att länder med svagare statsskap har en högre risk för statsförfall. På så sätt finns det ett tydligt analytiskt avstånd mellan dessa två fenomen. Statsförfall uppfattas heller inte strikt som en regimtyp utan som en möjlig följd av regimsammanfall. De två tidigare scenarierna för utveckling som har diskuterats innebär att ett land antingen övergår i demokrati eller till en annan autokratisk regimtyp. Statsförfall däremot innebär att landet dras in i så betydande konflikter att ingen politisk aktör kan utöva kontroll. Ett kriterium för statsförfall innebär inte i sig att det finns konflikter i landet utan snarare i enlighet med Bates (2008) att konflikterna blir så omfattande att det inte finns någon politisk aktör som klarar av att styra landet. För att ett land ska kunna klassificeras i termer av statsförfall krävs det också att detta tillstånd har kännetecknat den politiska situationen i landet under en längre tid.

5.3 Sammanfattning: teoretiska antaganden

I det här stycket sammanfattas den teoretiska frågeställningen. I kapitel 6 kommer det att mer djupgående redogöras för avhandlingens metod QCA. I nuläget kan man säga att *villkor* (eng. *condition*) motsvarar det som man vanligtvis kallar för oberoende variabel medan *utfall* (eng. *outcome*) är beroende variabel. Det som är av intresse i analysen är kombinatoriska effekter och av denna anledning finns det inte orsak att ställa lika exakt formulerade hypoteser som man skulle göra med en mer kvantitativt orienterad metod. Trots detta kommer det att i detta kapitel kort redogöras över hur villkoren och utfallet är förväntat att relatera till varandra.

Villkor

a) Regimtyp

Med stöd av den litteratur som nämndes tidigare i kapitlet kommer det att utgå från att monarki är den mest stabila regimtypen och militärregim den mest instabila. Civila regimer befinner sig mitt emellan dessa. Beträffande utvecklingsmönster utgår denna klassificering ifrån att monarkier har svårast att utvecklas till demokrati medan civila och militärregimer har likadana

förutsättningar att göra det. Även om inte personalism ingår som en regimtyp är det ett drag som kan finnas i högre grad i vissa republiker. Som fenomen är personalism svårt att relatera till monarkier eftersom själva regimtypen i sig utgår från att det politiska systemet är starkt sammankopplat med monarken. På så sätt ingår flera drag av personalism redan från början i själva regimtypen monarki dock med skillnaden att monarki, som Kailitz (2013) konstaterar, har etablerat detta på ett annat sätt i sin grund för legitimering. Därför brukar man med regimtypen personalism syfta på länder där makten i hög grad baseras på en person som inte är monark. Det finns trots det likheter mellan monarki och personalism i att regimerna i dessa regimtyper sällan avgår frivilligt och att de båda enligt Geddes m.fl. (2014) har dåliga förutsättningar att övergå i demokrati. Både civila regimer och militärregimer kan således ha drag av personalism och de länder som har starka drag av personalism kommer att specificeras närmare i klassificeringen i kapitel sju.

b) Statsskap

Denna avhandling har fört fram argumentet att statsskap är viktigt med tanke på stabilitet. Statsskap definieras i enlighet med Andersen, Möller och Skaaning (2014) som våldsmonopol, grundläggande administration och medborgarskapsarrangemang. En speciell betoning i denna avhandling ligger på statens förmåga att sköta och driva igenom beslut. Som kapitel 4.1 förde fram kallas detta bland annat av Migdal (1988) för statskapacitet och det motsvarar grundläggande administration. I denna avhandling utgås det från att länder med starkare statsskap är mer stabila och har lättare att hållas vid makten. Däremot görs ett antagande i enlighet med teoridiskussionen i kap 4.1 att autokratier med starkare statsskap har lättare att utvecklas mot demokrati om de genomgår regimsammanfall. Att ett land med starkare statsskap skulle gå mot statsförfall är inte sannolikt. Att en stat har svagare statsskap är inte samma sak som att landet skulle vara i statsförfall men dock är det sannolikt att förvänta sig att denna typ av länder löper större risk för det. På så sätt finns det ett analytiskt avstånd mellan dessa två frågor. Att tydligt definiera frågan om statsskap är utmanande och gränsdragningar mellan starkare och svagare statsskap kommer naturligtvis alltid att vara svåra. Av denna anledning är värt att ytterligare konstatera att indelningen bör ses som en analytisk fråga. Målsättningen är att kunna se om det finns skillnader i ländernas statsskap då de jämförs med varandra.

c) Resurser

Som det diskuterades i kapitel 4.2 finns det flera omständigheter som pekar på att länder med betydande oljeresurser eller andra naturresurser har lättare att förbli autokratiska. Regimen får genom resurserna möjlighet att bygga upp

repressiva strukturer men därtill kan regimen även spendera dem på samhällliga satsningar för att mildra missnöje. Därtill kan man anta att resurserna skapar incitament för makthavare att hålla sig vid makten. Det finns därmed fog att anta att länder med resurser lättare kan förankra sitt styre och förstärka sitt tag om makten. Detta innebär även att regimsammanfall kan tänkas vara mindre sannolikt i länder med resurser samt att länder med resurser också har svårare att utvecklas till demokrati.

Regimförändring

Regimförändring studeras ur två perspektiv: autokratisk stabilitet och politisk utveckling. I det första perspektivet studeras om regimsammanfall sker medan det andra perspektivet studerar utvecklingen på längre sikt. Kriteriet för regimsammanfall är att landets högsta politiska ledare tvingas bort från makten. Det som är av intresse i analysen är att förstå hur de tre centrala villkoren a) regimtyp, b) statsskap och c) resurser tar sig i uttryck i regimsammanfall och utvecklingen efter detta. Analysen syftar därmed att studera hur villkoren inverkar på regimsammanfall och den senare utvecklingen. Intresset är att inte bara se hur detta tar sig i uttryck på kort sikt, d.v.s. om regimen avgår eller stannar vid makten men också att se hur länderna har utvecklats. Dessa två perspektiv: autokratisk stabilitet och politisk utveckling används för att förstå regimförändring.

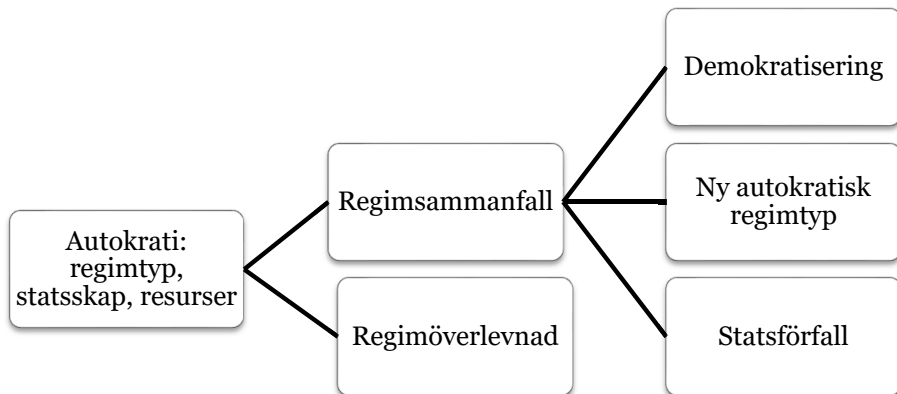
Autokratisk stabilitet

Detta perspektiv studeras genom en QCA-analys där Y är regimsammanfall. Det centrala intresset är att reda ut vilka sorter av kombinationer i villkoren regimtyp, statsskap och resurser som finns hos länder där regimsammanfall skedde och där det inte skedde efter de stora protesterna år 2011. Som det ska berättas mer ingående i nästa kapitel arbetar en QCA-analys med både förekomsten och icke-förekomsten gällande såväl villkor (X) som utfall (Y). Via QCA-analysen skapas olika kombinationer och dessa kombinationer kommer sedan att användas för att analysera ländernas utveckling på längre sikt (2011 – 2019). Som det berättas i nästa kapitel lämpar sig QCA bäst för att analysera kvalitativt urskiljbara händelser och inte utveckling över tid. Därför gäller QCA-analysen endast om det skedde regimsammanfall efter protesterna år 2011. Det är ändå intressant att se om man på basis av detta resultat även kan dra slutsatser om ländernas utveckling över en längre tidsperiod. Frågan här blir då hur utvecklingen på sikt skiljer sig hos länderna som hade regimsammanfall jämfört med de där regimen överlevde.

Politisk utveckling

Regimsammanfall kan skapa möjligheter för att en autokrati förändras. Ett möjligt scenario är att regimsammanfall sker men att regimtypen kvarstår. Om detta inte sker finns det tre möjliga utvecklingsmönster: demokratisering, ny autokratisk regimtyp och statsförfall. För att kunna dra mer hållbara slutsatser av den politiska utvecklingen krävs dock ett längre tidsperspektiv. I denna avhandling kommer utvecklingen att sträcka sig fram till år 2019 vilket ger en nästan tio år lång tidsram. Även om detta tidsperspektiv också är kort kan man ändå dra vissa slutsatser av utvecklingen. Målsättningen med denna del är att studera om det kan dras en koppling mellan resultatet för regimsammanfall och den politiska utvecklingen på längre sikt. I figur fem visas de tre utvecklingsmönster som kan inträffa efter regimsammanfall.

Som här kan noteras ligger det i avhandlingen ett större fokus på regimsammanfall och utvecklingen efter detta. I analysen ska det dock också studeras hur länderna som inte hade regimsammanfall (~Y) har utvecklats. Regimsammanfall studeras genom QCA och de kombinationer som denna analys ger kommer att användas som grund för analysen av utvecklingen på sikt 2011–2019. Avslutningsvis studeras alla länder i regionen Mellanöstern och Nordafrika i sin utveckling av politiska fri- och rättigheter. Detta görs för att ge en mer omfattande bild av den politiska utvecklingen under tidsperioden 2011–2019.

Figur 4. Regimförändring

6 Metodavsnitt

I detta kapitel beskrivs QCA som metod. Utöver detta berättas det också om hur den kan kombineras med uppföljande analyser.

6.1 Allmänt om jämförande metod och QCA

Jämförande politik (eng. comparative politics) är ett av de mest allmänna tillvägagångssätten för statsvetenskaplig analys. Då man talar om systematiska jämförande metoder har Lijphart (1971) poängterat skillnaden mellan breda statistiska studier och smala jämförande kvalitativa studier. Det är den senare som kallas för den jämförande metoden (eng. comparative method) (Landman 2003, 25). Ett annat alternativ är att tala om jämförande studier som variabelbaserade eller fallbaserade (eng. case oriented) (Landman 2003, 26). Den tydligaste skillnaden mellan variabelbaserade och fallbaserade tillvägagångssätt är att föremålet för analys i den senare ligger på helheter. I fallbaserade studier är fokus mindre abstrakt än i variabelbaserade och forskningsprocessen granskar fallen mer ingående (Landman 2003, 57). I fallbaserade studier är det således fallen (eng. case) som utgör det centrala intresset.

En central aspekt i jämförande studier är en avvägning mellan bredd och djup. Variabelbaserade metoder ger stora möjligheter att skapa bredd i det som studeras. Nackdelen är dock att informationen är abstrakt och inte särdeles djup. Informationen om de enheter som ingår i en variabelbaserad studie är tydligt reducerad och kan i högre grad beskriva allmänna samband istället för komplexa helheter. Då man talar om fallbaserade studier gäller det rakt motsatta. Här är det möjligt att presentera djupgående och detaljerad kunskap om ett mindre antal fall. Detta tillvägagångssätt ger forskaren en möjlighet att studera komplicerade processer och lägga större uppmärksamhet vid kausala samband. Det finns tre klassiska utgångspunkter: most similar systems design (MSSD), most different systems design (MDSD) och fallstudier. (Landman 2003, 56-57)

I och med att intresset i fallbaserade metoder är att förstå en uppsättning komplexa fenomen blir processen där man väljer fall av central betydelse. En grundläggande del av utförandet av en fallbaserad studie ligger därför i att definiera och bygga upp sina fall. Fallen som studeras kan vara t.ex. länder, regioner, organisationer eller partier. Denna fråga om vad fallen representerar och vad de "är" blir helt och hållet beroende av vad som är forskningens syfte. Som Charles Ragin skriver är fallbaserade metoder holistiska i den bemärkelsen att de intresserar sig för komplexa helheter. Målsättningen med

fallbaserade studier är därför att skapa sig en förståelse för hur helheter fungerar och hur olika delar av ett fall kan samverka (Ragin 1987 ix-xx).

Qualitative Comparative Analysis (QCA) är en metod som strävar efter att skapa en slags mellanform av de variabel- och fallbaserade metoderna. Metoden är i grunden fallbaserad samtidigt som den har inslag av variabeltänkande. Med tiden har metoden kommit att utvecklas och den är en av de mest avancerade metoderna för att kombinera både induktiva och deduktiva ansatser. QCA kan beskrivas på olika sätt och Rihoux och Ragin (2009) kallar det för *konfiguratoriska jämförande metoder* (eng. configurational comparative methods). De mest centrala teknikerna för att göra konfiguratoriska jämförande studier är csQCA (crisp set), fsQCA (fuzzy set), mvQCA (multivalued), MSDO (most similar – different outcomes samt MDSO (most different – similar outcome) (Rihoux & Ragin (2009, xix). Vidare menar de att målsättningen är att skapa olika konfigurationer inom fall. En *konfiguration* är då en unik kombination av olika variabler (Rihoux och Ragin (2009, xix).

Inom QCA talar man istället för oberoende och beroende variabler om *villkor* (eng. condition) och *utfall* (eng. outcome). Utgångspunkten är holistisk och man jämför fall som komplexa helheter och studerar hur olika kombinatoriska effekter kan leda till ett likadant utfall (Ragin 1987, xi-xx). Utöver *konfiguratoriska jämförande metoder* kan man också som Schneider och Wagemann (2012) kalla det för *set-theoretic methods*. Begreppet "set" eller mängd på svenska utgår ifrån matematikens mängdlära. Detta har sin bakgrund i att QCA baserar sig på mängdteori (Möller och Skaaning 2019, 79). I praktiken syftar mängd (eng. set) och konfiguration på samma sak. För att effektivt sammanfatta vad QCA handlar om kan man nämna följande citat: "In essence, QCA is a family of comparative techniques that aim to explain macro-social phenomena in a parsimonious way while working with small- to medium-size data sets of, say, between ten to fifty cases" (Vink och van Vliet 2009, 266).

6.2 Hur man använder QCA

Ett centralt verk för metoden QCA är Charles Ragins verk *The Comparative Method* som publicerades år 1987. QCA började dock användas ordentligt först på 1990-talet och framförallt sedan 2000-talet har metoden ökat i användning. Enligt en sammanställning som sträcker sig fram till år 2011 framgår det att metoden främst har använts inom statskunskap och sociologi som tillsammans utgjorde över hälften av alla publikationer med QCA. Därtill visade studien att QCA också har använts i forskning om ekonomi och ledarskap samt hälsa och utbildning (Thiem och Dusa 2013, 2). Även om ett kontinuerligt arbete med att utveckla QCA pågår så har den inte slagit igenom nämnvärt i forskningen om demokratisering. I en kartläggning har man

konstaterat att metoden trots att den funnits en lång tid inte har kommit att bli så allmänt använd (Möller och Skaaning 2019, 85). En genomgång av den forskning om demokratisering som publicerats i ämnets mest centrala tidskrifter *Democratization*, *Journal of Democracy*, *Comparative Politics*, *World Politics* och *Comparative Political Studies* under tidsperioden 1990 – 2016 pekar åt samma håll. Enligt genomgången av metoder i publicerade artiklar visade det sig att 47 procent är fallstudier, 22 procent jämförande fallstudier, 18 procent statistisk analys medan endast 0,6 procent hade gjorts i form av s.k. set-teoretiska metoder (Pelke och Friesen 2019, 152).

Genom QCA kan man testa samband på ett logiskt och systematiskt sätt. Som tidigare konstaterat är de centrala begreppen inom QCA *villkor* (eng. conditions) och *utfall* (eng. outcome). Istället för att arbeta med beroende och oberoende variabler är målsättningen i QCA att arbeta med set/konfigurationer som också ersätter variabeltänkandet. Villkor och utfall inte är samma sak som oberoende och beroende variabler även om de har samma funktion. Som Schneider (2016, 782) skriver är både villkor/oberoende variabel *explanans* (det som förklarar) medan utfall och beroende variabler är *explanandum* (det som förklaras). Skillnaden mellan dessa är att det i studier med beroende och oberoende variabler finns ett intresse av att antingen hålla vissa värden konstanta medan man för andra variabler söker maximal variation. I QCA används inte samma tänkesätt för villkoren och utfallen utan här ligger huvudfokuset på att hitta kombinatoriska effekter som kan leda till olika utfall. Vad som då blir intressant är att ett utfall kan skapas av många olika kombinationer. Några egentliga orsakssamband upptäcker man egentligen inte och därför ska man vara försiktig med att göra anspråk på att QCA skulle kunna upptäcka kausala samband. QCA är i högre grad en metod för att upptäcka hur olika mängder eller ”set” relaterar till varandra (Möller och Skaaning 2019, 82-83).

Valet av villkor som förklarar ett utfall är alltid baserat på teoretiska överväganden. För att resultatet i en QCA analys skall kunna göra anspråk på validitet krävs stor noggrannhet i både valet av villkor men även i bestämmandet av deras värde. Denna senare process kallas för dikotomisering eller kalibrering och det är även denna del som är den mest utmanande i QCA. Rent generellt kan man konstatera att QCA bäst används för att beskriva händelser eller kvalitativa skillnader. Även om t.ex. fuzzy set QCA kan betona gradskillnader är det ändå artskillnader som är det centrala i QCA. I forskningsprocessen måste forskaren själv ge värden åt både villkoren och utfallet. Detta innebär att man bestämmer medlemskap i olika mängder och genom detta studerar vilka förhållanden eller kombinationer av förhållanden som kan leda till ett utfall. Det är detta som på engelska kallas för en ”set relation” och det är alltså dessa som QCA främst intresserar sig för att upptäcka. Värt att komma ihåg är att QCA kan berätta om en relation mellan olika mängder men detta innebär ändå inte att ett kausalt samband har upptäckts (Schneider 2016, 782).

Kombinationer

QCA är speciellt användbar då antalet fall är översiktligt men där materialet ändå är för stort för att kunna analyseras lika djupt som i den traditionella jämförande metoden. Någon exakt övre gräns för antal fall som kan inkluderas i en QCA analys finns knappast men eftersom metoden baserar sig på en noga övervägd kalibrering av fallen ställer också arbetsmängden praktiska begränsningar på hur omfattande en QCA analys kan bli. QCA baserar sig på Boolesk algebra där avsikten är att förstå hur kombinationer kan skapas. Detta är också detta som enligt Anckar (2007) ofta förs fram som den starkaste sidan av QCA d.v.s. möjligheten att förstå effekter av olika kombinationer. Uträkningen av QCA fungerar därför enligt tre olika grundprinciper: AND, NOT samt OR. Konceptet AND (*) innebär kombinationer av olika fenomen. NOT (~) innebär avsaknaden av ett fenomen och OR (+) betyder eller.

I QCA används både villkor (X) och utfall (Y) och deras negationer. Detta innebär alltså att man genom QCA kan studera både vilka villkor och kombinationer av villkor som såväl i sin närvaro och frånvaro kan leda till såväl förekomsten och avsaknaden av ett utfall. Då man i en QCA analys arbetar med ett större antal fall och definierar medlemskap i villkoren (X) och i utfall (Y) är det rimligt att anta att det kommer att framgå tydliga mönster. Vissa kombinationer kommer att gälla för ett större antal fall medan det också kommer att finnas kombinationer som helt saknar empirisk evidens. Antalet kombinationer uträknas enligt principen att varje villkor har två värden (0 eller 1). Tre villkor leder då till åtta möjliga kombinationer ($2^3=8$) och t.ex. fyra villkor till sexton ($2^4=16$) kombinationer (Schneider och Wagemann 2012, 97). Fler villkor leder således till fler möjliga utfall och om man har få fall kan det bildas logiska kombinationer som saknar empirisk evidens. Dessa kallas på engelska för "logical remainders" (Schneider och Wagemann 2012, 329). Då man gör upp en QCA analys är det värt att uppmärksamma kombinationerna utan empirisk evidens. En del kan vara empiriskt rimliga men sakna motsvarighet i datamaterialet medan det också är möjligt att det finns kombinationer som inte är empiriskt möjliga.

Kalibrering, teori och empiri

Något som bör beaktas är att QCA både baserar sig på en tydlig logik samtidigt som metoden studerar begrepp och fenomen som kan vara mångtydiga och utmanande att definiera. Processen där villkor och utfall tilldelas värden kallas inom QCA terminologi för kalibrering (eng. calibration). Inom QCA sker alltid kalibreringen på en skala från 0 till 1 som bestämmer om ett fall ingår i en mängd (eng. set) eller inte. Det främsta intresset för QCA är att definiera kvalitativa skillnader inom den grupp man studerar och därför är kalibreringen alltid bunden till den kontext de verkar i. Det är den kvalitativa informationen om ett fall i relation till studiens frågeställning. Schneider och

Wagemann (2012, 33-34) nämner ett exempel om rika och fattiga länder. Ett land som i t.ex. en europeisk kontext kan kalibreras som fattigt skulle bra i en global kontext kunna ses som rikt.

Processen för kalibrering baserar sig på kvalitativa avväganden vilket innebär att de värden som ges för villkor (X) och utfall (Y) måste återspegla empirin så korrekt som möjligt. Kalibreringen kan göras på basis av både kvalitativ och kvantitativ data. Ett exempel är Kuehn m.fl. (2016) som baserar sin kalibrering av civil-militära relationer på litteratur om länderna, medan kalibreringen av villkoret *demokratisk konsolidering* baserar sig på hur många år länderna har varit demokratiska. Det är också detta kvalitativa sätt att definiera fall i termer av egenskaper som ligger i grunden för QCA. Som Schneider och Wagemann (2012, 33) konstaterar vore det missriktat att endast basera kalibreringen på siffor eller medeltal utan att ha tagit i beaktande kvalitativa skillnader. Det kan också finnas stora skillnader i hur exakt mätbara begrepp som används är. I en studie av Vis (2009) används exempelvis villkor som "svag socioekonomisk situation" och "impopulär reform" som utfall. Som här kan märkas baserar sig QCA i hög grad på kvalitativa begrepp och därför är en central del av forskningsprocessen att tydligt och transparent visa enligt vilka principer och på basis av vilket material som kalibreringen sker.

QCA:s tekniker

QCA kan användas genom flera olika tekniker. Den enklaste versionen av QCA är *crisp set* som förkortas csQCA. Denna metod är enkel och där finns bara två värden: 0 = utanför en mängd och 1 = ingår i en mängd. Då man använder sig av csQCA måste man vara beredd på att skapa tydliga grupperingar då kodningen är dikotom. I användandet av csQCA måste man därför också vara noggrann med hur de logiska motsatsförhållandena skall uppfattas. Villkor och utfall i en QCA analys är således det som Giovanni Sartori (1970) avser med koncept d.v.s. "data containers" och det är fastställandet av dessa som är en av ledande idéerna med QCA. Utöver crisp set är också fuzzy set (fsQCA) ett välanvänt tillvägagångssätt där man kan ge mer finkalibrerade värden. FsQCA har något som kallas för ett kvalitativt ankare vid (0,5) som är en snittpunkt (Schneider och Wagemann 2012, 331). Skillnaden här är dock att man kan ge tydligare gradskillnader än csQCA. Om man t.ex. utgår ifrån den typologi som V-Dem använder med fyra regimtyper (liberal demokrati, valdemokrati, valautokrati och slutna autokrati) skulle man enligt i en fuzzy set logik kunna koda denna enligt följande värden: (1, 0,66, 0,33, 0). En liberal demokrati är med andra ord en fullvärdig medlem i uppsättningen *demokratier* medan en valdemokrati uppfattas som delvis inne.

Ett annat tillvägagångssätt som inte är lika vanligt som crisp set eller fuzzy set är multivalue QCA (mvQCA). Som namnet antyder använder sig mvQCA av olika nivåer – är t.ex. trafikljus ett villkor så kan det enligt mvQCA

kalibreras som 0=rött, 1=gult och 2=grönt (Cronqvist och Berg-Schlosser 2009). Enligt Thiem och Dusas (2013, 3) kartläggning hade det fram till år 2011 bara publicerats sju st. referentgranskade empiriska studier med mvQCA tekniken och enligt dem kan orsaken till att den använts så sällan bero på att multinominella variabler i samhällsvetenskaper är ovanliga. Exemplet med trafikljus går även att göra i csQCA format men då måste alla färger istället vara enskilda villkor. Problemet är att detta leder till omöjliga kombinationer som t.ex. ett rött och gult men inte grönt ljus eller ett ljus som varken är rött, gult eller grönt. Det skapar onödigt många kombinationer och mvQCA har en fördel då den inte kombinerar de olika värdena som ingår i ett enskilt mvQCA villkor (Thiem 2013, 201). Detta har dock varit en av den främsta kritiken mot mvQCA d.v.s. att tekniken (som i exemplet med trafikljus) marknadsförs för att användas för fenomen som ligger på nominalskalenivå men att den i praktiken ofta används för data på ordinal- eller intervallskalenivå (Vink & van Vliet 2009). Därför är det viktigt att använda mvQCA värden för sådana villkor som man varken vill att skall kombineras med andra och där man inte är intresserad av deras motsatta värden.

Nödvändiga och tillräckliga villkor

En QCA analys baserar sig på att studera kopplingen mellan villkor och utfall. QCA brukar ofta användas med tre villkor vilket skapar åtta logiska kombinationer ($2^3=8$). I speciellt crisp set (csQCA) kan det också skapas motsägelsefulla kombinationer vilket innebär att ett fall kan ingå i en tillräcklig kombination för utfallet även om den inte har detta utfall (Schneider och Wagemann 2012, 324). Centralt i QCA är nödvändiga (eng. necessary) och tillräckliga (eng. sufficient) villkor. Ett nödvändigt villkor fungerar enligt logiken att om X alltid finns med i Y är det ett nödvändigt villkor. Som Rihoux och Ragin (2009, xix) skriver är ett villkor nödvändigt om det alltid existerar tillsammans med utfallet. Rihoux och Ragin (2009, xix) använder ett exempel om demokratisering: ett nödvändigt villkor kan vara att demokrati (Y) kräver valkonkurrens (X). Om valkonkurrens är ett nödvändigt villkor måste det alltid existera samtidigt som Y. Det kan inte finnas exempel på Y (demokrati) utan X (valkonkurrens) och om så är fallet är inte X ett nödvändigt villkor (Schneider och Wagemann 2012, 72). Det kan förvisso finnas exempel där X (valkonkurrens) existerar utan Y (demokrati) men i detta fall är relationen ($X \rightarrow \sim Y$). De fall där X inte leder till Y ($X \rightarrow \sim Y$) är alltså inte relevant om utfallet som studeras är ($X \rightarrow Y$) (Schneider och Wagemann 2012, 69-74).

Nödvändiga villkor $X \leftarrow Y$

Tillräckliga villkor $X \rightarrow Y$

Ett tillräckligt villkor fungerar på motsatt sätt till de nödvändiga villkoren. Ett tillräckligt villkor innebär att X alltid måste existera samtidigt som Y. Vad som dock skiljer ett tillräckligt villkor från ett nödvändigt villkor är att det inte behöver vara den enda möjliga vägen till ett utfall (Rihoux och Ragin 2009, xix). Till skillnad från nödvändiga villkor som lägger fokus på Y lägger de tillräckliga villkoren fokus på X. Frågan om tillräckliga villkor ligger därmed på vilka former av X som leder till Y. Om man återgår till Rihoux och Ragins (2009, xix) exempel är valkonkurrens ett nödvändigt villkor för demokratisering men det behöver inte vara tillräckligt. Villkor A (valkonkurrens) kan tillsammans med B (medborgerliga friheter) eller C (valda politiker har reell makt) bilda ett tillräckligt villkor för demokrati. Eftersom A är nödvändigt måste det ingå i alla tillräckliga kombinationer av utfallet. I detta fall är A och B eller A och C en tillräcklig kombination för utfallet demokrati (Rihoux och Ragin 2009, 11). Då man bestämmer tillräcklighet är förekomsten av X i Y det centrala. Y kan finnas utan X men däremot är det inte tillåtet att X existerar utan Y (Schneider och Wagemann 2012, 57-61).

Konsistens och täckning

Det centrala i att göra en QCA analys ligger i att avgöra set-relationernas konsistens (eng. consistency) och täckning (eng. coverage) i nödvändiga och tillräckliga villkor. För att kunna göra ett starkt teoretiskt påstående om en s.k. set-relation borde inte en kombination ha två olika utfall för att kunna ses som tillräcklig (sufficient). Om man tar det tidigare exemplet att kombinationen A (valkonkurrens) och B (medborgerliga friheter) är tillräcklig för demokrati (Y) borde alltså inte denna kombination innehålla länder som inte är demokratier. Denna fråga om hur konsekvent en kombination leder till ett utfall kallas för konsistens (eng. consistency) (Ragin 2006, 292). I praktiken kan det dock uppstå situationer där samtliga fall som ingår i en kombination inte gör till samma utfall och således bryter mot ett i övrigt starkt mönster. Ragin menar att konsistens som går under 0.75 börjar vara för lågt men han påpekar samtidigt att det är starkt beroende av antal fall. En kombination med 17/20 där konsistensen är 0.85 är med andra ord mer övertygande än en kombination med 3/3 där konsistensen är 1 (Ragin 2006, 293). Hur högt gränsen för nödvändighet och konsistens bör sättas har varit föremål för diskussion. Ragin (2009, 118) menar att gränsen för konsistens borde vara så nära 1 som möjligt och att man inte borde gå under 0.75. Generellt brukar det sägas att konsistens för nödvändighet kräver högre nivå av konsistens och att den borde läggas på 0.90 (Schneider och Wagemann 2012, 143). Gällande kravet för konsistens av tillräcklighet är 0.8 ett tal som brukar påträffas och det används av bl.a. Kuehn m.fl. (2016).

Utöver konsistens kan man också studera täckning (eng. coverage). Täckningen handlar om hur stor andel av de fall inom ett villkor eller en

kombination av villkor som ingår i utfallet (Schneider och Wagemann 2012, 324-334). Täckning kan både räknas för nödvändiga och tillräckliga villkor. Det talas om både grov täckning (eng. raw coverage) och unik täckning (unique coverage). Detta används i analysen av tillräcklighet och grov täckning handlar helt enkelt om hur stor del av antingen ett eller en kombination av tillräckliga villkor. Unik täckning handlar i sin tur om hur andelen fall som endast ingår unikt i en enda tillräcklig lösning (Schneider och Wagemann 2012, 324-334). Därtill finns det också ett mått som heter RoN (relevance of necessity) som räknar ut graden av relevans i nödvändiga villkor. Ett tal som är mycket lågt är trivilat medan ett tal som är högt är relevant (Schneider och Wagemann 2012, 235-237).

Minimering

I en analys av tillräcklighet kan det finnas flera olika kombinationer t.ex. $A*B + A*C$ som leder till ett utfall. Denna förmåga som QCA har att hitta flera olika vägar fram till ett givet resultat brukar ofta föras fram som en av de främsta styrkorna med metoden. För att undvika onödigt komplicerade kombinationer används en minimeringsfunktion för att skapa det mest reducerade resultatet. Detta betyder att ett villkor som både förekommer och inte förekommer i två olika tillräckliga lösningar kan tas bort (Ragin 1987, 93). Istället för att t.ex. ha två tillräckliga kombinationer: ABC och $AB\sim C$ som leder till ett utfall kan man avlägsna C och endast säga att AB räcker som tillräcklig lösning.

Det finns tre huvudsakliga principer för minimering. Den första kallas för den konservativa lösningen (eng. conservative solution). Denna lösning baserar sig endast på de kombinationer som enligt sanningstabellen är tillräckliga för utfallet. I praktiken baserar sig den konservativa lösningen endast på de lösningar som har empirisk motsvarighet och kombinationer utan empirisk evidens tas inte i beaktande (Schneider och Wagemann 2012, 324). Utöver den konservativa lösningen finns också det som på engelska kallas för *intermediate solution*. I den här avhandlingen kommer denna att kallas för den intermediära lösningen. Den intermediära lösningen tar i beaktande tomma rader baserat på de teoretiska antaganden som specificeras på förhand. Slutligen finns det som kallas för *most parsimonious solution*. På svenska kommer denna att översättas till den mest parsimoniska lösningen. Denna lösning strävar att skapa ett så reducerat resultat som möjligt och den tar i beaktande kombinationer utan empirisk evidens. (Schneider och Wagemann 2012, 328-329)

Så här långt har de mest centrala principerna för QCA beskrivits. Det är en metod som i grunden baserar sig på en enkel logik även om det också går att använda den på mer avancerat sätt. Speciellt fuzzy set (fsQCA) kan appliceras på ett avancerat sätt och som det har diskuterats i texten finns det flera olika innovativa sätt som kalibreringen kan göras på. QCA kan dock också användas på ett mer förenklat sätt och i flera fall är metoden ett bra verktyg att

strukturera ett material. Metoden kan också användas kombinerat med andra metoder. I denna avhandling kommer QCA att tillämpas på ett ganska enkelt sätt och kalibreringen kommer att vara i mvQCA och csQCA. I nästa kapitel kommer dessa frågor att diskuteras.

6.3 Fördjupande analyser

QCA är en metod som är bra att använda då man vill sortera och strukturera fall. Som det konstaterades tidigare i texten lämpar sig metoden bra för att användas då man talar om fenomen som befinner sig på en makronivå och då man använder sig av ett relativt översiktligt antal fall (Vink och van Vliet 2009, 266). Genom användandet av QCA kan man upptäcka generella mönster och på ett behändigt sätt studera både ett utfall och ett icke-utfall. I och med att QCA kan identifiera flera olika kombinationer som kan leda till samma utfall samt även kan behandla negationer är metoden mer dynamisk än en traditionell jämförande analys i form av t.ex. MSSD eller MDSD. Det som dock bör betonas att QCA i sig är tämligen grovhuggen och att den bäst lämpar sig för att upptäcka mönster som befinner sig på en makronivå. QCA är därför inte särdeles bra på att studera fenomen ingående och den är inte heller särskilt användbar för att studera utveckling över tid. Av den här anledningen är det vanligt att man kombinerar QCA med andra mer renodlade kvalitativa metoder. Detta brukar på allmänt plan kallas för mixed methods research och ett alternativ kan vara att använda sig av processpåring. Iden med processpåring är att välja ut ett par intressanta fall från en QCA-analys för att ytterligare fördjupa den teoretiska förståelsen (Beach och Pedersen 2019). Utgångspunkten blir således att utgående från de resultat en QCA-analys ger på ett mer djuplodat sätt förklara och föra kompletterande teoretiska resonemang. En av orsakerna till detta är att QCA i grunden är en kvalitativ metod vilket innebär att den arbetar med fall. Detta betyder också att det är fallen i sig och deras eventuella placering i ett större teoretiskt ramverk kan vara av intresse.

I denna avhandling kommer QCA-analysen att kombineras med uppföljande kvalitativa analyser. Utfallet i QCA-analysen är regimsammanfall men detta gäller endast de omedelbara effekterna av protesterna år 2011. I och med att avhandlingens beroende variabel är regimförändring innebär det att resultatet från QCA-analysen endast ger en del av svaret då det studerar regimsammanfall efter protesterna år 2011 vilket är en tydligt urskiljbar händelse. För att ytterligare kunna fördjupa resultatet från QCA-analysen är det viktigt att se hur länderna har utvecklats utifrån ett längre tidsperspektiv. Analysen av regimförändringar i regionen Mellanöstern och Nordafrika efter protesterna år 2011 kommer att inledas med att reda ut vilka kombinationer av X: a) regimtyp, b) statsskap och c) resurser hos de länder som hade Y: regimsammanfall och ~Y inte regimsammanfall. Denna analys handlar dock

endast om protestvågen år 2011 och deras omedelbara effekter. För att dock kunna fördjupa QCA-analysens resultat och placera in det i en större kontext och längre tidsperspektiv kommer de uppföljande kvalitativa analyserna att fokusera på den politiska utvecklingen åren 2011–2019. Detta kommer att göras i form av fallstudier som berör de kombinationer som QCA-analysen ger där man kan placera in resultatet i ett djupare sammanhang som också bidrar till robusthet.

7 Klassificering av länderna

I detta kapitel klassificeras länderna gällande villkoren regimtyp, statskap och resurser. Till skillnad från andra studier som använder sig av QCA kommer denna del att vara mer omfattande. Orsaken till detta är att ge en bredare kontext och bakgrundsbild av länderna för att lättare kunna ta till sig analysens resultat. Avsikten med denna del är att ge en översikt av hur val av fall går till samt att föra en mångsidig diskussion om kalibreringen.

7.1 Val av fall

Som det nämndes i den teoretiska diskussionen och i metodkapitlet baserar sig QCA på att arbeta med villkor och utfall. Målsättningen är således att studera ett fenomen (utfall) genom vissa centralt inverkanande variabler (villkor). I praktiken påminner villkor och utfall mycket om oberoende och beroende variabler men skillnaden är dock att villkoren kan verka i olika kombinationer. Av denna anledning kan ett utfall också ha flera olika förklaringar. I kapitel 3, 4 och 5 diskuterades både villkoren och utfallet för denna studie. Villkoren är a) regimtyp, b) statskap och c) resurser. Utfallet i QCA-analysen är (Y) regimsammanfall. Det som är av intresse för analysen är att studera hur villkoren relaterar till regimsammanfall (Y). Fördelen med QCA är att man också kan vända på resonemanget och studera motsatsen (~Y). I detta fall blir det länder utan regimsammanfall. Strikt talat är QCA-analysens utfall regimsammanfall efter protesterna år 2011. Detta resultat kommer sedan att analyseras över ett längre tidsperspektiv som gäller tidsperioden 2011–2019. Målsättningen är att se hur QCA-analysens resultat angående autokratisk stabilitet efter år 2011 tar sig i uttryck på sikt under tidsperioden 2011–2019. För att förstå inte bara autokratisk stabilitet efter protesterna år 2011 men även den politiska utvecklingen fram till år 2019 kommer utvecklingen över tid att studeras enligt de tre möjliga utvecklingsprocesserna: demokratisering, ny autokratisk regimtyp samt statsförfall. Detta kommer ytterligare att kompletteras med att studera hur de politiska fri- och rättigheterna har utvecklats för länderna under tiden 2011–2019. Från och med kapitel 7.2 kommer det att diskuteras kalibreringen och principerna för den.

Allmänt om regionen

Namnet Mellanöstern (eng. Middle East) har sitt ursprung i USA där det började användas vid inledningen av 1900-talet (Yom 2017, 4). Idag talar man

ofta om Mellanöstern och Nordafrika eftersom det är en region som i kulturellt och politiskt hänseende har mycket gemensamt. Det som i denna avhandling kallas för Mellanöstern och Nordafrika kan ibland förkortas till MENA eller endast Mellanöstern. I flera databaser och forskningsprojekt som Freedom House och V-Dem som studerar världens länder brukar man nämna Mellanöstern och Nordafrika som en av världens regioner på samma sätt som Europa, Latinamerika eller Subsahariska Afrika. Omkring 92 procent av befolkningen i Mellanöstern är muslimer där majoriteten är sunnimuslimer medan omkring 15 – 20 procent är shiamuslimer (Yom 2017, 16). Av länderna i regionen är det bara tre som har shiamuslimsk majoritet: Bahrain, Irak och Iran. Det finns också i framförallt Egypten, Libanon och Syrien kristna minoriteter. Andelen kristna beräknas utgöra ungefär 10 procent av Egyptens befolkning och landet med den procentuellt största andelen kristna är Libanon där de utgör omkring 40 procent av befolkningen. Israel som också finns i regionen har en judisk majoritetsbefolkning. (Yom 2017, 15-17)

Även om islam ofta kopplas samman med regionen Mellanöstern och Nordafrika och är den största religionen är det värt att komma ihåg att de fyra länderna med den största muslimska befolkningen i världen: Indonesien, Pakistan, Indien och Bangladesh inte finns i regionen. Det beräknas i själva verket att endast omkring 20 procent av världens muslimer är bosatta i Mellanöstern och Nordafrika (Yom 2017, 16). I och med att islam härstammar från regionen är dess roll naturligtvis också central. Utöver islam är regionen Mellanöstern och Nordafrika i hög grad även präglad av arabiska och den arabiska kulturen. Enligt studier talar omkring 62 procent av befolkningen i regionen arabiska som modersmål (Yom 2017, 15). En slags kärna i regionen utgörs av det som ibland kallas för Levanten där Irak, Israel, Jordanien, Libanon, Palestina och Syrien ingår. Söderut från Levanten finns den arabiska halvön och den persiska viken. Länder som hör till den arabiska halvön är Bahrain, Förenade Arabemiraten, Jemen, Kuwait, Oman, Qatar och Saudiarabien. Alla dessa länder med undantag av Jemen är monarkier och har betydande oljetillgångar. Ovanför Persiska viken och öster från Irak ligger Iran som geografiskt och politiskt är del av Mellanöstern men inte hör till det som brukar kallas för arabvärlden. Iran hörde heller inte till det Ottomanska imperiet. Området Nordafrika kallas även för Maghrib (väst) och länderna som ingår här är Algeriet, Libyen, Marocko och Tunisien. (Yom 2017, 5)

Till skillnad från Maghrib kallas de övriga länderna för Mashriq (öst) som brukar avses Egypten, Irak, Israel, Libanon, Syrien, Palestina, Kuwait, Saudi Arabien, Qatar, Bahrain, Jemen och Oman (Yom 2017, 5). Som här kan märkas finns det en del olika syner på hur Mellanöstern och Nordafrika ska definieras och en tydlig avgränsning av ett så stort område kan naturligtvis variera. I översiktsverket av regionen Mellanöstern och Nordafrika av Gasiorowski och Yom (2017) nämns följande länder som delar av regionen: Algeriet, Bahrain, Egypten, Förenade Arabemiraten, Irak, Iran, Israel, Jordanien, Jemen, Kuwait, Libanon, Libyen, Marocko, Oman, Palestina, Qatar, Saudi Arabien, Syrien, Tunisien och Turkiet.

Autokratier

Fokus i studien är på de autokratiska länderna i regionen Mellanöstern och Nordafrika. Av denna orsak är urvalet i denna studie bredare än vad t.ex. Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 13) har då de endast inkluderar arabländer som var tydligt autokratiska då protesterna inleddes. I deras studie ingår 14 länder: Algeriet, Bahrain, Egypten, Förenade Arabemiraten, Jemen, Jordanien, Kuwait, Libyen, Marocko, Oman, Qatar, Saudi Arabien, Syrien och Tunisien. Länder som däremot faller utanför deras studie är Israel, Irak, Iran, Libanon och Turkiet (Brownlee, Masoud och Reynolds 2015, 13). Den här avhandlingen studerar regionen Mellanöstern och Nordafrika ur ett bredare perspektiv. Protesterna år 2011 är i denna avhandling att betrakta som ett regionalt fenomen även om de skiljde sig i olika länder. Som Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 13) konstaterar kan man se protesterna år 2011 som en slags ”chock” som drabbade hela regionen. Av denna anledning finns det skäl att även ta med de länder i analysen som eventuellt hade små eller till och med inga protester. Eftersom fokus i avhandlingen är på autokratiska länder finns det skäl att exkludera länder som fyller kriterium för demokrati.

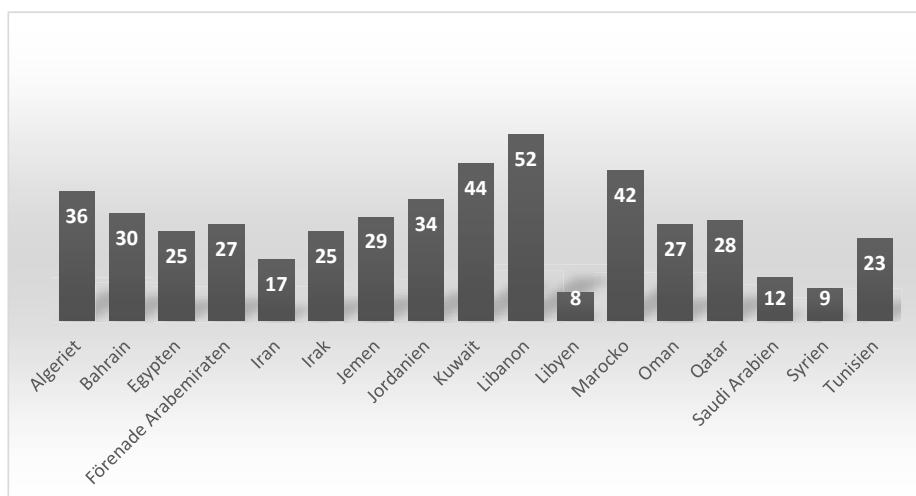
Om man i klassificeringen börjar från de 20 länder som nämndes tidigare kommer Palestina inte att ingå eftersom det inte har en likadan suveränitet som regionens övriga länder. Då fokus är på autokratiska länder måste länder som fyller krav på demokrati även lämnas utanför analysen. För att göra detta kan man ta riktlinjer från de studier som gjorts av Freedom House och V-Dem. Om man inleder med en enkel uteslutningsteknik faller de länder som fyller minimala krav för demokrati (se kap 3.5) utanför. Går man till år 2010 och ser hur länderna då definierades kan man enligt Freedom Houses och V-Dems klassificeringar se att Israel och Turkiet definierades som valdemokratier. Freedom House klassificerar enligt undersökningen för år 2010 Israel som *fritt* och som en valdemokrati. Turkiet är i sin tur klassificerat som *delvis fritt* och som en valdemokrati (Freedom House 2011). V-Dem konstaterar i sin klassificering *regimes of the world* att Israel år 2010 är en liberal demokrati medan Turkiet är en valdemokrati (Varieties of Democracy 2021b).

Om man lämnar Israel och Turkiet utanför urvalet märker man att länderna som kvarstår är autokratiska. Av de kvarvarande länderna är Libanon mest utmanande att definiera. Enligt Freedom House är Libanon *delvis fritt* men fyller inte kraven för valdemokrati (Freedom House 2011). Varieties of Democracy (2021b) klassificerar däremot Libanon som en valdemokrati. Som man här kan notera är Libanon något av ett gränsfall. Freedom House (2011, 384) nämner brister i hur fria och rättvisa valen är vilket försvårar det som i avhandlingen har nämnts som krav på demokrati. Av denna anledning kommer Libanon i denna avhandling att ingå i urvalet. Ett annat fall som är utmanande är Irak eftersom USA ännu år 2011 hade en betydande närvaro i landet. Landet använde sig rent formellt av demokratiska principer och regelbundna val. Ser man dock på Freedom Houses analys av Irak är det tydligt att landets nivåer av politiska rättigheter och medborgerliga

friheter är låga varvid landet klassificeras som *icke fri*. Därtill klassificeras inte Irak heller som en valdemokrati (Freedom House 2011).

Skillnader i politiska rättigheter och medborgerliga friheter

De länder som ingår i denna undersökning kan ses i figur 5. På en demokrati – autokrati skala faller alla dessa länder inom kategorin autokrati eftersom deras inslag av demokrati inte uppfylls (se kap 3). Trots att länderna enligt denna indelning kan ses som autokratier finns klara gradskillnader i ländernas nivåer av politiska rättigheter och medborgerliga friheter. Måttet är av Freedom House som använder sig av en skala från 0 till 100 för att mäta kvaliteten på politiska rättigheter och medborgerliga friheter. Som det syns i figur 5 befinner sig flera länder mellan 20 och 30 poäng medan tre länder skiljer sig från mängden i något högre nivåer. Länderna med högre nivåer är Libanon, Kuwait och Marocko. Det finns även länder som tydligt sticker ut i lägre nivåer. Dessa länder är Libyen, Saudi Arabien och Syrien men även Iran har låga nivåer. Libanon är i sin tur landet med de högsta nivåerna av politiska fri- och rättigheter. Dessa siffror gäller år 2010 och har valts eftersom det är året innan protesterna inleddes. Skillnaderna i nivåer av politiska rättigheter och medborgerliga friheter är relevanta att ta med i senare analyser då man studerar ländernas utveckling. Det som dock är av intresse för själva analysen är vilka regimtyper dessa länder har. Detta kommer nästa stycke att behandla.

Figur 5. Nivåer av politiska fri- och rättigheter hos länderna år 2010. Källa: Freedom House (2021c) Aggregate category and subcategory scores, 2003 – 2020.

7.2 Villkor A: regimtyp

Av de sjutton länder som ingår i urvalet är åtta stycken monarkier: Bahrain, Jordanien, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Marocko, Oman, Qatar och Saudi Arabien. Dessa länder är enkla att klassificera eftersom de klart hör till regimtypen monarki. De återstående nio länderna är republiker och de är mer utmanade och de kommer att klassificeras som civila- eller militärregimer. Utgångspunkten för klassificeringen har beskrivits ingående i kapitel tre. Klassificeringen görs så att det inledningsvis skrivs generellt om de olika regimtyperna varefter varje land sedan presenteras genom ett kortare avsnitt. För att lägga in denna avhandlings klassificering i en bredare kontext kommer det att refereras till andra klassificeringar som jämförelse. De andra databaserna som kommer att jämföras med är Geddes m.fl. (2014), Hadenius och Teorell (2013), Cheibub m.fl. (2010) samt Anckar och Fredriksson (2019) de finns i slutet av kapitlet.

7.2.1 Monarkier

Ur historiskt perspektiv är monarki är den vanligaste regimtypen. Detta är något som tydligt framgår av Anckar (2018) där monarki under åren 1800 – 1945 var mest förekommande. I moderna tider sjunker dock monarkiernas antal tydligt och under tidsperioderna 1946 – 1990 och 1991 – 2015 har deras antal sjunkit (Anckar 2018, 218-219). Denna diskussion gäller monarki som autokratisk regimtyp och därmed ingår inte demokratiska länder som är monarkier. Trots att monarki tidigare var en vanlig regimtyp är de idag mindre vanliga och de flesta av de autokratiska monarkierna finns i regionen Mellanöstern och Nordafrika. I regionen finns det idag åtta stycken monarkier och alla hör till den autokratiska regimtypen monarki. Detta beror på att länderna i sitt statsskick är monarkier men att de även konkret styrs av monarken som har en betydande politisk makt. Monarkierna i regionen är: Bahrain, Förenade Arabemiraten, Jordanien, Kuwait, Marocko, Oman, Qatar och Saudi Arabien. Värt att konstatera är att monarki rent historiskt inte alltid har varit stabil och det finns flera monarkier i regionen Mellanöstern och Nordafrika som har störtats. I modern tid var den första monarkin som störtades Egypten år 1952. Fem år senare, år 1957 ändrades även statsskicket i Tunisien från monarki till republik. Mer dramatiskt gick det till i Irak där störtandet av monarkin år 1958 skedde mycket våldsamt. Nordjemen var fram till år 1967 också en monarki och i Libyen störtades monarkin år 1969. Den sista monarkin som till dags dato har störtats i regionen är Iran år 1979 i samband med den islamiska revolutionen. Det finns med andra ord sex länder sedan 1950-talet där monarkin har störtats: Egypten 1952, Tunisien 1957, Irak 1958, Nordjemen 1967, Libyen 1969 och Iran 1979 (Yom 2017, 24).

Det har ofta framförts att monarki som regimtyp i regionen har varit kopplad till stabilitet. Orsaken till detta har förklarats på olika sätt. I ett

klassiskt verk menar Hudson (1977, 25) att monarkierna både baseras på monarkens personliga rykte men även på tradition. Detta beskrivs enligt termen *patrimonialism*. I denna roll menar även Hudson att det även ingår en auktoritet som har religiös koppling. Därför har man menat att monarkierna har en konservativ samhällsordning då auktoritet legitimeras utifrån tradition och inte genom stora ideologier (Hudson 1977, 25-26). Detta är en beskrivning som går i samma spår som Max Webers beskrivning av traditionell auktoritet. Som ett balanserande argument kan man ändå konstatera att monarki i regionen Mellanöstern och Nordafrika inte är något historiskt politiskt system. I själva verket kan flera av de nuvarande politiska systemens rötter spåras tillbaka till kolonialismen (Anderson 1991, 3). Ser man till exempel på hur monarkin i länder som Bahrain, Förenade Arabemiraten, Jordanien, Kuwait och Qatar har uppstått märker man att Storbritannien spelat en mycket betydande roll (Gelvin 2012, 125-127). En orsak till monarkiernas stabilitet som förts fram är att republikerna varit mer exkluderande i sitt politiska system. Till detta hör att det i republikerna har uppstått betydande polarisering och att politiska eliter har splittrats (Menaldo 2012, 712). Till skillnad från detta har det argumenterats för att monarkierna bättre lyckats att konsolidera de politiska systemen och ordna in eventuella konflikter inom det politiska systemet. Menaldo som har framför den här analysen beskriver det enligt följande.

Through the strategic use of constitutions, formal political institutions, Islamic principles, and formal norms, MENA monarchs have "invented" a political culture that has helped introduce a stable distributional arrangement and self-enforcing limits on executive authority.

Menaldo 2012, 709

En liknande syn på hur monarkierna hållit ihop det politiska systemet kan härledas till hur monarkierna rent praktiskt har utövat sin makt. Som det nämndes tidigare finns det flera monarkier som bland annat Egypten, Irak, Libyen och Tunisien där monarkin föll samman och byttes ut. En av orsakerna till detta kan enligt Herb (1999) ses i vilken grad monarkierna har förankrat sitt politiska ledarskap brett inom familjen. Detta system där familjen som grupp dominerar staten och de mest centrala ämbetena kallas *dynastiska* monarkier. Av de monarkier som finns i Mellanöstern och Nordafrika är det endast Jordanien och Marocko som inte enligt Herbs indelning är dynastiska och faktumet att hela kungafamiljen har konsoliderat sin makt inom det politiska systemet nämns som en orsak till att de hållit sig så länge vid makten (Herb 1999, 251). Ser man till de nu existerande monarkierna i Mellanöstern och Nordafrika regionen kan man märka vissa skillnader. En del länder som t.ex. Kuwait har ett parlament som har visst inflytande. I Marocko ordnas

parlamentsval och politiska partier existerar. Detta står i tydlig kontrast till länder som Saudi Arabien, Oman och Qatar där denna form av politiskt deltagande inte finns. Det finns således skillnader bland länderna i hur makten utövas och i vilken grad val och politiska rörelser existerar. Trots detta baserar sig ändå alla monarkier på samma princip för legitimering. Som Kailitz (2013) konstaterar utgår denna form av legitimering från monarkin som system och dess historiska bakgrund. I följande stycken kommer det kort att berättas om bakgrunden till de olika monarkierna i regionen.

Bahrain är såväl till yta som till befolkning ett litet land som består av en grupp öar och har en befolkning på lite över en miljon. Vad som gör landet speciellt är att kungafamiljen är sunnimuslimer medan majoriteten av landets befolkning är shiamuslimer. Detta är också något som regelbundet under landets historia lett till spänningar (Crystal 2017, 351-352). År 1973 skrevs en grundlag och det fanns en avsikt att grunda ett parlament. Det ordnades till och med val år 1973 men kort efter det uppstod det stora protester vilket ledde till att regimen ville införa en lag som skulle ha gett den utökade befogenheter. Detta stötte dock på hårt motstånd och parlamentet och grundlagen upphävdes år 1975 (Crystal 2017, 352).

Den första emiren under självständigheten var Isa bin Salman Al Khalifa som tillträdde år 1961 och innehade detta ämbete fram till sin död år 1999. Han efterträddes av sin son Hamad bin Isa Al Khalifa som år 2002 ändrade titeln från emir till kung. Vid tidpunkten för tronskiftet fanns det diskussioner om att öppna upp det politiska systemet och att skapa bättre möjligheter för politiskt deltagande. En del av orsakerna till detta var att det under 1990-talet hade funnits betydande oroligheter och krav på ökade rättigheter. Detta ledde till att det år 2001 ordnades en folkomröstning om något som kallades för en *National Action Charter*. Denna plan som godkändes via folkomröstning blev dock urvattnad och ersättes av en ny grundlag vars reformer var betydligt mer småskaliga. De första parlamentsvalen ordnades år 2002 men en del shiamuslimska grupperingar bojkottade dessa val (Crystal 2017, 353). Även om shiamuslimer är i majoritet i landet har det förekommit diskriminering mot dem. Bland annat kan detta ses i utbildning, bostäder samt även inom anställningar inom den offentliga sektorn. Endast omkring 20 procent av högre tjänster inom förvaltningen uppskattas att innehas av shiamuslimer (Crystal 2017, 351).

Förenade Arabemiraten skiljer sig från regionens övriga monarkier i att det är en federation. Landet består av sju emirat och av dessa är det huvudsakliga emiratet Abu Dhabi och emiren för Abu Dhabi är landets president. Dubais emir är i sin tur Förenade Arabemiratens statsminister. Förenade Arabemiraten styrs som en federation och som ett samarbete mellan de olika emiraten. Det finns dock en stor skillnad bland emiraten gällande både inflytande och tillgångar. Den centrala makten i landet utövas genom ett råd som heter *Federal Supreme Council* som bland annat har som roll att välja

landets president. Detta råd är även landets centrala styrande auktoritet och det fattar alla viktiga beslut om b.l.a. landets budget och lagar. Utöver detta finns det en parlamentslikande församling som heter *Federal National Council*. Detta råd är dock utnämnt och har en rådgivande roll. (Crystal 2017, 364-365)

Jordanien så som landet är känt idag har sitt ursprung i det Transjordanska emiratet som var ett Brittiskt protektorat. Jordanien blev självständigt år 1946 och efter det Arab-Israelska kriget år 1948 hade Jordanien kontroll över Västbanken som de efter sexdagarskriget 1967 förlorade till Israel (Ryan 2017, 113). Kung Hussein av Jordanien styrde landet från 1952 till 1999 och han efterträddes av sin son kronprins Abdullah som idag är landets kung. Enligt Herb (1999, 226) byggdes kung Husseins regim mycket på stödet från beduiner och jordanier från Östbanken. Detta stöd började dock försvagas vilket ledde till att Jordaniens politiska system vid slutet av 1980-talet liberaliserades. Detta menar Herb att även breddade stödet för regimen samt att det skapades ett slags samhällskontrakt i att monarkin skulle fortgå men att det också utlovades reformer för att göra det politiska systemet mer öppet och pluralistiskt (Herb 1999, 226-227). Trots detta har det visat sig att få av dessa reformer i praktiken slagit igenom och några konkreta resultat i termer av ökade politiska fri- och rättigheter är svåra att se vid slutet av 1990-talet (Valbjörn 2017, 186). Trots detta har monarkin i Jordanien överlevt och landet har inte haft en lika turbulent historia som sina grannländer Irak och Syrien där det skett flera olika regimskiften.

Kuwait. Kungafamiljen har en betydande roll och det brukar sägas att Kuwait är den monarki i Gulfregionen som har starkaste grad av politisk pluralism. Landets grundlag är från år 1962 och parlamentet har verkat sedan år 1963. Parlamentets roll är begränsat men där har förts en del kritiska diskussioner och det har en mer självständig roll än andra parlament i regionen. Detta kunde framförallt ses år 2006 då en ny emir skulle väljas och då parlamentet röstade om att den nyutnämnde emiren måste abdikera (Crystal 2017, 346). Emiren har betydande maktbefogenheter och kan upplösa parlamentet vilket också hände 1976 – 1981 och 1986 – 1992. Det finns också exempel på när parlamentet har tvingat ministrar att avgå och det har också riktat in sig på frågor om korruption. Det är dock kungen som utnämner statsministern och eftersom partier är förbjudna organiserar parlamentet i olika grupperingar. (Freedom House 2012, 374-375)

Marocko har tidigare varit under både fransk och spansk kolonial kontroll. Marocko uppnådde självständighet år 1956 och ett år senare år 1957 blev landet officiellt ett kungarike (White 2017, 522). Marockos första kung under självständigheten var Mohammed V som år 1961 efterträddes av sin son Hassan II som regerade fram till sin död år 1999. Han efterträddes av sin son Mohammed VI som idag är landets kung. I landet finns ett parlament som

också stundvis har organiserat relativt öppna val. Dessa val var dock litet inflytande då makten i hög grad sitter hos monarkin (Freedom House 2012, 468-470).

Oman. Den mest centrala personen inom Omans politiska system är Sultan Qabus bin Said som var sultan från år 1970 till sin död år 2020. Utöver sin roll som sultan var han premiärminister, finans-, utrikes, samt försvarsminister och chef för landets centralbank (Freedom House 2012, 512). Qabus blev sultan år 1970 då han störtade sin far från makten. Vid denna tid var landet mycket fattigt men senare skedde det bland annat med hjälp av pengar från olja en betydande utveckling. Detta syntes bland annat genom stora satsningar på utbildning och infrastruktur (Freedom House 2012, 512). I Oman inrättades det år 1981 ett råd som på engelska gick under namnet *State Consultative Council*. Efter en rad olika reformer på 1990-talet kom detta dock att ersättas vilket ledde till att det idag finns ett tvåkammarsparlament. Den övre kammaren är helt utnämnd av sultanen medan den lägre *Majlis al-Shura* består av valda medlemmar. Det ordnas val till den rådgivande församlingen men i praktiken är deras makt liten då rådet inte har rätt att stifta lagar och bara kan ge rekommendationer. Alla lagstiftning sker genom dekret av sultanen som i praktiken har obegränsad makt. (Freedom House 2012, 513)

Qatar var ännu på 1940-talet ett fattigt land innan man vid slutet på 1940-talet hittade olja som kom att ha stor betydelse (Herb 1999, 109-111). Landet styrs av familjen Al Thani. Åren 1972 till 1995 var Khalifa bin Hamad al Thani landets emir. Han störtades från makten år 1995 av sin son Hamad bin Khalifa al Thani som i sin tur år 2013 abdikerade till förmån till sin son Tamim. Det har ordnats lokala val i landet som dock har litet inflytande. År 2003 godkändes en ny grundlag som trädde i kraft år 2005. (Crystal 2017, 357-358)

Saudi Arabien grundades år 1932 men det talas dock om att dagens Saudi Arabien är den tredje saudiska staten (Hjärpe 2010, 55). Ibn Saud som var grundaren av det moderna Saudi Arabien avled år 1953 och kungafamiljen har alltid haft en mycket synlig roll i styrandet av landet. Något som tydligt bevitnar om detta är att alla Saudi Arabiens kungar varit Ibn Sauds söner. Saudi Arabien är det som Herb (1999) kallar för en dynastisk monarki vilket kan ses i att de centrala positionerna i samhället och i regeringen innehas av olika medlemmar från monarkin.

7.2.2 Militärregimer och civila regimer

Att klassificera republikerna i Mellanöstern och Nordafrika är mer utmanande än monarkierna. Nazih Ayubi menar att det gemensamma draget hos republikerna är att de leds av en stark ledare som kan liknas vid en *presidentiell monark* som sitter vid makten på livstid (Ayubi 2009, 204).

Benämningen presidentiell monark har gällt speciellt de ledare som kom till makten i början av ländernas självständighet som b.l.a. Habib Bourguiba, Saddam Hussein, Hafez al-Assad, Gamal Abdel Nasser och Muammar Gaddafi och där det i regimerna också fanns starka personalistiska drag (Anderson 1991, 11). Enligt Ayubi (2009) är republikerna uppbyggda på olika sätt men i stora drag är de baserade på en uppdelning mellan president, säkerhetsorganisationer och parti. Här finns dock vissa skillnader. Under tiden då Nasser var president i Egypten menar Ayubi att militären och byråkratin stod i centrum. I Tunisien hade däremot partiet och byråkratin central medan den i Algeriet baserades på partiet och militären. I Syrien menar Ayubi däremot att partiet, militären och säkerhetsorganisationerna var centrala medan det i Irak baserades på parti och säkerhetsstyrkor (Ayubi 2009, 204). Dessa kombinationer poängterar även Svulik (2012, 30) gällande Syrien under Hafez al-Assads tid som kan beskrivas som en blandning av enpartistyre och militärstyre samt betydande personkult. Lite liknande resonemang om att maktens byggs upp på flera olika delar har förts av Hazem Kandil. Han menar bland annat i en fallstudie av Egypten att landet styrts av en balans mellan politiska ledare, militären samt säkerhetsstyrkorna (Kandil 2012).

Republikerna i Mellanöstern och Nordafrika är därmed mångfacetterade. Orsaken till att det i denna avhandling ändå utgås från en indelning av civila och militära regimer är för att belysa vissa kvalitativa skillnader mellan regimerna. Som det tidigare har nämnts är fenomenet personalism/sultanism som syftar på ett mycket personcentrerat styre där det finns en låg nivå av institutionalisering intressant. Flera databaser som Geddes m.fl. (2014) och Anckar och Fredriksson (2019) använder sig av denna regimtyp och den belyser ett viktigt drag hos autokratier. Denna regimtyp är dock svår att använda eftersom de flesta länderna i denna studie innehåller drag av personalism. Även om personalism skulle vara mer framträdande i en del regimer än andra är det problematiskt att använda det som en skild regimtyp eftersom det skulle framstå som att vissa regimer endast är personalistiska medan andra inte är det. En illustration av utmaningarna med att använda personalism som klassificering framgår inte minst också av den genomgång som Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 33) gör då de applicerar Linz och Stepan (1996) definition av sultanism på flera republiker och några monarkier. En annan orsak att inte använda personalism/sultanism som regimtyp är att ett centralt kännetecken för den regimtypen är låg nivå av institutionalisering. Som Linz och Stepan (1996, 52) konstaterar finns det i sultanism inte någon egentlig skillnad mellan att göra en tjänst för landets ledare eller för staten och det offentliga och privata är sammansmältet. I och med att detta är ett drag som också gäller för monarkierna är det missvisande att använda sultanism som en egen regimtyp. Personalism är som nämnts ändå ett drag som i olika grad kan finnas i olika system. Därför kommer de fall där det finns starka drag av personalism att uppmärksammas.

I avhandlingen används det som nämnt den indelning i monarki, civil och militärregim som Cheibub m.fl. (2010) använder sig av. Det sätt som de använder sig för klassificering är dock för mekaniskt eftersom den endast beaktar presidentens bakgrund. Därför är det viktigt att klassificera en regimtyp enligt de mer breda principer som Geddes m.fl. (2014) använder sig av. Utgångspunkten för klassificering är hur regimen fungerar och vilka centrala delar de lutar tillbaka sig på för att utöva makt.

Militärregimer

Om man studerar republikerna i Mellanöstern och Nordafrika märker man tydligt att militären i flera land spelar en betydande roll. Som det kunde konstateras i kapitel tre är militärregimer svåra att tydligt definiera eftersom militären sällan utövar direkt styre i form av en militärjunta. Några militärregimer av denna typ finns inte i regionen men däremot finns flera länder där militären spelar en viktig roll. Som exempel nämner Cook (2007, 15) att länder som Algeriet, Egypten och Turkiet inte är militärdiktaturer (eng. military dictatorship) utan att de kan karakteriseras som militärdominerade länder (eng. military-dominated states). Detta syns genom att det under årens lopp har skapats vissa formella demokratiska strukturer och andra motviker till militärens makt. Samtidigt kan dock militären speciellt vid kristider komma att visa sin makt vilket blottar en slags kärna i det politiska styret (Cook 2007, 15). Det är även detta som Stepan (1971) nämner gällande militärregimernas medlande roll som framgår av att de kan träda in i kriser. Om man ser på tidsperioden fram till innan protesterna år 2011 inleddes kan man märka att Algeriet, Egypten, Jemen (sedan 1990) och Libyen innan protesterna år 2011 aldrig haft en person utan militär bakgrund som ledare. Irak, Syrien och Tunisien hade däremot haft ledare med både militär och civil bakgrund (Sassoon 2016, 75-76). Detta kan ses som en indikation på vilka grunder ländernas styre har vaserat sig på och framåt i texten ska länderna diskuteras mer ingående.

Algeriets historia skiljer sig från de övriga länderna i regionen. Detta beror på att landets styre så tydligt är kopplad till kampen för självständighet och varje politisk ledare har haft personliga erfarenheter av kriget och den senare påföljande självständigheten år 1962 (Hill 2019, 1386). Det har framförts att det politiska styret i landet sedan självständighetskampen har utvecklats i en tredelad struktur där militären, partiet FLN och statsapparaten ständigt för en dragkamp och tävlar om makt (Layachi 2017, 504). Samtidigt har även individer konsoliderat en hel del makt till sig själva vilket bland annat kunde ses under Houari Boumedienes (1965 – 1978) och Chadli Bendjedids (1979 – 1992) tid vid makten (Layachi 2017, 495-496). I och med att landets politiska strukturer sedan självständigheten 1962 var starkt kopplade till partiet FLN har

det utgjort ett slags övergripande sammanhang där militär, statsapparat och rättsväsende har ingått (Gelvin 2012, 96).

Vid slutet av 1980-talet uppstod det betydande krav för reformer vilket ledde till både grundlagsförändringar och även relativt öppna lokalval år 1990. I parlamentsvalet år 1991 gick det islamistiska partiet FIS starkt framåt i valets första omgång medan maktpartiet FLN tappade stöd. Detta ledde till att militären tog över och annullerade valet. Därtill upplöstes FIS och presidenten Chadli Benjedid tvingades avgå. Detta kom senare att leda till en mycket omfattande våldsspiral och oroligheter som varade ända fram till början av 2000-talet. (Layachi 2017, 497-499)

Ska man försöka analysera Algeriets regim uppstår det en tudelad bild. Å ena sidan har militären haft en stark roll vilket kan ses från händelserna vid inledningen av 1990-talet. Att militären träder in och avsätter ledande politiker är ett typiskt drag för militärregimer (se kap 3.5). Rent generellt brukar man dock tala om den politiska makten i Algeriet i termer av en bredare grupp där landets president, dennes centrala rådgivare samt militären ingår men militären brukar ofta nämnas som den aktör som i praktiken styr landet (Kamrava 2018, 91-92, 119). Under Abdelaziz Bouteflikas tid vid makten ska dessutom militärens roll ha ökat betydligt och Hill (2019, 1390) menar att en stor del av regimens makt var byggd runt detta säkerhetsarrangemang. Sassoon menar i sin tur att militären sedan år 1989 varit den dominerande kraften i landet och man kan tillägga att Algeriet inte heller hade haft ledare utan militär bakgrund (Sassoon 2016, 75-79). Med detta som utgångspunkt kommer Algeriet i avhandlingen att klassificeras som militärregim även om landet också har drag av civil regim.

Egypten blev självständigt år 1922 och var fram till år 1952 en monarki. År 1952 störtades dock monarkin av en grupp officerare av vilka Gamal Abdel Nasser var den mest framträdande. Han blev snart landets ledare och valdes formellt år 1956 till president. Så småningom bildades det ett parti som hette ASU (Arab Socialist Union) men den politiska sfären var kraftigt dominerad av militären (Kandil 2012, 51-57). Nasser dog år 1970 och efterträddes av Anwar Sadat som även hade varit med om militärkuppen år 1952. Då Sadat kom till makten genomfördes stora förändringar i både statens ekonomi men också inom byråkratin. Partiet NDP grundades år 1978 som en förnyelse av ASU och avsikten var att det också skulle finnas en s.k. lojal opposition i landet (Kandil 2012, 165). Analyser av Sadats styre har framfört att den egentliga makten inte fanns hos civila institutioner utan snarare hos militären och polisen och det ”komplex” som detta utgör (Baker 1978, 158). Från och med valet år 1976 skedde det dock en viss förändring där systemet på ytan såg ut att blir mer öppet och pluralistiskt även om det förblev auktoritärt (Brownlee 2007, 4). En annan tolkning av Egyptens politiska system är att det baserat sig på en slags maktriangel där både politiker, säkerhetsstyrkor och militären har balanserat varandra (Kandil 2012). Då man analyserar Egyptens regimtyp är det viktigt att konstatera att landet inte ensamt styrts av militären utan att det

också finns andra aktörer. Samtidigt är det klart att militären i Egypten haft en så stark roll att landet i högre grad kan klassificeras som en militärregim än civil regim. Här kan man hänvisa till Cook (2007, 15) som menar är Egypten tillsammans med Algeriet kan kallas för militärdominerade politiska system. Att militären har betydande inflytande märks också i att omkring 40 procent av alla guvernörer i landet tidigare hade en karriär inom militären (Nassif 2013, 516). I en annan beskrivning av Egypten (se Stacher 2017) påpekas det att regimen inte var en utpräglad militärregim och att landets ministerier i hög grad styrdes av civila personer. Trots detta fick militären omfattande ekonomiska fördelar för att stöda regimen (Stacher 2017, 413). Som dessa beskrivningar gör gällande är inte heller Egypten någon utpräglad militärregim men man kan konstatera att militären hade ett stort inflytande och att landet är närmare militär än civil regim.

Jemen bildades år 1990 då Nordjemen och Sydjemen sammanfördes. Dessa två länder var beträffande sina politiska system olika. Nordjemen hade fram till år 1962 varit en monarki men den störtades och landet blev republik. I samband med detta utbröt också ett inbördeskrig. Under åren 1962 till 1967 var Arabrepubliken Jemen ett tydligt militärstyre. Sydjemen var däremot ursprungligen ett brittiskt protektorat som hade sitt ursprung i att hamnstaden Aden år 1839 blev en brittisk koloni. År 1967 blev Sydjemen självständigt och dess styre kan karakteriseras som en enpartiregim. (Yadav 2017, 379)

Nord- och Sydjemen förenades år 1990 och Ali Abdullah Saleh som år 1978 blivit president för Nordjemen blev president för det nybildande Jemen. Till presidentämbetet infördes betydande maktbefogenheter och det första presidentvalet i Jemen hölls först år 1999 (Freedom House 2000, 528). Även om det ordnades parlamentsval år 1997 har det konstaterats att parlamentets roll i praktiken var mycket svag och att presidenten dessutom hade befogenhet att styra med dekret. Vidare har det konstaterats att landets officiella regerings inflytande är mycket begränsat och att klaner i praktiken styr utanför större städer och centrum (Freedom House 2000, 528-529).

Det politiska systemet i Jemen har beskrivits som en slags kombination av president- och militärstyre. I detta kan presidentämbetet beskrivas som en slags mittpunkt i ett komplicerat nätverk av aktörer där bland annat klanledare och delar av president Salehs släkt ingick (Kamrava 2018, 101-102). I ett ofta upprepat citat har Saleh beskrivit styrandet av Jemen som en dans på ormhuvuden vilket bra beskriver det mycket fragmenterade politiska systemet. I och med att president Saleh var en slags mittpunkt i systemet finns det tydliga drag av personalism men trots detta menar man att det politiska systemet i grunden ha utgjorts av militären där presidenten hade en mycket central roll (Kamrava 2018, 102). Att presidenten hade betydande makt syntes även inte minst i att det år 2010 togs initiativ att avskaffa mandatperioderna för presidentämbetet och att det till säkerhets- och militärstyrkorna samt inom statsförvaltningen och statsägda bolag utnämndes flera släktingar till

Saleh (Gelvin 2012, 68-69). Att Jemen kan klassificeras som en militärregim syns också i hur mycket resurser som sattes på militären. Enligt uppgifter ska omkring 40 % av landets budget år 2006 ha gått till militären (Sassoon (2016, 91). Även faktumet att Saleh själv hade en militär bakgrund stöder klassificeringen som militärregim även om det som tidigare kunde konstateras även fanns starka drag av personalism.

Libyen. Det som idag är Libyen grundades ursprungligen av tre områden: Cyrenaika, Fezzan och Tripoltanien. Det Ottomanska imperiet inrättade år 1551 ett lokalt styre i Tripoli och stora delar av detta togs över av Italien år 1911 (Pargeter 2012, 19, 23). Efter andra världskriget tog de allierade kontroll över området och Kungariket Libyen grundades år 1951 med Idris I som landets första kung (Pargeter 2012, 32-34). Vandevall (2006) menar att Libyen som självständig stat var något som flera hade svårt att relatera till då den främsta identifikationen skedde via stam, familj och religion och det inte fanns betydande nationalistiska idéer. Därtill upplevdes även titeln som kung och monarkin som system likaså främjade (Vandevall 2006, 41-44). Kung Idris I verkar heller inte ha varit fokuserad på att skapa en nationell identitet och han utnämnde främst personer från sin egen klan till betydande roller och monarkin blev ganska isolerad i Benghazi (Pargeter 2012, 35-40).

Landets grundlag gav provinserna stort självbestämmande och centralregeringen har betecknats som svag. Detta underströks av att landet hade två huvudstäder: Tripoli och Benghazi och parlamentet flyttade även mellan dessa två. Under denna tid blev byråkratin mycket komplicerad eftersom landet i praktiken hade fyra olika regeringar: de lokala i Tripoli, Benghazi och Sebha och den federala regeringen. Dessa hade även stora skillnader i personal. Bland annat hade Tripoltanien mycket större personal än den federala regeringen. (Vandevall 2006, 46-48)

Monarkin störtades i september år 1969 och maktkuppen verkställdes av en liten grupp unga officerare. Det har sagts att detta inte var så överraskande eftersom monarkin hade varit ineffektiv och heller inte klarat av att hantera den stora sociala och politiska förändring som skett i Libyen (Vandevall 2006, 78). I och med maktövertagandet bildades ett s.k. revolutionärt kommandoråd (RCC) som styrde landet. Senare infördes en ny grundlag där RCC utnämndes till styrande organ för landet. Detta ledde till att regimen så småningom befäste sin makt och alla högsta befattningshavare inom byråkratin byttes ut. Personer som tidigare hade haft ekonomisk och politisk makt blev av med sina positioner och klanledare och religiösa auktoriteters inflytande begränsades. (Vandevall 2006, 82)

Muammar Gaddafi som hade ingått i gruppen som störtade kungen hade Egyptens president Gamal Abdel Nasser som förebild och han lät år 1971 grunda ett parti som gick under namnet Arab Socialist Union (ASU). År 1973 grundades det omkring 2400 lokala kommittéer även om RCC ännu kontrollerade situationen (Vandevall 2006, 84). Som Vandevall (2006) vidare konstaterar introducerade Gaddafi på 1970-talet sina politiska visioner

i ett verk som hette den *gröna boken*. I denna bok riktar Gaddafi tydlig kritik mot moderna politiska institutioner, byråkrati och politisk representation och introducerar en tanke om statslöshet och massdeltagande. En bärande tanke är att landet eller det som kallas för *Jamahiriyya* skall styras lokalt och att medborgarna ägnar sig åt ett slags självstyre utan statliga institutioner. Alla invånare skulle således höra till en lokal kongress som sedan delegerade makt vidare till kommittéer som representerade dem på nationell nivå. Istället var avsikten att undvika de institutioner och den praxis som kännetecknade moderna stater och att istället styra landet genom lokala kommittéer som skulle anta formen av en massdemokrati. (Vandewalle 2006, 102-104)

I samband med dessa reformer ersattes ASU år 1976 av ett nytt organ som kallades för Allmänna folkkongressen och som på engelska brukar förkortas till GPC (Vandewalle 2006, 104-105). Formellt avskaffades RCC men de centrala makthavarna behöll dock sina roller och GPC som var det organ som skulle ha den högsta beslutsfattande makten i landet var i praktiken maktlös och saknade inflytande över b.l.a. utrikespolitik, militär, polis, budget och olja (Vandewalle 2006, 104-105). År 1977 grundades revolutionskommittéer som i praktiken kom att bli de organ som styrde landet. Utöver dessa revolutionskommittéer skapades det också ett forum som kan kallas för ett slags kompanjonsråd där de olika säkerhetsorganisationerna hade en central roll. Revolutionskommittéernas roll var att i praktiken verkställa Gaddafis politiska visioner och de tog en central roll inom landets rättsväsende i och med att olika former av revolutionsdomstolar grundades. (Vandewalle 2006, 105-107, 119-121)

Det som är mycket tydligt med Libyen är de informella strukturerna som styrde landet. Utåt hade Libyen institutioner som GPC men i praktiken var det de informella organen i Gaddafis närmiljö som hade den verkliga makten. Libyen är med sitt speciella politiska system svårt att klassificera. I och med att Gaddafi hade en så central roll är Libyen det land som tydligast fyller kriterierna för sultanism vilket också är något som Stepan och Linz (2013) konstaterar. Landets styre kretsade kring Gaddafis person och medlemmar av hans familj hade betydande inflytande i regimen. I och med att revolutionskommittéerna hade ett så starkt inflytande och att Gaddafi kom till makten till följd av en militärkupp platsar dock landet bättre in som militärregim än civil regim. Trots detta är det viktigt att betona de starka dragen av personalism som karakteriserade det politiska systemet i landet.

Civila regimer

Regimtypen civil regim är mångfacetterad och här kan rymmas in flera olika politiska system. Grunden för civil regim är dock att placera in alla de regimer där maktutövningen i högre grad utgår ifrån civila strukturer. Detta kan innebära en familj, ett parti eller att ledarna har en civil bakgrund. Denna klassificering är bredare än partibaserad regim eller valbaserad regim som

styre som b.la. Geddes m.fl. (2014) och Hadenius och Teorell (2007; 2013) talar om. Civil regim inkluderar inte bara denna typ av regimer och där ingår även styren som kan liknas vid oligarki (se Anckar 2018) samt även vissa regimer som i andra studier kunde klassificeras som personalistiska. Precis som i analysen om militära regimer kommer även personalism som fenomen här att tas i beaktande.

Irak Om man utgår ifrån Anckar och Fredrikssons (2019) dataset är Irak tillsammans med Jemen det land från denna studie som har haft flest antal regimtyper: monarki, militärregim, enpartistyre och personalism. Irak blev officiellt självständigt år 1932 under namnet Kungariket Irak och styrdes av den Hashemitiska familjen. Monarkin störtades dock blodigt år 1958 och den ersattes av en militärregim. Denna regim störtades i sin tur också våldsamt år 1963 och efter det skedde det ett flertal maktkupper i landet. Ett betydande skifte skedde dock år 1968 då Baathpartiet kom till makten och detta styre kan klassas som enpartistyre. (Ahram 2017, 238-241)

Saddam Hussein hade år 1968 blivit vicepresident och var en central ledare i Baathpartiet. År 1979 kom han till makten och detta var även något som kan ses som ett skifte från enpartistyre till personalistiskt styre. Detta tog sig bland annat i uttryck genom en omfattande utrensning av personer som tidigare haft makt (Ahram 2017, 242). Saddam Husseins regim varade till år 2003 då den störtades av USA. Efter detta var landet till och med år 2004 styrt av ett temporärt råd och situationen i landet var mycket instabil eftersom landets militär upplöstes och tidigare medlemmar av Baathpartiet förbjöds att delta i politiken (Ahram 2017, 245). I det politiska systemet i Irak är presidenten vald av parlamentet och premiärministern nomineras av den största grupperingen i parlamentet (Freedom House 2011, 325). Även om det rent formellt har ordnats upprepade val har dock säkerhetsläget varit dåligt och Freedom House (2011, 325) konstaterade i sin rapport för år 2010 att de politiska fri- och rättigheterna på grund av omfattande våld och andra problem i samhället som korruption och inverkan av andra länder var så begränsade att landet därför inte heller klassificerades som valdemokrati.

Iran styrdes av Qajardynastin från 1700-talet fram till år 1925 då Reza Khan kom till makten och lät sig kröna sig till Shah vilket är en titel som motsvarar kung. Under hans tid vid makten infördes det en del moderniseringsprojekt. Han tvingades dock år 1941 avgå och efterträddes av sin son Mohammad Reza Pahlavi. Monarkin i Iran hade mött på motstånd redan på 1960-talet i och med planer på stora reformer. År 1978 uppstod det protester som kom att leda till en revolution där Mohammad Reza Pahlavi år 1979 tvingades abdikera. (Gasiowski 2017, 273-278)

Det politiska systemet ändrades helt efter revolutionen. Den mest centrala personen under denna tid var Ruhollah Khomeini som styrde landet fram till sin död år 1989. I landet finns en högste ledare som väljs på livstid. Den högste ledaren har religiös utbildning och har även mycket stor politisk makt. Denne

väljs av ett råd som kallas för expertrådet som i sin tur är valt. Alla kandidater måste dock godkännas av ett råd som heter väktarrådet. Den verkställande makten i Iran innehas av presidenten. (Gasiowski 2017, 294-295)

Libanon blev självständigt år 1943. Samma år skapades en överenskommelse som kallas för National Pact vilket gjorde upp riktlinjerna över hur landet med sina flera olika religiösa grupper skulle styras. I landet beräknas omkring 35 procent vara kristna, 30 procent sunnimuslimer, 30 procent shiamuslimer och 5 procent druser (Harris 2017, 91). Libanons moderna historia har präglats av instabilitet och år 1975 inleddes ett inbördeskrig som kom att leda till att Libanon i praktiken gick igenom statsförfall. Det har funnits allvarliga låsningar i det politiska systemet och stora svårigheter att välja politiskt styre. Det nuvarande politiska systemet baserar sig på det som kallas för National Pact som ursprungligen gjordes upp år 1943 och en del förändringar gjordes år 1989 i det som kallas för Taif-avtalet. Det finns ingående regler för hur den politiska makten och centrala tjänster i landet är fördelade mellan de olika folkgrupperna i landet. (Harris 2017, 97)

Syrien blev självständigt år 1946 och landet har gått igenom flera dramatiska skeden i sin politiska historia. Syrien var under en lång tid känt som mycket politiskt instabilt och under tidsperioden 1946 till 1963 skedde det sammanlagt sju militärkupper (Svolik 2012, 13). En händelse som hade stor betydelse för landets utveckling skedde år 1963 i samband med att Baathpartiet tog över makten i Syrien. Detta maktövertagande skedde bara en månad efter att även Baathpartiet i Irak kommit till makten (Dagher 2019, 27). Även under tiden då Baathpartiets styre skedde det maktkupper i landet och år 1970 tog Hafez al-Assad över makten. Han hade en bakgrund som militär men han var kopplad till Baathpartiet och hade haft viktiga uppdrag sedan maktkuppen år 1963. Med tiden lyckades al-Assad ta mer makt åt sig och han lade senare fram en grundlag som gav presidentämbetet mycket makt. Därtill tog han också kontroll över Baathpartiet och lät bygga upp en stark personkult. (Dagher 2019, 39-41)

Även om Baathpartiet har fortsatt att existera kan man säga att Syrien sedan år 1970 styrts av familjen al-Assad. På arabiska har Syrien därför kallats för en "jumlukiyya" som är en blandning av monarki och republik. Detta kunde inte minst ses år 2000 då Bashar al-Assad efterträdde sin far som president (Pierret 2017, 52). Detta maktskifte från far till son är anmärkningsvärt eftersom det är ett av få tillfällen då makten gått i arv från far till son i en republik i arabvärlden. Det har bland annat konstaterats (se Pierret 2017) att Syrien varken är en renodlad enpartistat eller militärregim eftersom ingendera av dessa institutioner ensam klarar av att hålla makten. Makten utgörs istället av familjen al-Assad som kontrollerar båda institutionerna genom olika former av informella nätverk (Pierret 2017, 64).

Tunisien. Det som idag är Tunisien hade varit under Ottomanskt styre från och med 1500-talet. År 1881 blev Tunisien ett franskt protektorat och landet blev självständigt år 1956. Ett år efter självständigheten utropades landet till en republik och den första presidenten blev Habib Bourguiba. Det hade redan vid inledningen av 1900-talet uppstått en rörelse i landet som strävade efter självständighet där Bourguiba hade varit aktiv. Han var år 1934 med om att grunda ett parti som hette Neo Destour som bröt sig ur ett parti som hette Destour. Med tiden kom Tunisien alltmer att utvecklas mot en enpartistat. Neo Destour som år 1964 bytte namn till Destourian Socialist Party blev det enda tillåtna partiet. Denna utveckling syntes extra tydligt vid mitten på 1970-talet då Bourguiba valdes till president på livstid. Ett betydande skifte i landets politik skedde år 1987 då landets långvarige president Bourguiba störtades från makten av statsministern Zine el-Abidine Ben Ali. (Benstead, 2017, 464-467)

Vid tiden då Ben Ali var president gjordes vissa reformer som gav sken av liberalisering. Detta var bland annat något som Freedom House konstaterade i slutet på 1980-talet då de bland annat bedömde att Tunisien såg ut att utvecklas till en flerpartidemokrati (Freedom House 1989, 470). Detta visade sig dock inte stämma och Tunisien förblev tydligt auktoritärt fram till 2011 då de stora protesterna som kom att leda till arabvåren inleddes. Ska man analysera regimen och dess funktioner kan man se att det fanns en tydlig civil struktur. En stor del av den makt som Ben Ali hade härstammade från den centrala administrationen som i hög grad var kopplad till det styrande partiet RCD (Democratic Consitution Rally) som var välorganiserat på lokal nivå och som även var den aktör som befordrade vidare medel (Clark, Dalmasso och Lust 2019, 1364-1365).

Utöver detta är ett speciellt drag för Tunisien att militären har ett litet politiskt inflytande. Förvaltningen och den politiska ledningen utgjordes till stor del av personer med civil bakgrund (Nassif 2015a, 67). President Ben Ali hade förvisso själv militär bakgrund men trots detta verkar det som att det främst skulle ha varit civila strukturer som styrde landet. Under hela Ben Alis regim 1987 – 2011 hade nästan alla ministrar och guvernörer i landet en civil bakgrund (Nassif 2015a, 79). På detta sätt kan man tydligt säga att Tunisien till skillnad från flera av de andra länder i regionen hade en militär som hade en undanskymd roll i politiken. Istället har det konstaterats att de centrala delarna av Tunisiens politiska system utgjordes av partiet, byråkratin och de olika säkerhetsorganisationerna (Sassoon 2016, 154).

7.2.3 Klassificering i förhållande till andra databaser

Hittills har vissa centrala drag i ländernas regimtyper beskrivits. Det kan ändå vara viktigt att se hur klassificeringen i denna avhandling ter sig jämfört med andra dataset. I tabell 2 visas hur andra dataset har klassificerat regimtyperna

och de jämförs med klassificeringen i denna avhandling. I styckena nedan diskuteras dessa.

Monarkier

Denna regimtyp är så tydligt urskiljbar att det inte uppstår några konflikter med de andra dataseten. Klassificeringen i denna avhandling är helt i linje med klassificeringen som gjorts av Geddes m.fl. (2014), Hadenius och Teorell (2013), Cheibub m.fl. (2010) samt Anckar och Fredriksson (2019). För att göra läsandet lättare kommer dessa i detta stycke endast att refereras till som GWF, HT, CGV och AF.

Militärregimer

Om man börjar med Algeriet menar GWF att landet är en militärregim medan AF har klassificerat det som personalism. HT har i sin tur klassificerat landet som begränsad flerpartiregim medan CGV har klassificerat landet som civil regim. Som man märker är alla tänkbara regimtyper här nämnda. Som det fördes fram har Algeriet både ett betydelsefullt parti men även militären har haft stort inflytande. Av denna anledning vore det inte heller fel att klassificera landet som civil regim även om det enligt den genomgång som fördes i kapitlet ovan trots allt bättre lämpar sig som militärregim. Detta på grund av det betydande inflytandet militären haft i landet. Egypten har GWF klassificerat landet som militär/personalism/partibaserad medan HT menar att Egypten är en begränsad flerpartistat. AF och CGV har däremot klassificerat Egypten som militärregim. Står valet mellan civil och militär regim är det dock tveklöst i den senare som landet faller i. Jemen klassificerar AF och CGV som militärregim medan HT klassar det som begränsad flerpartiregim och GWF som personalistisk regim. Libyen är av AF och CGV klassificerat som militärregim. I HT finns inte Libyen med och GWF använder personalism. Det är onekligen så att Gaddafi stod i centrum för Libyens politiska system. Samtidigt kom han till makten genom en militärkupp och landet fyller därför kriterierna för militärregim i högre grad än civil regim. Det ska dock kommenteras att de länder som här har klassificeras som militärregimer har en del skillnader. Egypten är militären starkt institutionaliserad (Bellin 2004) medan Jemen och Libyen är klart mer fragmenterade. Här spelar det också en roll att Libyen och Jemen har påpekats ha starka drag av personalism.

Civila regimer

Om man inleder klassificeringen med Iran kan man konstatera att det är en civil regim i och med att den högste ledaren väljs på livstid och har en religiös

bakgrund. I och med att det politiska systemet i Iran ändå är så speciellt fyller det inte riktigt någon traditionell klassificering. CGV klassificerar landet som civil regim och AF som oligarki. HT och GWF för inte in landet i någon kategori. Irak och Libanon har i denna avhandling klassificerats som civila regimer. Irak är speciellt eftersom landet då klassificeringen gäller år 2010 ännu var starkt påverkat av den amerikanska invasionen. Irak och Libanon har i de andra dataseten klassificerats på varierande sätt. CGV har klassificerat båda länderna som militärregimer medan HT klassificerar dem som begränsade flerpartisystem. GWF inkluderar inte länderna och AF använder sig av kategorin personalism för dem. Syrien har av CGV och HT klassificerats som militärregim och av AF som personalistisk regim. GWF har i sin tur klassificerat Syrien som en blandning av parti/personalism/militär. Vad som tydligt framgår av dessa klassificeringar är att Syrien har starka drag av personalism och militären förefaller också ha en betydande roll i landet. Som det tidigare framgick är Syrien varken en utpräglad militär eller enpartiregim då familjen Assad genom olika former av nätverk har ett så stort inflytande (Pierret 2017, 64). I och med detta passar Syrien tydligare in som civil regim och de starka dragen av personalism bör också påpekas i klassificeringen. Tunisien har av alla andra förutom CGV klassificerats som partibaserad eller begränsad flerpartiregim.

Tabell 2. Ländernas klassificering i olika dataset

Land	Cheibub m.fl. 2010.	Wahman, Teorell och Hadenius 2013	Geddes m.fl. 2014	Anckar och Fredriksson 2019	Denna avhandling
Algeriet	Civil	Begr. flerparti	Militär	Personalism	Militärregim
Bahrain	Monarki	Monarki	-	Absolut monarki	Monarki
Egypten	Militär	Begr. flerparti	Parti/personalism/militär	Militär	Militärregim
Förenade Arabemiraten	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Irak	Militär	Begr. flerparti	-	Personalism	Civil regim
Iran	Civil	Annan	-	Oligarki	Civil regim
Jemen	Militär	Begr. flerparti	Personalism	Militär	Militärregim
Jordanien	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Kuwait	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Libanon	Militär	Begr. flerparti	-	Personalism	Civil regim
Libyen	Militär	Annan	Personalism	Militär	Militärregim
Marocko	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Oman	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Qatar	Monarki	Monarki	-	Absolut monarki	Monarki
Saudi Arabien	Monarki	Monarki	Monarki	Absolut monarki	Monarki
Syrien	Militär	Militär	Parti/personalism/militär	Personalism	Civil regim
Tunisien	Militär	Begr. flerparti	Parti	Partibaserad	Civil regim

7.3 Villkor B: statsskap

Som det fördes fram i kapitel 4.1 kan statsskap förstås i termer av våldsmonopol, grundläggande administration och medborgarskapskontrakt. Statskapacitet är ett tema som också har tillägnats större fokus och i praktiken motsvarar det grundläggande administration. Statskapacitet har också beskrivits som infrastrukturell makt eller *state capabilities* (se Mann 1993 och Migdal 1988). Detta syftar på statens förmåga att styra samhällsutvecklingen och i avhandlingen studeras detta genom administrationens kvalitet. Statsskap och statskapacitet är på många sätt delar av samma sak och i forskningen brukar de ofta sammanblandas. I denna avhandling ingår statskapacitet i begreppet statsskap och det riktas speciell uppmärksamhet på detta. Även om diskussionen om statens roll har utvecklats på teoretisk nivå kvarstår det utmaningar i hur man mäter den. Statsskap som begrepp är mångtydigt och det data som används kan vara oprecis. Av denna anledning är frågor gällande statens styrka något enklare att studera genom fallstudier och djupgående analyser. Nackdelen med denna typ av djupa studier är att man inte kan göra bredare jämförelser. I detta kapitel kommer det inledningsvis att lyftas fram några mer allmänna frågor om statens roll i Mellanöstern och Nordafrika och efter det ska två rankingar gällande statsskap och statskapacitet analyseras. Tillsammans kommer detta material att ge riktlinjer för kalibreringen i villkoret statsskap.

Allmänt om statens betydelse i Mellanöstern och Nordafrika

Diskussioner om statens roll i Mellanöstern och Nordafrika har funnits länge. Som exempel kan nämnas filosofen Ibn Khaldouns skrifter om staten och samhället som går tillbaka till 1300-talet (Khoury & Kostiner 1990, 2). Det har även poängterats att Ibn Khaldoun i sitt kända verk *Muqaddimah* för flera intressanta resonemang om staters styrkor och svagheter (Salame 1990, 31). Det brukar också sägas att Egypten har tusentals år av erfarenhet av centralstyre och därmed kan ses som en av världens äldsta stater (Luciani 1990, 65). På så sätt är frågan om staten inte att betrakta som något nytt i regionen Mellanöstern och Nordafrika. Något som ofta ändå förs fram angående de nu existerande länderna är att regimerna i Mellanöstern misslyckats i att skapa ett våldsmonopol eftersom de i grunden saknat legitimitet för sitt styre (Khoury & Kostiner 1990, 2-3). Som Harik (1990) konstaterar har arabländerna sällan entydigt accepterat ens sina egna staters legitimitet vilket bland annat berott på sektaristiska skiljelinjer. Samtidigt har det också i historien funnits starka tankar om en mer övergripande identitet som överstiger staterna, vilket brukar kallas för pan-Arabism eller pan-islam (Harik 1990, 2). Med tiden har man dock sett att detta har ändrats och statens roll och direkta koppling till medborgarskap har vuxit i betydelse och delvis

ersatt ett tidigare fokus på transnationella gemenskaper (se Heydemann 2000, 19 samt Kamrava 2018, 118).

Det som konstaterades ovan har historiska orsaker. Som Anderson (1987, 3-4) konstaterar var samtliga dagens länder med undantag av Marocko, Iran och vissa delar av den arabiska halvön delar av det Ottomanska imperiet. Därtill har flera länder en historia av europeiskt styre och en del av dem har bildats som en följd av kolonialism (Anderson 1987, 3). I och med sammanfallet av det Ottomanska imperiet uppstod också en del av de nuvarande länderna i Mellanöstern och Nordafrika och därför brukar man säga att en del av staterna har gränser som inte följer historien. Detta gäller framförallt gränserna mellan länder som Irak, Jordanien, Libanon och Syrien som kom till efter att det Ottomanska imperiet föll (Pierret 2017, 48). Liknande tendenser kan även ses i Libyen. Dirk Vandevale har bland annat kallat det Libyen som nådde självständighet år 1951 som oväntad. I praktiken var de tre regionerna som bildade Libyen: Cyrenaika, Fezzan och Tripolitanien olika och de hade även olika intressen (Vandevale 2006, 40).

Utifrån det som konstaterades ovan kan man säga att de klassiska diskussionerna om statsbyggande och statsskap som framförs av b.l.a. Tilly (1975) fungerar på annat sätt i Mellanöstern och Nordafrika eftersom regionens historia är annorlunda. Om man därmed tillämpar en diskussion om statsformation och hur staterna kommit till bör man vara medveten om att det i detta avseende finns en stor skillnad mellan länderna i Europa och Mellanöstern och Nordafrika (Anderson 1986). För att på djupet kunna förstå hur staterna i regionens länder har utvecklats krävs historiska analyser. I denna avhandling är avsikten emellertid att föra diskussionen på en mer allmänt hållen nivå och jämföra länderna enligt allmänna kriterier om statsskap. Även om statens roll i länderna från Mellanöstern och Nordafrika kan vara annorlunda än i Europa betyder det inte att den skulle ta sig i uttryck i alla länder på samma sätt. Som exempel kan man ta grannländerna Libyen och Tunisien. Båda länderna hade under den Ottomanska tiden styrts av dynastier som tillsatts av det Ottomanska imperiet som hade en betydande autonomi att styra områdena (Anderson 1986, 39). Trots dessa gemensamma drag utvecklades Libyen och Tunisien åt helt olika håll beträffande statsskap. Lisa Anderson som har analyserat ländernas politiska utveckling beskriver skillnaden mellan länderna i början på 1980-talet i följande citat.

Tunisia had enjoyed an unusual record of twenty-five years of stable, independent, civilian rule while Libya had been rocked in its thirty years of independence by administrative corruption, military takeover, and revolutionary upheaval. How was it that one of these neighboring North African countries seemed to display many of the attributes of Western-inspired parliamentary democracy while the regime of the other explicitly and emphatically rejected them?

Anderson 1986, 3

Enligt Anderson (1986, 3-10) beror skillnaderna mellan länderna på hur de utvecklades som moderna stater och framförallt gällande byråkrati. Tunisien hade en fungerande byråkrati som gav möjligheter till politisk utveckling. Libyen hade däremot inte en sådan och istället hade mycket av den politiska organiseringen gått via olika nätverk som ofta var kopplade till släkt och familj. Orsakerna till dessa skillnader var att Libyen och Tunisien hade olika erfarenheter av de italienska respektive franska koloniala styret. I Tunisien hade det koloniala styret byggts vidare på de sociala strukturer som redan existerade. I Libyen däremot förstördes dessa och istället byggdes det upp en ny administration som uteslöt lokalbefolkningen (Anderson 1986, 3-10). Dessa skillnader mellan Libyen och Tunisien förstärktes ytterligare då det i Libyen upptäcktes olja som innebar enormt stora resurser. Vidare skulle även landets ledare Muammar Gaddafi utveckla en politisk ideologi som baserade sig på ett statslöst samhälle. Denna jämförelse är intressant eftersom den tydligt för fram skillnaderna mellan länderna beträffande statsskap. Generella konstateranden om att statens roll är svagare i Mellanöstern och Nordafrika regionen än i t.ex. Europa är därför otillräckliga då de inte tar i beaktande de skillnader som kan finnas mellan länderna inom samma region.

Om olika former av statens styrka

Ett återkommande argument i diskussioner om de politiska systemen i Mellanöstern och Nordafrika är att länderna har en för stark verkställande makt och att maktodelning och avsaknad av pluralism är en av de mest betydande bristerna. Som Ottaway och Hamzawy (2009) konstaterar är oppositionen i flera av länderna antingen sekulära liberala/vänsterorienterade partier eller islamistiska partier. Sammantaget utgör dessa dock en splittrad och svag opposition och i länderna tenderar regimen vara mycket stark. Därför är även möjligheterna för politiska reformer dåliga eftersom den verkställande makten har ett starkt övertag över politiken (Ottaway och Hamzawy 2009, 1-2). Liknande konstateranden har även gjorts i Arab Human Development rapporterna. Bland annat konstateras det att det i de flesta länder finns en stark verkställande makt som dominerar och att så kallade balanserade och maktodelande institutioner (eng. checks and balances) är få (Arab Human Development Report 2002, 2). Regimernas förfogande över betydande repressiv makt är även vad Bellin (2004) konstaterat som en av de drivande krafterna till att Mellanöstern och Nordafrika regionen är odemokratisk.

Dessa frågor ovan går i hög grad in på den skillnad som Michael Mann (1993) gjorde mellan despotisk makt och infrastrukturell makt. Som Joel Migdal (1988) konstaterar är hans diskussion om statskapacitet i hög grad kopplad till infrastrukturell makt – d.v.s. vilken förmåga länderna har att styra samhällsutvecklingen. I diskussioner om länderna i Mellanöstern och Nordafrika finns det gott om referenser till det som kallas för despotisk makt. Nazih Ayubi (2009, 3) menar att flera av staterna i Mellanöstern och

Nordafrika har en kapacitet för despotisk makt medan den infrastrukturella makten är betydligt sämre. Detta har lett till en paradoxal situation där staterna i flera avseenden är omfattande och har stora byråkratier men där de ändå kan vara svaga och ha betydande brister i sin förmåga att styra. Som Ayubi konstaterar blir staten därför ofta en struktur för repression som saknar en bredare betydelse ur ett slags gemenskapsperspektiv (Ayubi 2009, 3). Detta innebär också att statsskap har flera olika dimensioner som måste vägas in. Ett sätt att utveckla förståelsen för statsskap är att också betona den s.k. infrastrukturella makten där man kan se administrationens effektivitet som ett mått.

7.3.1 Statsskap

Som diskussionen ovan visade kan man tala om statens roll ur flera olika perspektiv. Inte minst historiska undersökningar eller andra former av djupgående och specifika studier kan ge kontext till hur staten och dess roll har utvecklats i Mellanöstern och Nordafrika regionen. Målsättningen i detta stycke är att föra upp diskussionen om statens roll på en mer allmän och mätbar nivå. Det som studeras här d.v.s. ”statsskap” befinner sig således på en annan abstraktionsnivå och kan inte heller ge lika detaljerade beskrivningar som historiska studier. Ett par ord kan också sägas om metoden QCA och det är att sammanhanget spelar en stor roll. Då man talar om begrepp och fall är det alltid inom gruppen som diskussionen gäller. Detta innebär att den bedömning av statsskap och dess roll som görs i avhandlingen uttryckligen gäller kontexten Mellanöstern och Nordafrika. Skulle man inkludera ytterligare 20-30 länder från olika världsdelar skulle bedömningen kunna se annorlunda ut. I just detta fall är dock målsättningen att se vilka inbördes skillnader gällande statsskap som man kan se mellan länderna i regionen. Den indelning som här görs kommer därför också att ske inom ett redan tydligt avgränsat tematiskt område.¹³

Som det nämndes tidigare är frågor om staternas historia och koloniala förflutna samt hur exempelvis klan- eller sekteristiska skiljelinjer har inverkat på utvecklingen av staterna sådant som kräver en mycket djup analys. Denna typ av frågeställning är svår att systematiskt jämföra med ett bredare antal fall och detaljerade studier i stil med Andersons (1986) jämförelse mellan hur Libyen och Tunisien utvecklades som stater kan endast göras med ett litet antal fall. I och med att denna jämförelse gäller sjutton länder och baserar sig på annorlunda data är det klart att den information som här kan presenteras

¹³ Som det konstaterades i kap 6 utgår QCA från det kontext som fallen ingår i. Därför kan t.ex. ett land inom EU klassificeras som fattigt medan det i en global kontext skulle vara rikt. Det är enligt samma principer som klassificeringen här ska tolkas. De kvalitativa avgöranden som här görs i form av kalibreringen återspeglas inom deras kontext.

inte är lika djup som en fallstudie eller en jämförelse mellan två fall kan ge. Därför är målsättningen i denna jämförelse i högre grad att fånga upp meningsfulla skillnader mellan länderna gällande statsskap. Om man utgår från att frågan om statsskap spelar roll för hur länder utvecklas och att det i denna fråga finns variation mellan länderna är det också motiverat att studera dessa skillnader. För att kunna skapa sig en bild av statsskap kommer det i detta stycke att presenteras två olika mått. Det första måttet gäller statsskap och det är gjort av Bertelsmann stiftung. Det andra måttet är av Världsbanken och handlar om administrationens effektivitet och går djupare in på det som i avhandlingen har beskrivits som statskapacitet.

Bertelsmann stiftungs studier av statsskap

Det tyska institutet Bertelsmann Stiftung har ett index som heter *Transformation index* (i fortsättningen BTI). I denna helhet ingår tre delar som på engelska heter *political transformation*, *economic transformation* och *governance*. I dessa poängsätts de länder som anses vara i ett transitionsskede och inte ännu fullt utvecklade demokratier och marknadsekonomier (BTI Codebook 2008). BTI har under senare tid blivit alltmer använt och en fördel med BTI är att det på konceptuell nivå är avancerat. Som Möller och Skaaning (2011, 7) konstaterar har BTI mycket detaljerade kriterier och det är det enda indexet som tydligt mäter *statsskap* (eng. *stateness*). Den del som här kommer att riktas in på är *political transformation* och denna består av fem olika temahelheter som i sin tur är indelad i fyra underkategorier. BTI är användbart även om det finns vissa utmaningar i utvärderingsprocessen. Jan Völkel som arbetar som regionkoordinator för BTI har diskuterat utvärderingsprocessen som går ut på att varje rapport skrivs av en författare som sedan granskas av en annan. Författaren skickar efter granskarens kommentarer rapporten vidare till en regional koordinator för BTI som sedan bestämmer ett preliminärt värde. Dessa värden går ännu BTI själva igenom och de kan vid behov justeras. Poängen med denna process är att se att värdena står i balans till varandra (Völkel 2015, 73-74). Poängsättningen av BTI kan var och en ytterligare granska i de skriftliga rapporter som publiceras om varje land och där rankingen motiveras. Dessa frågor ska det återvändas till framåt i texten.

De fem temahelheterna i *political transformation index* heter på engelska följande: *stateness*, *political participation*, *rule of law*, *stability of democratic institutions* och *political and social integration*. Av dessa är statsskap (eng. *stateness*) det som kommer att stå i centrum. Måttet på statsskap består av fyra värden: Q 1.1: våldsmonopol, Q 1.2: statsidentitet, Q 1.3: religionens roll och Q 1.4 grundläggande administration. Dessa fyra mått rankas på en skala från 1 till 10. Eftersom det kan vara svårt att poängsätta så här abstrakta koncept har de i rapporterna lagts in fyra kvalitativa riktlinjer som är skilt definierade för varje värde. Dessa kvalitativa riktlinjer kommer att nämnas

framåt i texten. Som man kan se motsvarar tre av dessa mått Q 1.1, 1.2. och 1.4 (våldsmonopol, statsidentitet och grundläggande administration) det som hittills har diskuterats i den teoretiska referensramen om statsskap (se kap 4.1). Fråga 1.3 om religionens roll (eng. no religious dogmas) betonar att länder vars lagstiftning utgår från religiösa lagar har svårt att utvecklas i en riktning mot individuella friheter (BTI Codebook 2008). Även om detta i sig är en mycket intressant fråga gällande den region som studeras i avhandlingen faller frågan utanför det som har ingått i den teoretiska diskussion eller mer generellt i litteraturen om statsskap. Av denna anledning kommer frågan att exkluderas och fokus kommer att läggas på våldsmonopol, statsidentitet och grundläggande administration. Dessa aspekter motsvarar det som i den teoretiska referensramen har definierats som statsskap och de är i linje med den forskningen om statsskap (se kap 4.1).

Den information som presenteras är från BTI:s undersökningar från åren 2008, 2010 och 2012. Rapporten för år 2008 gäller tiden 31.1.2005 – 31.1.2007, rapporten från år 2010 gäller 31.1.2007 – 31.1.2009 medan rapporten från år 2012 gäller tiden 31.1.2009 – 31.1.2011 (se BTI Codebook 2008, 2010, 2012). Som BTI skriver i sina instruktioner ska varje rapport reflektera landets läge i slutet av rapporteringsperioden. Den första rapporten från BTI kom ut år 2006 och orsaken till att inte värdena från denna rapport tas med är på grund av att Kuwait, Oman och Qatar saknar värden. I och med att de tre rapporter som studeras i avhandlingen gäller från och med år 2005 får man en bra bild hur länderna på sikt har poängsätts gällande statsskap under åren innan den arabiska våren inleddes.

Våldsmonopol

Som det har konstaterats i stycke 4.1. är våldsmonopol ett grundläggande krav för statsskap. Detta innebär att en stat måste ha förmåga att kontrollera det som sker i landet och upprätthålla en grundläggande nivå av säkerhet. Denna förmåga är mycket grundläggande och kan kännas igen från Thomas Hobbes diskussion om suveränens roll som ska skapa en grundläggande ordning för att förhindra ett allas krig mot alla. Även Max Weber (1964, 156) behandlar denna aspekt om våldsmonopol och han menar att detta är en central del av en modern stat (se kap 4.1). Att en stat kan upprätthålla våldsmonopol är således viktigt för statsskap. En avgörande skillnad mellan demokrati och autokrati är dock att det i speciellt liberala demokratier finns omfattande individuella rättigheter och en rättsstat som begränsar och reglerar användandet av våldsmonopolet. I autokratier då det inte finns likadana begränsningar och etablerade rättigheter kan denna kapacitet användas för repression. Av denna orsak blir förmågan för autokratier att upprätthålla våldsmonopol på ett annat sätt ett tveegat svärd då det kan användas för repression. I BTI:s rapporter ges varje land ett värde mellan 0 – 10. Dessa värden har i BTI:s kodböcker grupperats in i fyra kvalitativa riktlinjer för att

utvärderingen ska bli jämförbar. I rapporterna från år 2008 och 2010 är språket i kodböckerna om de kvalitativa riktlinjerna näst intill identiskt. I rapporten för år 2012 har språket i kodboken ändrats något men innebörden är ändå väldigt långt motsvarande. Därför är det möjligt att göra en jämförelse av länderna och deras ranking åren 2008, 2010 och 2012. I redogörelsen över resultaten kommer det att refereras till språket från kodböckerna år 2008 och 2010. Då man går igenom det första kriteriet *våldsmonopol* använder BTI de kvalitativa riktlinjerna som anges nedan (min översättning). (se BTI Codebook 2008; 2010)

9 – 10	Det finns inget hot mot landets våldsmonopol
6 – 8	Statens våldsmonopol finns i princip i hela landet men det hotas eller utmanas lokalt av gerillor, maffior eller klaner
3 – 5	Statens våldsmonopol finns i centrala delar av landet men det finns organisationer (gerillor, paramilitära styrkor, klaner) som har förmåga att ta över delar av statens våldsmonopol i stora områden
1 – 2	Det finns inget våldsmonopol och det råder anarki, inbördeskrig eller klanstyre

Som man kan se fokuserar BTI på statens förmåga att upprätthålla lag och ordning i hela landet. Det som enligt dessa riktlinjer hotar våldsmonopol är olika former av beväpnade rörelser och icke-statliga aktörer som kan upprätthålla betydande auktoritet och kontroll över områden utan att ha den legitimitet och ansvar som är kopplade till stater. Som BTI:s riktlinjer visar är de länder som får antingen 9 eller 10 poäng sådana där det inte finns ett utmanande av landets våldsmonopol. Då man går igenom hur länderna i BTI 2008, 2010 och 2012 placeras ser man att det finns några länder som genomgående rankas inom den högsta kategorin: Förenade Arabemiraten, Kuwait, Libyen och Oman. Därtill var Bahrain, Egypten, Syrien och Tunisien placerade i denna kategori år 2008 men i de senare rankingarna från 2010 och 2012 har de fallit till den andra. Qatar placerar sig i undersökningarna från år 2010 och 2012 i den högsta kategorin och i BTI 2008 finns inte landet med. För att kunna jämföra länderna med varandra har Qatar för år 2008 getts samma ranking som för år 2010 och 2012. Algeriet, Iran, Jordanien, Marocko och Saudi Arabien placerar sig konsekvent i kategorin mellan 6 och 8. Detta innebär att staten i sig lyckas upprätthålla våldsmonopol men att det kan finnas delar av landet där detta inte lyckas. Det kan som det i de kvalitativa riktlinjerna är formulerat handla om antingen olika beväpnade rörelser eller områden som kontrolleras av klaner och där inte lagen kan appliceras på samma sätt. Vidare kan även återkommande terroråd leda till försämrade säkerhet och därmed utmana statens våldsmonopol. Detta konstateras bland annat gällande läget i Egypten (BTI Egypten 2010). Allmänt kan man dock konstatera att länderna som befinner sig mellan värdena 6 och 8 har en nöjaktig förmåga att upprätthålla våldsmonopol men att detta kan brista i

vissa delar av landet. De länder som enligt BTI har tydliga utmaningar med upprätthållandet av våldsmonopol är Irak, Libanon och Jemen. För Irak är det viktigt att komma ihåg att USA ännu vid denna tid var i landet och den irakiska regimen hade i praktiken lite makt. Som BTI konstaterar i sin rapport om Irak hade olika former av miliser och andra beväpnade rörelser makten kring huvudstaden Bagdad (BTI Irak 2010, 4). Ett annat land som ligger lägre i bedömningen av våldsmonopol är Libanon där det konstateras att landets myndigheter på flera håll inte utövar full kontroll samt att även Hizbollah har stort inflytande (BTI Libanon 2012).

Tabell 3. Våldsmonopol enligt BTI

Våldsmonopol	2008	2010	2012
10	Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman, Qatar ¹⁴ , Tunisien	Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar	Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman, Qatar
9	Egypten, Libyen, Syrien	Kuwait, Libyen	Libyen,
8	Iran, Jordanien, Marocko, Saudi Arabien	Bahrain, Egypten, Iran, Jordanien, Marocko, Saudi Arabien, Syrien, Tunisien	Bahrain, Egypten, Iran, Marocko, Saudi Arabien, Syrien, Tunisien
7		Algeriet, Jemen	Algeriet, Jordanien
6	Algeriet		
5	Jemen, Libanon	Libanon	Jemen
4			Irak, Libanon
3		Irak	
2	Irak		
1			

Källa: BTI 2006 – 2020 scores.

Statens identitet

Detta delmoment i BTI:s ranking av *statsskap* kallas för statens identitet. I den teoretiska diskussionen som har nämnts i kapitel 4.1 har det talats om *medborgarskapskontrakt*. Denna fråga är svårare att definiera än våldsmonopol. I grunden utgår statsidentitet från att staten är erkänd av de

¹⁴ Qatar finns inte med i års 2008 index och därför är samtliga klassificeringar för år 2008 baserad på år 2010 siffror. Detta gäller även rapporterna om statsidentitet och grundläggande administration.

som bor där och att det inte finns en stark vilja till secession eller att staten på annat sätt är ifrågasatt. Som det nämndes tidigare kallade Linz och Stepan (1996) sådana situationer där det finns djupa splittringar i samhället och stor oenighet kring statens gränser för ett statskapsproblem. Dankwart Rustow (1970) talar däremot om nationell enighet. I den mer moderna forskningen kan medborgarskapsarrangemang ses som en allmän uppfattning om var landets gränser går och vem som kan få medborgarskap (Andersen, Möller och Skaaning 2014, 1207). Det är dessa frågor som även BTI utgår ifrån i sina mätningar dock med skillnaden att de kallar det för statens identitet (eng. state identity). För att förstå detta bättre har BTI gjort upp en del kvalitativa riktlinjer för hur frågan om statens identitet bör tolkas (min översättning) (BTI Codebook 2008; 2010).

9 – 10	Alla medborgare har samma rättigheter. En överväldigande majoritet erkänner landets grundlag.
6 – 8	Etniska, religiösa eller andra minoriteter nekas vissa rättigheter. Nationalstatens legitimitet är dock inte i princip ifrågasatt.
3 – 5	Betydande delar av medborgarskapet är nekat till stora delar av befolkningen. Nationalstatens legitimitet är något ifrågasatt.
1 – 2	Betydande delar av befolkningen gör anspråk på att vara "nationen". Nationalstatens legitimitet är totalt ifrågasatt.

Som man kan notera nämns det i dessa riktlinjer rättigheter beträffande medborgarskap. Detta syns t.ex. i poängen 6 – 8 där det påpekas att minoriteter kan nekas vissa rättigheter och att detta ger lägre poäng. Det ska dock betonas att rättigheter i detta fall verkar innebära sådant som i mer formell mening har att göra med medborgarskap. Medborgerliga rättigheter däremot avgörs i temahelheten *rule of law* i samma undersökning. Om man granskar vilka nivåer länderna får i nämnda helhet har flera länder så låga nivåer att det i praktiken innebär de inte finns något som helst skydd för individuella rättigheter (BTI Codebook 2008; 2010; 2012; BTI 2006 – 2020 scores). Av denna orsak är det viktigt att notera att dessa nivåer inte ska sammanblandas med det som t.ex. Freedom House refererar till som medborgerliga rättigheter. Då man studerar hur länderna har rangordnats i BTI:s index kan man notera att flera länder befinner sig inom kategorin mellan 6 – 8. Detta innebär att det finns problem med att minoriteter kan nekas rättigheter. I övrigt handlar delen om statsidentitet mycket om i vilken mån landet som politisk enhet är erkänd.

Tabell 4. Statens identitet enligt BTI

Statens identitet	2008	2010	2012
10	Tunisien		
9	Egypten, Marocko	Kuwait, Oman, Tunisien	Oman, Tunisien
8	Algeriet, Iran, Jemen, Oman	Algeriet, Egypten, Förenade Arabemiraten, Jemen, Libanon	Algeriet, Egypten, Iran, Kuwait, Libanon
7	Bahrain, Libanon, Libyen, Syrien, <i>Qatar (2010 värde)</i>	Bahrain, Iran, Jordanien, Libyen, Marocko, Qatar, Syrien	Bahrain, Förenade Arabemiraten, Libyen, Marocko, Qatar, Syrien
6	Förenade Arabemiraten, Jordanien, Kuwait, Saudi Arabien	Saudi Arabien	Jemen, Jordanien, Saudi Arabien
5		Irak	Irak
4	Irak		
3			
2			
1			

Källa: BTI 2006 – 2020 scores.

I rapporterna om länderna märker man en viss inkonsistens i rankingarna. Beträffande Kuwait är det anmärkningsvärt att siffran gått från 6 till 9 i rapporterna från 2008 till 2010. I rapporten för år 2008 konstateras det att det inte ifrågasätts att kungafamiljen har legitimitet att styra och att oppositionens krav är moderata (BTI Kuwait 2008; 2010). Dessa analyser verkar istället för staten tala om regimen och den grupp som saknar medborgarskap tas inte heller i beaktande även om den nämns i ett annat avsnitt i rapporten. Studerar man närmare analysen av *statsidentitet* för Kuwait kan man konstatera att texten för år 2010 och 2012 är nästan identisk trots att rankingen har sjunkit från 9 till 8 (se BTI Kuwait 2008, 2010 och 2012). I rapporten om Bahrain förs det i analysen av statsidentitet däremot mycket tydligare fram att det förekommer diskriminering mot landets shiamuslimer (BTI Bahrain 2008; 2010). Beträffande Libanon konstateras det att nationalstatens legitimitet inte på principiell nivå är ifrågasatt. Däremot förs det fram att det bland de olika grupperna i samhället finns misstro mot varandra om såväl staten och kring de arrangemang för maktindelning som finns i landet. Därtill nämns också den stora gruppen palestinska flyktingar som bott i landet i flera generationer och som saknar medborgarskap (BTI Libanon 2010). Jemen är ett annat intressant exempel. Här befinner sig landet år 2008 och 2010 på ganska höga nivåer men år 2012 har landet sjunkit. I

rapporten från år 2012 menar BTI att bristen på rättsstat förhindrar medborgarna att kunna åtnjuta medborgerliga rättigheter. Vidare konstateras att det i landets södra delar som tidigare var Sydemen har blivit allt vanligare med tal om att lösgöra sig från landets norra del (BTI Jemen 2012). I rapporten om Syrien förs det fram de olika regionala, religiösa och språkliga klyftorna i landet (BTI Syrien 2008). Det finns som dessa exempel visar en viss variation i hur statsidentitet tolkas och vad man avser med den. Även om begreppet statsidentitet på många sätt enligt de kvalitativa riktlinjerna motsvarar det som har diskuterats i kap 4.1. märker man att rapporterna betonar något olika frågor samt att det också finns variation i hur utförligt länderna beskrivs. Detta måste man hålla i tanken då man tolkar siffrorna.

Grundläggande administration

Den sista delen av statsskap är grundläggande administration. På abstrakt nivå kan man säga att detta är det som Mann (1993) kallar för infrastrukturell makt och det som Migdal (1988) refererar till som "state capabilities". I BTI:s kodbok från år 2010 nämner de att grundläggande administration handlar om det som inte faller under begreppet våldsmonopol. Grundläggande administration syftar således på t.ex. domstolar eller skattemyndigheter. I sin definition av grundläggande administration påpekar dock BTI att de inte i detta mått tar ställning till kvaliteten av administrationen (BTI Codebook 2010, 17). Det mått som presenteras i BTI är därför mindre precist än det av Världsbanken som uttryckligen riktar sig in på byråkratins effektivitet. BTI definierar grundläggande administration enligt följande riktlinjer (min översättning) (se BTI Codebook 2008; 2010).

9 – 10	Staten har en differentierad administrativ struktur genom hela landet.
6 – 8	Statens grundläggande administration sträcker sig ut över hela territoriet men dess funktion är något bristande
3 – 5	Statens infrastruktur håller på att etablera sig utöver att upprätthålla lag men den gäller inte för hela befolkningen och klarar inte av att implementera politiska beslut effektivt
1 – 2	Statens infrastruktur och dess befogenheter sträcker sig till att upprätthålla fred och upprätthålla lag och ordning men inkluderar inte breda segment av befolkningen eller territoriet.

Studerar man hur länderna här har placerats märker man att de flesta länder som placerar sig högst är monarkier: Qatar, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait. De flesta av de övriga länderna är någonstans mellan 6 – 8. Något som också framförs i flera rapporter bland länderna som placerats i denna grupp är att det i princip finns en administration över hela landet men att den också

präglas av ineffektivitet och korruption. Därtill är också tillgången till tjänster i flera fall beroende av personliga kontakter. I rapporten om Egypten konstateras bland annat en mycket stark centralisering av administrationen samt brister t.ex. skattesystemet (BTI Egypten 2010). Beträffande Syrien konstateras det att landet i sig har en omfattande byråkrati men att denna fungerar ineffektivt och att mycket är beroende av släktskap och andra kopplingar till den styrande regimen (BTI Syrien 2008). För Libyen i sin tur konstateras det att landets byråkrati är mycket omfattande men att där finns utbredd korruption och brister i färdigheter (BTI Libyen 2008). Det finns utöver detta två länder som konsekvent placerar sig lägre: Irak och Jemen. Speciellt Irak hade i mätningen år 2008 en låg placering men sedan dess har det skett en viss utveckling. I rapporten om Jemen (BTI Jemen 2008) konstateras att den grundläggande administrationen börjar etablera sig allt mer inom områden som sträcker sig utöver upprätthållandet av lag och ordning. Trots detta finns det betydande underskott av b.l.a. domstolar, polisstationer, sociala tjänster samt tjänstemän (BTI Jemen 2008, 6-7).

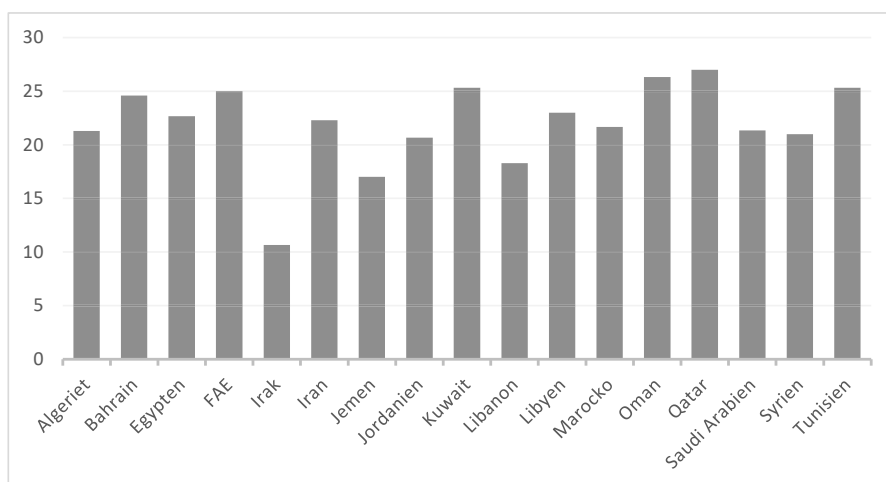
Tabell 5. Grundläggande administration enligt BTI

Grundläggande administration	2008	2010	2012
10	<i>Qatar (2010 värde)</i>	Qatar	Qatar
9	Bahrain,	Bahrain	Bahrain
8	Förenade Arabemiraten, Kuwait, Tunisien	Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman, Saudi Arabien	Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman
7	Libyen, Oman, Saudi Arabien	Algeriet, Iran, Jordanien, Libyen, Tunisien	Algeriet, Iran, Jordanien, Libyen, Saudi Arabien, Tunisien
6	Algeriet, Egypten, Iran, Jordanien, Libanon, Marocko	Egypten, Libanon, Marocko, Syrien	Egypten, Libanon, Marocko, Syrien
5	Syrien		
4	Jemen	Jemen	Irak, Jemen
3		Irak	
2	Irak		
1			

Källa: BTI 2006 – 2020 scores.

Statsskap (BTI) sammanslagna värden

Figur 6 visar ländernas medelvärden för åren 2008, 2010 och 2012 för våldsmonopol, statsidentitet och grundläggande administration. Uträkningarna som figuren baserar sig på finns i tabell A i appendix. Värdena är från år 2008, 2010 och 2012 gäller tidsperioden januari 2005 till januari 2011 (se BTI codebook 2008 och 2010, 2012). Som man kan notera från de sammanslagna poängen för varje år finns en del skillnader i hur länderna har rankats angående statsskap. En del av länderna har höga poäng medan det också finns länder som framförallt Irak som har låga poäng. Inget av länderna är dock enligt dessa siffror det som kunde kallas för en sammanfallen stat. Detta baseras på BTI:s riktlinjer om att ett land som har ett sammanslaget värde under tre på indikatorerna 1.1. (våldsmonopol) och 1.4. (grundläggande administration) räknas som en sammanfallen stat (eng. failed state) (Völkel 2015, 71). Här kan noteras att Irak i BTI 2008 som gäller tidsperioden 2005 till 2007 var mycket nära att bli klassificerat som en sammanfallen stat då det sammanlagda värdet för våldsmonopol och grundläggande administration är fyra. Från år 2007 till 2011 har Iraks nivåer stigit något.

Figur 6. Medelvärde för statsskap 2008, 2010 och 2012. (Källa BTI 2006 – 2020 scores)

Som man kan se på medelvärdet för statsskap baserade på rapporterna från åren 2008, 2010 och 2012 finns det viss variation. Det som är intressant att notera är att monarkier placerar sig högt i denna utredning. Qatar är det land som enligt denna sammanställning har högst värden men man ska komma ihåg att värdena från år 2008 är baserade på rapporterna från år 2010 och 2012 då landet inte ingick i indexet för år 2008. Det är ändå inte sannolikt att

landets värde skulle ha varit radikalt annorlunda om det ingått i BTI 2008. Utöver Qatar finns det andra monarkier: Oman, Kuwait, Förenade Arabemiraten och Bahrain som har höga poäng. Republiken som placerar sig högst är Tunisien.

Efter en genomgång av BTI:s material går det att instämna i det som Möller och Skaaning (2011) konstaterar om att indexet har detaljerade kriterier som också följer etablerade statsvetenskapliga teoretiska begrepp. Som tidigare nämnt (se Völkel 2015) har BTI också en grundlig process genom vilken länderna granskas. Som en kritisk kommentar måste ändå föras fram att det finns en viss obalans i hur rapporterna är uppbyggda. En del rapporter är utförliga i flera stycken medan andra är betydligt mer korthuggna. Språket och formuleringarna i rapporterna är varierande och en del formuleringar är inte helt okritiska. Vidare kan man märka av en viss skillnad i hur författare tolkar vissa frågor. Detta syns inte minst i genomgången av statsidentitet där medborgarskap verkar uppfattas på olika sätt. En del aspekter gällande utmaningarna med utvärderingen nämns också av Völkel (2015) som är verksam i BTI. Bland annat nämner Völkel att Libyen i BTI rapporten för år 2014 av rapportens författare tilldelades värdet 7 i kategorin Q 1.2. *statsidentitet* medan granskaren gav 1. Den regionala koordinatören valde värdet 7 och detta gick också igenom den slutliga granskningen av BTI. Beträffande Qatar gick det däremot på ett annat sätt. Författaren hade för en kategori 2.3 "separation of powers" (som förvisso inte ingår i denna avhandling) gett landet värdet 7 medan granskaren gav 4. I slutändan kom dock detta värde att sänkas till 3 i den slutliga genomgången (Völkel 2015, 74). Fallet med Libyen menar man dock var ett extremfall men trots detta visar detta hur svårt det är att mäta frågor om statsskap.

Av anledningarna som nämndes ovan bör siffrorna från BTI tolkas som riktgivande. Därtill bör det konstateras att de aspekter som ingår i statsskap också på mer bred skala är utmanande att kvantifiera i ett enhetligt mått som möjliggör systematiska jämförelser. Trots dessa utmaningar bör man lyfta fram att BTI ändå använder sig av begrepp som har en stark teoretisk grund och att det även är svårt att för detta ändamål hitta data som på ett mer exakt sätt skulle mäta frågorna om statsskap. Det är dock viktigt att också studera andra index som fokuserar på liknande frågor för att få ytterligare stöd för kalibreringen av statsskap.

7.3.2 Statsskapacitet

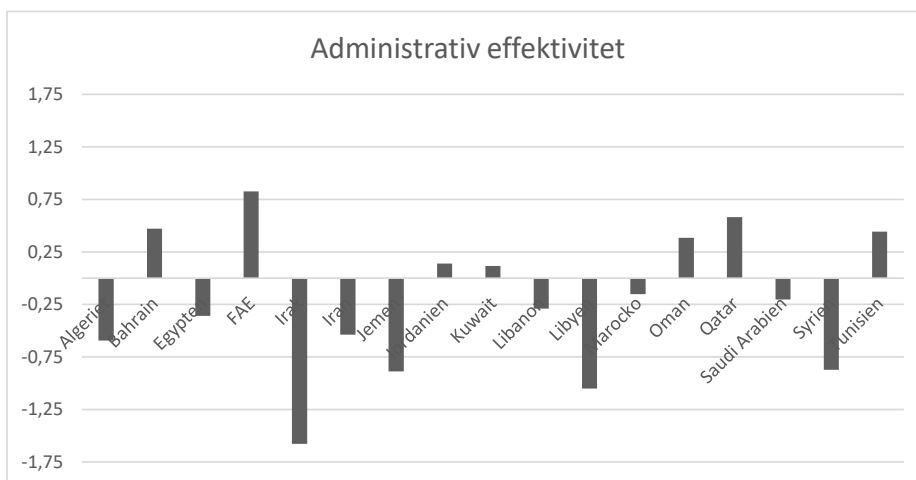
Den information som presenterades av BTI i stycket ovan visade på vissa skillnader mellan länderna i fenomenet *statsskap*. Som det diskuterades i teorikapitlet finns det också en diskussion beträffande statsskapacitet som i högre grad talar om statens förmåga att driva igenom beslut. Detta ingår delvis i det som BTI i sin fråga 1.4 kallar för grundläggande administration. Som det fördes fram i teoridiskussionen om olika former av politisk makt ligger ett

speciellt fokus i diskussionen om statskapacitet på landets administrativa förmåga. Som det även fördes fram i kap 4.1 och som Acemoglu och Robinson (2019) betonade ingår det i statskapacitet frågan om byråkratins roll och kvalitet. Om man granskar BTI:s diskussion i Q 1.4 om grundläggande administration noterar man att de inte fäster vikt vid själva kvaliteten av administrationen (BTI codebook 2010, 17). Något som Ayubi (2009, xi) tar upp är just denna paradox, d.v.s. att staterna i Mellanöstern och Nordafrika regionen ofta är mycket utbredd och byråkratiskt omfattande. Trots detta visar staterna i flera avseenden utmaningar med det som kan kallas för infrastrukturell makt. I och med att denna avhandling fäster speciell vikt vid statskapacitet i bedömningen av statsskap är det motiverat att även lägga fokus vid byråkratins och förvaltningens kvalitet.

Ett index som uppmärksammar detta är sammanställt av Världsbanken och det heter *world governance indicators*. Sammanlagt finns det sex stycken indikatorer som på engelska kallas: 1) voice and accountability, 2) political stability and absence of violence/terrorism, 3) government effectiveness, 4) regulatory quality, 5) rule of law och 6) control of corruption. Mest intressant ur statskapacitetens synvinkel är *government effectiveness* där administrationens effektivitet står i centrum. Denna indikator beskrivs enligt följande: "capturing perceptions of the quality of public services, the quality of the civil service and the degree of its independence from political pressures, the quality of policy formulation and implementation, and the credibility of the government's commitment to such policies" (Kaufmann, Kraay och Mastruzzi 2010). Detta index tar således i beaktande även kvaliteten i de offentliga tjänsterna samt i vilken mån myndigheterna på ett självständigt sätt klarar av att sköta dem. I hög grad motsvarar denna beskrivning det som man ofta avser med statskapacitet (se Migdal 1988; Acemoglu och Robinson 2019) d.v.s. förmågan att fatta och driva igenom politiska beslut.

Datamaterialet för dessa undersökningar är tagna ur flera källor och index. Där ingår surveyundersökningar, index utarbetade av privata aktörer, av icke-statliga organisationer samt andra offentliga institutioner (Kaufmann, Kraay och Mastruzzi 2010). Skalan som används går mellan -2,5 (lågt) till 2,5 (høgt). I tabell B i appendix visas ländernas värden beträffande administrativ effektivitet från tiden 2000 till 2010. Dessa år har valts för att få ett tillräckligt långt perspektiv av hur ländernas administrativa effektivitet bedömdes innan protesterna år 2011. Data från år 2001 saknas och därför är inte året med. Tabell B i appendix visar dessa värden och medelvärdet finns i kolumnen längst till höger. Siffrorna kan vara svåra att greppa och jämföra med varandra och för att visa på skillnaderna mellan länderna visualiseras medeltalet från kolumnen längst till höger i figur 7. Märk väl att skalan går från 2,5 till -2,5 men den är i bilden anpassad. Enligt denna figur är Förenade Arabemiraten det land som har høgst administrativ effektivitet. Efter det kommer Qatar, Bahrain Oman. Tunisien skiljer sig också i en høgre effektivitet. Dessa siffror påvisar en viss likhet med BTI:s siffror där monarkier som Bahrain, Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar har høga värden medan Tunisien är den republik

som tydligt skiljer sig. De länder som skiljer sig från mängden i att de har lägre nivåer är Irak, Libyen, Syrien och Jemen. Även Algeriet, Iran, Libanon och Egypten har lägre siffror.

Figur 7. Medelvärde för administrativ effektivitet 2000–2010

Tolkning av informationen

Om man ska dra några slutsatser på basis av den information som presenterats i detta stycke kan man konstatera att det finns länder som konsekvent placerar sig högt i indexen både gällande BTI:s *statsskap* och Världsbankens index över administrativ effektivitet (eng. government effectiveness) och de som placerar sig lågt. För det första kan man konstatera att vissa monarkier placerar sig på höga nivåer i både statsskap och statskapacitet. Därtill är Tunisien en republik som också placerar sig högt. I BTI:s statsskap finns tre länder som sticker ut i lägre nivåer: Irak, Libanon och Jemen. I Världsbankens index över statseffektivitet är det däremot Irak, Libyen, Jemen och Syrien som tydligt urskiljer sig på lägre nivåer. Om man tar dessa två index som utgångspunkt kan man konstatera att det finns tre länder som tydligt sticker ut i svagare statsskap: Irak, Jemen och Libanon. I administrativ effektivitet finns det fyra länder: Irak, Jemen, Libyen och Syrien som sticker ut med klart lägre nivåer än de övriga länderna.

Som det har konstaterats är statsskap ett mångfacetterat begrepp som är utmanande att mäta. Då detta överförs till en QCA analys måste man fundera på vilket sätt de kvalitativa skillnaderna mellan länderna på tydligast sätt framgår. En indelning i fsQCA och mvQCA är därför problematisk i och med att begreppet är svårt att dela in i grader. Det som skulle ligga närmare till hands skulle vara mvQCA där man exempelvis kunde utgå från en indelning i

svagt, medel och starkt statskap. Inte heller detta skulle vara enkelt eftersom dessa skillnader inte empiriskt är så självklara. Ett mer enkelt sätt att kalibrera statskap är därför csQCA som ger antingen 0 eller 1 som alternativ. I detta samband bör man påpeka att indelningar i QCA alltid sker inom sin egen kontext. När man gör en indelning i starkare och svagare statskap är den inte avsedd att vara allmängiltig utan den reflekterar skillnader bland de fall man arbetar med. Om man skulle arbeta med ett större antal fall skulle också länderna antagligen placera sig på ett annat sätt. Utgångspunkten i klassificeringen av statskap är att få skillnaderna i statskap att framgå så tydligt som möjligt. Eftersom det finns fem länder som sticker ut i svagare statskap och/eller statskapacitet: Irak, Libanon, Libyen, Jemen och Syrien kommer dessa att kalibreras med 0 = svagare statskap. De övriga länderna kalibreras med 1 vilket innebär starkare statskap. Här kan Syrien ses som ett visst gränsfall eftersom det i BTI nämns att regimen i sig kontrollerar situationen i landet och att administrationen är etablerad runt om i landet. Det framgår dock även att administrationen är ineffektiv och att den i hög grad utgår från nätverksliknande strukturer. Även en oförmåga att implementera beslut nämns (BTI Syrien 2008). Som man kan se framgår detta även av Världsbankens mätningar av administrativ effektivitet. Libyen däremot sticker inte ut i BTI:s mätningar i lägre nivåer gällande statskap men det finns dock flera aspekter i landets historia som talar emot det. Den jämförelse som bland annat Anderson (1986) har gjort mellan Libyen och Tunisien samt också faktumet att Libyen byggdes upp enligt en tanke om ett statslöst samhälle talar tydligt för lägre nivåer gällande statskap. Därtill placerar sig också Libyen lågt i frågan om administrativ effektivitet.

7.4 Villkor C: resurser

Som det diskuterades i kapitel 4.2 är naturresursers inverkan på de politiska systemen d.v.s. det som på engelska kallas för *rentier state* något som i hög grad sammankopplats med regionen Mellanöstern och Nordafrika. Som litteraturen som diskuterats i kapitel 4.2. förde fram finns det gott om belägg för att omfattande naturresurser också verkar befästa autokratiska regimers styre. Länder med betydande resurser kan man med andra ord anta att lättare bevaras autokratiska. Dessa frågor ska behandlas i detta stycke.

Länder med resurser

De länder som starkast brukar associeras med resurser är monarkierna i Gulfregionen. Här ingår Bahrain, Förenade Arabemiraten, Kuwait, Oman, Qatar och Saudi Arabien som allihop blivit beskriva i dessa termer (Herb 1999, 11). De betydande naturresurserna d.v.s. olja och gas har inte bara haft

betydande inverkan på ländernas utveckling. De har även gett hela regionen en stor betydelse för hela världsekonomin vilket inte minst kan ses genom oljekrisen på 1970-talet. Samtidigt är det viktigt att komma ihåg att detta inflytande och dessa resurser är ett relativt nytt fenomen. Som Herb (1999, 25) konstaterar var staterna tidigare mer småskaliga men tack vare intäkterna från oljan har de byggts ut betydligt. Herb (1999, 51-52) konstaterar vidare att utvecklingen kan ses i staterna har byggts ut och att det även uppstått ett betydande centralstyre. Detta har i sin tur inneburit att staten tagit till sig betydande delar av den politiska makt som tidigare har funnits hos olika sorters klaner och andra ledare (Herb 1999, 51).

Ett av de tydligaste exemplen där oljans roll kan nämnas är Kuwait där olja upptäcktes redan år 1938. Det var dock under 1950 – 1970 talet som utvinningen av olja blev betydande och den nationaliserades slutligen år 1970 (Crystal 2017, 343). Genom oljeresurserna har Kuwait haft möjlighet att bygga upp en omfattande hälsovård, skola och även starkt subventionera olika produkter. Att man genom dessa resurser har kunnat bygga upp en betydande offentlig sektor medför även att en stor del av befolkningen arbetar för staten (Crystal 2017, 343-344). Ser man till monarkierna med oljeresurser finns det vissa skillnader i hur omfattande deras betydelse har varit. Förenade Arabemiraten, Kuwait och Qatar har Herb (2014, 18-19) beskrivit som ytterligheter i och med att de har omfattande tjänster gällande t.ex. hälsovård och utbildning och där en stor del av medborgarna arbetar för staten. I länder som Bahrain och Oman är det däremot betydligt fler som arbetar inom den privata sektorn. I Saudi Arabien arbetar en stor del av befolkningen i den offentliga sektorn men siffrorna blir något snedvridna då kvinnornas deltagande i arbetsmarknaden är så lågt (Herb 2014, 32-34, se även Kamrava 2018, 164). Utöver monarkierna finns även länder som Algeriet, Irak, Iran och Libyen som också har betydande oljeresurser. I Libyen hade oljan en stor betydelse och under åren 1969 till 1979 bidrog den till en stark tillväxt (Vandewalle 2006, 97). Naturresurser är även i Algeriet viktiga och de beräknas utgöra en mycket stor del av landets export och budget (Layachi 2017, 503). Detsamma kan sägas om Irak där oljan varit en central del av landets ekonomi (Ahram 2017, 258-259).

Som det nämndes i kapitel 4.2. finns det olika sätt att mäta oljetillgångar. Som Ross (2012, 25) för fram finns det vissa utmaningar med hur dessa mäts. Ser man endast till export kan länder som konsumerar sin egen olja bli borträknade. På samma sätt kan fattiga länder med outvecklad ekonomi lätt bli sedda som oljeberoende även om de reella mängderna olja skulle vara små. Dessa problem försöker Ross åtgärda genom ett per capita mått på ländernas oljeinkomster. Som konstaterat tidigare i kap 4.2. ger detta mått en mera balanserad bild av värdet på ländernas oljeproduktion. Detta värde som Ross räknat ut finns i tabell 6.

Tabell 6. Ländernas inkomst från olja och gas

Land	Oljeinkomst per capita (2009 \$)
Algeriet	1,930
Bahrain	3,720
Egypten	260
Förenade Arabemiraten	14,100
Iran	1,600
Irak	1,780
Jemen	270
Jordanien	-
Kuwait	19,500
Libanon	-
Libyen	6,420
Marocko	-
Oman	7,950
Qatar	24,940
Saudi Arabien	7,800
Syrien	450
Tunisien	250

Källa: Ross 2012, 20

Ser man på siffrorna i tabell 6 märker man att det finns tre länder: Qatar, Kuwait och Förenade Arabemiraten som placerar sig väldigt högt. Dessa länder har inte bara betydande tillgångar men därtill låg befolkning som vilket syns i siffrorna. Även Oman och Saudi Arabien har stora tillgångar. Alla dessa länder är monarkier och samtliga länder har stora resurser. Den republik som kommer högst på listan är Libyen som också har en liten befolkning på omkring sex miljoner människor. Nedåt i listan ser man länder som Algeriet, Iran och Irak vars tillgångar är mindre. Dock ska man här komma ihåg att de här länderna har stor befolkning vilket också har en inverkan på talet. De senare nämnda länderna har inte likadana resurser som vissa av monarkierna vid arabiska halvön. Samtidigt ter det sig som ganska klart att länderna både i litteraturen brukar benämnas som oljerika stater samt att de även t.ex. hör till OPEC som är en organisation för oljeproducerande länder. I tabell 6 ser man ett tydligt glapp mellan Iran (1600 \$) och länderna som är under Syrien (450 \$), Jemen (270 \$), Egypten (260 \$) och Tunisien (250 \$). Ett naturligt val kunde vara att dra linjen mellan Iran och Syrien och konstatera att alla länder som befinner sig under Iran inte ska betraktas som

länder med resurser eftersom de ligger så lågt ner på skalan. Denna indelning gör Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 54) där de på basis av samma data delar in länder i *oljerika* och *oljefattiga* länder. I och med att varken Irak eller Iran ingår i deras analys innebär det att gränsen mellan oljerika och oljefattiga länder går mellan Algeriet (1,930 \$) och Syrien (450 \$). I denna avhandling kommer det att göras en likadan indelning och gränsen mellan länder med betydande resurser dras mellan Iran och Syrien.

Jemen och Syrien kan man inte säga att skulle vara oljerika länder men de har ibland kallats för oljeberoende. Jemens oljeproduktion inleddes i större skala på 1990-talet. Även oljan som landet exporterat varit mycket småskalig har ändå de utgjort en stor del av landets ekonomi. Bland annat har det framförts att oljan trots att omfattningen av den är liten utgjorde 90 procent av landets export och över 2/3 av deras intäkter (Clark 2010, 6). Det har dock konstaterats att landet trots sina ringa oljetillgångar är mycket beroende av olja (Yadav 2017, 388). Därtill konstateras det att kontrollen över oljetillgångarna är i händerna på styrande eliter och att även infrastrukturen i hög grad har riktats till att bygga vidare på att utvinna resurser och att de inte satsats på välfärden. Därför konstateras det att Jemen har få positiva effekter av resurser men dock en hel del av de negativa (Yadav 2017, 388-389). Oljeberoendet kan också ses indirekt då en betydande del av landets ekonomi upprätthålls av de remitteringar som gästarbetare skickar hem och Jemen är det land som i högst skala tar emot remitteringar (Gelvin 2012, 76). Som här kan märkas finns det vissa argument som kunde kvalificera Jemen som oljeberoende. Trots detta kan man inte säga att Jemen skulle ha tillgångar som skulle motivera att placera in landet i gruppen länder med resurser. Beträffande Syrien kan man säga att landet har en del oljeproduktion och Ross (2012, 20) har bland annat nämnt landet på lång sikt som en "rentier state". Trots detta finns det också flera sammanhang där landet inte är nämnt som en sådan. I och med att även siffrorna för olja per capita är så tydligt lägre än länderna som befinner sig ovanför kommer inte landet att bli klassificerat som ett land med resurser.

Klassificering

Som det har diskuterats i stycket hittills finns det flera länder i regionen som har betydande oljetillgångar. Detta kan studeras ur flera olika perspektiv men ett mått som bra beskriver tillgångarna är det av Ross (2012). Baserat på detta mått samt även den diskussion och genomgång av litteratur som diskuterats i detta stycke kommer följande länder att klassificeras som länder med resurser är följande: Algeriet, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Irak, Iran, Kuwait, Libyen, Oman, Qatar och Saudi Arabien. De länder som däremot kommer att betraktas som länder utan betydande resurser är Egypten, Jemen, Jordanien, Libanon, Marocko, Syrien och Tunisien. Denna indelning utgår från Ross (2012) uträkningar om oljetillgångar per capita och gränsen mellan länder

med och utan betydande naturresurser går mellan Iran (1600 \$) och Syrien (450 \$) (se tabell 6). En liknande indelning har gjorts av Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 54) som klassificerar Egypten, Jemen, Jordanien, Marocko, Syrien och Tunisien som oljefattigt. Denna indelning har också stöd i ett flertal andra artiklar och studier som behandlar fenomenet med oljetillgångar och s.k. *rentier states*. Jemen och Syrien har ibland nämnts som länder med resurser men med stöd av argumenten ovan kommer dessa inte i denna avhandling att ingå i denna grupp.

7.5 Kalibrering

I en QCA-analys är den mest krävande uppgiften att kalibrera de olika fallen och ge dem medlemskap i villkor och utfall. Iden med QCA är att dela in fall i villkor för att sedan kunna se antingen enskilda villkor eller kombinationer som leder till olika utfall. Som det nämdes i kapitel 6 finns det tre huvudsakliga sätt att kalibrera villkoren: crisp set, fuzzy set och multivalued. Trots att dessa fungerar på lite olika sätt och att fuzzy set kan användas för att identifiera gradskillnader är det viktigt att konstatera att QCA till sin natur är tämligen grovhuggen. Därför är metoden inte bra på att känna igen varken gradskillnader eller utveckling över tid. Detta är något som kan ses som en brist hos QCA och att få samhällsfrågor är så entydiga att de kan delas in i en 0 – 1 indelning. Trots detta är fördelen med QCA att man kan göra systematiska jämförelser av komplexa samhällsfenomen på ett sätt som inte går att göra med variabelbaserade utgångspunkter som statistisk analys. Därtill bör det påpekas att det är vanligt att följa upp och fördjupa det resultat som en QCA-analys ger. På så sätt kan man se QCA som att den ger en grovhuggen översikt medan sedan uppföljande och mer kvalitativa analyser kan presentera de olika fallen i ett fördjupat sammanhang. Detta kommer även att göras i denna avhandling i kapitel 9.

För kalibreringen av villkoren har det valts både multivalued och crisp set QCA. Crisp set är den vanligaste varianten av QCA och den arbetar endast med en skala på 0 – 1. Därför krävs i användandet av crisp set att man använder sig av koncept som enkelt går att klassificera. Multivalued QCA är mindre vanlig och den brukar användas i situationer då man arbetar med multinominella skalor (se kap 6). Fördelen med mvQCA är att de olika nivåerna i ett enskilt villkor inte kombineras med varandra och det uppstår heller inte negationer av dem. Av denna anledning är mvQCA bra att använda om man behandlar fenomen som bäst lämpar sig på en multinominell skala. Villkoret regimtyp passar bra för mvQCA kalibrering. I denna avhandling används det tre regimtyper: monarki, militärregim och civil regim och dessa kan därför kalibreras i mvQCA form: 0=monarki, 1=militärregim och 2=civil regim. Ett annat alternativ kunde vara kalibrera det i crisp set men då skulle varje regimtyp behöva vara enskilda villkor. Det skulle innebära att man i analysen

både skulle få negativa värden som exempelvis 1=militärregim och 0=inte militärregim. Därtill skulle regimtyperna kunna kombineras i form av t.ex. militärregim och inte monarki. De olika kombinationerna i en QCA-analys skulle till följd av detta bli onödigt komplicerade och inte heller empiriskt vettig. Att kalibrera regimtyp i multivalued QCA är därför smidigare. Ett annat alternativ kunde vara att i en csQCA analys endast ha regimtyp med två olika värden. Närmast till hands skulle då vara att ha republik och monarki. Detta skulle dock lätt kunna göra analysen trivial i och med att republik skulle bli så allmänt definierat att analysen skulle bli mindre intressant. Med dessa argument som grund kommer villkor A=regimtyp att kalibreras i mvQCA form. Kalibreringen är 0=monarki, 1=militärregim och 2=civil regim.

Villkoret statsskap är mer utmanande att kalibrera än regimtyp. Att kalibrera det i fuzzy set vore inte omöjligt men det skulle vara mycket utmanande att skapa en indelning som skulle vara entydig speciellt med tanke på att det finns relativt få fall i studien. Av den här anledningen är det enklaste sättet att göra en meningsfull indelning av statsskap att använda sig av en diskussion där man talar om starkare och svagare statsskap. Den här diskussionen är välkänd och därför är det också enklast att göra kalibreringen på basis av en enkel uppdelning i 0 – 1 vilket innebär crisp set. Detta görs eftersom det tydligare för fram skillnaderna i frågorna angående länder med starkare och svagare statsskap. Som det fördes fram i diskussionen i kap 7.3. angående statsskap finns det exempel på länder som placerar sig högt i de två index (BTI och Världsbanken) som fungerar som grund för kalibreringen. Dessa är länder som Qatar, Bahrain, Kuwait, Förenade Arabemiraten och Tunisien. Utöver detta finns det ett ganska stort mellansegment av länder som befinner sig på relativt likadana nivåer. Det finns också några länder som urskiljer sig i lägre nivåer i något av indexen: Irak, Jemen, Libanon, Libyen och Syrien. Kalibreringen här kommer att dela in länder i starkare och svagare statsskap. Detta innebär att länderna med svagare statsskap är följande: Irak, Jemen, Libanon, Libyen och Syrien. Indelningen här blir dikotom och dessa länder blir kalibrerade med 0 i datamatrixen. De länder som kvarstår är markerade med 1 = starkare statsskap. Denna grovhuggna indelning innebär inte att alla länder som är markerade med siffran 1 skulle vara på samma nivå. Denna indelning gör dock gällande att de länder som här har markerats ut med 0 kvalitativt skiljer sig från de övriga länderna i att de utmärks genom svagare statsskap. Något som ytterligare bör påpekas är att denna indelning i starkare och svagare statsskap görs enligt de begrepp som hittills använts om statsskap. De är således inte normativa utan analytiska beteckningar. En annan sak som är viktig att framföra är också att denna indelning är inom kontexten för de sju länder som ingår i avhandlingen. En brist med denna indelning är att statsskap som är ett mångfacetterat begrepp blir för förenklat. Detta är dock något som speciellt i de efterföljande kvalitativa analyserna ytterligare kan nyanseras.

Resurser kalibreras också enligt crisp set där 0 innebär att länderna inte har betydande resurser medan 1 betyder att de har resurser. Motiveringen till

detta framgick i kap 7.4 där 10 av 17 länder har betydande oljeresurser. Dessa länder är: Algeriet, Bahrain, Förenade Arabemiraten, Irak, Iran, Kuwait, Libyen, Oman, Qatar och Saudi Arabien. Det finns däremot sju länder som inte anses ha betydande resurser: Egypten, Jemen, Jordanien, Libanon, Marocko, Syrien och Tunisien. De länder som anses ha betydande oljeresurser ingår i villkor C för resursstarka länder och dessa länder har siffran 1. De övriga befinner sig utanför villkoret resursstarka länder och kodas därför med siffran 0. I tabell 7 framgår hela kalibreringen för villkoren.

Tabell 7. Kalibrering av villkoren

Fall	Villkor A	Villkor B	Villkor C
	Regimtyp	Statsskap	Resurser
Algeriet	1	1	1
Bahrain	0	1	1
Egypten	1	1	0
Förenade Arabemiraten	0	1	1
Irak	2	0	1
Iran	2	1	1
Jemen	1	0	0
Jordanien	0	1	0
Kuwait	0	1	1
Libanon	2	0	0
Libyen	1	0	1
Marocko	0	1	0
Oman	0	1	1
Qatar	0	1	1
Saudi Arabien	0	1	1
Syrien	2	0	0
Tunisien	2	1	0

Villkor A: Regimtyp

0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim

Villkor B: Statsskap

0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap

Villkor C: Resurser

0=inga resurser, 1= resurser

Utfall: Regimsammanfall

0=regimöverlevnad, 1=regimsammanfall

8 Protesterna och deras effekter

Detta kapitel kommer inledningsvis att diskutera de omfattande protester som inleddes i Tunisien i slutet av år 2010 och som på våren 2011 kom att utvecklas till det som brukar kallas för den arabiska våren. I detta kapitel kommer det inledningsvis att beskrivas hurdana protesterna var och hur de skiljde sig i de olika länderna. Efter detta analyseras länderna gällande utfallet regimsammanall i form av en QCA-analys (kap 8.2). QCA-analysen fokuserar således på de omedelbara effekterna av protesterna. Resultatet från QCA-analysen som görs i detta kapitel kommer att i kapitel nio analyseras ur ett längre tidsperspektiv 2011–2019. Kap 8.1 fungerar som en inledning och beskriver protesterna som fungerar som frågeställningens övergripande kontext. Kapitel 8.2. fortsätter sedan med QCA analyserna.

8.1 Protesterna

Som det diskuterades i kapitel två hade inte det som brukar kallas för den tredje vågen av demokratisering fått något nämnvärt genomslag i Mellanöstern och Nordafrika regionen. Det fördes ändå diskussioner om att en del länder hade utvecklats mot liberaliserad autokrati eller semi-autokrati. I en analys pekar Ottaway (2003, 31) på att Egypten har formella demokratiska institutioner, en aktiv press och civilsamhälle samtidigt som det inte finns en reell möjlighet att genom val byta ut regimen. Lust-Okar (2005) konstaterar likaså att Egypten och Marocko på 1990-talet kunde ses som "liberaliserad autokrati". Detta innebar att det på ytan såg ut som att det politiska systemet var någorlunda pluralistiskt och att olika partier var representerade. Samtidigt ledde detta aldrig till något genombrott för demokratin och i praktiken hade regimen ett starkt grepp om makten (Lust-Okar 2005, 5). Sett i efterhand kan man fråga sig om inte till och med denna typ av analyser var för optimistiska. Om man använder sig av ett begrepp som valautokrati "competitive authoritarianism" (se Levitsky och Way 2010) kan det noteras att få länder i Mellanöstern och Nordafrika ens platsar in i denna klassificering. Av länderna som ingår i denna undersökning kunde eventuellt Libanon komma närmast denna definition. I övrigt är det ändå svårt att se exempel där demokrati skulle ha slagit igenom så mycket att det skulle funnits en genuin konkurrens mellan olika politiska krafter. Som helhet kan man därmed på samma sätt som Lynch (2012, 12) konstatera att regimerna i regionen efter att vid mitten 2000-talet visat en del tecken på att öppna sig trots allt mot slutet av årtiondet blev mer repressiva.

Med tanke på denna bakgrund var protesterna år 2011 speciella eftersom de utvecklades med en sådan intensitet och spred sig till så många länder och

därtill hade betydande effekter. Att protester sprider sig på det här sättet kan man kalla för diffusion eller ”snöbollseffekt” (Huntington 1991). Denna typ av utveckling brukar ske i områden där det finns länder som har stora likheter i sina övergripande politiska strukturer. Ett exempel är protesterna i Östeuropa år 1989 där man kunde se att protesterna utvecklades mycket snabbt men där även den efterföljande politiska utvecklingen var liknande. De orsaker som i kapitel 2 fördes fram som bakgrundsfaktorer till den *tredje vågen* som b.la. ny teknologi samt de möjligheter som dessa gav för möjliggörandet av politisk mobilisering (se Huntington 1991) kunde också ses i samband med arabiska våren. Det har skrivits en hel del om sociala medier och deras inverkan och tv-kanalen al-Jazeeras roll har därtill betonats i sin roll att sammanföra protesterna i ett slags gemensam berättelse (Lynch 2012, 56-58). På samma sätt som protesterna år 1989 i Östeuropa spred sig vidare från land till land kunde man se liknande utvecklingsmönster i protesterna år 2011. I båda fallen fanns det stora folkmassor som gick ut för att protestera mot de styrande regimerna och på många håll fördes det fram krav på ökade sociala och politiska rättigheter. Som Way (2011, 17-18) skriver skedde båda händelserna 1989 och 2011 väldigt oväntat där det inträffade en snabb mobilisering mot regimer som tidigare hade uppfattats som stabila. Samtidigt menar Way att det ändå finns skillnader. Av dessa är en att protesterna i Östeuropa år 1989 var kopplade till betydande världspolitiska händelser då Sovjetunionen hade inlett en slags liberalisering vilket småningom ledde till att det upplöstes. Protesterna under den arabiska våren år 2011 föregicks däremot inte av en liknande utveckling (Way 2011, 17-18).

Erfarenheterna av hur demokrati hade utvecklats i världen i samband med de demokratiska övergångarna under den tredje vågen ledde också till att det inledningsvis fanns betydande optimism om hur länderna i Mellanöstern och Nordafrika skulle komma att utvecklas. I en tidig analys av utvecklingen nämner Roy (2012) bland annat att det i protesterna framfördes budskap gällande val, demokrati och mänskliga rättigheter. Därtill konstateras det att det i protesterna fanns ett universellt budskap om demokrati istället för frågor som kan kopplas direkt till regionen (Roy 2012, 5). På ett liknande sätt fanns det forskare som menade att protesterna oavsett deras kortsiktiga resultat på längre sikt kommer att tydligt visa de styrande regimerna att den tidigare politiska ordningen inte längre är möjlig. Detta har av Butenschön (2015) kallats för en ”critical juncture”.

The Arab uprisings that erupted with full force in 2011 represent one of those rare instances or "critical juncture" in history where the political order of both individual states and a regional system is challenged to its core. The "Arab Spring" and similar uprisings in recent history share some fascinating characteristics: They happened over a short period of time, mobilized huge crowds of people across a whole geographical region, in the form of a chain reaction as if they were orchestrated, and were centered on demands for democratic change of the existing political order – without necessarily achieving the liberation sought for.

Butenschön 2015, 111

Butenschön (2015) jämför också protesterna i Mellanöstern och Nordafrika med bland annat revolutionerna i Europa 1848 samt protesterna i Östeuropa år 1968 och 1989. Han menar att dessa alla hade gemensamt att de var en slags massmobilisering som uppstod relativt spontant och att de inte heller var tydligt kopplade till existerande politiska rörelser (Butenschön 2015, 112). På liknande sätt talar även Kailitz (2013) om en "critical juncture" i termer av en stor politisk händelse där det politiska systemets legitimitet på bred ifrågasätts och protesterna år 2011 kan ses som ett exempel på detta.

En utmaning då man studerar protesterna och deras effekter är frågan om diffusion. Det är naturligtvis inte en slump att protester uppstår i flera länder samtidigt och till diffusionens natur hör att länder inspireras av varandra. Som Huntington (1991, 33) konstaterar kan en händelse i land A leda till att det också uppstår i land B. På det här sättet uppstår det en dynamik i att förekomsten av protester i ett land kan fungera som en betydande drivkraft för protester i ett annat land. Protesterna kan t.ex. i ett land ha sin främsta bakgrund i arbetslöshet medan den i ett annat land kan ha sin bakgrund i polisbrutalitet, korruption eller något annat. Detta leder i sin tur till att protester i sig kan utgå ifrån en liknande upplevelse av missnöje men de kan dock ta sig i uttryck på olika sätt i sina respektive kontext (Anderson 2011). På detta sätt får alla länders interna problem en slags mobiliseringsgrund i att det existerar protester i andra länder.

Att ge en fullständig bild av orsakerna till att protesterna spred sig och hur detta gick till är svårt. Att det fanns en diffusionseffekt ter sig som ganska självklart och detta har i själva verket också kunnat beläggas i systematiska studier. Det har kunnat konstateras att det fanns en tydlig diffusionseffekt där de inledande protesterna i Tunisien och Egypten inverkade på hur protesterna utvecklades i andra länder (Bamert, Gilardi och Wasserfallen 2015). I denna analys konstateras det att protesterna i Tunisien inleddes i december 2010. Vidare kunde man i januari 2011 se att protester inleddes i Algeriet, Jordanien, Egypten, Oman, Jemen, Libanon, Saudi Arabien och Sudan. I februari 2011 däremot inleddes protester i Bahrain, Iran Libyen, Marocko och i mars 2011 inleddes protester i Syrien (Bamert, Gilardi och Wasserfallen 2015). På detta

sätt kan man se att protesterna mycket snabbt gick från ett land till ett annat. Som Bamert, Gilardi och Wasserfallen (2015) dock konstaterar existerar naturligtvis inte protester i ett vakuum och det är således möjligt att en regim som noterat att protester uppstår i ett land agerar för att slå ner dem.

Spridningen av information spelar här också en viktig roll. I kommunikationsstudier talar man om i vilka kontext olika händelser ramar in. Det spelar med andra ord stor roll hur en händelse porträtteras och i vilket ljus händelsen återges i. Här kan man se tydliga skillnader i hur den arabiska våren presenterades. Marc Lynch (2016) har bland annat konstaterat att det från flera medier från arabvärlden skedde en mycket stor bevakning av händelserna i Libyen medan t.ex. protesterna i Bahrain knappt gavs något utrymme alls. Vidare menar han även att protesterna i Libyen ramades in i en större berättelse om arabvårens protester medan de som skedde i Bahrain istället gavs en sekteristisk inramning (Lynch 2016, 75). Denna form av ”sekterisering” (eng. sectarianization) har även diskuterats av Hashemi och Postel (2017) som påpekar att olika sorters sekteristiska skiljelinjer utnyttjas och betonas för politiskt syfte. De menar bland annat att protesterna i Bahrain och i vissa delar av Saudi Arabien snabbt av den senare beskrevs som något som Iran skulle ha satt igång. På samma sätt försökte regimerna i Syrien och Iran förklara att protesterna i Syrien skulle ha satts igång av Saudi Arabien. Denna form av sekteristisk inramning skedde för att effektivt kunna rikta bort fokus från missförhållanden hemma och att få protesterna att framstå som illegitima (Hashemi & Postel 2017, 12).

Det är klart att en så omfattande protestvåg som den arabiska våren inte beror på en enda orsak. Därför är den diskussion som nämndes ovan viktig att ha med sig då man försöker förstå hur och varför protesterna utvecklades som de gjorde och vilka effekter de hade. Idén i denna avhandling är att betrakta protesterna som en betydande regional händelse. Av denna orsak kommer alla länder i regionen att ingå i analysen eftersom protesterna hade en stor effekt på regional nivå. Då man studerar protesterna i de olika länderna fanns det ändå variation. I en del länder kan man tala om massprotester som samlade enorma folkmängder medan det också finns exempel på länder där protesterna var mindre eller där de knappt förekom alls. Trots det kan man, i likhet med Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 13) konstaterar att hela regionen utsattes för samma överraskning eller ”chock” i och med att protesterna utvecklades så snabbt. Därför är det också motiverat att ta med alla länder i regionen då man studerar vilken effekt protesterna år 2011 hade.

8.1.1 Protesternas storlek

Målsättningen med detta stycke är att visa hur protesterna skiljde sig från varandra i de olika länderna. En klassificering av protester och deras storlek kan inte göras med exakt precision men målsättningen är ändå att visa på vissa skillnader mellan dem. Indelningen baseras på Yom och Gause (2012) som

delar in protesterna i tre olika grupper: små/inga protester, betydande protester med måttliga krav samt massprotester med radikala krav. Av de länder som studeras i denna avhandling finns Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar och Saudi Arabien i kategorin små/inga protester. Den andra kategorin med medelstora protester innehåller Algeriet, Irak, Jordanien, Kuwait, Libanon och Marocko. Här förekom det protester som i vissa fall var relativt stora men de kan ändå inte ses som massprotester. Enligt indelningen av Yom och Gause (2012) innehåller kategorin massprotester följande länder: Bahrain, Egypten, Jemen, Libyen, Syrien och Tunisien. I följande stycke berättas det kort om protesterna i de olika länderna utifrån de tre kategorierna.

Massprotester

De protester som blev en början för det som kom att kallas för den arabiska våren inleddes i Tunisien i mitten av december 2010 i staden Sidi Bouzid. Orsaken var mycket dramatisk och berodde på att en ung man i protest brände sig själv. Som Gelvin (2012) konstaterar fick dessa protester ett stort genomslag och ungefär tio dagar senare hade de nått landets huvudstad Tunis. Tunisien dåvarande president Zine el-Abidine Ben Ali som suttit vid makten sedan år 1987 försökte genom tal till allmänheten lugna ner situationen men detta räckte inte. Istället kom protesterna att fortsätta och den 14 januari 2011 lämnade Ben Ali presidentämbetet och flydde landet (Gelvin 2012, 26-27). Denna händelse har sedermera gått under namnet Jasminrevolutionen. Orsakerna till att protesterna inleddes och spred sig så snabbt är flera men något som speciellt framförts är den höga ungdomsarbetslösheten samt president Ben Alis styre som kännetecknades av en betydande korrupktion (Benstead 2017, 470-471). Händelserna i Tunisien hade tydlig inverkan på Egypten där protesterna utvecklades ordentligt den 25 januari 2011. Sociala medier spelade en roll och det organiserades protester som skulle kallas för vredens dag. Ett exempel på den roll som sociala medier hade var en grupp på Facebook som tillägnats en man som år 2010 misshandlats till döds av polisen som kom att bli ett viktigt forum (Cambanis, 2015, 29, 46-47). Protesterna som sedan kom att utvecklas fanns utöver Kairo också på andra håll i landet (Gelvin 2012, 45). Efter att protesterna hållit på i omkring tre veckor avgick slutligen landets president Hosni Mubarak den 11 februari 2011. En starkt bidragande orsak var att han tappade stöd hos militären och att de uttalade sig om protesterna där de sade att kraven var legitima (Stacher 2017, 416).

Utöver Egypten och Tunisien utbröt det protester i Bahrain i mitten av februari 2011. I dessa protester fördes det fram krav på politiska reformer men även frågan om diskrimineringen av landets shiamuslimer ingick (Freedom House 2012, 61). Regimen bemötte dessa protester med våld men de växte i styrka och samlade omkring hundratusen deltagare (Freedom House 2012, 61). Med hjälp av Saudi Arabien och Förenade Arabemiraten slogs protesterna

ner och en stor andel människor arresterades (Freedom House 2012, 61-62). De stora protesterna i Bahrain kom också att utnyttjas av regimen bland annat genom påståendet att det var shiamuslimsk revolt som Iran skulle ha legat bakom trots att det saknades bevis för detta (Crystal 2017, 354). Detta ledde även till en slags kollektiv bestraffning av shiamuslimer och ett flertal åtgärder som förstörandet av egendom och uppsägningar (Crystal 2017, 355).

I Libyen uppstod vid mitten av februari betydande protester i landets näst största stad Benghazi. Protesterna kunde bland annat kopplas till anhållandet av en välkänd människorättsadvokat (Pargeter 2012, 213-214). Protesterna som började i Benghazi spred sig snabbt till andra delar av landet som städerna Misrata och till och med till huvudstaden Tripoli (Pargeter 2012, 222-223). Protesterna i Libyen utvecklades på annorlunda sätt än i Tunisien och Egypten eftersom regimen överraskande snabbt förlorade kontrollen över landets näst största stad Benghazi där protesterna hade inletts. Därtill kom regimen att försvagas då centrala personer antingen lämnade regimen eller anslöt sig till oppositionen (Pargeter 2012, 225). Som det kommer att diskuteras närmare i kapitel nio ansågs situationen vara så oroande att det i Förenta Nationernas säkerhetsråd fattades ett beslut om att inrätta en flygförbudszon. Detta innebar att en militärkoalition bildades vilket hade en stor inverkan på att Libyens regim föll samman. Libyens regimsammanfall skiljer sig därför tydligt från Egypten och Tunisien eftersom regimen föll som en följd av ett militärt ingripande. Därför har Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 22) beskrivit Libyens regimsammanfall som en "FIRC" (eng. foreign imposed regime change). Vidare menar de att regimen utan denna externa inblandning antagligen skulle ha hållit sig kvar vid makten och att regimsammanfallet annars kanske inte skulle ha skett (Brownlee, Masoud och Reynolds 2015, 85). Samtidigt bör det konstateras att även om denna militäroperation i Libyen utan tvivel hade stor inverkan på att regimen föll så hade regimen redan innan på ett avgörande sätt tappat kontrollen över stora delar av landet. Till följd av protesterna som inleddes i februari 2011 hade i praktiken landets östra del fallit i oppositionens händer (Pargeter 2012, 223). Kort efteråt hade det bildats en opposition som organiserat sig i ett nytt politiskt organ (Lynch 2012, 169). På så sätt är det viktigt att konstatera att Libyen i och med protesterna redan på ett betydande plan hade förändrats och att det inte är säkert att regimen skulle ha klarat av att återta kontrollen.

Protesterna i Jemen inleddes också i början av år 2011 och de samlade enligt uppgift över hundratusen personer (Freedom House 2012, 750). Protesterna inleddes i huvudstaden Sanaa men de spred sig även till andra städer i landet. Mellan februari och juni samt i september 2011 beräknas protesterna ha varit som störst. Regimen bemötte inledningsvis protesterna mycket aggressivt och det infördes också lagar om att förbjuda protester och ge utökade befogenheter till säkerhetsmyndigheterna för att kunna arresteras människor. Situationen utmynnade snabbt i våld där bland annat olika former av klaner och andra miliser även deltog. Situationen kom småningom att leda till att landets president i november 2011 gick med på en överenskommelse

om att avgå och landets vicepresident tog över makten. (Freedom House 2012, 751)

I Syrien kan protesternas tidigaste skeden härledas till staden Daraa. I staden hade ungdomar sprejat graffiti med budskap riktat mot regimen och senare på grund av detta gripits och utsatts för tortyr. Detta brukar ses som en av de bidragande orsakerna till att det i mars 2011 uppstod stora protester i staden som sedan slogs ner brutalt av regimen (Dagher 2019, 161-163). Protesterna i Daraa var dock inte en isolerad händelse och det uppstod protester även på andra håll i landet (se Pierret 2017). Dessa protester kunde ses i provinser på landsbygden samt i vissa områden i huvudstaden Damaskus. Därtill uppstod det i staden Hama på sommaren 2011 stora protester som slogs ner brutalt (Pierret 2017, 55-56). Som bland annat Dagher (2019) konstaterar var inte regimen i Syrien vid något tillfälle beredd att avgå och bemötte istället protesterna med våld. Så småningom började det också ske en militarisering av konflikten där oppositionen tog till vapen och senare skulle konflikten som inledningsvis var mellan regimen och oppositionen dra in flera utomstående länder (Dagher 2019, 277, 325-326).

Medelstora protester

Enligt den indelning som hittills har använts av Yom och Gause (2012) ingår följande länder i denna grupp: Algeriet, Irak, Jordanien, Kuwait, Libanon och Marocko. Iran ingår inte i Yom och Gauses (2012) indelning men landet införs i denna grupp i den här avhandlingen. Med tanke på att protesterna hade inletts i Tunisien och att det även i Egypten och Libyen uppstod massprotester är det intressant att rikta blicken mot Algeriet och Marocko som också är närbelägna länder. Som Gelvin (2012) konstaterar fanns det flera orsaker att tro att också Algeriet skulle ha kunnat utvecklas på samma sätt som Tunisien och Egypten. Det fanns i själva verket en del tecken på att massprotester också kunde uppstå i Algeriet men detta förverkligades dock inte i den skala som flera hade tänkt. I februari ordnades det en demonstration som samlade tusentals deltagare men jämfört med protesterna i Tunisien och Egypten var den dock klart mindre. Algeriets myndigheter hade dock förberett sig på större protester och de protester som i själva verket organiserades blev snabbt slagna ner av polisen. (Gelvin 2012, 97-98)

I Marocko uppstod den 20 februari 2011 relativt stora protester som ledde till att det lades fram förändringar i landets grundlag. En av dessa var att kungen i fortsättningen skulle utnämna landets statsminister från det parti som vinner starkast stöd i parlamentsvalen (Freedom House 2012, 469). Även i Jordanien fanns det protester som ledde till att landets premiärminister avgick. En tolkning som har presenterats av Muasher (2014, 81) menar att protesterna i Jordanien och Marocko i högre grad strävade efter reformer inom det existerande politiska systemet och att målsättningen inte var att störta regimen. Detta menar han att beror på att monarkin i båda länderna

trots allt ses som en enande institution och att de åtnjuter legitimitet (Muasher 2014, 81). Samtidigt har det funnits betydande krav på reformer gällande ökad maktindelning, en författningsdomstol, arbete mot korruption samt ökat fokus på landsbygden och rurala områden (Muasher 2014, 114).

I Irak inleddes även protester i slutet av februari 2011. Dessa protester som fanns i flera delar av landet samlade tiotusentals personer och gällde bland annat på brist av elektricitet och vatten samt hög arbetslöshet (Gelvin 2012, 146). Även om protester utspelade sig kan man säga att dynamiken var annorlunda eftersom Irak under denna tid hade en svag regering och en stor del av makten fanns på lokal nivå. Av denna anledning uppstod det inte heller lika omfattande protester och de har gällande sin storlek jämförts med de i Algeriet (Gelvin 2012, 146). Något som bör poängteras är att den amerikanska närvaron i Irak under denna tid ännu var betydande. Detta kan också ha varit en bidragande orsak till att protesterna inte utvecklades på samma sätt. I Libanon uppstod det inte heller några massprotester. En av orsakerna som framförts angående detta är att landet i och med sin pluralism inte har likadana möjligheter att samla så stora och enhetliga folkmassor (Harris 2017, 102-103). Det fanns förvisso protester i Libanon på våren 2011 men dessa kunde kopplas till utmaningar med regeringsbildning och protester mot den nyutnämnde premiärministern (Freedom in the World 2012, 391). Trots detta kom Libanon i allra högsta grad också att bli indraget i händelserna under den arabiska våren i och med utvecklingen i grannlandet Syrien.

Beträffande Iran bör det konstateras att landet inte på samma sätt som de andra länderna hör till det som man brukar kalla för arabvärden och därför har landet ofta lämnats utanför diskussioner om den arabiska våren. Det finns ändå inte goda argument för att utesluta landet ur analysen eftersom det finns i samma region och precis som de andra länderna som ingår i studien också är en autokrati. I Iran hade det år 2009 i samband med landets presidentval uppstått mycket stora protester. Dessa hade sin bakgrund i att motkandidaterna till den sittande presidenten menade att det förekommit valfusk vilket ledde till omfattande protester som regimen slog ner mycket kraftigt (Freedom House 2012, 321). Utöver de stora protesterna i Iran år 2009 förekom det också protester i anslutning till den arabiska våren som inleddes i februari 2011 (Bamert, Gilardi och Wasserfallen 2015). I Kuwait uppstod protester som bland annat riktade sig mot korruption (se Freedom House 2012). Bland de som protesterade fanns också personer från den grupp i landet som saknar medborgarskap och brukar betecknas som statslösa. Detta ledde år 2011 till en del politisk turbulens vilket bland annat innebar att landets statsminister avgick och att landets parlament upplöstes i slutet av året. I oktober 2011 konstaterades det att omkring tiotusen människor skulle ha protesterat mot den nya regeringen (Freedom House 2012, 374-375).

Små eller inga protester

Det fanns också länder där protesterna antingen var små eller inte inträffade. I denna grupp kan man föra in Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar och Saudi Arabien (Yom & Gause 2012). Det framfördes i Förenade Arabemiraten en del krav på ökad öppenhet som också möttes med arresteringar men några stora protester har det inte rapporterats om (Freedom House 2012, 716). Till skillnad från detta kan man se att det i Oman fanns protester olika håll i landet och antalet som deltog kunde räknas i tusentals (Freedom House 2012, 511). Även om protesterna i sig kan ses som en sällsynt händelse i landet verkar det inte ha funnits krav på regimens avgång åtminstone år 2011 (se Crystal 2017). Kritiken gällde bland annat korruption, arbeten och ekonomiska frågor. Regimen agerade genom att både lova reformer och nya ekonomiska satsningar samt att göra regeringsombildning. Samtidigt fanns det också ett våldsamt bemötande mot de som protesterade (Crystal 2017, 371). I Saudi Arabien fanns det på sociala medier en del aktivitet där det bland annat framfördes idéer om att ordna protester (Freedom House 2012, 581-582). Det hade dock satts in betydande mängder poliser på gatorna vilket innebar att det inte i praktiken ordnades några betydande protester. I en del områden bland annat i det shiamuslimska området i landets östra delar som t.ex. staden Qatif fanns det däremot protester (Almestad & Stenslie 2017, 203).

Finns det ett mönster i vilka länder som drabbades av protester?

Som genomgången ovan visar var protesterna år 2011 i Mellanöstern och Nordafrika olika i storlek och det fanns skillnader i vilka frågor som fördes fram på lokal nivå. I vissa länder var protesterna omfattande och innehöll krav på att regimen måste avgå. I andra länder kan man däremot se att protesterna antingen var mycket mindre eller att kraven som ställdes istället var på reformer. Som man kan notera så bildar de ändå ett tydligt mönster där det under en kort tid bröt ut protester i flera länder i samma region. Som genomgången av Bamert, Gilardi och Wasserfallen (2015, 4) visar kan det första stora utbrottet av protester spåras till Tunisien i mitten av december 2010 och det sista till Syrien i mitten av mars 2011. De flesta protesterna skedde i januari och februari 2011 vilket visar hur protesterna bildar en tydlig protestvåg. Denna protestvåg är också det som utgör själva kontexten till analysen om regimsammanfall och regimöverlevnad i nästa stycke.

Tabell 8 visar länderna enligt de villkoren regimtyp, statskap och resurser. Tabellen är gjord enligt samma principer som tabell 7 som presenterar villkoren men den ger endast en överblick av medlemskapet i villkoren för respektive land baserat på deras protester. Som kan noteras i tabell 8 ser man i gruppen över länder med små eller inga protester endast monarkier. Inga civila eller militära regimer hade alltså små eller inga protester baserat på den genomgång som gjordes tidigare. På generell nivå var protesterna i

monarkierna mindre än i övriga regimtyper men trots det är inte heller denna regimtyp immun för protester. Jordanien, Kuwait och Marocko hade medelstora protester medan det i Bahrain fanns massprotester som slogs ner med våld. Beträffande de övriga regimtyperna: civila regimer och militärregimer kan man notera att de både finns i kategorin medelstora protester och massprotester. För civila regimer ser man i Irak, Iran och Libanon medelstora protester medan massprotester förekom i Syrien och Tunisien. Hos militärregimerna fanns det i Algeriet medelstora protester medan det i Egypten, Jemen och Libyen var massprotester. Även i frågan om statsskap kan man notera att det i både länder med starkare statsskap: Bahrain, Egypten och Tunisien samt svagarelägre nivåer: Jemen, Libyen och Syrien fanns massprotester. Gällande statsskap ser man att länder med olika nivåer fördelas ganska jämnt i både medelstora- och massprotester. Däremot ser man att alla de länder med små/inga protester är länder som ingår i gruppen med starkare statsskap. I gruppen resurser ser man att det finns länder med resurser: Bahrain och Libyen samt länder utan resurser: Egypten, Jemen, Syrien och Tunisien med massprotester. I gruppen medelstora protester ser man både länder med resurser: Algeriet, Irak, Iran och Kuwait samt länder utan resurser såsom Jordanien, Libanon och Marocko. Även här kan man notera att det är relativt jämnt fördelat i medelstora och massprotester. I små/inga protester däremot kan man se att samtliga länder är länder med resurser.

Som man kan se från tabell 8 finns det en relativt jämn fördelning av länder i gruppen medelstora protester och massprotester. I gruppen små/inga protester är samtliga länder likadana: monarkier med starkare statsskap och resurser. Detta kan dock inte ses som en garanti för att protester inte ska uppstå eftersom det finns två länder: Bahrain och Kuwait med samma kombination som inte hör till denna grupp. I och med detta finns det inte en enda grupp- eller kombination av länder som skulle vara helt immun mot protester. Ser man i sin tur på länderna i grupperna medelstora och massprotester kan man märka att det länderna är ganska jämnt fördelade i de olika villkoren. Av denna anledning är det också välmotiverat att referera till protesterna år 2011 som en omfattande protestvåg som drabbade hela regionen. Så här långt har det endast behandlats protesterna och deras omedelbara utveckling. En annan fråga är dock att se vilka effekter protesterna hade och om det finns några kombinationer eller mönster när det kommer till frågan om autokratisk stabilitet. Denna fråga studeras genom en QCA-analys i nästa stycke.

Tabell 8. Protesternas omfattning

	Små/inga protester	Medelstora protester	Massprotester
Land	Förenade Arabemiraten, Qatar, Saudi Arabien, Oman	Algeriet, Irak, Iran, Jordanien, Kuwait, Libanon, Marocko	Bahrain, Egypten, Jemen, Libyen, Syrien, Tunisien
Monarki	Förenade Arabemiraten, Qatar, Saudi Arabien, Oman	Jordanien, Kuwait, Marocko	Bahrain
Civil regim		Irak, Iran, Libanon	Syrien, Tunisien
Militärregim		Algeriet	Egypten, Jemen, Libyen
Starkare statsskap	Förenade Arabemiraten, Qatar, Saudi Arabien, Oman	Algeriet, Iran, Jordanien, Marocko, Kuwait	Bahrain, Egypten, Tunisien
Svagare statsskap		Irak, Libanon	Jemen, Libyen, Syrien
Resurser	Förenade Arabemiraten, Qatar, Saudi Arabien, Oman	Algeriet, Irak, Iran, Kuwait	Bahrain, Libyen,
Inga resurser		Jordanien, Libanon, Marocko	Egypten, Jemen, Syrien, Tunisien

Protesternas storlek baserar sig på Yom och Gause (2012)

8.2 Analys av autokratisk stabilitet

I det tidigare stycket konstaterades det att protesterna år 2011 var varierande i omfattning. I vissa länder samlade protesterna enorma folkmängder som ledde till att regimerna antingen avgick eller bemötte protesterna med omfattande våld. I andra länder var protesterna istället mycket mindre och ledde inte till dramatiska effekter. Det som däremot är intressant att se är om det finns några större gemensamma drag bland länderna då det kommer till protesternas effekter. Frågan som analyseras är i vilka länder regimen föll samman och i vilka länder den stannade vid makten. Detta har i avhandlingen refererats till i termer av autokratisk stabilitet och detta studeras i en QCA analys där: Y = regimsammanfall och $\sim Y$ = regimöverlevnad.

8.2.1 Regimsammanfall (Y)

Denna avhandling definierar regimsammanfall som ett påtvingat regimskifte (se kap 5). Ett regimsammanfall innebär att den som har den yttersta makten i ett land tvingas lämna sitt ämbete. Till skillnad från situationer där en autokratisk regim avgår planerat eller under andra icke-påtvingade former innebär ett regimsammanfall en mycket mer oförutsägbar situation. I och med detta är också möjligheterna till politisk förändring större om regimsammanfall äger rum. Om regimsammanfall sker är en möjlighet att regimen avgår och ersätts av en ny men att regimtypen ändå kvarstår. Om det däremot visar sig att förändringen är så omfattande att regimtypen byts ut finns det tre möjliga utvecklingsmönster. Den första är demokratisering, den andra är att det uppstår en ny autokratisk regimtyp och det tredje är statsförfall (se kap 5).

Som kap 8.1 visade finns det sex länder som drabbades av massprotester. Av dessa länder föll regimen samman i fyra länder: Egypten, Jemen, Libyen och Tunisien. Av dessa påminde händelserna i Tunisien och Egypten en del om varandra. I båda länderna uppstod massprotester som efter att ha varat under en intensiv men ändå relativt kort period kom att leda till att regimerna avgick. Utöver detta skedde regimsammanfall också i Jemen och Libyen. Regimsammanfallen i dessa två länder tog sig dock annorlunda i uttryck. I Libyen föll regimen samman efter omfattande strider medan presidenten i Jemen avgick till följd av förhandlingar. Sätten hur regimsammanfallen utspelade sig i dessa fyra länder skilde sig från varandra men trots det var de en effekt av den snöbollseffekt som protesterna utgjorde år 2011. Dessa länder har också det gemensamma draget att de kvalificerar sig för det som i avhandlingen kallas för regimsammanfall. Eftersom denna analys handlar om regimsammanfall kommer de fyra länder som drabbades av detta att i utfallskolumnen markeras med en 1:a vilket betyder regimsammanfall. De länder som däremot är markerade med 0 är länder där regimen stannade vid makten och där regimsammanfall inte ägde rum efter protesterna. Som det

har konstaterats gäller denna analys de omedelbara effekterna av protesterna år 2011 och det är fokuset i denna analys.

Tabell 9. Datamatrix för QCA analys

	Villkor A	Villkor B	Villkor C	Utfall (Y)
Fall	Regimtyp	Statsskap	Resurser	Regimsammanfall
Algeriet	1	1	1	0
Bahrain	0	1	1	0
Egypten	1	1	0	1
Förenade Arabemiraten	0	1	1	0
Irak	2	0	1	0
Iran	2	1	1	0
Jemen	1	0	0	1
Jordanien	0	1	0	0
Kuwait	0	1	1	0
Libanon	2	0	0	0
Libyen	1	0	1	1
Marocko	0	1	0	0
Oman	0	1	1	0
Qatar	0	1	1	0
Saudi Arabien	0	1	1	0
Syrien	2	0	0	0
Tunisien	2	1	0	1

Villkor A: Regimtyp 0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim
 Villkor B: Statsskap 0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap
 Villkor C: Resurser 0= inga resurser, 1= resurser
 Utfall: Regimsammanfall 0=regimöverlevnad, 1=regimsammanfall

Analys av regimsammanfall

Datamatrixen i tabell 9 summerar det som ska analyseras. Principerna för kalibreringen diskuterades i kapitel sju och utfallet i denna analys är regimsammanfall. Här är de fyra länderna som är markerade med 1 i utfallskolumnen Y de som hade regimsammanfall. Med QCA kan man dock både analysera ett utfall (Y) och ett icke-utfall (~Y). Av denna anledning kan både Y och ~Y vara av intresse i en QCA analys. I detta stycke är dock fokus på Y: regimsammanfall och länderna som ingår i utfallet är: Egypten, Jemen, Libyen och Tunisien. Dessa regimsammanfall följer riktlinjerna för det som beskrevs tidigare – d.v.s. att det politiska ledarskapet tvingades avgå. De övriga länderna är markerade med nollor vilket innebär att regimsammanfall inte skedde. Denna analys gäller således att se om de länder där regimsammanfall skedde har några gemensamma drag gällande villkoren regimtyp, statsskap och resurser.

I samband med detta kunde man fråga sig om inte diskussionen angående protesterna borde ingå som ett villkor i själva QCA-analysen. Att använda protester som villkor skulle dock inte skapa några ytterligare insikter. Då man i denna analys studerar regimsammanfall görs det med protesterna som övergripande kontext. Skulle man använda sig av protester som villkor för regimsammanfall skulle det bli nödvändigt men inte tillräckligt. Nödvändigheten i detta villkor uppstår av att utfallet regimsammanfall alltid är kopplat till protester. Som dock framgår ur tabell 8 skulle detta inte bli ett tillräckligt villkor eftersom länder med massprotester som Bahrain och Syrien och länder med medelstora protester inte hade regimsammanfall. Att lägga analytiskt fokus på just protester som villkor för regimsammanfall är inte så ändamålsenligt eftersom det lätt blir triviellt. Inom kontexten för denna avhandling är det naturligtvis orimligt att tänka sig att den stora protestvågen och regimsammanfallen skulle vara fränkopplade varandra.

I en QCA-analys finns två sorters villkor: nödvändiga och tillräckliga. Analysen inleds med den om nödvändighet där fokus är om utfallet är kopplat till ett enskilt villkor. Ett nödvändigt villkor skulle innebära att utfallet (Y) alltid är kopplat till ett enskilt villkor ($X \leftarrow Y$). Ett nödvändigt villkor skulle innebära att någonting inte kan inträffa utan en viss omständighet. Då det hittills har diskuterats tre olika villkor: regimtyp, statsskap och resurser och de har tilldelats olika betydelse angående autokratisk stabilitet är det av intresse att studera om någon av dessa är ett nödvändigt villkor. I analysen av nödvändighet är avsikten att ta reda på om regimtyp, statsskap eller resurser är nödvändigt för regimsammanfall. Följer man strikt logik måste ett nödvändigt villkor alltid hänga ihop med utfallet. Eftersom det ändå kan finnas stor variation i datamaterial och antal fall har man dock ofta utgått ifrån att ett nödvändigt villkor kräver en konsistens på 0.9. Detta innebär alltså att ett villkor måste hänga samman med utfallet i minst 9 av 10 fall.

Analys av nödvändighet

Analysen av nödvändighet finns i tabell 10. Som uträkningen av nödvändiga villkor visar finns det inget villkor som är nödvändigt för regimsammanfall. De villkor som kommer närmast är militärregim som har en konsistens (inclN) på 0,75. Det andra villkoret som har en likadan konsistens är inga resurser. Som man kan märka är RoN (relevance of necessity) väldigt olika. Detta tal är en uträkning som visar hur relevant ett nödvändigt villkor är. Ett tal som ligger nära 0 är triviellt medan dess relevans stiger ju högre det blir (Schneider & Wagemann 2012, 235-237). Som man kan se finns det inget nödvändigt villkor i analysen. Kolumnen längst till höger är täckning (covN) d.v.s. hur många av fallen inom ett villkor som har detta utfall. Exempelvis ingår ett av fem fall från villkoret civil regim i utfallet regimsammanfall vilket innebär att täckningen är 0.2. Utfallet regimsammanfall omfattar med andra ord 1 av 5 civila regimer medan det för monarkier är 0 samt för militärregimer är 0,75.

Tabell 10. Analys av nödvändighet för regimsammanfall

	inc1N	RON	COVN
1 REG[0]	0.000	0.529	0.000
2 REG[1]	0.750	0.929	0.750
3 REG[2]	0.250	0.750	0.200
4 STA[0]	0.500	0.800	0.400
5 STA[1]	0.500	0.333	0.167
6 REN[0]	0.750	0.714	0.429
7 REN[1]	0.250	0.438	0.100

Regimtyp: REG 0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim
 Statsskap: STA 0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap
 Resurser: REN 0=inga resurser, 1=resurser

Konsistensen för militärregim och land utan naturresurser ligger på 0,75. Båda är under gränsen för 0.9 som brukar användas för nödvändiga villkor. Att dra ner gränsen för nödvändighet till att omfatta att tre av fyra (0,75) fall ingår i utfallet skulle vara att gå för långt och det skulle i sak vara fel eftersom det finns ett fall (Tunisien) som ingår i utfallet regimsammanfall men som inte är militärregim. Att både dra ner gränsen för nödvändighet så lågt skulle innebära att betydelsen för ett nödvändigt villkor skulle försvinna och rent empiriskt skulle det även leda till fel resultat. I detta fall kunde man gå tillbaka och fundera på om kalibreringen är korrekt men inte heller här finns orsak att göra justeringar. Om Tunisien skulle ha varit kalibrerat som militärregim och om Libyen skulle ha kalibrerats som land utan resurser skulle både militärregim och inga resurser blivit nödvändiga villkor. Det är dock inte empiriskt möjligt att kalibrera dessa villkor på det sättet vilket innebär att varken militärregim eller avsaknad av resurser kan ses som nödvändiga villkor.

Militärregim är den regimtyp som i högst grad är kopplad till regimsammanfall medan monarkier inte är kopplade till det. Av de fyra militärregimerna som finns med i hela analysen hade tre av fyra regimsammanfall. Detta innebär att både konsistensen och täckningen för militärregim är 0.75. Ser man däremot till monarkierna kan man notera att såväl konsistensen som täckningen för regimsammanfall är 0. Om man skulle använda crisp set skulle det innebära att negationen till monarki är ett nödvändigt villkor för regimsammanfall. I praktiken betyder det att det krävs för regimsammanfall att landet inte är en monarki. Då man använder sig av mvQCA fungerar detta dock på annat sätt då det inte skapas negationer av de olika nivåerna inom ett villkor. Om man fördjupar den teoretiska diskussionen kan man konstatera att de tre militärregimerna som ingår i utfallet *regimsammanfall* har en del skillnader. Av de tre militärregimerna är Egypten

en regim där militären har en mer institutionaliserad roll medan Jemen och Libyen har konstaterats ha tydliga drag av personalism (se kap 7.2).

De skillnader som nämndes ovan kan tydligt ses i villkoret statskap. Här noterar man att regimen föll samman i två länder med starkare statskap: Egypten och Tunisien samt i två med svagare statskap: Jemen och Libyen. Denna analys kan därmed konstatera att regimsammanfall i sig inte är beroende av statskap. Däremot kan detta ha betydelse för hur utvecklingen ser ut på sikt vilket är ett tema som kapitel nio går in på. För villkoret statskap ser man att konsistensen är 0.5 vilket innebär att villkoret delar sig jämnt i utfallet regimsammanfall. Ser man till täckningen för svagare statskap ser man att den är 0.4 vilket innebär att det är fler länder med svagare statskap som inte hade regimsammanfall än som hade det. Täckningen är inte av så stor betydelse i och med att det inte finns något nödvändigt villkor men det kan dock vara intressant att studera den eftersom den kan berätta om villkorets relevans. Som bekant utgick det teoretiska villkoret från att en regim i ett land med högre nivåer av statskap har lättare att stanna vid makten. Ser man på täckningen för stark statskap i regimsammanfall är den 0.167 vilket är mycket lågt. I praktiken betyder detta att en liten del av länderna med starkare statskap hade regimsammanfall. Orsaken till starkare statskap ändå har en konsistens på 0,5 beror på att Egypten och Tunisien hade regimsammanfall. Det finns dock tydliga skillnader mellan hur regimsammanfallet gick till jämfört med hur det gick till i Jemen och Libyen som har svagare statskap. Dessa frågor är det skäl att komma tillbaka till i den fördjupande analysen.

Beträffande resurser ser bilden lite annorlunda ut. Tre av fyra länder utan resurser: Egypten, Jemen och Tunisien hör till utfallet regimsammanfall vilket innebär att konsistensen för avsaknad av naturresurser (REN 0) är 0.75. Tillsammans med militärregim har detta villkor högst konsistens. Samtidigt kan man argumentera för avsaknad av naturresurser är mindre viktigt för regimsammanfall än militärregim. Detta beror på att täckningen för länder utan resurser (REN 0) endast är 0,429. Detta innebär att av alla länder utan resurser (N=7) upplevde tre st. regimsammanfall medan fyra inte gjorde det. På denna punkt skiljer sig villkoret inga naturresurser sig från militärregim då det senare har en mycket högre täckning. På så sätt kan man enligt analysen av nödvändighet konstatera att militärregim är det villkor som förefaller ha starkast betydelse för regimsammanfall.

Analys av tillräcklighet

I analysen av tillräcklighet är intresset på de villkor eller kombinationer av villkor som är tillräckliga för ett utfall. Logiken här blir motsatt den om nödvändighet och i analys av tillräcklighet är istället relationen $X \rightarrow Y$ av intresse. Ett tillräckligt villkor kan antingen existera ensamt eller i kombination med ett annat villkor. Att räkna ut vilket villkor- eller

kombination av villkor som är tillräckligt för ett utfall görs genom en sanningstabell. I sanningstabellen sammanställs de olika kombinationerna med utfallet och som det nämndes i kapitel sex är antalet kombinationer beroende av mängden villkor. I denna analys finns det tre villkor varav det första har tre olika värden då det är kalibrerat i mvQCA. Detta betyder att det i analysen av tillräcklighet kommer att finnas sammanlagt 12 kombinationer ($3 \cdot 2 \cdot 2$). De uträkningar som görs i sanningstabellen är i sig inte så avancerade och de skulle även kunna göras manuellt. Det finns dock mjukvara som gör detta mer effektivt och dessa program skapar sanningstabellerna automatiskt.

Sanningstabellen för regimsammanfall syns i tabell 11. Här finns de olika kombinationerna och varje unik kombination är en egen rad som syns längst till vänster. Varje rad innehåller ett visst antal länder som syns längst till höger (cases). Ett vanligt problem är att ett fall ingår i en tillräcklig lösning för ett utfall även om det inte i kalibreringen har getts medlemskap i utfallet (Schneider & Wagemann 2012, 324). Om exempelvis tio länder ingår i samma kombination och av dessa ingår nio i Y medan ett ingår i $\sim Y$ kan det sistnämnda räknas med i lösningen beroende av var man lägger gränsvärdet för konsistens. Som det konstaterades i kap 6 menar Ragin (2009, 118) att man borde försöka lägga graden av konsistens så nära 1 som möjligt och att man inte borde gå under 0.75. Då man studerar sanningstabellen nedan kan man märka att det inte finns några dylika problem. Alla rader som är markerade med 1 i kolumnen OUT är tillräckliga för utfallet. Det finns inga motstridiga rader i sanningstabellen och det finns inte något land som ingår i ett utfall där det inte har medlemskap. I sanningstabellen för regimsammanfall visas fyra tillräckliga kombinationer för utfallet. Man kan se att det finns stor variation bland länderna med regimsammanfall och av denna anledning blir kombinationerna individuella. Det som de mångsidiga kombinationerna av tillräckliga villkor inledningsvis berättar om är att olika sorters länder kunde genomgå regimsammanfall.

Tabell 11. Sanningstabell för regimsammanfall

RAD	REG	STA	REN	OUT	n	incl	PRI	cases
5	1	0	0	1	1	1.000	1.000	Jemen
6	1	0	1	1	1	1.000	1.000	Libyen
7	1	1	0	1	1	1.000	1.000	Egypten
11	2	1	0	1	1	1.000	1.000	Tunisien
4	0	1	1	0	6	0.000	0.000	Bahrain,Förenade Arabemiraten Kuwait,Oman,Qatar,Saudi Arabien
3	0	1	0	0	2	0.000	0.000	Jordanien,Marocko
9	2	0	0	0	2	0.000	0.000	Libanon,Syrien
8	1	1	1	0	1	0.000	0.000	Algeriet
10	2	0	1	0	1	0.000	0.000	Irak
12	2	1	1	0	1	0.000	0.000	Iran
1	0	0	0	?	0	-	-	
2	0	0	1	?	0	-	-	

Regimtyp: REG 0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim

Statsskap: STA 0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap

Resurser: REN 0=inga resurser, 1=resurser

Utfall: 0=regimöverlevnad, 1=regimsammanfall

Som sanningstabellen visar finns det fyra tillräckliga kombinationer för utfallet regimsammanfall. Dessa är markerade med siffran 1 i kolumnen OUT och de fyra kombinationerna innehåller var sitt land. Konsistensen (incl) är 1 för samtliga lösningar vilket innebär att alla de fall som ingår i kombinationen också ingår i utfallet som analyseras. De kombinationer som är markerade med 0 i kolumnen OUT är inte tillräckliga för utfallet. I sanningstabeller kan det ibland uppstå tomma rader vilket innebär att empirisk evidens saknas för kombinationerna. Det är värt att studera dessa för att se om någon rad är empiriskt omöjlig. Sanningstabellen visar endast två kombinationer (rad 1 och 2) som saknar empirisk motsvarighet. Detta skulle vara monarkier med svagare statsskap som har resurser (rad 2) och inte har resurser (rad 1). Denna typ av länder finns inte i detta material men det är inte frågan om en kombination som skulle vara empiriskt omöjlig.

Fyra kombinationer som finns i sanningstabellen är tillräckliga för utfallet regimsammanfall. Ett sista steg är att minimera dem för att reducera eventuella överflödiga villkor. Som det nämndes i kapitel 6 finns det tre olika principer för hur man minimerar kombinationerna: den konservativa (eng. conservative), intermediära (eng. intermediate) och mest parsimoniska lösningen (eng. most parsimonius solution). Skillnaden mellan de här tre lösningarna är i vilken mån de beaktar de tomma raderna i sanningstabellen. Den konservativa lösningen beaktar endast de kombinationer som är tillräckliga för utfallet vilket i denna analys är raderna 5, 6, 7, och 11. De två övriga lösningarna tar däremot även i beaktande de tomma raderna. Om t.ex.

en kombination saknar empirisk evidens kan den intermediära och mest parsimoniska lösningen ta detta i beaktande och skapa en mer reducerad lösning. I den intermediära lösningen kan den som gör analysen lägga till teoretiska förväntningar medan den mest parsimoniska lösningen försöker skapa det mest reducerade svaret av alla.

Då man använder sig av minimeringsfunktionen får man tre olika tillräckliga kombinationer som skrivs ut i en modell där * (och) samt + (eller). I denna modell leder minimeringen till att den konservativa lösningen, intermediära och mest parsimoniska lösningen är likadana. Som det syns i tabell 12 innebär lösningen för regimsammanfall antingen militärregimer med svagare statsskap (Jemen och Libyen), militärregimer utan naturresurser (Egypten och Jemen) eller civila regimer med starkare statsskap och utan resurser (Tunisien). Militärregim räcker inte som ensamt villkor för tillräcklighet eftersom Algeriet som också är en militärregim inte hade regimsammanfall. I och med att Algeriet också är kalibrerat som militärregim och ingår i mängden starkare statsskap räcker inte heller denna kombination för Egypten. Därför kan Egypten varken bli definierat på basis av endast militärregim eller militärregim och starkare statsskap. Den tillräckliga kombinationen för Egypten blir således militärregim och inga resurser. Egypten och Jemen är de enda länderna som har dessa två villkor men skillnaden länderna är i statsskap. Av denna anledning lämnas statsskap bort från lösningen då det anses överflödigt.

Den första lösningen visar två militärregimer med svagare statsskap (Jemen och Libyen). De här länderna är de enda som har kalibrerats som militärregimer med svagare statsskap men det som skiljer sig är frågan om resurser. I och med att villkoren militärregim och svagare statsskap ändå är unika för Libyen och Jemen blir denna kombination tillräcklig. Ser man till de teoretiska antagandena fyller dessa två länder två centrala drag som kan kopplas till instabilitet: militärregim och svagare statsskap. Utöver detta saknar Jemen resurser medan Libyen har det. Den sista tillräckliga kombinationen är Tunisien som är civil regim, har starkare statsskap och inga resurser. Här har Tunisien det gemensamma draget med Iran att båda länderna är kalibrerade som civila regimer och starkare statsskap. Eftersom de ingår i olika utfall kan dock inte denna kombination bli tillräcklig för regimsammanfall. Av denna anledning blir också den tredje lösningen för Tunisien lång.

Tabell 12. Lösningarna för regimsammanfall

Model1: REG[1]*STA[0] + REG[1]*REN[0] + REG[2]*STA[1]*REN[0]						
		inclS	PRI	covS	covU	cases
1	REG[1]*STA[0]	1.000	1.000	0.500	0.250	Jemen; Libyen
2	REG[1]*REN[0]	1.000	1.000	0.500	0.250	Jemen; Egypten
3	REG[2]*STA[1]*REN[0]	1.000	1.000	0.250	0.250	Tunisien
	M1	1.000	1.000	1.000		

Högst upp i tabell 12 ser man modellen för regimsammanfall. Det finns tre olika lösningar för vilka sorts länder som hade regimsammanfall. Att så få fall ger så många kombinationer kan ses som oprecist eftersom lösningen inte är mer reducerad. En annan tolkning kunde vara att man analysen om regimsammanfall kan se länder med en stor variation i villkoren. Beträffande konsistens (inclS) är dessa tre kombinationer helt konsistenta vilket innebär att alla fall som ingår i dem också ingår i utfallet. Ser man däremot på täckningen finns det två olika mått uträckande. Täckningen kan både räknas i grov täckning och i unik täckning. Den första syns i (covS) vilket betyder hur många av lösningens fall som ingår i utfallet. Då man istället talar om unik räkning (covU) handlar det om hur stor del av utfallet som endast förklaras av denna lösning.

8.2.2 Regimöverlevnad (~Y)

Fördelen med QCA-analyser är att man kan vända på resonemanget och enligt samma principer analysera ett icke-utfall. Strikt taget analyseras här icke-utfallet vilket innebär länder där det inte skedde regimsammanfall. I praktiken betyder detta dock samma sak som regimöverlevnad och av den anledningen kommer det begreppet att användas. Det som här analyseras är då de länder som har markerats med 0 vid utfallet d.v.s. de länder där regimsammanfall inte skedde efter protesterna år 2011. Ser man till protesternas storlek kan man se att denna grupp länder hade betydligt större variation. I de länder där regimsammanfall ägde rum förekom även massprotester. I analysen om regimöverlevnad är däremot protesterna varierande. Här ingår länder med små eller inga protester, medelstora protester och massprotester. Den högre variationen i protesternas omfattning är i sig inte någonting som gör analysen annorlunda eftersom protester inte ingår som villkor. Däremot kan det vara bra att hålla detta i åtanke då man studerar de länder där regimen stannade vid makten. På samma sätt som tidigare kommer det här att inledas med analys av nödvändighet. Analysen av nödvändighet för regimöverlevnad finns i tabell 13.

Analys av nödvändighet

I analysen av nödvändighet finns inte heller några nödvändiga villkor. För regimtyp är monarki (REG 0) det villkor som mest tydligt kan kopplas till regimöverlevnad. Trots detta är monarki inte ett nödvändigt villkor eftersom även andra regimtyper är kopplade till regimöverlevnad. Konsistensen för villkoret monarki är 0.615 vilket inte kvalificerar sig som nödvändigt villkor. Däremot har monarki en täckning (covN) på 1 vilket innebär att samtliga monarkier som finns i analysen ingår i $\sim Y$: regimöverlevnad. Detta betyder att det finns ett tydligt samband mellan monarki och regimöverlevnad vilket är i linje med de teoretiska antagandena. Det som gör detta ännu mer intressant är att monarki är den enda regimtypen som hade protester i alla storlekar (se tabell 8). Av denna anledning är monarki den regimtyp som verkar vara mest stabil. De andra regimtyperna där regimöverlevnad skedde är militärregim (REG 1) och civil regim (REG 2). Speciellt gällande den sistnämnda är täckningen hög. Detta innebär att alla civila regimer förutom Tunisien är del av $\sim Y$: regimöverlevnad. Gällande militärregim är det bara Algeriet som stannade vid makten medan alla andra hade regimsammanfall.

Tabell 13. Analys av nödvändighet för regimöverlevnad

	inc1N	RON	COVN
1 REG[0]	0.615	1.000	1.000
2 REG[1]	0.077	0.812	0.250
3 REG[2]	0.308	0.923	0.800
4 STA[0]	0.231	0.857	0.600
5 STA[1]	0.769	0.714	0.833
6 REN[0]	0.308	0.769	0.571
7 REN[1]	0.692	0.875	0.900

Regimtyp: REG 0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim

Statsskap: STA 0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap

Resurser: REN 0=inga resurser, 1=resurser

I regimöverlevnad har starkare statsskap en konsistens på 0,769. Täckningen av detta villkor är även högt: 0,833. Svagare statsskap är på så sätt intressant att det har en låg konsistens på 0.231 men dock en betydligt högre täckning på 0.6. Detta innebär att en majoritet av alla länder med regimöverlevnad har högre nivåer av statsskap. Går man däremot in på alla de länder som har kalibrerats med svagare statsskap märker man att tre av fem ingår i $\sim Y$. I och med detta är täckningen för svagare statsskap högre än dess konsistens. Detta kan tolkas på olika sätt. Av länderna med regimöverlevnad har en klar majoritet starkare statsskap. Samtidigt innebär inte svagare statsskap per

automatik regimsammanfall och av de fem länder som var kalibrerade med svagare statsskap ingår tre stycken: Irak, Libanon och Syrien i utfallet regimöverlevnad. Samma sak kan sägas om villkoret resurser som har en konsistens på 0,692 och en täckning på 0,9. Detta innebär att en majoritet av länderna med resurser hade regimöverlevnad.

Analys av tillräcklighet

Som analysen av nödvändighet visade finns det inga nödvändiga villkor för regimöverlevnad ($\sim Y$). I analysen av tillräcklighet kan man i tabell 14 se att det finns sex olika kombinationer som är tillräckliga för icke-utfallet. Dessa syns på raderna 4, 3, 9, 8, 10, och 12. Beroende på att det finns fler fall ($N=13$) blir även kombinationerna mindre individuella än för Y . I analysen av tillräcklighet finns inga motstridiga kombinationer. De fall som ingår i de tillräckliga kombinationerna har alla det gemensamma draget att deras regimer stannade vid makten efter protesterna år 2011. De länder som däremot har kombinationer som inte är tillräckliga (Jemen, Libyen, Egypten och Tunisien) ingår inte i $\sim Y$.

Tabell 14. Sanningstabell för regimöverlevnad

	REG	STA	REN	OUT	n	incl	PRI	cases
4	0	1	1	1	6	1.000	1.000	Bahrain,Förenade Arabemiraten Kuwait, Oman, Qatar,Saudi Arabien
3	0	1	0	1	2	1.000	1.000	Jordanien,Marocko
9	2	0	0	1	2	1.000	1.000	Libanon,Syrien
8	1	1	1	1	1	1.000	1.000	Algeriet
10	2	0	1	1	1	1.000	1.000	Irak
12	2	1	1	1	1	1.000	1.000	Iran
5	1	0	0	0	1	0.000	0.000	Jemen
6	1	0	1	0	1	0.000	0.000	Libyen
7	1	1	0	0	1	0.000	0.000	Egypten
11	2	1	0	0	1	0.000	0.000	Tunisien
1	0	0	0	?	0	-	-	
2	0	0	1	?	0	-	-	

Regimtyp: REG 0=monarki, 1=militärregim, 2=civil regim

Statsskap: STA 0=svagare statsskap, 1=starkare statsskap

Resurser: REN 0=inga resurser, 1=resurser

Då man provar de olika lösningsalternativen ger den konservativa lösningen följande resultat: $REG[0]*STA[1] + REG[2]*STA[0] + STA[1]*REN[1]$. Detta

innebär att den första lösningen är monarkier med starkare statsskap, den andra lösningen är civila regimer med svagare statsskap och den tredje är starkare statsskap och resurser. Dessa tre lösningar är tillräckliga lösningar för regimöverlevnad. För att prova den intermediära lösningen kan man lägga till teoretiska förväntningar om att monarki, starkare statsskap och resurser leder till regimöverlevnad. Denna lösning ger också samma resultat som den konservativa. I den mest parsimoniska lösningen ser man inga betydande skillnader till den konservativa lösningen. Den enda skillnaden är att den mest parsimoniska lösningen endast i den första kombinationen ger monarki REG [0]. Detta beror på att den konservativa lösningen endast baserar sin minimering på raderna som har empirisk evidens medan den parsimoniska lösningen även beaktar de tomma raderna. Som man kan se från sanningstabellen (tabell 14) finns det två tomma rader: 1 och 2. Båda dessa rader innehåller monarki men eftersom dessa inte har några empiriska motsvarigheter drar den mest parsimoniska lösningen slutsatsen att monarki ensamt är ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Detta beror på att det inte finns något i materialet som skulle tala för något annat. I praktiken finns det dock en mycket liten skillnad mellan dessa tre lösningar och i fortsättningen kommer det därför att refereras till den mest parsimoniska lösningen.

Tabell 15. Lösningarna för regimöverlevnad

Model1: REG[0] + REG[2]*STA[0] + STA[1]*REN[1]				
	inc1S	PRI	covS	covU
1 REG[0] Jordanien,Marocko; Bahrain,Förenade Arabemiraten, Kuwait,Oman,Qatar,Saudi Arabien	1.000	1.000	0.615	0.154
2 REG[2]*STA[0] Libanon,Syrien; Irak	1.000	1.000	0.231	0.231
3 STA[1]*REN[1] Bahrain,Förenade Arabemiraten,Kuwait,Oman,Qatar, Saudi Arabien, Algeriet, Iran	1.000	1.000	0.615	0.154
M1	1.000	1.000	1.000	

I tabell 15 syns den mest parsimoniska lösningen. Av alla tre tillräckliga lösningar är den första REG [0] d.v.s. monarki den mest uppenbara. Detta innebär att monarki är ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Här framgår tydligt skillnaden mellan nödvändiga och tillräckliga villkor. Monarki är inte ett nödvändigt villkor för regimöverlevnad eftersom det finns flera andra regimtyper som också har överlevt. Däremot är monarki enligt den mest parsimoniska lösningen ett tillräckligt villkor, vilket betyder att om ett land är

en monarki räcker det som villkor för regimöverlevnad. Detta är i linje med det som i litteraturen har konstaterats om monarki som en regimtyp som är mest hållbar och gäller såväl monarkier med och utan resurser. Det som också bör noteras är att samtliga monarkier har kalibrerats med starkare statsskap. Detta är något som också kommer fram i den konservativa och intermediära lösningen då de kombinerar monarki och starkare statsskap. Ser man till principerna för kalibrering av villkoret statsskap (kap 7.2) kan man säga att det finns empiriskt stöd för detta. Även om det skulle ha funnits större variation bland monarkierna i statsskap och några av monarkierna skulle ha tillförts mängden svagare statsskap skulle det inte på den mest parsimoniska lösningen ha haft någon inverkan på tillräckligheten för villkoret monarki eftersom monarki i samtliga fall har utfallet $\sim Y$ regimöverlevnad. Bland de övriga tillräckliga lösningarna hör civila regimer med svagare statsskap REG [2] * STA [0]. Här ingår Irak, Libanon och Syrien. I denna lösning finns alla tre länder som i $\sim Y$ regimöverlevnad är kalibrerade med svagare statsskap. Svagare statsskap ingår således i både en tillräcklig lösning för regimsammanfall och regimöverlevnad. Skillnaden är dock att detta villkor i kombination med militärregim är tillräckligt för regimsammanfall medan det i kombination med civil regim är tillräckligt för regimöverlevnad. På grund av detta blir kombinationen civil regim och svagare statsskap en sådan som endast finns för regimöverlevnad. Denna lösning är intressant med tanke på att den går emot de teoretiska förväntningarna. För att kunna förstå relevansen av denna kombination är det skäl att studera hur denna lösning tar sig i uttryck över längre tid.

Den tredje tillräckliga lösningen är starkare statsskap och resurser STA [1] * REN [1]. I denna lösning ingår utöver monarkierna med resurser även Algeriet och Iran som är militär- respektive civil regim. Den här lösningen antyder att länder med starkare statsskap i kombination med resurser verkar ha bättre möjligheter till regimöverlevnad. Det visar också att speciellt monarkierna med resurser har flera aspekter som verkar göra det mer sannolikt att stanna vid makten. Inte bara regimtypen monarki men även starkare statsskap och resurser verkar således bidra till regimöverlevnad. Alla tre lösningar för regimöverlevnad har full konsistens. Detta syns inte minst i den första lösningen vilket innebär att monarki är ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Alla monarkier är alltså kopplade till $\sim Y$. Ser man till täckningen kan man notera att både lösning 1 och 3 har samma grova täckning i och med att de har samma antal fall ($8/13 = 0,615$). Den unika täckningen är dock mindre eftersom båda lösningarna 1 och 3 endast har två länder var som endast finns i endera av lösningarna. I lösning 1 är det bara Jordanien och Marocko ($2/13 = 0,154$) och i lösning 3 är det Algeriet och Iran ($2/13 = 0,154$).

8.3 Preliminära slutsatser

I det här kapitlet kommer det att dras några preliminära slutsatser. De protester som diskuteras i kap 8.1 ingick inte som ett villkor i QCA-analysen men de utgör den övergripande kontexten till själva analysen för regimsammanfall och regimöverlevnad. För att förstå den generella bakgrunden till analysen är det även viktigt att de presenteras. Analysen som gjorts i kap 8.2 och de sanningstabeller samt lösningarna för Y och $\sim Y$ gäller således på vilka sätt de tre villkoren (regimtyp, statsskap och resurser) eller kombinationer av dessa går att härledas till utfallet regimsammanfall eller icke-utfallet efter protesterna. Dessa tre strukturella aspekter som här beskrivs som villkor har valts ut eftersom de rent teoretiskt kan förväntas ha betydelse för autokratisk stabilitet. Det fenomen som QCA-analysen studerar är dock en tydligt urskiljbar företeelse i och med att fokus är på de omedelbara effekterna efter protesterna år 2011. Eftersom den politiska utvecklingen efter en dylik händelse kan gå åt olika håll är det viktigt att komplettera analysen och studera hur detta resultat ter sig över en längre tidsperiod. Detta kommer att göras i kapitel nio.

Innan man går vidare till diskussionen om politisk utveckling och byte av regimtyp bör det riktas närmare fokus på resultaten gällande regimsammanfall och regimöverlevnad. Som det kan noteras från QCA-analysen finns det tre tillräckliga lösningar för både regimsammanfall och regimöverlevnad. Dessa lösningar är mer komplicerade än vad som brukar vara fallet med en QCA-analys. Trots detta finns det två saker som urskiljer sig tydligt. Den första är att militärregim i hög grad är sammankopplat med regimsammanfall och att monarki är starkt kopplat till regimöverlevnad vilket följer de teoretiska förväntningarna. Statsskap är dock mer mångtydigt. Både starkare och svagare statsskap ingår som villkor i tillräckliga lösningar för Y och $\sim Y$ vilket talar för att det är svårt att entydigt se hur villkoret förhåller sig till regimöverlevnad och regimsammanfall. Det finns ändå mer stöd för att säga att starkare statsskap i högre grad är kopplat till regimöverlevnad då ett flertal av de länder där regimen överlevde även har starkare statsskap och konsistensen för det är högre för regimöverlevnad. Däremot ska det konstateras att det även i Y: regimsammanfall finns två länder som har starkare statsskap samt att det i $\sim Y$ regimöverlevnad likaså finns länder med svagare statsskap. Här finns det dock olika kombinationer som framträder i analysen. Kombinerat med militärregim är svagare statsskap tillräckligt för regimsammanfall medan svagare statsskap kombinerat med civila regimer är tillräckligt för regimöverlevnad. Eftersom statsskap ger så pass tvetydigt resultat för de omedelbara effekterna av protesterna är det skäl att fästa uppmärksamhet vid detta då man studerar ländernas vidare utveckling. Beträffande resurser ter det sig som tydligt att betydande resurser inte ingår i en enda tillräcklig lösning för regimsammanfall även om Libyen har sådana.

För regimsammanfall finns tre tillräckliga lösningar: militärregimer med svagare statsskap (Jemen och Libyen), militärregimer utan resurser (Egypten

och Jemen) samt civila regimer med starkare statsskap och inga resurser (Tunisien). Utgående från det teoretiska ramverket är militärregim den minst stabila regimtypen. Egypten, Jemen och Libyen är alla kalibrerade som militärregimer men man bör notera att dessa länder även har skillnader. Som det har konstaterats har både Jemen och Libyen tydliga drag av personalism till skillnad från Egypten. Därtill är Egypten en militärregim som har starkare statsskap medan Jemen och Libyen inte har det.

Ser man till de länder där det inte skedde regimsammanfall är den första lösningen i linje med den tidigare framlagda diskussionen om monarkier som den mest hållbara regimtypen. Monarki blir således ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad i den mest parsimoniska lösningen. Den andra lösningen med civila regimer och svagare statsskap är intressant. Här ingår länder som Syrien, Irak och Libanon och det är speciellt intressant att se hur dessa länder senare har utvecklats. Av dessa tre länder hade Syrien massprotester vilket inte fanns i de andra länderna och landet har också konstaterats ha starka drag av personalism. Den sista tillräckliga lösningen omfattar länder med starkare statsskap och resurser. I denna kombination ingår monarkier med resurser som även finns i den första lösningen men där ingår också Algeriet och Iran.

Det bör här konstateras att kombinationerna för regimsammanfall och regimöverlevnad gäller de omedelbara utfallen efter protesterna. Vad detta sedan på längre sikt har lett till och hurdan bäring de har kommer att vidare diskuteras i kapitel nio. Som det diskuterades i kapitel fem kan framförallt påtvingade maktskiften i autokratier vara oberäkneliga och ett land kan utvecklas åt flera olika håll. Ser man tillbaka på historien och hur exempelvis den tredje vågen utspelade sig är det tydligt att regimsammanfall tenderar vara ett slags första steg för politisk utveckling men det är högst osäkert hur utvecklingen efter det går. Om det sker regimsammanfall är det fullt möjligt att samma regimtyp fortsätter. Detta innebär att regimen byts ut även om regimtypen fortsätter. Om detta dock inte sker och regimskifte även leder till att regimtypen byts ut så har denna avhandling fört fram tre möjliga utvecklingsmönster: demokratisering, ny autokratisk regimtyp eller statsförfall (se figur 4).

Regimsammanfall och regimöverlevnad går enkelt att studera med QCA eftersom det är en tydligt urskiljbar händelse som kan delas upp dikotomt. Det resultat som QCA-analysen har gett angående autokratisk stabilitet måste dock följas upp över längre tid för att man ska kunna dra mer långtgående slutsatser. Dessa frågor om utveckling över tid är svåra att göra med QCA och det intressanta är hurdan bäring de olika lösningarna som QCA-analysen ger gällande autokratisk stabilitet har på sikt. Frågan är alltså om dessa lösningar kan ge ytterligare klarhet om man studerar deras långsiktiga inverkan. Detta kommer att göras i nästa kapitel där idén är att utgående från QCA resultaten se hur länderna har utvecklats under åren 2011–2019. På så sätt kan man även ge en ytterligare robusthet åt analyserna.

8.4 Alternativa tillvägagångssätt

För att sammanfatta analysen så här långt har det genom en QCA-analys presenteras tre tillräckliga lösningar för regimsammanfall och regimöverlevnad. I QCA-analysen var villkoret regimtyp kalibrerat enligt mvQCA medan de två övriga var kalibrerade i csQCA. Det är motiverat att använda sig av mvQCA för kalibreringen av regimtyp eftersom detta villkor innehåller tre värden. Som det diskuterades i kapitel 6 lämpar sig mvQCA bra för klassificering av fenomen som kan delas in i fler än två värden och där det inte finns behov för att dessa ska kombineras med varandra. Om csQCA skulle ha använts för regimtyp skulle man ha kunna använda sig av endast monarki och republik i regimtyp. Detta skulle dock ha gjort analysen ointressant eftersom republik som villkor skulle ha blivit för allmänt. En annan möjlighet kunde vara att istället kalibrera de olika villkoren i csQCA enligt följande: monarki, civil regim, militärregim, statsskap och resurser. Resultatet visar dock att det blir mycket komplicerade kombinationer. I analysen av nödvändiga villkor innebär det exempelvis att icke-monarki blir ett nödvändigt villkor för regimsammanfall. Detta är ett exempel på fördelen med mvQCA att de olika nivåernas negationer inte tas med i analysen. I appliceringen av mvQCA villkor bör man dock vara noga med att uttryckligen använda dem för fenomen som man inte vill att ska blandas ihop eller få negativa värden. I analysen av nödvändighet finns det inga övriga skillnader. Som tidigare nämnt syns skillnaden med att kalibrera alla villkor i csQCA tydligast i analysen av tillräcklighet. I sanningstabellen uppstår det i och med det ökade antalet villkor ett högre antal kombinationer som saknar empirisk evidens. Därför uppstår det också fler tillräckliga lösningar som dock blir onödigt komplicerade. Ett exempel är i den mest parsimoniska lösningen en kombination som innehåller Egypten och Tunisien som är icke-monarki, inga resurser och starkare statsskap. Denna kombination blir onödigt komplicerad eftersom ”icke-monarki” som villkor inte tillför några nya insikter. I analysen för regimöverlevnad uppstår det utöver monarki också en kombination som är icke-militärregim och icke-civil regim. I praktiken är dessa naturligtvis samma sak som monarki och exemplet belyser tydligt fördelen med att använda mvQCA som kalibrering för regimtyp.

Gällande de övriga villkoren kan man ställa sig frågan om de även borde kalibreras på ett annat sätt. Att använda sig av fuzzy set är inte ändamålsenligt då utfallet är dikotomt. Vidare är inte statsskap eller resurser sådana villkor som är enkla att överföra till fuzzy set. Statsskap kunde eventuellt kalibreras som mvQCA då man kunde ha tre nivåer: svagt=0, medel=1 och starkt=2 statsskap. Denna indelning är dock inte heller helt enkel att göra. Om man skulle kalibrera de länder som har högst värden i BTI och Världsbankens data skulle det vara främst monarkier som Qatar, Förenade Arabemiraten, Kuwait och Oman samt Tunisien som enda republik som skulle urskilja sig. En uträkning enligt denna kalibrering där dessa länder skulle föras i en egen kategori i mvQCA visar att lösningarna inte skiljer sig nämnvärt och inte ger

några fördjupade insikter. I den mest parsimoniska lösningen är det samma resultat för regimsammanfall dock med skillnaden att Tunisien skulle få två kombinationer. För regimöverlevnad är det samma resultat med skillnaden att det istället skulle bli medel statsskap och resurser vilket skulle lämna monarkier med starkt statsskap utanför. Genom att kalibrera statsskap i mvQCA blir däremot resultaten mer svårtolkade då skillnaden mellan de tre nivåerna är svårare att göra än om indelningen skulle vara dikotom.

För- och nackdelar med det valda tillvägagångssättet

QCA är en teknik som lämpar sig bäst för att beskriva tydligt urskiljbara fenomen och händelser. Däremot är utveckling över tid svårare att behandla. Den analys som hittills har gjorts gäller endast de omedelbara effekterna av protesterna. En utmaning med analysen är att det finns en skevhet i utfallet då endast fyra fall tillhör Y: regimsammanfall och tretton till ~Y:. I och med att protesterna år 2011 i sig kan ses som en plötslig och oväntad händelse bör man därför vara försiktig med att dra för långtgående slutsatser av resultatet. Det som man enligt QCA-analysen kan säga att det finns vissa mönster som tydligt urskiljer sig gällande t.ex. regimtyp men att det också finns aspekter som statsskap som är mer svårtolkade. Den här QCA-analysen ger flera olika tillräckliga kombinationer och resultatet är inte lika entydigt och reducerat som i flera andra analyser.

Fördelen med analysen är att man kan lägga in mångfacetterade frågor om regimtyper, statsskap och resurser i en enda analys och få en mer övergripande bild av skillnaderna hos länderna. Därtill kan man se hur dessa olika villkor samverkar och det är viktigt att komma ihåg att QCA alltid görs inom sin egen kontext. Även om kalibreringen i QCA baserar sig på noggrant utvalda koncept innebär framförallt användandet av csQCA att man måste göra ganska grova indelningar av komplicerade fenomen vilket kan ses som en nackdel. Av denna anledning har en QCA-analys av detta slag ett större värde om man placerar in analysens olika fall i ett större sammanhang. För att komplettera detta kan man göra en uppföljning av de resultat som QCA-analysen har gett. På detta sätt kan man skapa en robusthet i analysen genom att se hur detta resultat tar sig i uttryck över en längre tidsram. Det är även här som frågan om politisk utveckling över tid kommer in i bilden och där man kan placera in resultatet från QCA-analysen om regimsammanfall och regimöverlevnad i en bredare kontext. Vidare kan man genom att lägga ett mer omfattande empiriskt fokus på de olika kombinationerna få en fördjupad bild av den politiska utvecklingen. Som det har konstaterats tidigare ger detta en ytterligare robusthet till analysen som också kan komplettera de brister som QCA-analysen har. Detta kommer att göras i kapitel 9 där det görs korta analyser av varje lösning och dess utveckling under åren 2011–2019.

9 Politisk utveckling 2011–2019

Som analysen i kapitel åtta visade hade länderna där det skedde regimsammanfall och där det inte skedde det olika strukturer och det finns olika lösningar för både Y och ~Y. Det är ändå värt att poängtera att QCA-analysen är begränsad i att den endast studerar en isolerad händelse i form av de omedelbara effekterna av protesterna år 2011. Därför är det viktigt att följa upp resultatet av QCA-analysen med analyser ur ett längre perspektiv. Målsättningen med det här kapitlet är att uppmärksamma den politiska utvecklingen och de utvecklingsmönster som har skett i länderna fram till år 2019 genom att utgå från QCA-analysens resultat. Denna analysdel kommer att lägga större fokus på utvecklingen för länderna med regimsammanfall och därför kommer inte alla länder som ingår i avhandlingen att diskuteras på detaljnivå. Avslutningsvis kommer det att nämnas hur de politiska fri- och rättigheterna har utvecklats under tidsperioden 2011–2019.

9.1 Utveckling för länder med regimsammanfall

QCA-analysen för regimsammanfall presenterade tre tillräckliga lösningar. Den första lösningen är militärregimer med svagare statsskap. I denna ingår Jemen och Libyen. Den andra är militärregim utan naturresurser där Egypten och Jemen ingår, vilket innebär att den sistnämnda ingår i två tillräckliga lösningar. Den tredje lösningen är Tunisien som är civil regim, starkare statsskap och inga naturresurser. Det intressanta med detta resultat är att det finns stor variation hos länderna där regimsammanfall ägde rum. QCA-analysen sträcker sig endast till frågan om regimsammanfall vilket innebär att dess förklaringskraft är begränsad. Resultatet blir emellertid mer intressant om man ställer det i relation till hur länderna har utvecklats över sikt och vad kombinationerna kan berätta om detta. Något som bör betonas är att de villkor som analysen baserar sig på: regimtyp, statsskap och resurser befinner sig på strukturell nivå. Därmed lägger de endast fokus på de förutsättningar som länderna har för att utvecklas i olika riktningar.

Ett argument i denna avhandling är att regimsammanfall kan leda till en varierande utveckling (demokratisering, ny autokratisk regimtyp och statsförfall). För att skapa en robusthet i resultatet för regimsammanfall och kunna koppla det till utvecklingen efter är det motiverat att studera ländernas utveckling över sikt. Detta är också motiverat eftersom det i framförallt i QCA-analysens utfall (regimsammanfall) finns så få fall. Av den här anledningen är det viktigt att lägga ett djupare fokus på länderna i form av kvalitativa studier för att en djupare insikt i deras situation och utveckling. Denna analys kommer

att göras i form av korta fallstudier av länderna och utgå ifrån de tillräckliga lösningarna från QCA-analysen och komma med fördjupande resonemang.

9.1.1 Autokrati – demokrati: Tunisien

Centrala händelser efter regimsammanfall

Demokratisering är ett möjligt utvecklingsmönster efter regimsammanfall. Hur länder utvecklas mot demokrati har studerats ur flera olika perspektiv och det finns flera variabler som kan inverka på demokratisering. Ett välanvänt perspektiv är dock det som brukar kallas för demokratisk transition. Här är utgångspunkten att en transition går ut på att en regim avgår och ersätts av en annan. O'Donnell och Schmitter (2013) beskriver demokratisk transition genom olika processer: *liberalisering* och *demokratisering* (se kap 5). Om man analyserar Tunisien utifrån det teoretiska ramverket gällande demokratisering (autokrati – demokrati) som diskuterades i kapitel fem kan det konstateras att det inte fanns några tecken på liberalisering innan regimsammanfallet skedde. Ur Freedom Houses data framgår det att det före 2011 inte hade skett några uppgångar i politiska fri- och rättigheter (Freedom House (2021b)). På så sätt ledde det snabba regimsammanfallet i Tunisien år 2011 också till en möjlighet för att den tidigare autokratiska regimen ersattes av en demokratisk regim.

Protesterna i Tunisien inleddes i slutet av december 2010 och landets president Ben Ali lämnade landet i mitten av januari 2011. Tunisien styrdes efter regimsammanfallet av en övergångsregering och nya val ordnades i oktober 2011. Dessa val var till ett organ som hette Constituent Assembly vars uppgift var att skriva en ny grundlag. Valsegraren var det islamistiska partiet Ennahda som tidigare varit förbjudet och som nu fick omkring 40 procent av alla mandat. Även om detta parti fick ett stort stöd fanns det också andra partier som deltog i valet som också tidigare hade varit förbjudna och som representerade helt annorlunda ideologiska riktningar (Freedom House 2012, 691-693). Valet år 2011 var därför ett betydande steg framåt med tanke på ökad pluralism. I och med att det här valet infördes det också på ett betydande sätt valkonkurrens i Tunisien som kan ses som ett minimimått för demokrati (se kap 3).

Som det har argumenterats i avhandlingen beträffande demokrati och autokrati ligger skillnaden mellan dessa system i hur makten legitimeras. I demokratier tävlar de politiska krafterna mot varandra vilket kräver grundläggande politiska fri- och rättigheter. Det här betyder att politisk makt aldrig kan tas för given och att den kontinuerligt utmanas. Att organisera fria och rättvisa val är därför ett viktigt steg framåt för att kunna övergå i demokrati. Det svåra i demokratisering är som Schedler (1998) konstaterar att upprätthålla de demokratiska framgångar som har uppnåtts. Att ordna ett fritt och demokratiskt val är i sig en bedrift men det svåra är att upprepa och skapa

rutiner kring detta. Det är i skapandet av dessa rutiner, såväl formella som informella som så småningom leder till en slags institutionalisering av politiken (North 1991). Det här kräver också betydande ansträngningar och det kommer med stor sannolikhet att också uppstå bakslag och motgångar. Dessa har även kunnat ses i Tunisien där det politiska läget i landet varit spänt. Under åren 2013 – 2015 skedde ett par uppmärksammade mord på två kända politiker och därtill skedde ett allvarligt terroråd. Under denna oroliga tid var också processen att skriva grundlagen hotad men ett mycket viktigt steg framåt togs dock år 2014 då den nya grundlagen slutligen antogs (se Freedom House 2015). På hösten 2014 ordnades det också parlaments- och presidentval. Båda valen ansågs vara fria och rättvisa och det som ytterligare bestyrker detta är att valsegrarna var andra än från år 2011 (Freedom House 2015, 690). Valresultatet år 2014 kunde tolkas som en reaktion mot partiet Ennahda då ett flertal sekulära rörelser gick samman i parti som hette Nidaa Tounes.

Under mandatperioden 2014–2019 var det politiska läget fortsatt instabilt vilket kunde ses i att det största partiet Nidaa Tounes flera gånger splittrades. Under hela mandatperioden 2014–2019 hade Tunisien en samlingsregering där representanter från de två största partierna Nidaa Tounes och Ennahda ingick. Det förekom dock stora meningsskiljaktigheter mellan presidenten och premiärministern och inom partierna som stödde regeringen (BTI – Tunisien 2020, 3-4). År 2019 hölls det andra parlaments- och presidentvalet under den nya grundlagen vilket innebär att kravet om att upprätthålla valkonkurrens har lyckats. Samtidigt kvarstod betydande låsningar i det politiska systemet och flera viktiga reformer har inte kunnat göras (BTI – Tunisien 2020, 3). Enligt Freedom House (2018, 1013-1014) har ett betydande problem med tanke på demokratin varit korruption samt att tidigare personer med kopplingar till det gamla autokratiska systemet behållit makt. Vidare har också en svag ekonomi och utmaningar med säkerhet varit ogynnsamma för utvecklingen av demokrati (Freedom House 2018, 1014). I sin rapport om Tunisien menar i sin tur BTI att det finns utbredd korruption samt att grundläggande frågor om maktindelning ännu är oklar. Det har tagit lång tid att grunda en författningsdomstol vilket lett till att maktfördelningen mellan presidenten och regeringen blivit oklar. Vidare nämns även att diskriminering mot sexuella minoriteter förekommer och därtill var valdeltagandet i lokalvalet 2018 lågt (BTI Tunisien 2020).

En delorsak till Tunisiens demokratiska övergång har konstaterats vara det samarbete mellan olika politiska krafter samtidigt som det också har poängterats att det på sikt kan leda till problem (Brumberg & Ben Salem 2020). Ett av problemen som lyfts fram är just de olika former av pakter som systemet baserar sig på. Partisystemet är ännu kraftigt splittrat speciellt bland de sekulära partierna och även gällande konstitutionella frågor om maktindelning mellan president och parlament återstår oklarheter. Ett exempel på detta är bland annat utmaningarna med att etablera en grundlagsdomstol (Brumberg & Ben Salem 2020, 113). Därtill har det funnits utmaningar med

en sanningskommission vars mandat var att utreda tidigare brott och korruption under Ben Alis regim. Denna kommission har haft svårt att verka och den har också kringkurits vilket visar på utmaningarna (Brumberg & Ben Salem 2020, 116-117). Sammantaget visar detta att Tunisien har haft en del utmaningar i det som traditionellt i litteraturen (Rustow 1970; Linz & Stepan 1996) har kallats för ”tillvänjning” eller demokratisk konsolidering.

Ser man på den utveckling som Tunisien har gått i enligt Freedom House ser man att landet vid slutet av år 2019 låg på nivåer som placerade landet i kategorin *fri* (Freedom House 2021c). Även Bertelsmann stiftung har noterat tydliga uppgångar i politiskt deltagande och demokrati. Under åren 2011 – 2019 har Tunisien gått igenom en övergång från autokrati till demokrati som i denna avhandling avgörs genom att valkonkurrens upprepas. Detta innebär att de demokratiska processerna under tidsperioden 2011–2019 har erbjudit en möjlighet för befolkningen att genom val byta ut det politiska ledarskapet. Går man tillbaka till diskussionen till kapitel tre om olika former av demokrati är det ändå tydligt att Tunisien inte under tidsperioden 2011–2019 har hunnit konsolidera sin demokrati så att landet kunde betraktas som en liberal demokrati. Därav kan man säga att Tunisien vid slutet av år 2019 bäst lämpar sig för att kallas för en valdemokrati.

Teoretiska perspektiv

Som diskussionen i stycket ovan gjorde gällande är det tydligt att Tunisien under tidsperioden 2011–2019 har gått igenom en demokratisk övergång. Detta på grund av att minimikriteriet om att upprepa valkonkurrens har fyllts. Som det kommer att diskuteras längre fram i kapitlet har också Tunisiens politiska fri- och rättigheter utvecklats på ett betydande sätt. Denna slutsats om en förverkligad demokratisk övergång är dock någonting som endast gäller för den tidsram 2011–2019 som har analyserats hittills. Eftersom upprätthållandet av ett nytt demokratiskt system är mycket utmanande ska man vara försiktig med att dra allt för långtgående slutsatser om hur bestående det är. Av den anledningen har det också hänvisats till Schedlers (1998) mer minimalistiska syn på demokratisk konsolidering. För att dra några teoretiska slutsatser kan det konstateras att Tunisien är det enda land som har kombinationen civil regim, starkare statsskap och inga resurser. Om man börjar från regimtyp har landet klassificerats som civil regim. Det här är ett speciellt drag för Tunisien och som det konstaterades i diskussionen om regimtyper (kap 7.2) har landets regim varit partibaserad och utgått ifrån civila strukturer. Detta syns tydligt i att landet hade en hög grad av civila befattningshavare inom regimen (Nassif 2015a). Tunisien skiljer sig också från andra länder inom regionen i att militären har haft en neutral roll. En orsak som säkert har bidragit till detta är att Tunisien inte har varit inblandad i militära konflikter som flera andra länder i regionen har varit (Sassoon 2016, 243). Denna omständighet är intressant eftersom militärregimer brukar ses

som den regimtyp som har bäst förutsättningar att övergå i demokrati. Enligt Gandhi (2008, 20) är det endast i omkring 13 procent av alla fall som en civil ledare har efterträtt av en demokratisk ledare medan samma siffra gällande militära regimer är 28 procent. Även Geddes m.fl. (2014, 325) konstaterar att partibaserade regimer med mindre sannolikhet än militärregimer går över i demokrati.

Enligt de index som presenterades i kap 7.3 om statsskap märker man att Tunisien är den republik av alla länder i regionen som enligt BTI och Världsbanken har de högsta nivåerna i statsskap och statskapacitet. En aspekt som hör till statsskap är det som kallas för medborgarskapsarrangemang. I sina rapporter konstaterar BTI att det i Tunisien finns en utbredd konsensus om medborgarskapet och statens roll. Därtill konstateras det att likande splittringar som den mellan berber och araber som finns i grannlandet Algeriet inte finns i Tunisien (BTI Tunisien 2012). Till detta hör även att det i Tunisien inte på samma sätt finns ett starkt klansystem som i t.ex. grannlandet Libyen. Orsakerna till detta har konstaterats vara ett resultat av det franska koloniala styret och urbanisering som ledde till att klanerna inte hade en stark politisk makt (Benstead (2017, 478). I en jämförelse mellan Libyen och Tunisien pekar Anderson (1986) ut skillnaderna i hur statsskap växte fram i länderna. I Tunisien vidareutvecklades under Frankrikes kolonialstyre den tidigare lokala förvaltningen. Detta ledde bland annat till att det även snart bildades en nationell militärstyrka som hade etablerade en närvaro i hela området. En följd av detta var även att släktbaserade nätverk tappade i styrka och att statens roll blev starkare (Anderson 1986, 145).

Om man ser vilken roll statsskap har för framtida utveckling har det konstaterats att en etablerad stat kan underlätta för ett demokratiskt styre att ta vid. Samtidigt kan det också innebära att autokratiska regimer lättare hålls vid makten (se kap 4.2). I Tunisien avgick regimen överraskande snabbt och efter regimsammanfallet bildades en civil övergångsregering (Freedom House 2012, 693-694). Att denna övergång kunde ske så snabbt kan delvis förklaras av de civila strukturerna i landet och att militären inte spelat en stark politisk roll. Vidare kan man också nämna avsaknaden av betydande oljeresurser som en underlättande faktor för att landet lyckades gå över i demokrati. Som Benstead (2017, 477) konstaterar är Tunisien ett speciellt fall på så sätt att dess grannländer Algeriet och Libyen är stora oljeproducenter. Att Tunisien inte har denna typ av oljeresurser har inneburit att landet i sin ekonomi har satsat på att utveckla turism och tvingats anstränga sig för att locka till sig utländska investeringar. Att landet inte har stora naturresurser kan också synas i att kvinnor lättare har tagit sig in på arbetsmarknaden (Benstead 2017, 477). Avsaknaden av oljeresurser som en underlättande faktor för kvinnors ställning i samhället har även al-Rasheed (2013) och Ross (2008) talat om. I en jämförelse mellan Algeriet, Marocko och Tunisien kan Ross (2008) inte bara visa att Tunisien tillsammans med Marocko under tidsperioden 1993 – 2002 hade den högsta andelen kvinnor i arbetslivet men även den överlägset största andelen kvinnliga parlamentsledamöter (omkring 23 %) i regionen. Vidare

placerade sig Tunisien högst då man går igenom olika index som mäter jämställdhet (Ross 2008, 117-119). Andelen kvinnor i parlamentet har efter år 2011 också varit högt. I parlamentsvalet 2014 var 31 procent av alla invalda ledamöter kvinnor och efter valet 2019 var siffran 26 procent (Inter-Parliamentary union 2019; 2021). Även på mer bred skala brukar Tunisien i termer av jämställdhet beskrivas som det mest progressiva landet i arabvärlden. En viktig del i detta är en reform från år 1956 som förbättrade kvinnornas rättigheter genom att bland annat förbjuda polygami samt att ge rättigheten för kvinnor att själv begära ut skilsmässa (Benstead 2017, 466).

Om man jämför Tunisien med de övriga länderna och deras villkor kan man se att Tunisien är det enda land som är kalibrerat som civil regim, starkare statsskap och inga resurser. De andra länderna som ingår i avhandlingen som också har civil regim är samtliga med undantag för Iran kalibrerade med svagare statsskap (Irak, Libanon och Syrien). Iran och Tunisien skiljer sig dock i kalibreringen i att Iran har resurser. Därtill finns det en stor skillnad mellan Tunisien och Irans politiska system. Om Iran skulle lämnas utanför analysen skulle Tunisien enligt den mest parsimoniska lösningen reduceras till att bli en civil regim och starkare statsskap. Den konservativa lösningen skulle däremot vara samma eftersom kombinationen som Iran har skulle sakna empirisk motsvarighet och därmed inte beaktas. Den form av civil regim som Tunisien hade var också mer tydligt ett partibaserat styre och därmed kan man säga att av alla länder är Tunisien det land som befinner sig närmast det som man i andra studier har kallat för enpartiregim. De övriga civila regimerna i studien är på så sätt speciella att de antingen finns i länder som till befolkningen är mer heterogena (Irak, Libanon och Syrien) eller som till sina politiska system skiljer sig starkt från andra som Iran. Ser man hur andra länder är kalibrerade kan det noteras att Tunisien tillsammans med Jordanien, Marocko och Egypten har gemensamt starkare statsskap och inga resurser. Detta är intressant såtillvida att Jordanien och Marocko är monarkier vilket har visat sig vara en regimtyp som i sig är stabil. Däremot kunde man tänka sig att Egypten med starkt statsskap och inga resurser skulle ha kunnat ha bättre förutsättningar för demokrati.

Tunisien har flera strukturella drag som verkar ha varit gynnsamma för demokratisering. Samtidigt är dessa villkors förklaringskraft begränsad på så sätt att de i högre grad talar om förutsättningar. En demokratisk övergång kräver oavsett sammanhang mycket stora ansträngningar för att genomföras och upprätthållas. Om man går in på ett mer aktörscentrerat plan kan man som det konstaterades tidigare i analysen säga att det i Tunisien verkar ha varit möjligt för de olika politiska grupperingarna att samarbeta även om detta tidvis också varit mycket utmanande. En möjlig orsak till att kompromisser har kunnat göras verkar också sedan regimsammanfallet ha varit avsaknaden av dominerande politisk kraft och att det finns en pluralism beträffande de politiska aktörerna. Med detta sagt är det viktigt att åter konstatera hur utmanande en demokratiseringsprocess är och att det oavsett förutsättningar kräver mycket för att upprätthållas. Om Tunisien kommer att bestå som

demokrati kommer att i mycket hög grad vara kopplat till vad den politiska krisen som började på sommaren 2021 kommer att leda till. Denna kris kommer med stor sannolikhet att dra ner på Tunisiens status i olika index för demokrati men dess långvariga effekter är det ännu för tidigt att uttala sig om.

9.1.2 Autokrati – autokrati: Egypten

Centrala händelser efter regimsammanfall

Till följd av massprotesterna som inleddes i Egypten i januari 2011 avgick landets president Hosni Mubarak den 11 februari 2011. Den verkställande makten i landet innehades från och med februari 2011 till juni 2012 av ett organ som hette Supreme Council of the Armed Forces (SCAF) d.v.s landets militär. Egypten hade därmed även efter regimsammanfallet regimtypen militärregim men regimsammanfallet ledde ändå till betydande förändringar. Ett exempel på detta var att det skedde flera initiativ för demokratisering. Det första valet efter regimsammanfallet som var en folkomröstning om konstitutionella tillägg ordnades redan i mars 2011 (Freedom House 2012, 220). Efter detta organiserades det mellan november 2011 och januari 2012 ett parlamentsval i två omgångar. I valet blev det Muslimska brödrskapet största parti med 235 av 498 mandat (se Freedom House 2013). Utöver detta fick även ett salafistiskt parti ett betydande stöd på 123 mandat. Som Freedom House konstaterar innebar detta valresultat att omkring 70 procent av alla platser i parlamentet innehades av islamistiska partier som hade varit förbjudna under den tidigare regimen. Vilken reell effekt detta val hade kan dock diskuteras eftersom parlamentets nedre kammare i juni 2012 blev upplöst av landets högsta domstol med motiveringen att en del vallagar stred mot grundlagen (Freedom House 2013, 224-226).

Studerar man den politiska utvecklingen i Egypten var presidentvalet år 2012 den politiska händelse som hade störst effekt på landet med tanke på regimtyp. Detta val innehöll förvisso oegentligheter men det har ändå bedömts som relativt fritt och rättvist (se Freedom House 2013). Valet hade flera kandidater och innehöll därmed konkurrens. Valsegaren blev Mohammed Mursi som kom från det Muslimska brödrskapet som valdes med en mycket knapp marginal på 51,7 procent. Hans motkandidat Ahmed Shafik hade tidigare haft viktiga roller i regimen och uppfattades som en representant för den. Jämfört med de presidentval som tidigare ordnats i Egypten var detta val utan tvekan det som i högst grad fyllde kraven på valkonkurrens. Freedom House konstaterar att valet inte var felfritt men trots det nära internationell standard (Freedom House 2013, 224-227).

I och med att det nya politiska ledarskapet för landet valdes genom politisk konkurrens var det ett betydande steg framåt för möjligheterna till demokratisk övergång. Det är också klart att det presidentval som ordnades år 2012 trots sina brister var det mest demokratiska som hittills ordnats i landet.

Samtidigt bör det betonas att det krav som här används på demokrati inte bara betonar valkonkurrens vid ett tillfälle utan också att reglerna som möjliggör det upprätthålls (se kap 3). Genom de val som ordnades i Egypten efter regimsammanfallet och framförallt presidentvalet 2012 togs således betydande steg för demokratisering. Detta räcker dock inte som krav för en övergång till demokrati. Även om Freedom House i sin rapport för år 2012 ändrade Egyptens status till *delvis fri* och konstaterade att presidentvalet år 2012 hade varit relativt fritt och rättvist klassificerades inte Egypten som en valdemokrati. Därtill kan det konstateras att det även i mycket snabb takt fattades beslut om en folkomröstning gällande grundlagen och vid slutet av år 2012 fattade president Mursi ett beslut om att ge sitt ämbete oinskränkt makt (Freedom House 2013, 226-227).

Då man analyserar det som skedde i Egypten i samband med presidentvalet 2012 kan man säga att det skedde en transition i och med att en ny regim kom till makten.¹⁵ Som O'Donnell och Schmitter (2013) konstaterar är en övergång (eng. transition) någonting som sker då en regim avgår och en annan tillträder. I och med att övergången var ett resultat av demokratiska val ökar det självfallet dess legitimitet ur ett demokratiseringsperspektiv. Presidentvalet år 2012 räcker dock inte till som kriterium för demokratisk övergång som har diskuterats i den här avhandlingen eftersom kriteriet för upprepning inte fylls. Som tidigare nämnt är inte bara *ett* val med konkurrens ett tillräckligt tillfredsställande krav för demokratisk övergång. Av denna orsak måste man benämna den transition som skedde i Egypten år 2012 att den gick från en militär regim till en civil regim.

Den begränsade demokratiutveckling som skett i Egypten kom dock definitivt att avbrytas år 2013 då Mursis regim störtades och den nya grundlagen upphävdes (Freedom House 2014, 229). Ett år efter att regimen störtades blev Abdel Fattah el-Sisi som var överbefälhavare för landets militär vald till landets president år 2014. Varken detta eller de efterföljande valen som ägt rum i landet kan ses som demokratiska eftersom de inte fyller några som helst krav på valkonkurrens (Freedom House 2016, 210-211). På lång sikt bekräftas detta även av mätningar av politiska fri- och rättigheter som Freedom House har sammanställt där det framgår att Egypten år 2019 hade lägre nivåer av politiska rättigheter och medborgerliga friheter än år 2010 (Freedom House 2021c). Ska man beteckna Egyptens politiska utveckling efter regimsammanfallet år 2011 kan man säga att det skett två betydande transitioner (militär regim – civil regim) samt (civil regim – militär regim).

¹⁵ Detta konstateras även av Brownlee, Masoud & Reynolds (2015, 171-174).

Teoretisk återknytning

Dynamiken för regimsammanfallen var liknande i Egypten och Tunisien. I Egypten kom man även ganska långt med att sätta igång en form av demokratisk övergång i och med att landet höll ett presidentval år 2012 som ansågs vara relativt fritt och rättvist (Freedom House 2013, 226-227). Egypten är klassificerat som militärregim och enligt forskningen är militärregim den regimtyp som sitter vid makten kortast tid och som också har störst möjlighet att övergå i demokrati (Geddes m.fl. 2014, 325). Egypten skiljer sig från de andra militärregimerna med regimsammanfall på så sätt att det är det enda landet som har starkare statsskap. Den andra militärregimen i avhandlingen som delar dessa villkor är Algeriet som dock skiljer sig i att landet har resurser och att regimen inte föll samman i samband med protesterna 2011. I och med att Algeriet är klassificerat som militärregim och då det inte har regimsammanfall räcker inte militärregim som ett tillräckligt villkor för regimsammanfall. Om Algeriet skulle vara kalibrerat som civil regim skulle det inte ha någon effekt på nödvändigheten för militärregim men däremot skulle militärregim enligt den intermediära och mest parsimoniska lösningen bli ett tillräckligt villkor för regimsammanfall. Den konservativa lösningen skulle däremot inte vara annorlunda. Detta beror på att det då skulle finnas en rad i sanningstabellen (militärregim, starkare statsskap, resurser) som skulle sakna empirisk evidens och därför inte kunna tas med i den konservativa lösningen.

I och med att det finns fyra militärregimer som har variation i både statsskap och resurser finns det två tillräckliga lösningar för regimsammanfall som innehåller militärregim. Dessa är militärregim med svagare statsskap (Jemen och Libyen) samt militärregim och inga resurser (Jemen och Egypten). Eftersom militärregim inte räcker som tillräckligt villkor måste det kombineras med ett annat för att bli tillräckligt. Av denna anledning ingår Jemen i två olika kombinationer: militärregim och svagare statsskap samt militärregim och inga resurser. Jämför man Egypten och Jemen kan man dock notera tydliga skillnader mellan länderna även om de ingår i samma kombination (militärregim och inga resurser). En betydande skillnad är att Egypten har starkare statsskap. Till skillnad från Jemen har också Egypten en militär som är betydligt mer institutionaliserad (Bellin 2004, 149). Att militären som organisation i Egypten har stort inflytande kan inte minst också ses i de stora ekonomiska intressena som de har (Stacher 2017, 426). Även om inte heller Egypten är en utpräglad militärregim är den dock närmare de klassiska definitionerna som nämndes i kapitel 3 på militärregim än vad Jemen är. Skillnaden syns också tydligt i att Jemen har en hög grad av personalism där regimen i mycket högre omfattning är kopplad till person och baserar sig på olika former av allianser (se kap 7.2). Vidare är Jemen på ett helt annat sätt fragmenterat och där olika former av klanbaserade nätverk och övriga regionala grupperingar har betydande makt. Skillnaden mellan Egypten och Jemen syns således tydligt också i skillnaderna i statsskap.

I och med att militärregim är den regimtyp som enligt tidigare forskning är mest benägen att övergå i demokrati (Gandhi 2008; Geddes m.fl. 2014; Anckar 2018) är det motiverat att förvänta sig att Egypten lättare skulle följa i denna riktning. Det bör också konstateras att Egypten i och med att landet har starkare statskap kan förväntas ha enklare att övergå i demokratiskt styre i det fall att ett regimsammanfall sker. Därtill har Egypten heller inga resurser som kan utgöra ett förhinder mot demokratisering. På så sätt kan man säga rent teoretiskt att Egypten verkar ha haft de bästa förutsättningarna för att övergå i demokrati. Jämfört med Tunisien finns det flera likheter i hur protesterna utvecklades och hur regimsammanfallen gick till. Med tanke på att Tunisien som gick i en annan riktning hade kombinationen civil regim, starkare statskap och inga resurser medan Egyptens kombination är militärregim och inga resurser är den klaraste skillnaden i regimtyp. Även om militärregim i ljuset av den tidigare kunskapen borde vara den regimtyp som i högre grad övergår till demokrati än civila regimer verkar det i detta fall vara tvärtom. I själva verket kan man se en stor skillnad mellan Egypten och Tunisien där militären i den sistnämnda är känd för att inte ha haft en betydande politisk roll. I Egypten har militären rent historiskt haft en viktig roll i politiken och därtill har den stora ekonomiska intressen (Stacher 2017, 426). Det verkar därmed som att militärregim i fallet Egypten inte har motsvarat det som i litteraturen har framförts om militärregimer och deras högre benägenhet för att övergå i demokrati.

Ytterligare skillnader mellan Egypten och Tunisien är att det finns en skillnad mellan de partier: Muslimska brödrskapet och Ennahda som i de första demokratiska valen utgick som segrare. Det Muslimska brödrskapet är som organisation mycket äldre och den har också ett större politiskt inflytande. Därtill har det funnits långtgående konflikter mellan regimen i Egypten och det Muslimska brödrskapet och rörelsen har varit förbjuden i Egypten flera gånger under historiens lopp. Därtill verkar det också inom militären ha funnits ett starkt motstånd mot det Muslimska brödrskapet (Nassif 2015b, 267).

Det finns även andra skillnader mellan Egypten och Tunisien. Egypten är det till befolkningen sett största landet i regionen och har ett betydande politiskt inflytande. Inom ramen för denna avhandling kan man dock se att det beträffande Egypten och Tunisien finns en tydlig skillnad inte bara regimtyp men även i hur övergången gick till. I Egypten styrdes landet av militären efter regimsammanfallet och valresultatet i de val som ordnades efter regimsammanfallet ledde mycket tydligare till att en politisk rörelse blev dominerande. Detta kunde ses i processen med hur den nya grundlagen bereddes och i att det sedan tidigare fanns en konflikt mellan regimen och det Muslimska brödrskapet. Det är tydligt att det i samband med presidentvalet 2012 kom en ny regim till makten som hade ett demokratiskt mandat men som blev störtad från makten. Om man studerar tidsperioden 2011–2019 kan man notera att de politiska fri- och rättigheterna snarare har sjunkit i Egypten sedan år 2011 även om det kort efter regimsammanfallet år 2011 skedde en viss

ökning (se figur 8). Egypten visar på ett intressant sätt hur demokratisering och politisk utveckling i allra högsta grad är beroende av de centrala aktörerna. Även om landet rent strukturellt verkar ha haft goda förutsättningar att övergå i demokratiskt styre skedde detta inte.

9.1.3 Autokrati – statsförfall: Jemen och Libyen

Jemen och Libyen ingår båda i den tillräckliga lösningen militärregim och svagare statsskap. Som tidigare nämnt ingår också Jemen i samma lösning som Egypten. Som det dock redogjordes för i avsnittet om Egypten så finns det ändå en hel del skillnader hos dessa länder. Av denna anledning kommer Jemen att här beskrivas i samma avsnitt som Libyen i och med att de också har gått igenom en liknande utveckling under tidsperioden 2011–2019.

Centrala händelser efter regimsammanfallet i Jemen

I Jemen var regimsammanfallet betydligt mer utdraget än i Tunisien och Egypten. Regimen slog ner hårt på protesterna i mars 2011 vilket småningom ledde till att regimen började splittras (Yadav 2017, 384). Det uppstod sprickor i militären och även en del klanledare och till dessa kopplade miliser som tidigare hade stöttat regimen drog tillbaka sitt stöd. I samband med detta gjorde organisationen Gulfstaternas samarbetsråd (GCC) upp en plan för hur landet skulle gå vidare. I denna plan ingick att landets president Ali Abdullah Saleh skulle avgå varefter landets vicepresident Abdrabbuh Mansur Hadi skulle ta över makten. Planen var ytterligare att bilda en samlingsregering samt att ordna val år 2014 och det skulle också föras diskussioner om en ny grundlag. Detta ledde slutligen till att Saleh avgick och i februari 2012 valdes Hadi till president i ett val där han var den enda kandidaten. I samband med detta ordnades det också ett samarbetsforum som hette *National Dialogue Conference* som pågick från 2013 till 2014 där det gjordes upp planer för landets framtid. (Yadav 2017, 384-386)

Den politiska utvecklingen i Jemen under åren 2011 – 2012 var mycket orolig. Även om regimen byttes bröt det ut mycket våld i landet och det förekom även stridigheter i närheten av huvudstaden Sanaa (Yadav 2017, 384-386). Då landets president Saleh avgick och senare ersattes av sin vicepresident kan man tala om ett regimsammanfall där regimtypen kvarstod. Att ersätta den gamla regimen var dock svårt och flera personer från den tidigare presidenten Salehs närmaste familj och krets fanns kvar i nyckelroller (Yadav 2017, 384-386). På hösten 2014 började situationen i landet bli alltmer instabil då en rörelse som är känd som Houthirebellerna tog över huvudstaden Sanaa. Det här ledde också till att regimen i Jemen flydde till landets näst största stad Aden. I samband med detta inledde även Jemens grannland Saudi Arabien på våren 2015 en militäroperation vars målsättning var att störta

Houthirebellerna och återinföra Hadi till makten (BTI Jemen 2020). Denna militäroperation har varit mycket långvarig och bidragit till sammanfallet i Jemen.

Sedan kriget i Jemen pågått har landet ansetts vara bland de största humanitära katastroferna i världen. Fund for Peace är en organisation som studerar länder och dess stabilitet har i sin rapport från år 2020 konstaterat att Jemen är världens mest instabila land (Fund for Peace 2021). Det som är speciellt med kriget i Jemen är att det finns flera olika konfliktlinjer. Även om den ursprungliga konflikten var mellan Houthirebellerna och landets erkända regim som stöttats av Saudi Arabien finns det flera andra konfliktlinjer. En av dessa är en separatistisk rörelse som är verksam i Sydjemen som även strävat efter att återgå till det som tidigare var Sydjemen och som i sin tur har stöttats av Förenade Arabemiraten (BTI Jemen 2020). I och med detta är det klart att ingen enskild aktör klarar av att utöva en helhetskontroll över landet. Ser man på hela utvecklingen för Jemen under tidsperioden 2011–2019 ter det sig som uppenbart att landet gått igenom det som i det teoretiska ramverket har refererats till som statsförfall.

Centrala händelser efter regimsammanfallet i Libyen

I Libyen utbröt stora protester i februari 2011. I början reagerade regimen på protesterna genom att både framföra hot men även att utlova incitament. Bland annat har det nämnts att regimen skulle ha erbjudit över 20 miljarder dollar i projekt relaterade till bostäder och utveckling (Brynen m.fl. 2012 citerad i Brownlee, Masoud & Reynolds 2015, 81). Utöver detta arrangerade Libyens ledare Muammar Gaddafi möten och tillställningar där han gav intrycket av att ta till sig en del av protesternas budskap samt uttryckte löften om att höja löner (Pargeter 2012, 218). Trots detta var det uppenbart att regimen inte visade några som helst tecken på att den skulle avgå. I och med att protesterna utvecklades uppstod det en splittring inom både regimen men även i militären. Detta kunde bland annat ses i att militära förband baserade i Benghazi och Tobruk samt en del mindre orter hoppade av (Baranyi 2011, 34).

Detta kom att leda till att regimen tappade kontrollen över landets näst största stad Benghazi och där oppositionen grundade ett organ som kallades för National Transitional Council (NTC). I och med att Gaddafi hade meddelat att regimen skulle ta tillbaka kontrollen över Benghazi fattades det i mars 2011 ett beslut i Förenta Nationernas säkerhetsråd om att införa en flygförbudszon med avsikten var att skydda befolkningen. I praktiken sköttes den här militäroperationen av NATO men den hade även stöd av Arabförbundet. Målet verkade dock snart bli att störta hela regimen vilket bland annat syntes i direkta attacker mot regimens styrkor och att rebellerna som stred mot regimen i flera fall stöttades. Slutligen förlorade regimen kontrollen över landets huvudstad Tripoli i augusti 2011. Ett par månader senare i oktober

2011 dödades Muammar Gaddafi av rebeller vilket också innebar att regimen slutligen föll samman. (Brownlee, Masoud & Reynolds 2015, 81-85)

Efter att regimen slutligen fallit samman hade NTC kontrollen över landet fram till juli 2012. Det första betydande valet ordnades i juli 2012 till ett organ som kallades General National Congress (GNC). Denna institution skulle fungera både som ett slags parlamentariskt organ och att utforma en ny grundlag (Freedom House 2013, 412-413). Dessa val till GNC som ordnades år 2012 bedömdes av Freedom House vara i huvudsak fria och rättvisa. I valet deltog ett stort antal politiska rörelser som åtminstone tyder på att politisk konkurrens möjliggjordes på ett sätt som inte tidigare varit möjligt (Freedom House 2013, 413). Trots detta var det tydligt att GNC i praktiken inte hade mycket inflytande eftersom statens institutioner var så svaga. På våren 2014 rapporterades det att det i Benghazi fanns mycket betydande problem med säkerhet där bland annat bombningar och mord var ofta förekommande (Economist 2014). Därutöver fanns det också ett betydande maktvakuum i delar av staden som fyllts av olika beväpnade rörelser (Economist 2014). På så sätt kan man i Libyen se en tydlig obalans mellan å ena sidan politiska processer som val samt mellan en mycket bristfälligt fungerande stat som innebar att de demokratiska processerna inte kunde få reellt inflytande.

De följande betydande valen i Libyen organiserades i juni 2014 där avsikten var att välja ett parlament som skulle gå under namnet House of Representatives (HoR). Valresultatet bestreds dock vilket i praktiken innebar att landet splittrades i två parlament. Det nyvalda HoR började verka i Tobruk i landets östra del medan GNC fortsatte sin verksamhet i huvudstaden Tripoli. Detta ökade på den politiska splittringen och flera olika beväpnade grupper började stöda de olika sidorna i konflikten. I praktiken ledde detta till att två olika löst sammansatta beväpnade sidor stred mot varandra. Den förra stred för GNC medan den senare för HoR. Dessa grupperingar samlade flera olika aktörer och där ingick bland annat grupper med islamistiska och sekulära inriktningar men därtill fanns det beväpnade grupper med starka regionala kopplingar samt även sådana som hade en koppling till Muammar Gaddafis regim. Dessa olika sidor stöttades även av olika länder från regionen. (Freedom House 2015, 393)

Efter medlingar med Förenta Nationerna slöts det år 2015 ett avtal under namnet Libyan Political Agreement (LPA) vilket bland annat ledde till bildandet av en internationellt erkänd samlingsregering. I praktiken har denna regering dock lite makt i och med att läget på marken kontrollerades av olika beväpnade grupper. Av denna anledning rapporterade även Freedom House att Libyen år 2017 i praktiken hade tre regeringar, den tidigare GNC som ombildades till ett organ som gick under namnet National Salvation Government (NSG) som båda verkade i Tripoli. Vidare kvarstod ännu HoR i Tobruk och i praktiken hade de även allierat sig med en militär gruppering som på engelska kallas för Libyan National Army. (Freedom House 2018, 556).

Teoretisk återknytning

Som det syns i både Jemen och Libyen är det möjligt att ett land efter regimsammanfall hamnar i en situation där förmågan till enhetlig politisk styrning fragmenteras och där det till slut inte är möjligt för någon regim att utöva kontroll. Som det diskuteras i kapitel 5 bör statsförfall användas restriktivt och syfta på länder där det finns så omfattande konflikter att ingen aktör klarar av att upprätthålla ett enhetligt politiskt styre. Om man inledningsvis studerar de kombinationer där Jemen och Libyen ingår är det militärregim och svagare statsskap. Skillnaden är att Libyen är ett land med resurser medan Jemen inte är det. Studerar man regimtyp kan man konstatera att båda länderna har klassificerats som militärregim. Samtidigt bör det dock poängteras att båda länderna har starka drag av personalism. Detta fenomen är något som gör övergångar svårare och personalistiska regimer är också den regimtyp som är mest benägen att avsättas våldsamt (Geddes 1999, 140-141). Därtill är personalistiska regimer svåra att ersätta eftersom de är beroende av en person (Geddes 1999, 125-130).

En annan aspekt som delvis kan kopplas till personalism är svagare statsskap. I sin beskrivning av personalism konstaterar Linz och Stepan (1996) att ett utmärkande drag är svagt specificerade institutioner. Detta är något som kan relateras till den grundläggande administration och statskapacitet som ingår i statsskap. Både Jemen och Libyen har det gemensamma draget att de har svagare statsskap. Inte bara syns detta i att länderna enligt Världsbanken har svag effektivitet i sin statskapacitet (se kap 7.3). Vidare är det värt att påpeka att staterna inte verkar lika etablerade som i andra länder. Dessa aspekter kan man antingen tala om i termer av medborgarskapsarrangemang (Andersen, Möller och Skaaning 2014) eller som BTI kallar för nationell identitet. I grunden handlar detta om hur etablerad staten är som politisk enhet och hur starkt samhällets roll är (Migdal 1988; Acemoglu & Robinson 2019). Om man utifrån detta perspektiv lägger fokus på Libyen är det tydligt att landet ursprungligen grundades utifrån tre regioner och att det inte tidigare funnits någon tradition av landet som enhetlig stat. Vidare kan man i Libyen och även i Jemen se ett starkt klansystem och att områdena i landet är tämligen avskilda från varandra. I Libyen blev detta än mer tydligt i och med det speciella politiska system som skapades av Gaddafi som grundade sig på en idé om statslöshet där det fanns en stor skillnad mellan de formella maktstrukturerna och den krets som i verkligheten utövade makt (kap 7.2). Eftersom stora naturresurser också är något som kopplar regimen mycket starkare vid makten kan man framförallt i Libyens fall se att kombinationen militärregim, svagare statsskap och resurser kan ses som den som är minst sannolik att övergå i demokrati. Vidare innebär även resurserna samt de starka dragen av personalism att regimen mycket osannolikt skulle avgå frivilligt vilket också innebär en ökar risk för att den ska avsättas våldsamt.

Om man går in på skillnaderna mellan Libyen och Jemen verkar Libyen i högre grad kan beskrivas enligt det som Rotberg (2004, 5) kallar för en tillsynes stark stat. Detta syftar på länder som utövar stark repression men där dess förmåga på andra plan är svagare. På så sätt kunde Libyen med sin repressiva förmåga och resurser ge intrycket av att ha starkt statskap. Som det konstaterades i beskrivningen av Jemen var landet från början betydligt mer fragmenterat och regimens makt verkar ha varit mycket mindre än vad den var i Libyen. Det fanns även på ett annat sätt olika sorters politiska grupperingar i landet som konkurrerade med varandra. Detta kunde bland annat ses i presidentvalet 2006 där det fanns en motkandidat till den sittande presidenten Saleh. Det fanns dock också i landet betydande motsättningar och oroligheter där regimens makt på betydande sätt hade utmanats av olika grupper (Yadav 2017, 382-384). Beträffande resurser har Jemen ibland konstaterats vara ett oljeberoende land. En tolkning av detta har varit att oljetillgångarna har lett till få positiva men dock flera negativa konsekvenser (Yadav 2017, 388-389). Trots detta kan man ändå inte säga att Jemen på samma sätt som Libyen skulle ha varit ett land med betydande resurser och på den punkten skiljer sig även dessa länder.

I både Jemen och framförallt Libyen kan man notera att statsförfallen är kopplade till militära interventioner av andra länder. Ett konstaterande som Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 85) gör om Libyen är att detta också var orsaken till att regimen föll samman och att den antagligen annars skulle ha överlevt. Det finns en del fog för detta men det bör ändå konstateras att det redan då interventionen inleddes hade skett en betydande splittring i landet. Landets näst största stad Benghazi hade tagits över av oppositionen och landet hade i praktiken delats i två delar. Därtill hade flera inflytelserika personer från regimen antingen avgått eller gått över till oppositionen. Hur det skulle ha gått om ingen utomstående skulle ha gripit in och om regimen skulle ha hållits vid makten är ett resonemang som är intressant. En möjlighet kunde ha varit som Brownlee, Masoud och Reynolds (2015, 85) konstaterar att regimen skulle ha överlevt. Även om militäroperationen hade en stor inverkan till att regimen störtades var det ändå klart att landet redan befann sig i ett mycket allvarligt läge. Därtill hade regimen de facto redan tappat kontroll över betydande delar av landet och den hade börjat falla samman.

Sammanfattningsvis kan man konstatera att det finns flera likheter mellan Jemen och Libyen. Båda ingår i samma tillräckliga lösning: militärregim och svagare statskap. Skillnaden är dock att Libyen hade betydande resurser medan Jemen saknade dessa. Utöver denna kombination har länderna också gemensamt att de båda har starka drag av personalism. Detta är ett drag som lätt kan leda till en orolig utveckling i samband med regimsammanfall. Faktumet att båda länderna har svagare statskap är också tydligt i ländernas utveckling efter regimsammanfallen. I båda länderna har det skett ett statsförfall och det har inte varit möjligt att skapa ett enhetligt styre över länderna. Att på så sätt säga att det i Jemen eller Libyen skulle ha uppstått nya autokratiska regimer eller att de gamla skulle ha fortsatt är inte möjligt.

Däremot kan man säga att situationen i båda länderna kan kallas för statsförfall där det inte finns varken statliga eller politiska institutioner som kan utöva enhetlig kontroll över länderna. På så sätt skiljer sig Jemen och Libyen på ett mycket tydligt sätt från utvecklingen i Egypten och Tunisien.

9.1.4 Regimsammanfall och utvecklingsmönster 2011–2019

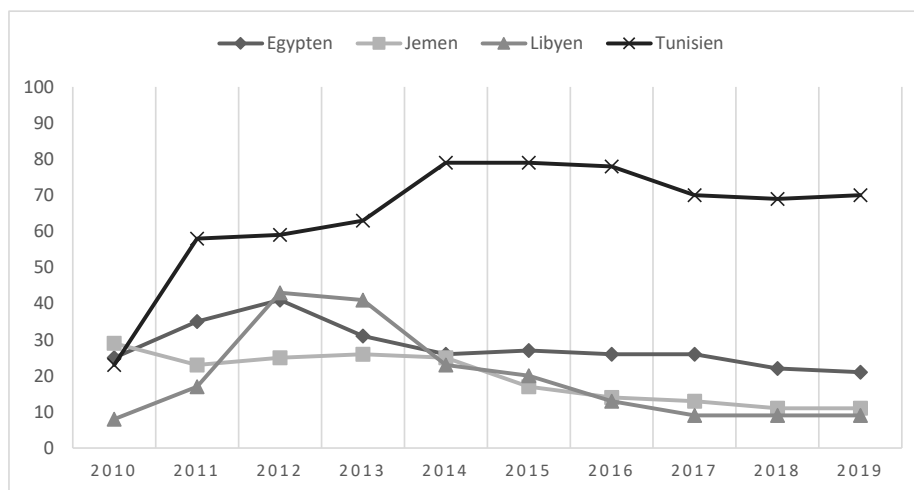
I det här stycket har det fokuserats på de fyra länderna med regimsammanfall: Egypten, Jemen, Libyen och Tunisien. Som denna redogörelse har visat är följderna av regimsammanfall mycket olika. Tunisien är det enda land som under åren 2011–2019 gått igenom en demokratisk övergång. I Egypten organiserades det ett demokratiskt val som ledde till att en ny regim kom till makten. Av orsaker som nämndes tidigare kan dock inte detta ses som en demokratisk övergång vilket innebär att det istället bör klassificeras som en övergång från militärregim till civil regim. I och med att den nyvalda regimen sedan kort efteråt störtades från makten skedde det en övergång tillbaka till militärregim. Egypten har således under tidsperioden 2011–2019 förflyttat sig mellan autokratiska regimtyper. I Libyen däremot kunde man se att det efter regimsammanfallet organiserades val och försök till demokratisering. I och med att landet under denna process befann sig i ett så instabilt läge kom dock dessa aldrig att resultera i ett demokratiskt styre som skulle ha haft någon möjlighet att utöva makt. I Jemen kan man inte tala om lika omfattande försök till demokratisk övergång i och med att det inte organiserades val där flera kandidater skulle ha tävlat mot varandra. Däremot förekom det diskussioner inom ramen för det som kallades för *National Dialogue Conference*.

Skillnaderna i politisk utveckling under tidsperioden 2011–2019 kan härledas till den teoretiska diskussionen på ett intressant sätt. Både Egypten och Tunisien har starkare statsskap och inga resurser vilket kan sägas vara till fördel för demokratisering i en situation av regimsammanfall. Skillnaden mellan länderna är dock i regimtyp där det finns skillnader. Jemen tillhör i och för sig samma kombination som Egypten med militärregim och inga resurser. En stor skillnad mellan dessa länder är dock i statsskap samt att det konstaterades att Jemen har starka drag av personalism. Av denna anledning har Jemen större likheter med Libyen som landet även delar kombination med i militärregim och svagare statsskap samt att även Libyen har konstaterats ha starka drag av personalism.

De utvecklingsmönster som har beskrivits återspeglas tydligt i figur 8 där man ser utvecklingen i politiska fri- och rättigheter. I både Egypten, Libyen och Tunisien organiserades det efter regimsammanfallen val som innehöll valkonkurrens. Trots att valen inte var felfria var det uppenbart att de öppnade upp det politiska landskapet och möjliggjorde konkurrens mellan olika politiska agendor på ett sätt som inte tidigare varit möjligt. Egypten blev av Freedom House aldrig klassificerat som valdemokrati men det blev däremot Libyen i rapporten som gäller år 2013 (se Freedom House 2014). I samma

rapport klassas Libyen som *delvis fritt*. Det konstateras dock likaså att landet under denna tid hade mycket omfattande problem med att upprätthålla lag och ordning. Därtill konstateras det att det valda parlamentet GNC på grund av olika beväpnade grupperingar och miliser har en klart begränsad förmåga att styra (Freedom House 2014, 411-415).

Som det har argumenterats för i denna avhandling räcker inte ett enda val som kriterium för demokratisk övergång. Man kan i både Egypten och Libyens fall se att den demokratiseringsprocess som i och med valen år 2012 tog sina första steg av olika orsaker avbröts. I Egyptens fall kan man se tydligt att både den regim som kom till makten år 2012 agerade på ett sätt som gör att man kan ifrågasätta i vilken grad de skulle ha upprätthållit de demokratiska principerna som förde dem själva till makten. Att denna regim efter bara ett år vid makten störtades ledde till ett definitivt slut för det som kunde ha varit en utveckling mot demokrati. I Egypten skedde det dock inte något statsförfall vilket däremot hände i Libyen. Det är uppenbart i Libyen att bristen på en fungerande stat även innebar att demokratiska processer såsom val inte kunde få en reell effekt. I dessa tre fall: Egypten, Libyen och Tunisien syns också kopplingen mellan regimsammanfall och byte av regimtyp. I Tunisien fall blev resultatet demokratisering medan det i Egypten först skedde ett skifte från militärregim till civil regim för att sedan återgå till militärregim. En tydlig skillnad mellan dessa utvecklingsmönster är betydelsen av statsskap där det tydligt framgår hur länderna med svagare statsskap har gått in i ett slags statsförfall medan samma sak inte har skett i Egypten och Tunisien. Speciellt aspekten statsskap är viktig att jämföra med länderna i utfallet regimöverlevnad för att ytterligare kunna fördjupa slutsatserna.

Figur 8. Utveckling av politiska fri- och rättigheter 2010 – 2019. Källa: Freedom House (2021c). Aggregate Category and Subcategory Scores 2003 – 2021.

9.2 Länder med regimöverlevnad

Det här stycket behandlar länderna med regimöverlevnad. Eftersom denna grupp innehåller fler länder kommer inte varje land att analyseras lika detaljerat som länderna med regimsammanfall. Istället kommer det att fokuseras på de tre tillräckliga lösningarna. Precis som för regimsammanfall finns det också tre tillräckliga lösningar för regimöverlevnad. Eftersom regimerna stannade vid makten har inte denna grupp likadan variation i sin utveckling under åren 2011–2019. I följande stycken kommer de tillräckliga lösningarna för regimöverlevnad att diskuteras.

9.2.1 Monarkier

Den första tillräckliga lösningen för regimöverlevnad är monarki. Enligt den mest parsimoniska lösningen är monarki ett tillräckligt villkor för att regimen ska överleva. Den konservativa lösningen kopplar däremot ihop monarki med starkare statsskap som tillräcklig lösning. Samma sak är det med den intermediära lösningen om man lägger till monarki, starkare statsskap och resurser som teoretiska förväntningar på regimöverlevnad. Orsaken till skillnaderna mellan lösningarna är att den konservativa lösningen inte tar i beaktande kombinationer som saknar empirisk evidens. Det gör däremot den mest parsimoniska lösningen och eftersom två kombinationer där monarkierna ingår saknar empirisk evidens tar den mest parsimoniska lösningen detta i beaktande. Det fanns inte en enda monarki där regimen föll samman i samband med protesterna 2011. Om man sträcker analysen över en längre tidsram kan man konstatera att regimsammanfall inte heller under tidsperioden 2011–2019 har skett. Om man ser på detta i relation till hur stora protesterna var kan man se att flera av monarkierna hörde till gruppen små/inga protester (se tabell 8). Här ingår länder som Förenade Arabemiraten, Saudi Arabien, Oman och Qatar. Det fanns dock också monarkier där det fanns medelstora protester och till och med massprotester. I Jordanien, Kuwait och Marocko utspelade det sig medelstora protester och i Bahrain massprotester.

Även om det förekom protester i flera monarkier kan man inte se att de skulle haft inverkan på vare sig regimsammanfall eller byte av regimtyp. Som det fördes fram i QCA-analysen är monarki ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Under tidsperioden 2011–2019 har det förvisso skett två regimskiften i monarkierna. Det första skedde i Qatar år 2013 då landets emir avgick och efterträddes av sin son. Även om detta kom något överraskande kan man tala om ett planerat regimskifte d.v.s. inte regimsammanfall. Eftersom Qatar alltså är en monarki har det heller inte skett något byte av regimtyp. Samma sak kan sägas om Saudi Arabien där det under tidsperioden där landets kung Abdullah bin Abdulaziz avled år 2015 och sedan efterträddes av kronprins Salman bin Abdulaziz.

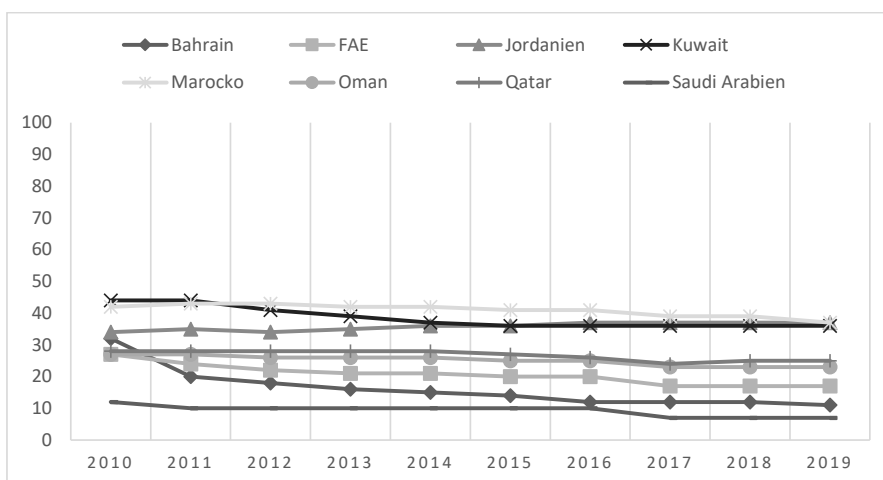
Teoretiska resonemang

Om man kopplar tillbaka till teorin är resultaten i linje med de studier som tidigare gjorts om monarkier och stabilitet. Det finns gott om belägg för att monarki är en regimtyp som stannar länge vid makten (Hadenius & Teorell 2007, Kalilitz 2013; Anckar 2018). Därtill har det visat sig att monarkier i högst grad ersätts av andra monarker och inte är sannolika att utvecklas till demokrati (Gandhi 2008; Geddes m.fl. 2014). Detta gäller inte bara idag existerande monarkier av vilka flera finns i Mellanöstern och Nordafrika. Som det framgår av Anckar (2018) har monarki också ur ett historiskt perspektiv varit en regimtyp som varit stabil. Detta syns bland annat i att regimtypen monarki består även om själva regimerna flera gånger bytts ut och de idag existerande monarkierna har haft flera regimskiften. En av orsakerna till detta kan delvis relateras till de slutsatser som Herb (1999) fört fram om sättet som de dynastiska monarkierna konsoliderar sin makt. Andra förklaringar som förts fram gör gällande att monarkin har varit ett system som bättre lyckats inkludera de olika grupperna i samhället (Menaldo 2012). En ytterligare aspekt är att monarkierna i och med att de kan legitimera sitt styre i den monarkiska traditionen även lättare kan hållas vid makten. Som Kailitz (2013) konstaterar utgår monarkins principer för legitimering från att monarken med sin bakgrund i sig har legitimitet att styra. Denna legitimitet innehåller också en religiös aspekt i länder som Jordanien, Marocko och Saudi Arabien där monarkens roll också i viss mån kopplas till religion (Kailitz 2013, 48-49; Bank, Richter & Sunik 2014).

Utöver regimtyp är statsskap en annan intressant aspekt. Som genomgången i kap 7.3 kunde visa har flera monarkier högre nivåer beträffande statsskap och därför är allihop kalibrerade med starkare statsskap. I flera av monarkierna går detta förmodligen hand i hand med att länderna har omfattande resurser som möjliggjort en utveckling av staterna. Som Herb (1999) konstaterar och som det nämndes i kapitel sju var flera av länderna fattiga innan oljan upptäcktes och den möjliggjorde uppbyggnaden av omfattande statlig byråkrati. Utöver detta möjliggör även naturresurserna skapandet av arbetsplatser. Om man ytterligare går in på aspekten om statsskap är det viktigt att poängtera att medborgarskapet i dessa länder kan variera. Länder som Marocko och Saudi Arabien har stor befolkning medan andra länder som Förenade Arabemiraten, Kuwait och Qatar har betydligt mindre folkmängd. I länder som Förenade Arabemiraten och Qatar är också en mycket stor del av invånarna icke-medborgare och gästarbetare och i båda länderna beräknas endast 20 procent av invånarna vara medborgare (Crystal 2017, 356, 363). I och med att en stor del av de som är bosatta i landet är arbetskraftsinvandrare eller hör till grupper som saknar medborgarskap så innebär detta att frågan om medborgarskapsarrangemang tar sig annorlunda i uttryck. Ett exempel på detta är naturligtvis att den stora andelen utlänningar som bor i länderna inte har möjlighet att få politiskt inflytande och dessa personer kan enkelt utvisas om de skulle göra sig besvärliga inför regimen

Herb (1999, 63-64). Samtidigt kan man ändå se att även länder som Jordanien och Marocko beträffande de mått som använts gällande statsskap inte är på samma nivå som flera av monarkierna med resurser. I BTI:s siffror över statsskap befinner sig Jordanien på lägre nivåer men i beträffande administrativ effektivitet befinner sig landet på högre nivåer. Ser man däremot till monarkierna med mer omfattande motsättningar mellan folkgrupper urskiljer sig Bahrain tydligt. Som det diskuterades i kapitel sju finns en shiamuslimsk majoritet i landet även om kungahuset är sunnimuslimer. Det har också konstaterats att det förekommer diskriminering mot den shiamuslimska befolkningen i flera olika områden och att de har varit underrepresenterade i högre samhällspositioner och i uppgifter som har att göra med nationell säkerhet (Crystal 2017, 351-352). Av monarkierna är också Bahrain det land där protesterna var mest omfattande.

Det som är viktigt att poängtera då man talar om monarki som stabil regimtyp är hur den kan relateras till politiska fri- och rättigheter. Även om monarki inom denna studies kontext har konstateras vara den autokratiska regimtyp som är mest stabil ska detta inte uppfattas som att de skulle vara mindre autokratiska. Sättet som Bahrain med hjälp av andra monarkier bemötte protesterna år 2011 var mycket våldsamt och sedan dess har de politiska fri- och rättigheterna sjunkit kraftigt i landet (se figur 9). Det som är värt att konstatera är att det enligt Freedom Houses siffror finns en variation i nivåerna på politiska fri- och rättigheter bland monarkierna. Det finns länder som innan år 2010 hade högre nivåer som t.ex. Jordanien, Kuwait och Marocko. Sedan finns det också länder som Saudi Arabien där nivåerna är betydligt lägre. Gällande politiska rättigheter och medborgerliga friheter kan man se att det hos alla länder förutom Jordanien har skett nedgångar. I länder som Bahrain, Förenade Arabemiraten och Kuwait är nedgångarna i politiska fri- och rättigheter tydliga. Något som bör tas i beaktande då man studerar nivåerna av politiska fri- och rättigheter är att Freedom House från och med rapporten som gäller år 2017 har gjort en del justeringar i sin metodologi. Det påpekas (se Freedom House 2018, 1204) att detta inte har inverkan på tolkningen av tidsserier men justeringen innebär dock att en fråga som gällt möjligheten till politiska konsultationer i monarkier inte längre ger likadana poäng. En genomgång av rapporten av Freedom House (2018) som gäller år 2017 visar att denna förändring i praktiken innebär att Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar och Saudi Arabien har tappat två poäng från och med år 2017. Denna ändring bör tas i beaktande men som figur 9 visar handlar det ändå om små förändringar. I vilket fall som helst kan man ändå se sedan protesterna år 2011 att nivåerna för politiska fri- och rättigheter i länderna har sjunkit på flera håll och inte ett enda fall av tydliga förbättringar kan ses. Detta är också viktigt att ta med i analysen då man ser hur länderna har utvecklats.

Figur 9. Politiska fri- och rättigheter i monarkierna. Källa: Freedom House (2021c). Aggregate Category and Subcategory Scores 2003 – 2021.

9.2.2 De övriga lösningarna för regimöverlevnad

Civila regimer med svagare statskap: Irak, Libanon, Syrien

Den andra tillräckliga lösningen för regimöverlevnad är civila regimer med svagare statskap. Lösningen är intressant eftersom den fångar upp alla andra länder i studien med svagare statskap som inte hade regimsammanfall efter protesterna. De två övriga länderna med svagt statskap i studien är Jemen och Libyen där regimsammanfall inträffade. Skillnaden är dock att länderna med regimöverlevnad är civila regimer och där ingår tre länder: Irak, Libanon och Syrien. Dessa länder har dock en del skillnader då man granskar dem närmare. Syrien kan konstateras vara en tydlig autokrati där det också finns starka drag av personalism (se kap 7.2). Landets politiska fri- och rättigheter var också år 2010 de nästlägsta i hela regionen och endast Libyen befann sig på lägre nivåer (se kap 7.1). Irak och Libanon skiljer sig från Syrien i att länderna har flera olika politiska rörelser och således mer pluralistiska system. Som det dock har konstaterats tidigare (se kap 7.1) är dock de politiska fri- och rättigheterna på en så låg nivå att kraven för demokrati inte anses fyllas.

Irak var innan år 2003 en tydlig autokrati som kunde klassificeras som civil regim med tydliga drag av personalism. Efter att regimen störtades av USA år 2003 förändrades landet vilket kan ses i att det infördes ett nytt politiskt system och att det skedde stora förändringar i uppbyggnaden av staten. Även om det formellt infördes ett demokratiskt system i Irak var det tydligt att landet till följd av USA:s ockupation var i ett mycket skört tillstånd. Situationen i landet hade alltmer utvecklats mot ett inbördeskrig som följde sekteristiska skiljelinjer vilket också innebar landets regering i praktiken hade

begränsat inflytande (BTI Irak 2010, 4). Det verkar ändå som att statens roll från och med slutet av 2000-talet började etablera sig mer och att det politiska ledarskapet fick ökat inflytande (BTI Irak 2012, 2). Följderna av situationen i Syrien kunde också ses i Irak då IS etablerade sig och tog över stora delar av landet. Under denna tid 2014 – 2017 då IS hade betydande kontroll kan man säga att Irak var i en situation som kan liknas vid statsförfall. Efter detta verkar det som att utvecklingen skulle ha gått mot ett bättre håll även om det ännu finns omfattande problem gällande säkerhet i landet (BTI Irak 2020). Trots att det politiska läget ännu vid slutet av år 2019 var instabilt i Irak kan man inte säga att landet skulle vara i samma tillstånd som Libyen eller Jemen. Det har inte heller skett ett byte till en annan autokratisk regimtyp eller demokratisering.

Det land som tydligast sticker ut i hela gruppen regimöverlevnad är Syrien. Landet är tillsammans med Bahrain det enda i gruppen regimöverlevnad som hade massprotester. I Bahrain slogs dessa protester ner och regimen hölls vid makten. I Syrien utvecklades protesterna inte lika snabbt som i t.ex. Egypten och Tunisien men regimen agerade mycket våldsamt mot protesterna. Med tiden började situationen i Syrien eskalera allt mer och kring 2012 började tecknen på inbördeskrig och även inblandning av andra länder att bli alltmer uppenbar (Dagher 2019, 325-326). Ser man till det syriska inbördeskrigets förödande konsekvenser kan landet på flera sätt ses som en sammanfallen stat. Till detta hör också precis som i Jemen och Libyen att utomstående länder blandat sig i konflikten. Samtidigt har situationen i Syrien skiljt sig från den i Libyen och Jemen i och med att den styrande regimen hela tiden hållit sig kvar vid makten. I och med att ett regimsammanfall inte har skett har det inte heller på samma sätt som i Jemen eller Libyen uppstått en möjlighet till förändringar i det politiska systemet. Istället har regimen i Syrien hållit sig kvar även om dess kontroll över landet har varierat i takt med att konflikten har utvecklats.

Det är tydligt att stödet från länder som Ryssland och Iran varit avgörande för regimen i Syrien att hållas vid makten (Economist 2016). Syrien är ändå klassificerat i termer av regimöverlevnad eftersom regimen ännu sitter kvar vid makten. På så sätt är Syrien ett undantag i gruppen regimöverlevnad då landets regim höll sig kvar men där man kan argumentera för att landet gått igenom en utveckling som har motsvarat statsförfall. Situationen har dock hela tiden förändrats och även om regimen har tagit tillbaka kontrollen över vissa områden så har den också förlorat kontrollen över andra. Exempel på det senare är att Turkiet tagit över kontrollen av områden i landets norra delar (BTI Syrien 2020). Eftersom regimen i Syrien ännu sitter kvar vid makten skiljer sig dock situationen från den i Jemen eller Libyen.

Ser man lösningen civil regim och svagare statsskap som Syrien ingår i tillsammans med Libanon och Irak kan man se skillnader mellan länderna. En tydlig skillnad är att Libanon och Irak hade politiska system som inte på samma sätt dominerades av någon enskild grupp som i Syrien. Att protesterna i Syrien därtill var mycket mer omfattande än i Irak och Libyen bör naturligtvis också beaktas. Syrien hade tydliga drag av personalism och den politiska

makten hade kretsat kring familjen al-Assad sedan början av 1970-talet. Som framgår av bland annat Dagher (2019) var det aldrig aktuellt för regimen att avgå eftersom familjen var så tydligt kopplad till makten. Som tidigare nämnt har Syrien tillsammans med Libyen och Jemen i hög grad också konstaterats vara personalistiska och effekterna för dessa tre länder är ytterst tydliga. Som Geddes (1999) konstaterar är personalistiska regimer de som riskerar att antingen avgå i samband med stora våldsamheter och också är svåra att ersätta. Alla tre länder som har konstaterats vara speciellt personalistiska kan man således se att har utvecklats i denna riktning.

Frågan som bör ställas är i vilken mån kombinationen civil regim och svagare statsskap är relevant som tillräcklig för regimöverlevnad. Denna kombination visar ur ett längre tidsperspektiv 2011–2019 en tydligare diskrepans i utvecklingen på längre sikt än vad de andra kombinationerna har gjort. Orsaken till att kombinationen civil regim och svagare statsskap är tillräcklig för regimöverlevnad är att det i länderna inte skedde regimsammanfall i samband med protesterna år 2011. Trots detta kan man se att det funnits stunder under tiden 2011–2019 där situationen i framförallt i Syrien motsvarat statsförfall. Om man skulle skapa en skild QCA-analys där utfallet skulle vara statsförfall och där Jemen och Libyen samt Irak och Syrien skulle ingå skulle svagare statsskap bli ett nödvändigt villkor. Detta skulle dock inte vara tillräckligt eftersom även Libanon också ingår i denna grupp. Ser man dock på den utveckling som länderna i gruppen civil regim och svagare statsskap har gått i åren 2011–2019 är det tydligt att dessa länder inte hållits lika stabila som den första lösningen där monarkier ingår. Av denna anledning kan man också finna goda belägg för att svagare statsskap i situationer då regimen blir utmanad har en mycket stark koppling till statsförfall även om inte regimsammanfall skulle inträffa. Vidare ska det också konstateras att de tre länder i den här avhandlingen som har konstaterats ha hög grad av personalism: Jemen, Libyen och Syrien allihop har gått i den utveckling som har konstaterats gälla för personalistiska regimer. Till detta hör att de sällan lämnar makten på fredligt sätt och att deras avgång ofta är kopplad till våldsamheter. Även denna fråga kan dock teoretiseras på olika sätt. En förklaring som är mer i linje med denna avhandlings är Hinnebusch (2015) som menar att regimsammanfall skedde i länder med en relativt autonom statsbyråkrati till skillnad från personalistiska regimer där de centrala aktörerna istället slöt sig bakom regimen. Som Hinnebusch (2015) ändå konstaterar finns det också en annan förklaring som presenterats av Stacher (2012) som däremot menar att orsaken till utvecklingen i Syrien berodde på att regimen i själva verket var så svag att ingen enskild aktör inifrån klarade av att störta den.

Länder med starkare statsskap och naturresurser

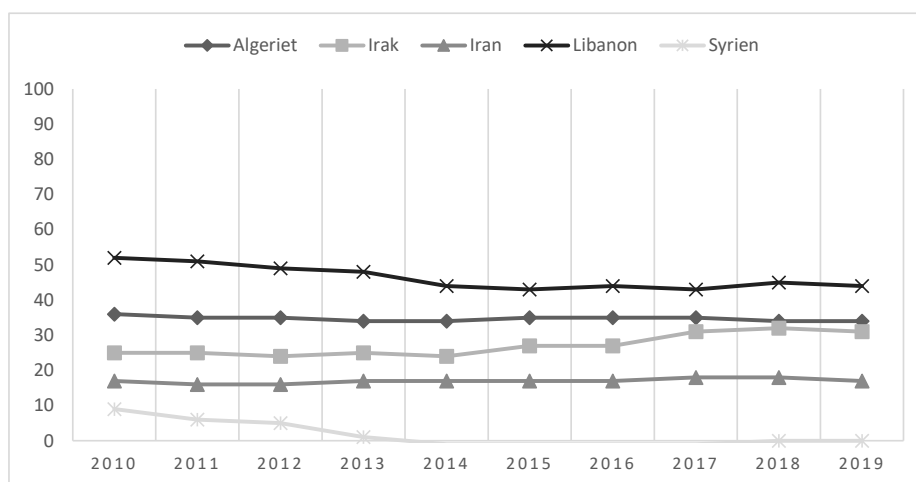
I den tredje lösningen ingår länder med starkare statsskap och naturresurser. Denna lösning omfattar alla monarkier förutom Jordanien och Marocko. Av republikerna är det endast Algeriet (militärregim) och Iran (civil regimen) som ingår här. Orsaken till att denna kombination har uppstått är att Algeriet och Iran har olika regimtyper och att starkare statsskap inte räcker till som tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Av denna orsak skapas kombinationen starkare statsskap och naturresurser. Om man inleder med monarkierna kan man konstatera att det inte bara i sin regimtyp har strukturella drag som verkar bidra till autokratisk stabilitet. I denna lösning ingår alla monarkier förutom Jordanien och Marocko som inte har resurser. Man kan därmed säga att de sex stycken monarkier som ingår i den här lösningen verkar ha flera aspekter: monarki, starkare statsskap och resurser som leder till högre stabilitet. Denna bild förstärks av att det i monarkierna mellan 2011–2019 inte har skett något byte i regimtyp även om en ny regimen kommit till makten i några länder.

Utöver monarkierna ser man i den här kombinationen också två republiker: Algeriet och Iran. Av dessa länder skiljer sig Iran från de övriga länderna i att det inte hör till det som brukar kallas för arabvärlden. Därtill har Iran ett mycket speciellt politiskt system som skiljer sig tydligt från de andra i regionen. I Iran har det under tidsperioden 2011–2019 stundvis förekommit stora protester i landet men dessa har inte lett till varken regimsammanfall eller byte av regimtyp. I detta sammanhang har utvecklingen i Algeriet varit mer intressant. Protesterna i Algeriet år 2011 var inte lika omfattande som i grannländerna Tunisien och Libyen och de ledde inte år 2011 till regimsammanfall. Det inträffade dock år 2019 regimsammanfall då landets långvarige president tvingades avgå till följd av massprotester. Det är för tidigt för att kunna konstatera vad detta på längre sikt kommer att leda till men hittills verkar det som att det inte skulle ha skett några förändringar i regimtypen. Att det år 2019 skedde ett regimsammanfall i Algeriet till följd av massprotester är intressant eftersom det fördjupar insikterna om regimsammanfall. Algeriet ingår inte i utfallet regimsammanfall i denna studie eftersom landets regimsammanfall ägde rum åtta år efter att den arabiska våren inleddes. Även om protesterna år 2011 kan ha fungerat som en bakgrundsfaktor för protesterna i Algeriet år 2019 är det inte möjligt att på samma sätt koppla detta regimsammanfall till de övriga som har studerats i avhandlingen hittills. Om man dock tar ett längre perspektiv och följer upp den politiska utvecklingen till och med år 2019 kan man konstatera att Algeriet som är kalibrerat som militärregim har gått igenom regimsammanfall. Skulle man således göra en QCA-analys för hela tidsperioden 2011–2019 och även inkludera Algeriet i utfallet skulle det uppstå två tillräckliga lösningar för regimsammanfall: militärregim för Algeriet, Egypten, Jemen och Libyen samt den kombination för Tunisien som redan har nämnts (civil regimen, starkare statsskap och inga resurser. Detta är naturligtvis en annan frågeställning men

den förstärker slutsatsen om att militärregim är den regimtyp som är mest instabil. Om man formulerar frågeställningen på ett annat sätt kan man konstatera att alla länder som i denna avhandling har klassificerats som militärregimer under 2011–2019 har genomgått regimsammanfall.

Utveckling av politiska fri- och rättigheter

I och med att den första lösningen omfattade alla monarkier är det motiverat att de övriga länderna som inte är monarkier jämförs här i sin utveckling gällande politiska fri- och rättigheter. Som det fördes fram tidigare har dessa länder gemensamt att regimen stannade vid makten efter protesterna år 2011. För Irak verkar det ha skett en liten utveckling gällande politiska fri- och rättigheter men landet ligger trots det ännu på låga nivåer. Det land som tydligast sticker ut är Syrien. Som det konstaterades är landet ett slags undantag i och med att det inte skedde regimsammanfall och regimen ännu sitter vid makten. Samtidigt bröt det ut ett inbördeskrig som har lett till att landet befunnit sig i ett tillstånd som kan liknas vid statsförfall. Detta har dock skett utan att ett regimsammanfall ägde rum vilket också gör Syrien till ett intressant fall i hela undersökningen. Utvecklingen av politiska fri- och rättigheter i Syrien talar dock sitt tydliga språk och landet har sjunkit ner till en absolut nollnivå enligt Freedom Houses siffror (se figur 10). Redan år 2010 hade landet ytterst låga nivåer av politiska fri- och rättigheter men i och med inbördeskriget har landet i praktiken gått ner till noll vilket är hela denna jämförelses lägsta nivå. Algeriet och Iran har legat på ganska likadana nivåer under hela tidsperioden. Libanon har haft de högsta nivåerna av politiska fri- och rättigheter men även här har det skett nedgångar.

Figur 10 Republikerna med regimöverlevnad. Källa: Freedom House (2021c). Aggregate Category and Subcategory Scores 2003 – 2021.

9.2.3 Avslutande kommentarer

Ser man till utvecklingen för länderna med regimöverlevnad är det framförallt monarkierna som bildar en betydande grupp. Här kan man se att monarki enligt den mest parsimoniska lösningen är ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad. Ser man på den långsiktiga utvecklingen kan man också notera att regimtypen monarki varit hållbar. Fram till år 2019 har det skett regimskiften i monarkier som Saudi Arabien och Qatar då tidigare monarker antingen avlidit eller abdikerat. Trots detta har regimtypen monarki kvarstått. Detta är något som är överensstämmande med tidigare forskning som har påvisat att monarki är den regimtyp som håller sig längst tid vid makten och därmed verkar vara hållbar. Något som man ytterligare kan se är att monarkierna har variation i frågan om resurser men inte i statsskap. Enligt diskussionen i kapitel sju har alla länderna enligt både BTI och Världsbankens index nivåer som är antingen höga eller medelnivå vilket inte motiverar att något land skulle placeras i gruppen svagare statsskap.

Den lösning som väcker mest frågor är den med civila regimer och svagare statsskap. Som det har konstateras är denna lösning tillräcklig för regimöverlevnad. Samtidigt kan man se ur ett längre perspektiv att såväl Irak och framförallt Syrien har haft en utveckling som speciellt i det senare fallet har varit nära det som man kan kalla för statsförfall. Även om svagare statsskap som villkor ingår i en lösning för regimöverlevnad ter det sig dock som tydligt att detta på sikt har haft en destabiliserande inverkan. Av de fem länder som är kalibrerade med svagare statsskap har Jemen och Libyen haft såväl regimsammanfall och senare även statsförfall. Även om Irak och Syrien inte hade regimsammanfall är det dock tydligt att båda länderna åtminstone under perioder under tidsramen 2011–2019 har haft en orolig utveckling som tydligt skiljer sig från de andra länderna med regimöverlevnad. På så sätt kan man se att svagare statsskap inte är något som skulle kunna se att bidrar till stabilitet även om dess inverkan på regimsammanfall inte verkar vara lika uppenbar. Det som man kan se med alla länder med regimöverlevnad är att de beträffande politiska fri- och rättigheter har stannat kvar på likadana nivåer. Till skillnad från Egypten, Libyen och Tunisien som hade regimsammanfall och upplevde åtminstone tillfälliga uppgångar i politiska fri- och rättigheter har inget land gruppen regimöverlevnad haft motsvarande utveckling.

10 Diskussion

I detta avslutande kapitel sammanfattas avhandlingens slutsatser. Det kommer också att diskuteras hur de politiska fri- och rättigheterna har utvecklats och hur man på mer allmän nivå kan tolka resultaten.

10.1 Teoretiska slutsatser

Forskningsproblemet

Syftet med avhandlingen har varit att studera regimförändring utifrån tre centrala variabler: regimtyp, statsskap och resurser. Klassificeringen av länderna baserar sig på en indelning i demokrati och autokrati. Den huvudsakliga skillnaden mellan dessa system är valkonkurrens vilket innebär att genom fria och rättvisa val och på regelbunden basis ha möjligheten att byta ut ett politiskt styre. För att detta ska förverkligas krävs grundläggande politiska fri- och rättigheter (se kap 3). Valkonkurrens betonas som den grundläggande skillnaden mellan demokrati och autokrati eftersom den belyser skillnader i hur politisk stabilitet tar sig i uttryck. En demokratiskt vald regering måste ställa upp och försöka vinna val för att kunna stanna vid makten. Om detta inte sker avgår regeringen och en ny tillträder. Eftersom inte autokratiska regimer kommer till makten och legitimerar sitt styre enligt dessa principer är också mekanismerna för regimskifte annorlunda (se kap 5). Autokratiska länders stabilitet och utveckling är därför möjliga att studera på ett annat sätt än för demokratier.

Valet av fall i denna avhandling baserar sig på att inga länder når upp till minimikriteriet för demokrati varvid länderna klassificeras som autokratier. Trots detta gemensamma drag har länderna intressanta skillnader i aspekter som kan inverka på regimförändring. Denna avhandling har valt att fokusera på tre centrala aspekter: regimtyp, statsskap och resurser som allihop befinner sig på strukturell nivå. Även om det hos länderna finns skillnader i dessa aspekter bör det påpekas att de ändå besitter en "förmåga" att vara autokratiska. På så sätt kan länder oavsett regimtyp, statsskap eller resurser upprätthålla ett autokratiskt politiskt styre. Detta kan man se om man t.ex. jämför Jemen med grannlandet Oman. Länderna skiljer sig helt där det kommer till regimtyp, statsskap och resurser men de har ändå nästan likadana nivåer av politiska fri- och rättigheter år 2010 (se tabell 16). Orsaken till att de politiska fri- och rättigheterna är låga kan dock bero på olika orsaker och ett autokratiskt styre kan således utgå från olika förutsättningar. Den inverkan som regimtyp, statsskap och resurser har syns därför mer tydligt i de frågor

som här kallas för regimförändring. Som det argumenteras i kapitel fem kan regimskifte i autokratier ske på olika sätt. Ett icke-påtvingat regimskifte sker om ledaren avgår planerat eller avlider. Påtvingade regimskiften d.v.s. regimsammanfall sker däremot om regimen tvingas avgå till följd av massprotester eller att det sker ett maktövertagande inifrån. De olika autokratiska regimtypernas stabilitet land kan mätas på olika sätt. För att referera till diskussionen om stabilitet av Huntington (1968) kan en aspekt av autokratisk stabilitet vara hur länge en regimtyp suttit vid makten. Ett mera effektivt mått kan också vara att se hur många gånger ett regimskifte inom samma regimtyp kan ske (se kap 4). Om detta resonemang anpassas på länderna i denna avhandling kan man se att de flesta innan år 2011 hade regimer som suttit länge vid makten. Detta har att göra med att ett autokratiskt styre kan utgå från flera olika strukturer. Den inverkan som de tre centrala variablerna: regimtyp, statsskap och resurser har på autokratisk stabilitet och framförallt möjligheterna för de politiska systemen att utvecklas syns dock speciellt tydligt i de situationer där det politiska styret utsätts för en stark press. För att studera detta är de stora protesterna i Mellanöstern och Nordafrika år 2011 ett passande sammanhang eftersom det kan ses som en kritisk brytpunkt (Kailitz 2013; Butenschön 2015) i en region där majoriteten av länder är autokratier. Därför är också detta en passande kontext för att studera hur skillnaderna i ländernas uppbyggnad inverkar på regimförändring.

Teoretiska slutsatser

För att förklara regimförändring har det i avhandlingen gjorts en skillnad mellan regim och regimtyp. En regim definieras enligt landets ledare och regimen byts således alltid ut när landets högsta politiska ledare lämnar makten. En regimtyp är däremot det politiska systemet i mer bred bemärkelse och i denna avhandling har det använts tre regimtyper: monarki, civila regimer och militärregimer. För att kunna analysera regimförändring har det därför inledningsvis gjorts en QCA-analys vars resultat sedan följts upp av kvalitativa analyser för utvecklingen över en längre tidsperiod 2011–2019. Dessa uppföljande analyser är till för att skapa en robusthet i slutsatserna och för att kunna se om det finns några betydande skillnader mellan de omedelbara och långsiktiga effekterna. Fördelen med detta upplägg och bidraget med studien är att den till sin omfattning är tillräckligt bred för att kunna göra dra mer generella slutsatser än vad t.ex. en fallstudie eller en mindre jämförande studie skulle kunna göra. Tidsmässigt sträcker sig också denna studie över ett längre tidsperspektiv än vad tidigare studier med liknande perspektiv som t.ex. Brownlee, Masoud och Reynolds (2015) har kunnat göra. Användandet av QCA som metod ger också fördelar. En av dessa är att den ger möjlighet att studera flera olika villkor och behandla dessa i samma analys. Flera av de studier och samlade forskning som har citerats

hittills angående regimtyper, statsskap och resurser har i denna avhandling kunnat kombineras och studeras samtidigt. Denna analys som möjliggörs av QCA är dynamisk då den visar vilka kombinationer som har lett till olika utfall. Metoden passar därför bra för att studera de strukturella skillnaderna mellan länderna i avhandlingen. En brist med upplägget är att de tre villkor i och med sin abstraktionsnivå tillåter en viss variation och att de endast kan förklara de strukturella skillnaderna mellan länderna. I och med denna abstraktionsnivå förklarar de förutsättningarna för olika former av politisk utveckling. Alla de utvecklingsprocesser som här har diskuterats: demokratisering, införandet av ny autokratisk regimtyp och statsförfall i hög grad är beroende av centrala aktörers beteenden och ageranden och ett fokus på dessa kan ge ytterligare förklaringar till de olika utvecklingsmönstren. På så sätt har denna studies inriktning på strukturella skillnader mellan länderna också begränsningar i sin förklaringskraft.

Om man inleder diskussionen om de teoretiska slutsatserna från regimtyperna kan man se att monarkierna tydligt har varit de länder som varit mest stabila. Detta kan inte bara ses i att regimsammanfall inte skedde i en enda monarki efter protesterna men även att flera av dem sedan år 2011 har gått igenom det som i avhandlingen har kallats för icke-påtvingat regimskifte. Sedan år 2011 har regimskifte skett i följande länder: Qatar 2013, Saudi Arabien 2015, Oman 2020 och Kuwait 2020. Dessa har hört till det som kallats för icke-påtvingat regimskifte då ländernas ledare antingen har avlidit eller abdikerat. Trots dessa regimskiften har regimtypen bestått. Därtill kan man konstatera att det också tidigare i historien skett flera regimskiften i länderna utan att det orsakat förändringar i regimtypen. Detta är i linje med forskningen där det framgår att monarki är en regimtyp som hålls länge vid makten och som sällan övergår i annan autokratisk regimtyp eller demokrati (Hadenius & Teorell 2007, Gandhi 2008; Kalilitz 2013; Geddes m.fl. 2014; Anckar 2018). Det ska dock betonas att monarkierna har starkare statsskap vilket också sannolikt möjliggjort att de stannat länge vid makten. Detta är delvis kopplat till de betydande naturresurserna som har möjliggjort en omfattande utbyggnad av byråkrati. Utöver att monarki i sig enligt den mest parsimoniska lösningen är ett tillräckligt villkor för regimöverlevnad är också kombinationen starkare statsskap och resurser en tillräcklig kombination för regimöverlevnad. I denna kombination ingår alla monarkier förutom Jordanien och Marocko. Monarkierna har således flera strukturella drag som verkar bidra till att de är mer stabila och att det inte skett förändringar i regimtyp.

Vidare kan det konstateras att militärregim i linje med tidigare forskning verkar vara den mest instabila regimtypen. Inte bara i analysen av regimsammanfall framgår det att militärregim är den regimtyp som är starkast representerad. Därtill kan man i analysen av utvecklingen fram till år 2019 se att regimsammanfall även skedde i Algeriet år 2019. Detta innebär att samtliga länder i avhandlingen som är klassificerade som militärregimer under tidsperioden 2011–2019 har haft regimsammanfall. Skulle man således

sträcka ut QCA-analysen till att gälla hela den nämnda tidsperioden skulle militärregim vara ett tillräckligt villkor för regimsammanfall i och med att samtliga militärregimer har haft det. Som tidigare konstaterat har litteraturen som har citerats (Hadenius & Teorell 2007, Gandhi 2008; Kailitz 2013; Geddes m.fl. 2014; Anckar 2018) konstaterat att militärregimer är den minst stabila autokratiska regimtypen. Vidare har det i forskningen också konstaterats att militärregim är den regimtyp som är mest sannolik att övergå i demokrati. Detta är dock inte fallet med militärregimerna i denna avhandling. Snarare ser det ut som att det finns två olika trender med utvecklingen av militärregimer. Den första är länder som Algeriet och Egypten med starkare statsskap där länderna trots regimsammanfallen har samma regimtyp kvar. Den andra formen av militärregim är de i Jemen och Libyen som har svagare statsskap och därtill starka personalistiska drag. I dessa länder har regimsammanfallen lett till statsförfall där det inte längre finns någon aktör som klara av att utöva kontroll över landet. På så sätt kan man säga att inom ramen för denna undersökning är militärregimer fortfarande är den regimtyp där det i högst grad skett regimsammanfall men länderna har inte visat förmåga till demokratisering som tidigare studier kunnat påvisa.

Beträffade de civila regimerna är bilden mer mångfacetterad. I denna grupp finns både länder som Irak och Libanon som har svagare statsskap och som har politiska system som är mer pluralistiska. Utöver detta finns det Iran och Tunisien som har starkare statsskap. Syrien har en civil regim och beträffande statsskap kan man säga att landet är något av ett gränsfall. I rapporterna av BTI innan år 2011 nämns det att regimen har kontroll över hela landet och att landets administration finns i hela landet. Samtidigt konstateras det att administrationen är ineffektiv och att den i hög grad finns kopplingar till olika former av lokala och släktbaserade nätverk. Vidare konstateras det att det finns en svag förmåga att implementera beslut på lägre nivåer i administrationen (BTI Syrien 2008; 2010). Detta framgår även av siffrorna från Världsbankens index angående statskapacitet som nämndes i kapitel sju. Syrien har därtill tillsammans med Jemen och Libyen konstaterats ha höga nivåer av personalism vilket också kan synas i låg autonomi mellan olika samhällsarenor (Linz & Stepan 1996). Överlag är det tydligt att det i två länder med civila regimer uppstod massprotester: Syrien och Tunisien. I dessa länder avgick regimen snabbt i Tunisien medan den i Syrien bemötte protesterna mycket våldsamt. I Syrien kom detta snart att leda till ett inbördeskrig som har haft förödande konsekvenser. Samtidigt är dock regimen kvar och därför hör landet inte till utfallet regimsammanfall.

Ser man på villkoret statsskap kan man notera en viss tvetydighet i hur det tog sig i uttryck på kort och lång sikt. Detta syns också tydligt i QCA-analysen där det både finns kombinationer med svagare statsskap som har regimsammanfall och regimöverlevnad. Som det nämns i kapitel 4 har en slags kärna i diskussionen om statsskap varit att det är viktigt för stabilitet. I studien av Andersen, Möller, Rörbaek och Skaaning (2014) förs det dock nyanserade resonemang där de menar att de inte finner belägg för att högre grad av

framförallt administrativ kvalitet skulle göra autokratier mer stabila. Ser man på de resultat som denna studie ger verkar det klart att svagt statsskap på lång sikt har tydliga följor även om detta inte direkt framgår i QCA-analysen. På längre sikt kan man se att de länder som hade svagare statsskap, speciellt Irak och Syrien har haft en orolig utveckling på samma sätt som Jemen och Libyen. Detta trots att de placerar sig i olika grupper beträffande regimsammanfall. Om man endast håller sig inom denna analys kan man konstatera att svagare statsskap på längre sikt har en tydlig inverkan på regimförändring även om denna inte nödvändigtvis syns direkt i regimsammanfall eller regimöverlevnad. Om ett land således har svagare statsskap förefaller det som osannolikt att det skulle kunna övergå i demokrati. Detta kan tydligt ses i Libyen där landet trots en valprocess år 2012 inte kunde upprätthålla ett demokratiskt styre. På så sätt kan det sägas inom kontexten för denna avhandling att starkt statsskap i hög grad verkar vara kopplat till regimöverlevnad. De två länderna i avhandlingen: Egypten och Tunisien som hade regimsammanfall och starkare statsskap gick antingen mot demokratisering eller att en ny autokratisk regimtyp kom till makten. Länderna med svagare statsskap har däremot allihop med undantag för Libanon under tidsperioden 2011–2019 haft en utveckling som antingen gått mot statsförfall eller situationer som i hög grad påminner om det även om de hade olika utfall gällande regimsammanfall och regimöverlevnad.

Naturresurser verkar vara sammankopplat med regimöverlevnad. Detta syns tydligt i att en tillräcklig kombination är starkare statsskap och resurser. Därtill är Libyen det enda landet med resurser som hade regimsammanfall efter protesterna år 2011. På längre sikt kan man dock se att även Algeriet år 2019 hade regimsammanfall. Således är Algeriet och Libyen de enda länderna med resurser som hade någon form av regimsammanfall under hela tidsperioden 2011–2019. Ser man på den utveckling som länderna har gått i har Libyen gått mot statsförfall medan det i Algeriet skedde ett regimsammanfall men där dock det inte skett några stora förändringar i regimtypen. Det verkar således som att kombinationen starkare statsskap och resurser är något som i hänger ihop med regimöverlevnad och att åtminstone regimtypen kvarstår.

Regimsammanfall och utvecklingsmönster

På allmän nivå kan man konstatera att regimsammanfall är en avgörande företeelse för att det politiska systemet förändras. Regimsammanfall är dock ingen garanti för demokratisering och i detta avseende är det bra att referera till Geddes m.fl. (2014, 313) som menar att endast en fjärdedel av alla ledarskapsbyten i de autokratiska länder de studerar ledde till demokratisering. Även om denna studies omfattning är betydligt mindre så motsvarar denna studies resultat Geddes m.fl. (2014) i frågan om demokratisering. Den här studiens resultat är i linje med tidigare studier som

bland annat konstaterat att monarki är den mest stabila autokratiska regimtypen och militärregim som den minst stabila. Samtidigt har inte de militärregimer som analyserats i denna avhandling visat större tendens att övergå i demokrati. Även om samtliga militärregimer i denna studie under tidsperioden 2011–2019 har haft regimsammafall är två länder: Algeriet och Egypten ännu till sin regimtyp militärregimer medan det i två länder: Jemen och Libyen har skett statsförfall. Det som ännu bör poängteras är att det finns tre länder som har betecknats som att de har starka drag av personalism: Jemen, Libyen och Syrien. Alla dessa tre länder har det gemensamma draget att länderna efter protesterna år 2011 har gått i en våldsam utveckling. Detta följer också den utveckling som Geddes (1999) nämner angående personalism.

Då man talar om hur autokratiska länder utvecklas har regimsammafall stor betydelse för att kunna skapa möjligheter till politisk förändring. Som dock denna avhandling har visat har utvecklingen i länderna från Mellanöstern och Nordafrika varit mycket varierande. Om man fokuserar på möjligheterna till demokratisering har denna studies enda fall Tunisien som gått i den riktningen flera kännetecken som understöder demokratisering (se kap 9). Samtidigt ska det konstateras att de villkor som har behandlats i denna avhandling riktar sig in på förutsättningar. Det bör därför konstateras att politiska aktörer naturligtvis har en helt central roll för landets utveckling. Demokrati är också någonting som kräver mycket stora ansträngningar för att kunna upprätthållas. På så sätt kommer ett land som har gått igenom en demokratisk övergång att utsättas för flera utmaningar och därför bör man vara medveten om att en genomförd demokratisk övergång inte ger några garantier på hur långvarig den blir. Detta tillsammans med utvecklingen generellt i världen där man har kunnat se betydande tillbakagångar i demokrati innebär också att den gamla föreställningen om demokratisk konsolidering nyanseras.

Denna avhandling har riktat in sig på utvecklingen i en specifik region under en tydligt avgränsad tidsperiod. Målsättningen har dock hela tiden varit att använda sig av generella teorier och resonemang om aspekter som kan inverka på hur autokratiska länder utvecklas. Samtidigt är just dessa tre villkor valda eftersom de är relevanta för regionen som studeras. Detta stärks också av användningen av QCA som möjliggör studerandet av kombinatoriska effekter. Även om studien gäller en specifik region skulle upplägget kunna användas också på andra fall. Detta gäller framförallt regimtyp och statskap medan resurser i sin tur är mer specifikt för just denna region. Ett sätt att utveckla det tema som har diskuterats i denna avhandling kunde vara att göra studien bredare. Om man skulle utöka både det geografiska perspektivet och göra tidsramen längre skulle man få in fler fall vilket också skulle kunna skapa större robusthet i framförallt QCA-analysen. Detta skulle dock innebära förändringar i hur de efterföljande analyserna skulle göras och variationen inom de olika lösningarna skulle antagligen vara större.

Regimförändring är ett mångsidigt fenomen som inverkas av flera olika händelser. Den form av påtvingade regimskiften som denna avhandling har

studerat innebär att den styrande regimen tvingas avgå till följd av t.ex. massprotester. Som denna avhandling har kunnat visa är inte massprotester i sig någon garanti för regimsammanfall på samma sätt som organiserandet av demokratiska processer inte heller är någon garanti för demokratisering. Om i sin tur en demokratisk övergång sker krävs det mycket arbete att upprätthålla den. Det perspektiv som har använts i denna avhandling där man särskiljer mellan regimsammanfall och mer omfattande utvecklingsmönster (demokratisk övergång, ny autokratisk regimtyp och statsförfall) inom en tidsram på knappt tio år ger möjligheter att mer detaljerat studera de olika skedena i den komplexa utveckling som regimförändring innebär. Om man skulle använda sig av en längre tidsram skulle det också innebära att man borde förenkla hur regimsammanfall studeras.

10.2 Utveckling av politiska friheter och medborgerliga rättigheter

För att få en kompletterad bild av regionens utveckling sedan protesterna under den arabiska våren år 2011 är det motiverat att också studera den politiska utvecklingen genom perspektivet av politiska fri- och rättigheter. I kapitel sju nämndes kort en tabell över länderna och deras skillnader i politiska fri- och rättigheter år 2010 enligt Freedom House. I kapitel nio har det också nämnts hur de har utvecklats i länderna under åren tidsperioden 2011–2019. I tabell 16 finns länderna och deras nivåer av politiska fri- och rättigheter enligt Freedom Houses undersökningar. Denna skala är från 0 till 100 av vilka medborgerliga friheter ger 0 – 40 poäng medan politiska rättigheter ger 0 – 60 poäng. I avhandlingen har dessa två benämnts i termer av politiska fri- och rättigheter. De sammanställda poängen i kolumnerna ger en bild av situationen år 2010 och 2019. År 2010 är valt eftersom det beskriver situationen året innan protesterna började och samma siffror nämndes även i kapitel 7.1. Som man kan se från tabellen har det inte skett någon nämnvärd utveckling mot ökade politiska fri- och rättigheter under tidsperioden 2011 – 2019 med undantag av Tunisien. Detta land sticker tydligt ut och fyller kraven på demokratisk övergång som har presenterats i avhandlingen. Som det fördes fram i kapitel nio finns det mycket i Tunisien som kräver förbättring för att landet ska kunna etablera sig som demokrati. Applicerar man Schedlers (1998) syn på demokratisk konsolidering blir detta en fråga om hur man lyckas upprätthålla de demokratiska framgångar som har uppnåtts. Tunisien har redan lyckats med att upprätthålla valkonkurrens och därtill har man sett en omfattande förbättring av politiska fri- och rättigheter sedan 2011. Detta gör att man kan säga att landet under tidsperioden 2011–2019 har genomgått en demokratisk övergång. Som det dock har nämnts i avhandlingen är det analytiskt användbart att använda sig av både en utvecklad och mer avskalad version av demokrati för att förstå demokratisk utveckling. I fallet Tunisien är

det uppenbart att landet inte fyller de krav på liberal demokrati som diskuterades i kapitel tre men landet kvalificerar sig dock som valdemokrati. Sedan sommaren 2021 har det pågått en politisk kris i landet där parlamentet har stängts och tiden får utvisa i hur stor utsträckning detta kommer att skada de uppnådda demokratiska framgångarna. Att denna kris kommer att ha en negativ påverkan förefaller som klart men om detta kommer att leda till landet övergår i autokrati är ännu för tidigt att säga.

Utöver Tunisien har inte ett enda land i ljuset av siffrorna från tabell 16 gjort några betydande framsteg beträffande politiska fri- och rättigheter. Ser man på de länder som hade protester märker man att det med undantag av Tunisien inte skett någon förbättring i dessa. I Bahrain som hade massprotester har nivåerna sjunkit tydligt och landet hör till dem där nedgångarna varit mest betydande. I Egypten kan man se att nivåerna år 2019 är lägre än vad de var innan regimsammanfallet. Samma sak gäller naturligtvis Jemen där det idag pågår ett inbördeskrig och där det skett ett statsförfall. För Libyen ser man i sig inte en så stor förändring i nivåerna beträffande politiska fri- och rättigheter. Man bör dock hålla i minnet att landet år 2010 befann sig på mycket låga nivåer. Orsakerna till att de politiska fri- och rättigheterna är låga år 2019 beror därmed på en lite annorlunda dynamik än under tiden innan regimsammanfallet. En liknande situation kan man se i Syrien där nivåerna likaså var mycket låga år 2010 och där de på grund av inbördeskriget har sjunkit ner till en absolut nollnivå. Av alla länder i världen klassificerades Syrien år 2019 som landet med de lägsta nivåerna av politiska fri- och rättigheter (Freedom House 2021c). Då man studerar siffrorna för Förenade Arabemiraten, Oman, Qatar och Saudi Arabien beror nedgångarna delvis på ändringar i principerna för poängsättning som Freedom House (2018) gjorde från och med rapporten år 2018. Denna förändring innebar dock att länderna tappade två poäng och som man kan se från tabell 16 är det tydligt att nedgångarna hos flera länder är mer omfattande än så.

Tabell 16. Utveckling av politiska fri- och rättigheter

Land	År 2010	År 2019	Protester	Reg. sammanfall
Algeriet	36	34	Medel	Nej
Bahrain	30	11	Stora	Nej
Egypten	25	21	Stora	Ja
Förenade Arabemiraten	27	17	Små	Nej
Irak	25	31	Medel	Nej
Iran	17	17	Medel	Nej
Jemen	29	11	Stora	Ja
Jordanien	34	37	Medel	Nej
Kuwait	44	36	Medel	Nej
Libanon	52	44	Medel	Nej
Libyen	8	9	Stora	Ja
Marocko	42	37	Medel	Nej
Oman	27	23	Små	Nej
Qatar	28	25	Små	Nej
Saudi Arabien	12	7	Små	Nej
Syrien	9	0	Stora	Nej
Tunisien	23	70	Stora	Ja

Källa: Freedom House 2021c. Aggregate Category and Subcategory Scores 2003 – 2021.

Sammanlagda poäng för politiska fri- och rättigheter, Skala: 0 – 100 (lågt – högt)

Då man tolkar dessa siffror är förändringen i sig viktig men vad som också är relevant är att se vilka nivåer ett land ligger på. Skalan i tabell 16 går från 0 till 100 och som man kan se finns det skillnader mellan länderna. En tydlig trend att ändå att de flesta länder har gått bakåt i sina politiska fri- och rättigheter under tidsperioden 2010–2019. Utöver Tunisien har det skett små förbättringar i Irak och Jordanien. I övrigt ser man antingen små eller kraftiga nedgångar i ländernas politiska fri- och rättigheter. Detta är anmärkningsvärt eftersom dessa nedgångar verkar ha skett inte bara i länder där massprotester eller regimsammanfall ägde rum men även i länder som inte hade stora protester. Baserat på uppgifterna i tabell 16 kan man konstatera att det under tidsperioden 2011–2019 med undantag av Tunisien inte skett någon betydande utveckling mot ökade politiska fri- och rättigheter i regionens länder. Därmed finns det flera exempel där de har sjunkit kraftigt.

10.3 Avslutande kommentarer

Protesterna år 2011 och den arabiska våren som fenomen har varit mycket omdiskuterade. Det finns mycket vetenskaplig forskning om länderna och deras utveckling och händelserna har fått stor uppmärksamhet i media. Det är tydligt att protesterna och den arabiska våren blivit en mycket betydande händelse som fungerar som en konstant referenspunkt i diskussioner om regionen. Detta kommer med stor sannolikhet att kvarstå för lång tid

framöver. Ser man till de centrala händelserna som har behandlats i avhandlingen och nivåerna av politiska fri- och rättigheter finns det flera skäl till pessimism. Situationen är beträffande politiska fri- och rättigheter klart sämre i flera länder än vad den var innan protesterna inleddes. Det finns länder som Jemen, Libyen och Syrien där utvecklingen varit mycket dramatisk men även i flera länder där protesterna år 2011 var mindre har de politiska fri- och rättigheterna gått tillbaka. Med undantag av Tunisien kan man inte någon utveckling mot ökade politiska fri- och rättigheter.

För att lyfta blicken och återgå till det som det talades om i kapitel två utspelade sig den arabiska våren i en tid som inte är gynnsam för demokrati. Då protesterna bröt ut på allvar år 2011 fanns det inte lika tydliga tecken på demokratins försvagning och autokratisering på global nivå som det finns idag. Det är ändå uppenbart att till skillnad från utvecklingen i Östeuropa år 1989 utspelade sig den arabiska våren under en period då demokratin i hela världen har utmaningar. Diskussionerna om en demokratisk tillbakagång har blivit allt starkare och idag är det få som förnekar att demokratin är under press. Diskussionerna om demokratins utmaningar på global nivå har behandlats i flera olika verk och den omfattande och växande litteraturen om detta tema diskuterades i kap 3.2. Under den tidsperiod som stått i centrum för avhandlingen 2011–2019 måste man tyvärr konstatera att de politiska fri- och rättigheterna inte har utvecklats åt ett positivt håll och det finns länder där utvecklingen varit mycket olycklig. Tunisien fungerar ändå som ett intressant exempel på att demokrati inte alls omöjligt att införa ens i tider då demokratin på global nivå är under stark press. Det som dock Tunisien tydligt visar är att demokratisering inte är något som avgörs på basis av ett enda val utan det är snarare upprätthållandet av valkonkurrens och politiska fri- och rättigheter som är det svåra. Att organisera enstaka demokratiska val och öppna upp för valkonkurrens verkar då man ser på Egypten och Libyen vara möjligt till och med under mycket utmanande omständigheter. Som det diskuterades i avsnittet om demokratisering är det dock förmågan att lyckas upprätthålla de demokratiska framstegen och att undvika att dessa förfaller som är det centrala för demokratisering. Detta är mycket utmanande eftersom demokratiska övergångar kan vara sammankopplade med historiska brytpunkter, politisk polarisering, ekonomiska utmaningar och allmän osäkerhet. Förmågan att upprätthålla demokrati är därför mycket utmanande och en process som kräver mycket ansträngning. Samtidigt ska man aldrig räkna bort möjligheten och exempel på framgångsrik demokratisering är mycket värdefulla.

Källförteckning

- Acemoglu, D. & Robinson, J.A. (2012) *Why nations fail: the origins of power, prosperity and poverty*. London: Profile Books.
- Acemoglu, D., Naidu, S., Restrepo, P. & Robinson, J.A. (2019) Democracy does cause growth. *Journal of Political Economy*, Vol. 127, no. 1.
- Acemoglu, D. & Robinson, J.A. (2019) *The narrow corridor: states, societies, and the fate of liberty*. New York, Penguin Press.
- Ahram, A. I. (2017) Republic of Iraq. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Al-Rasheed, M. (2013) *A most masculine state: gender, politics and religion in Saudi Arabia*. New York: Cambridge University Press.
- Almestad, I.N. & Stenslie, S. (2017) Social contract in the Al Sa'ud monarchy: from subjects to citizens? Från publikationen *The crisis of citizenship in the Arab world*. Red. Roel Meijer & Nils Butenschön. Brill, Leiden.
- Anckar, C. (2007) Nya möjligheter och utmaningar inom det jämförande studiet av politik. *Statsvetenskaplig Tidskrift* 2007. årg 109, nr 2.
- Anckar, C. (2018) Global patterns of regime change 1800–2015. *Political Science*, 70:3, 207-223, DOI: 10.1080/00323187.2018.1530942
- Anckar, C. & Fredriksson, C. (2019) Classifying political regimes 1800–2016: a typology and a new dataset. *European Political Science*, vol. 18, no. 1, pp 84-96.
- Andersen, D., Møller, J. & Skaaning, S-E. (2014) The state-democracy nexus: conceptual distinctions, theoretical perspectives, and comparative approaches. *Democratization*, 21:7, 1203-1220, DOI: 10.1080/13510347.2014.960206
- Andersen, D., Møller, J., Rørbæk, L.L. & Skaaning, S-E (2014) State capacity and political regime stability. *Democratization*, 21:7, 1305-1325, DOI: 10.1080/13510347.2014.960204
- Andersen, J. J. & Ross, M. L. (2014) The big oil change: a closer look at the Haber–Menaldo analysis. *Comparative Political Studies*, 47(7), pp. 993–1021. doi: 10.1177/0010414013488557.
- Anderson, L. (1986) *The state and social transformation in Tunisia and Libya, 1830-1980*. Princeton, New Jersey, Princeton University Press.
- Anderson, L. (1987) The state in the Middle East and North Africa. *Comparative Politics*, 20(1), 1–18. <https://doi.org/10.2307/421917>
- Anderson, L. (1991) Absolutism and the resilience of monarchy in the Middle East. *Political Science Quarterly*, Vol 106, No. 1 (Spring, 1991), pp. 1-15.
- Anderson, L. (2011) Demystifying the Arab spring. *Foreign Affairs*, May/June 2011 Issue.
- Arendt, H. (2004) *The origins of totalitarianism*. New York: Schocken Books.
- Ayubi, N.N. (2009) *Over-stating the Arab state: politics and society in the Middle East*. I.B. Tauris, London. (Ursprungligen publicerad år 1995).
- Baker, R. W. (1978) *Egypt's uncertain revolution under Nasser and Sadat*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Bamert, J., Gilardi, F. & Wasserfallen, F. (2015) Learning and the diffusion of regime contention in the Arab Spring. *Research & Politics*, July-September 2015; 1-9. doi: 10.1177/2053168015593306.

- Bank, A., Richter, T. & Sunik, A. (2014) Durable, yet different: monarchies in the Arab Spring. *Journal of Arabian Studies*, 4:2, 163-179, DOI: 10.1080/21534764.2014.971647.
- Barany, Z. (2011) Comparing the arab revolts: the role of the military. *Journal of Democracy*, 22(4), 24-35. doi:10.1353/jod.2011.0069.
- Barber, B. R. (1984) *Strong democracy: participatory politics for a new age*. Berkeley: University of California Press.
- Bates, R.H. (2008) State failure. *Annual Review of Political Science*, 2008 11:1, 1-12.
- Beach, D. & Pedersen, R. B. (2019) *Process-tracing methods: foundations and guidelines*. Ann Arbor: University of Michigan Press. Andra upplagan.
- Beblawi, H. (1990) The rentier state in the Arab world. Från publikationen *The Arab state*. Red. Giacomo Luciani. London: Routledge.
- Beetham, D. (1991) *The legitimation of power*. Houndmills: Macmillan.
- Bellin, E. (2004) The robustness of authoritarianism in the Middle East: exceptionalism in comparative perspective. *Comparative Politics*, 36(2), 139-157. <https://doi.org/10.2307/4150140>.
- Benstead, L. J. (2017) Republic of Tunisia. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Boix, C., Miller, M. & Rosato, S. (2013) A complete data set of political regimes, 1800-2007. *Comparative Political Studies*, 46(12), pp. 1523-1554. doi: 10.1177/0010414012463905.
- Bratton, M. & Van de Walle, N. (1997) *Democratic experiments in Africa: regime transitions in comparative perspectives*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brownlee, J. (2007) *Authoritarianism in an age of democratization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Brownlee, J., Masoud, T. & Reynolds, A. (2015) *The Arab spring: pathways of repression and reform*. Oxford: Oxford University Press.
- Brumberg, D. (2002) Democratization in the Arab world? the trap of liberalized autocracy. *Journal of Democracy*, 13(4), 56-68. doi:10.1353/jod.2002.0064.
- Brumberg, D., & Salem, M.B. (2020) Tunisia's endless transition? *Journal of Democracy*, 31(2), 110-124. doi:10.1353/jod.2020.0025.
- Butenschön, N.A. (2015) Arab citizen and the Arab state: the “Arab Spring” as a critical juncture in contemporary Arab politics. *Democracy and Security*, 11:2, 111-128, DOI: 10.1080/17419166.2015.1043078.
- Bäck, H. & Hadenius, A. (2008) Democracy and state capacity: exploring a J-shaped relationship. *Governance*, 21: 1-24. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0491.2007.00383.x>.
- Call, C. T. (2008) The fallacy of the “failed state.” *Third World Quarterly*, 29(8), 1491-1507. <http://www.jstor.org/stable/20455126>.
- Cambanis, T. (2015) *Once upon a revolution: an Egyptian story*. New York: Simon & Schuster.
- Carothers, T. (2002) The end of the transition paradigm. *Journal of Democracy*, 13(1), 5-21. doi:10.1353/jod.2002.0003.
- Carothers, T. & Youngs, R. (2017) Democracy is not dying. *Foreign Affairs*. April 11, 2017.

- Cheibub, J.A., Gandhi, J. & Vreeland, J.R. (2010) Democracy and dictatorship revisited. *Public Choice*, 143, 67–101. <https://doi.org/10.1007/s11127-009-9491-2>.
- Clark, J.A., Dalmasso, E. & Lust, E. (2019) Not the only game in town: explaining changes in municipal councils in post-revolutionary Tunisia. *Democratization*, 26:8, 1362–1381, DOI: 10.1080/13510347.2019.1641087.
- Clark, V. (2010) *Yemen: dancing on the heads of snakes*. New Haven: Yale University Press.
- Collier, D. and Levitsky, S. (1997) Democracy with adjectives: conceptual innovation in comparative research. *World Politics*. Cambridge University Press, 49(3), pp. 430–451. doi: 10.1353/wp.1997.0009.
- Cook, S. A. (2007) *Ruling but not governing: the military and political development in Egypt, Algeria, and Turkey*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Cronqvist, L & Berg-Schlusser, D. (2009) Multi-value QCA (mvQCA). Från publikationen *Configurational comparative methods: qualitative comparative analysis (QCA) and related techniques*. Red. Benoit Rihoux och Charles C. Ragin.
- Crystal, J. (2017). Eastern Arabian States: Kuwait, Bahrain, Qatar, United Arab Emirates, and Oman. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press..
- Dagher, S. (2019) *Assad or we burn the country: how one family's lust for power destroyed Syria*. New York: Little, Brown and Company.
- Dahl, R.A. (1989) *Democracy and its critics*. New Haven and London: Yale University Press.
- Diamond, L. (1992) Economic development and democracy reconsidered. *American Behavioral Scientist*, 35(4–5), pp. 450–499. doi: 10.1177/000276429203500407.
- Diamond, L.J. (1996) Is the third wave over? *Journal of Democracy* 7(3), 20–37. doi:10.1353/jod.1996.0047.
- Diamond, L. (1999) *Developing democracy: toward consolidation*. Baltimore, Maryland: The John Hopkins University Press.
- Diamond, L. (2002) Elections without democracy: thinking about hybrid Regimes. *Journal of Democracy*, 13(2), 21–35. doi:10.1353/jod.2002.0025.
- Diamond, L. (2010) Democracy's past and future: why are there no Arab democracies? *Journal of Democracy*, 21(1), 93–112. doi:10.1353/jod.o.0150.
- Dusa, A. (2019) *QCA with R. A Comprehensive Resource*. Springer International Publishing.
- Fazlhashemi, M. (2014) *Den arabiska våren: folkets uppror i Mellanöstern och Nordafrika*. Lund: Historiska media.
- Finer, S.E. (1975) State- and nation-building in Europe: the role of the military. Från publikationen *The formation of national states in Western Europe*. Red. Charles Tilly. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Finer, S. E. (1988) *The man on horseback : the role of the military in politics*. Boulder: Westview.
- Friedrich, C.J. & Brzezinski, Z.K. (1965) *Totalitarian dictatorship and autocracy*. Cambridge: Harvard University Press. Andra upplagan.
- Fukuyama, F. (1989) The end of history? *The National Interest*. Summer 1989.

- Fukuyama, F. (2004) *State-building: governance and world order in the 21st century*. Ithaca (N.Y.): Cornell University Press.
- Fukuyama, F. (2005) Building democracy after conflict: “Stateness” first. *Journal of Democracy*, 16(1), 84-88. doi:10.1353/jod.2005.0006.
- Fukuyama, F. (2014a) *Political order and political decay: from the industrial revolution to the globalization of democracy*. New York: Farrar, Straus and Giroux.
- Fukuyama, F. (2014b) States and democracy. *Democratization*, 21:7, 1326-1340, DOI: 10.1080/13510347.2014.960208.
- Gandhi, J. (2008) *Political institutions under dictatorship*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gasiorowski, M. & Yom, S.L. (2017) *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Geddes, B. (1999) What do we know about democratization after twenty years? *Annual Review of Political Science*, 1999. 2: 115-44.
- Geddes, B. (2003) *Paradigms and sand castles: theory building and research design in comparative politics*. Ann Arbor: University of Michigan Press.
- Geddes, B., Wright, J. and Frantz, E. (2014) Autocratic breakdown and regime transitions: a new data set. *Perspectives on Politics*. Cambridge University Press, 12(2), pp. 313–331. doi: 10.1017/S1537592714000851.
- Geddes, Wright, J., & Frantz, E. (2018) *How dictatorships work: power, personalization, and collapse*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Gelvin, J. L. (2012) *The Arab uprisings: what everyone needs to know*. Oxford: Oxford University Press.
- Ghani, A. & Lockhart, C. (2008) *Fixing failed states: a framework for rebuilding a fractured world*. Oxford: Oxford University Press.
- Haber, S. & Menaldo, V. (2011) Do natural resources fuel authoritarianism? a reappraisal of the resource curse. *American Political Science Review*. Cambridge University Press, 105(1), pp. 1–26. doi: 10.1017/S0003055410000584.
- Hadenius, A. (1992) *Democracy and development*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hadenius, A., & Teorell, J. (2007) Pathways from authoritarianism. *Journal of Democracy*, 18(1), 143-157. doi:10.1353/jod.2007.0009.
- Harik, I. (1990) The origins of the Arab state system. Från publikationen *The Arab state*. Red. Giacomo Luciani. London: Routledge.
- Hague, R. & Harrop, M. (2007) *Comparative government and politics: an introduction*. New York: Palgrave Macmillan. 7 upplagan.
- Harris, W. (2017) Republic of Lebanon. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Hashemi, N. & Postel, D. (2017) Introduction. Från publikationen *Sectarianization: mapping the new politics of the Middle East*. Red. Nader Hashemi & Danny Postel. London: Hurst & Company.
- Held, D. (2006) *Models of democracy*. Cambridge: Polity. 3 upplagan.
- Herb, M. (1999) *All in the family: absolutism, revolution, and democracy in the Middle Eastern monarchies*. Albany: State University of New York Press.

- Herb, M. (2005) No representation without taxation? Rents, development, and democracy. *Comparative Politics*, April 2005, Vol. 37, no. 3, pp. 297-316.
- Herb, M. (2014) *The wages of oil: parliaments and economic development in Kuwait and the UAE*. Ithaca: Cornell University Press.
- Heydemann, S. (2000) *War, Institutions, and social change in the Middle East*. Berkeley: University of California Press.
- Hill, J. N. C. (2019) The evolution of authoritarian rule in Algeria: linkage versus organizational power. *Democratization*, 26:8, 1382-1398, DOI: 10.1080/13510347.2019.1641694.
- Hinnebusch, R. (2015) Introduction: understanding the consequences of the Arab uprisings – starting points and divergent trajectories. *Democratization*, 22:2, 205-217, DOI: 10.1080/13510347.2015.1010807.
- Hjärpe, J. (2010) *Islamism: politisk-religiösa rörelser i den muslimska världen*. Malmö: Gleerups.
- Houle, C. (2018) A two-step theory and test of the oil curse: the conditional effect of oil on democratization. *Democratization*, 25:3, 404-421, DOI: 10.1080/13510347.2017.1366449.
- Hudson, M.C. (1977) *Arab Politics: the search for legitimacy*. New Haven and London: Yale University Press.
- Huntington, S.P. (1968) *Political order in changing societies*. New Haven and London: Yale University Press.
- Huntington, S.P. (1991) *The third wave: democratization in the late twentieth century*. Norman and London: University of Oklahoma Press.
- Kailitz, S. (2013) Classifying political regimes revisited: legitimation and durability. *Democratization*, 20:1, 39-60, DOI: 10.1080/13510347.2013.738861.
- Kamrava, M. (2018) *Inside the Arab state*. Oxford: Oxford University Press/Hurst.
- Kandil, H. (2012) *Soldiers, spies, and statesmen: Egypt's road to revolt*. London: Verso.
- Karvonen, L. (2008) *Diktatur: om ofrihetens politiska system*. Stockholm: SNS Förlag.
- Kaufman, D., Kraay, A. & Mastruzzi, M. (2010) The Worldwide governance indicators: methodology and analytical issues. World Bank Policy Research Working Paper No. 5430.
- Khoury, P. S. & Kostiner, J. (1990) *Tribes and state formation in the Middle East*. Berkeley: University of California Press.
- Kuehn, D., Croissant, A., Kamerling, J., Lueders, H., & Strecker, A. (2016) Conditions of civilian control in new democracies: an empirical analysis of 28 'third wave' democracies. *European Political Science Review*. February 2016, pp 1 – 23.
- Landman, T. (2003) *Issues and methods in comparative politics: an introduction*. Andra upplagan. London: New York: Routledge.
- Layachi, A. (2017) People's democratic republic of Algeria. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Levitsky, S. & Way, L. A. (2010) *Competitive Authoritarianism: hybrid regimes after the cold war*. New York: Cambridge University Press.

- Levitsky, S., & Way, L. (2015) The myth of democratic recession. *Journal of Democracy*, 26(1), 45-58. doi:10.1353/jod.2015.0007.
- Levitsky, S. & Ziblatt, D. (2018) *How democracies die*. New York: Crown Publishing.
- Lijphart, A. (1971) Comparative politics and the comparative method. *The American Political Science Review*, 65(3), 682-693. <https://doi.org/10.2307/1955513>.
- Linde, J. & Ekman, J. (2006) *Demokratiseringsprocesser: teoretiska ansatser och empiriska studier*. Lund: Studentlitteratur.
- Linz, J.J. (1964) An authoritarian regime: Spain. Från publikationen: *Cleavages, ideologies and party systems: contributions to comparative political sociology*. Red. Erik Allardt & Yrjö Littunen. Helsinki: Transactions of the Westermarck Society.
- Linz, J.J. (1975) Totalitarian and authoritarian regimes. Från publikationen: *Handbook of Political Science. Volume 3. Macropolitical Theory*. Red. Greenstein, F.I. & Polsby, N.W. Addison-Wesley Publishing Company.
- Linz, J.J. (1997) Democracy today: an agenda for students of democracy. Lecture given by the winner of the Johan Skytte prize in political science, Uppsala, September 28, 1996. *Scandinavian Political Studies*, Vol. 20 - No. 2, 1997
- Linz, J.J. & Stepan, A. (1996) *Problems of democratic transition and consolidation: Southern Europe, South America, and post-communist Europe*. Baltimore, Maryland: The John Hopkins University press.
- Lipset, S.M. (1959) Some social requisites of democracy: economic development and political legitimacy. *The American Political Science Review*, Vol. 53, No. 1 (Mar., 1959), pp. 69-105.
- Luciani, G. (1990) Allocation vs. production states: a theoretical framework. Från publikationen *The Arab state*. Red. Giacomo Luciani. London: Routledge.
- Luciani, G. (1994) The oil rent, the fiscal crisis of the state and democratization. Från publikationen *Democracy without democrats? the renewal of politics in the muslim world*. Red. Ghassan Salame. London: I.B. Tauris.
- Lust-Okar, E. (2005) *Structuring conflict in the Arab world: incumbents, opponents, and institutions*. Cambridge; New York: Cambridge university press.
- Lührmann, A., Tannenbergh, M. & Lindberg, S.I. (2018) Regimes of the world (ROW): opening new avenues for the comparative study of political regimes. *Politics and Governance*, Volume 6, Issue 1, pp 1-18.
- Lührmann, A. & Lindberg, S.I. (2019) A third wave of autocratization is here: what is new about it? *Democratization*, 26:7, 1095-1113, DOI: 10.1080/13510347.2019.1582029.
- Lynch, M. (2012) *The Arab Uprising: the unfinished revolutions of the new Middle East*. New York: Public Affairs.
- Lynch, M. (2016) *The new Arab wars: uprising and anarchy in the Middle East*. New York: Public Affairs.
- Mann, M. (1993) *The sources of social power: Vol 2, the rise of classes and nation-states, 1760 – 1914*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mazucca, S.L. & Munck, G. L. (2014) State or democracy first? alternative perspectives on the state-democracy nexus. *Democratization*, 21:7, 1221-1243, DOI: 10.1080/13510347.2014.960209.

- Menaldo, V. (2012) The Middle East and North Africa's resilient monarchs. *The Journal of Politics*, 74(3), 707–722. <https://doi.org/10.1017/s0022381612000436>.
- Mechkova, V., Lührmann, A., & Lindberg, S.I. (2017) How much democratic backsliding? *Journal of Democracy*, 28(4), 162–169. doi:10.1353/jod.2017.0075.
- Merkel, W. (2010) Are dictatorships returning? revisiting the 'democratic rollback' hypothesis. *Contemporary Politics*, 16:1, 17–31. DOI: 10.1080/13569771003593839.
- Migdal, J. S. (1988) *Strong societies and weak states: state-society relations and state capabilities in the third world*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Mounk, Y. (2018) *The people vs. democracy: why our freedom is in danger and how to save it*. Cambridge: Harvard University Press.
- Muasher, M. (2014) *The second Arab awakening and the battle for pluralism*. New Haven and London: Yale University Press.
- Munck, G. (2011) Democratic theory after "transitions from authoritarian rule". *Perspectives on Politics*, 9(2), 333–343.
- Munck, G. L. and Verkuilen, J. (2002) Conceptualizing and measuring democracy: evaluating alternative indices. *Comparative Political Studies*, 35(1), pp. 5–34. doi: 10.1177/001041400203500101.
- Müller, J. (2016) *What is populism?* Philadelphia: University of Pennsylvania Press.
- Möller, J. & Skaaning, S-E. (2011) Stateness first? *Democratization*, 18:1, 1–24, DOI: 10.1080/13510347.2011.532607.
- Möller, J. & Skaaning, S. (2013) *Democracy and democratization in comparative perspective: conceptions, conjunctures, causes and consequences*. Abingdon, Oxon; New York: Routledge.
- Möller, J. & Skaaning, S-E. (2019) Set-theoretic methods in democratization research: an evaluation of their uses and contributions. *Democratization*, 26:1, 78–96, DOI: 10.1080/13510347.2018.1449208.
- Nassif, H.B. (2013) Wedded to Mubarak: the second careers and financial rewards of Egypt's military elite, 1981 – 2011. *The Middle East Journal*, Volume 67, Number 4, Autumn 2013, pp. 509–530.
- Nassif, H.B. (2015a). A military besieged: the armed forces, the police, and the party in Bin'Ali's Tunisia, 1987 – 2011. *International Journal of Middle Eastern Studies*, 47(1), 65–87.
- Nassif, H.B. (2015b), Generals and autocrats: how coup-proofing predetermined the military elite's behavior in the Arab spring. *Political Science Quarterly*, 130: 245–275.
- Nettl, J. P. (1968) The State as a Conceptual Variable. *World Politics*, Vol. 20, No. 4 (Jul., 1968), pp. 559–592.
- Nordlinger, E. A. (1977) *Soldiers in politics: military coups and governments*. Englewood Cliffs.
- North, D. C. (1991) Institutions. *Journal of Economic Perspectives*. Volume 5, Number 1 – Winter 1991, pages 97 – 112.
- O' Donnell, G. & Schmitter, P.C. (2013). *Transitions from authoritarian rule: tentative conclusions about uncertain democracies*. The John Hopkins University Press, Baltimore. Med nytt förord av Cynthia J. Arnson och Abraham F. Lowenthal. Ursprungligen publicerad år 1986.

- Oana, I-E & Schneider, C.Q. (2018). SetMethods: An Add-on R Package for Advanced QCA. *The R Journal* 10(1): 507-33.
- Ottaway, M. (2003) *Democracy challenged: the rise of semi-authoritarianism*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Ottaway, M. & Hamzawy, A. (2009) *Getting to pluralism: political actors in the Arab world*. Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace.
- Pappas, T. (2018) *The new theory of populism*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Pargeter, A. (2012) *Libya: the rise and fall of Qaddafi*. New Haven: Yale University Press.
- Pelke, L. & Friesen, P. (2019) Democratization articles dataset: an introduction. *Democratization*, 26:1, 140-160, DOI: 10.1080/13510347.2018.1504778.
- Pierret, T. (2017) Syrian Arab Republic. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Platon (2003) *Staten*. I Svensk tolkning av Claes Lindskog, kommenterad av Holger Thesleff. 1:a utgåva Albert Bonniers förlag 1922. Falun: Nya Doxa.
- Plattner, M.F. (2019) Illiberal democracy and the struggle on the Right. *Journal of Democracy*, 30(1), 5-19. doi:10.1353/jod.2019.0000.
- Popper, K.R. (1966) *The open society and its enemies. Volume I, the spell of Plato*. Femte upplagan. London: Routledge & Kegan Paul.
- Pripstein Posousney, M. (2004) Enduring authoritarianism: Middle East lessons for comparative theory. *Comparative Politics*, Vol. 36, No. 2 (Jan., 2004), pp. 127-138.
- Przeworski, A. (1991) *Democracy and the market: political and economic reforms in Eastern Europe and Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Przeworski, A. & Limongi, F. (1997) Modernization: theories and facts. *World Politics*. Cambridge University Press, 49(2), pp. 155-183. doi: 10.1353/wp.1997.0004.
- Przeworski, A. (2000) *Democracy and development: political institutions and well-being in the world, 1950-1990*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ragin, C. C. (1987) *The comparative method: moving beyond qualitative and quantitative strategies*. Berkeley: University of California Press.
- Ragin, C. C. (2006) Set relations in social research: evaluating their consistency and coverage. *Political Analysis*. Cambridge University Press, 14(3), pp. 291-310. doi: 10.1093/pan/mpj019.
- Ragin, C. (2009) Qualitative Comparative Analysis Using Fuzzy Sets (fsQCA). Från publikationen *Configurational comparative methods: qualitative comparative analysis (QCA) and related techniques*. Red. Benoît Rihoux och Charles C. Ragin.
- Rihoux, B. & Ragin, C. (red.) (2009) *Configurational comparative methods: qualitative comparative analysis (QCA) and related techniques*. Los Angeles: Sage cop.
- Riker, W. H. (1982) *Liberalism against populism: a confrontation between the theory of democracy and the theory of social choice*. San Francisco, CA.

- Rokkan, S. (1975) Dimensions of state formation and nation-building: a possible paradigm for research on variations within Europe. Från publikationen: *The formation of national states in Western Europe*. Red. Charles Tilly. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Ross, M. L. (2001) Does Oil Hinder Democracy? *World Politics*. Cambridge University Press, 53(3), pp. 325–361. doi: 10.1353/wp.2001.0011.
- Ross, M.L. (2008) Oil, Islam, and Women. *American Political Science Review*. Vol. 102, No. 1. February 2008.
- Ross, M. L. (2012) *The oil curse: how petroleum wealth shapes the development of nations*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Rotberg, R.I. (2004) The failure and collapse of nation-states: breakdown, prevention, and repair. Från publikationen: *When states fail: causes and consequences*. Redd. R.I. Rotberg. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Roy, O. (2012) The transformation of the Arab world. *Journal of Democracy*, 23(3), 5-18. doi:10.1353/jod.2012.0056.
- Rustow, D. A. (1970) Transitions to democracy: toward a dynamic model. *Comparative Politics*, 2(3), 337–363. <https://doi.org/10.2307/421307>.
- Ryan, C. R. (2017) Hashemite Kingdom of Jordan. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Åttonde upplagan. Boulder: Westview Press.
- Salame, G. (1990) ‘Strong’ and ‘weak’ states: a qualified return to the Muqaddimah. Från publikationen: *The Arab state*. Red. Giacomo Luciani. Routledge, London.
- Saouli, A. (2015) Back to the future: the Arab uprisings and state (re)formation in the Arab world. *Democratization*, 22:2, 315-334, DOI: 10.1080/13510347.2015.1010813
- Sartori, G. (1970) Concept misformation in comparative politics. *The American Political Science Review*, 64(4), 1033–1053. <https://doi.org/10.2307/1958356>
- Sartori, G. (1987) *The Theory of Democracy Revisited*, Part I. Chatham, NJ: Chatham House.
- Sassoon, J. (2016) *Anatomy of authoritarianism in the Arab republics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Schedler, A. (1998). What is democratic consolidation? *Journal of Democracy*, 9(2), 91-107. doi:10.1353/jod.1998.0030.
- Schedler, A. (2002). Elections without democracy: the menu of manipulation. *Journal of Democracy*, 13(2), 36-50. doi:10.1353/jod.2002.0031.
- Schedler, A. (2013) *The politics of uncertainty sustaining and subverting electoral authoritarianism*. Oxford: Oxford University Press.
- Schmitter, P.C. (2015). Crisis and transition, but not decline. *Journal of Democracy*, 26(1), 32-44. doi:10.1353/jod.2015.0004.
- Schmitter, P.C., & Karl, T.L. (1991) What Democracy Is...and is not. *Journal of Democracy*, 2(3), 75-88. doi:10.1353/jod.1991.0033.
- Schneider, C, Q. & Wagemann, C. (2012) *Set-theoretic methods for the social sciences: a guide to qualitative comparative analysis*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Schneider, C. Q. (2016) Real differences and overlooked similarities: set-methods in comparative perspective. *Comparative Political Studies*, 49(6), pp. 781–792. doi: 10.1177/0010414015626454.
- Schumpeter, J. A. (1994) *Capitalism, socialism and democracy*. New paperback ed. with introduction by Richard Swedberg. London: Routledge.
- Schwarz, R. & de Corral, M. (2011) States do not just fail and collapse: rethinking states in the Middle East. *Democracy and Security*, 7:3, 209–226, DOI: 10.1080/17419166.2011.600581.
- Seale, P. (1965) *The struggle for Syria: a study of post-war Arab politics 1945-1958*. London: Oxford University Press.
- Seeberg, M. B. (2021) How state capacity helps autocrats win Elections. *British Journal of Political Science*. Cambridge University Press, 51(2), pp. 541–558. doi: 10.1017/S0007123419000450.
- Skaaning, S-E. (2020) Waves of autocratization and democratization: a critical note on conceptualization and measurement. *Democratization*, 27:8, 1533–1542, DOI: 10.1080/13510347.2020.1799194.
- Smith, B. (2004). Oil wealth and regime survival in the developing World, 1960-1999. *American Journal of Political Science*, 48(2), 232–246. <https://doi.org/10.2307/1519880>.
- Stepan, A. C. (1971) *The military in politics: changing patterns in Brazil*. Princeton: Princeton University Press.
- Stepan, A., & Linz, J.J. (2013) Democratization theory and the “Arab Spring”. *Journal of Democracy*, 24(2), 15–30. doi:10.1353/jod.2013.0032.
- Stacher, J. (2012) *Adaptable autocrats: regime power in Egypt and Syria*. Stanford, California: Stanford University Press.
- Stacher, J. (2017) Arab Republic of Egypt. Från publikationen The government and politics of the Middle East and North Africa. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Svolik, M. W. (2012) *The politics of authoritarian rule*. Cambridge; New York: Cambridge University Press.
- Thiem, A. (2013) Clearly crisp, and not fuzzy: a reassessment of the (putative) pitfalls of multi-value QCA. *Field Methods*, 25(2), pp. 197–207. doi: 10.1177/1525822X13478135.
- Thiem, A. & Dusa, A. (2013) *Qualitative comparative analysis with R: as user's guide*. New York: Springer.
- Tilly, C. (1975) Reflections on the history of European state-making. Från publikationen: *The formation of national states in Western Europe*. Red. Charles Tilly. Princeton, New Jersey: Princeton University Press.
- Tilly, C. (2007) *Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ulfelder, J. (2007) Natural-Resource wealth and the survival of autocracy. *Comparative Political Studies*, 40(8), pp. 995–1018. doi: 10.1177/0010414006287238.
- van Ham, C. and Seim, B. (2018) Strong states, weak elections? how state capacity in authoritarian regimes conditions the democratizing power of elections. *International Political Science Review*, 39(1), pp. 49–66. doi: 10.1177/0192512117697544.
- Vandewalle, D. J. (2006) *A history of modern Libya*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Valbjörn, M. (2017) Like but not same as...: Arab citizenship and the Jordanian experience. Från publikationen *The crisis of citizenship in the Arab world*. Red. Roel Meijer & Nils Butenschön. Leiden: Brill.

- Vink, M.P. & Van Vliet, O. (2009). Not quite crisp, not yet fuzzy? Assessing the potentials and pitfalls of multi-value QCA. *Field Methods*, Vol. 21, No. 3, August 2009, 265-289. DOI: 10.1177/1525822X09332633.
- Vis, B. (2009), Governments and unpopular social policy reform: biting the bullet or steering clear? *European Journal of Political Research*, 48: 31-57. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.2008.00783.x>.
- Völkel, J.C. (2015) Complex politics in single numbers? the problem of defining and measuring democracy. *Middle East Critique*, 24:1, 67-81, DOI: 10.1080/19436149.2014.998923.
- Wahman, M., Teorell, J., & Hadenius, A. (2013) Authoritarian regime types revisited: updated data in comparative perspective. *Contemporary Politics*, 19:1, 19-34, DOI: 10.1080/13569775.2013.773200.
- Way, L. (2011). Comparing the Arab revolts: the lessons of 1989. *Journal of Democracy*, 22(4), 13-23. doi:10.1353/jod.2011.0068.
- Weber, M. (1964) *The theory of social and economic organization*. Trans. A.M. Henderson & Talcott Parsons. Edited with an introd. by Talcott Parsons. New York: Free Press.
- White, G. W. (2017) Kingdom of Morocco. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Wright, J., Frantz, E. & Geddes, B. (2015) Oil and autocratic regime survival. *British Journal of Political Science*. Cambridge University Press, 45(2), pp. 287-306. doi: 10.1017/S0007123413000252.
- Wright, J. and Bak, D. (2016) Measuring autocratic regime stability. *Research & Politics*. January – March 2016: 1 – 7. doi: 10.1177/2053168015626606.
- Yadav, S. P. (2017) Republic of Yemen. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Yom, S. L. (2017) Introduction: the Middle East and North Africa in Comparative Perspective. Från publikationen *The government and politics of the Middle East and North Africa*. Åttonde upplagan. Red. Mark Gasiorowski och Sean L. Yom. Boulder: Westview Press.
- Yom, S.L., & Gause, F.G., III (2012). Resilient royals: how Arab monarchies hang on. *Journal of Democracy*, 23(4), 74-88. doi:10.1353/jod.2012.0062.
- Zakaria, F. (1997). The rise of illiberal democracy. *Foreign Affairs*, 76(6), 22-43. <https://doi.org/10.2307/20048274>

Elektroniska källor och rapporter:

- Arab Human Development Report (2002) United Nations Development Programme. Arab Fund for Economic and Social Development. https://arab-hdr.org/wp-content/uploads/2002/12/ahdr-report_2002-en-full.pdf (hämtad 20.5.2021).
- BTI Scores 2006 – 2020 (Excel) Bertelsmann Transformation Index. <https://www.bti-project.org/en/meta/Downloads.html?year=2020> (hämtad 19.5.2021).

- BTI Codebook (2008) Bertelsmann Transformation Index 2008. Manual for Country Assessments. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/codebooks/BTI_2008_Codebook.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Codebook (2010) Bertelsmann Transformation Index 2010. Manual for Country Assessments. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/codebooks/BTI_2010_Codebook.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Codebook (2012) Bertelsmann Transformation Index 2012. Manual for Country Assessments. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/codebooks/BTI_2012_Codebook.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Bahrain (2008) Bertelsmann Stiftung, BTI 2008 – Bahrain Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2008_BHR.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Bahrain (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Bahrain Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2010_BHR.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Egypten (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Egypt Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2010_EGY.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Irak (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Iraq Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2010_IRQ.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Irak (2012) Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 – Iraq Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2012_IRQ.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Irak (2020) Bertelsmann Stiftung, BTI 2020 Country Report – Iraq. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2020. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2020_IRQ.pdf (hämtad 22.7.2021).
- BTI Jemen (2008) Bertelsmann Stiftung, BTI 2008 – Yemen Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2008_YEM.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Jemen (2012) Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 – Yemen Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2012_YEM.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Jemen (2020) Bertelsmann Stiftung, BTI 2020 Country Report – Yemen. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2020. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2020_YEM.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Kuwait (2008) Bertelsmann Stiftung, BTI 2008 – Kuwait Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2008_KWT.pdf (hämtad 12.5.2021).

- BTI Kuwait (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Kuwait Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2010_KWT.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Kuwait (2012) Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 – Kuwait Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2012_KWT.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Libanon (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Lebanon Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2010. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2010_LBN.pdf (hämtad 7.7.2021).
- BTI Libanon (2012) Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 – Lebanon Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2012_LBN.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Libyen (2008) Bertelsmann Stiftung, BTI 2008 – Libya Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2008_LBY.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Syrien (2008) Bertelsmann Stiftung, BTI 2008 – Syria Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2008_SYR.pdf (hämtad 12.5.2021).
- BTI Syrien (2010) Bertelsmann Stiftung, BTI 2010 – Syria Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2009. https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2010_SYR.pdf (hämtad 29.4.2022).
- BTI Syrien (2020) Bertelsmann Stiftung, BTI 2020 – Syria Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2007. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2020_SYR.pdf (hämtad 3.6.2021).
- BTI Tunisien (2012) Bertelsmann Stiftung, BTI 2012 – Tunisia Country Report. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2012. https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2012_TUN.pdf (hämtad 26.11.2021).
- BTI Tunisien (2020) Bertelsmann Stiftung, BTI 2020 Country Report – Tunisia. Gütersloh: Bertelsmann Stiftung, 2020. https://www.bti-project.org/content/en/downloads/reports/country_report_2020_TUN.pdf (hämtad 12.5.2021).
- Economist (2014) 'If only the bombs would go away...' *The Economist*. 19.4.2014.
- Economist (2016) 'Last rites for Aleppo' *The Economist*. 17.12.2016.
- Freedom House (1989) Freedom in the World 1988 – 1989. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_1988-1989_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2000) Freedom in the World 1999-2000. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_1999-2000_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2009) Freedom in the World. Complete Book. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020->

- 02/Freedom_in_the_World_2009_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2011) Freedom in the World 2011. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2011_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2012) Freedom in the World 2012. Complete Book. <https://freedomhouse.org/report/freedom-world> (hämtad 21.12.2020).
- Freedom House (2013) Freedom in the World 2013. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2013_complete_book.pdf (hämtad 12.5.2021).
- Freedom House (2014) Freedom in the World 2014. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2014_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2015) Freedom in the World 2015. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2015_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2016) Freedom in the World 2016. Complete Book. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/Freedom_in_the_World_2016_complete_book.pdf (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2018) Freedom in the World. Complete Book. <https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FreedomintheWorld2018COMPLETEBOOK.pdf> (hämtad 18.5.2021).
- Freedom House (2020a) Freedom in the World: a leaderless struggle for Democracy. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2020-02/FIW_2020_REPORT_BOOKLET_Final.pdf (hämtad 21.12.2020).
- Freedom House (2020b) List of Electoral Democracies, FIW 2013-2020 (Excel Download). <https://freedomhouse.org/report/freedom-world> (hämtad 21.12.2020).
- Freedom House (2020c) Methodology. <https://freedomhouse.org/reports/freedom-world/freedom-world-research-methodology> (hämtad 23.12.2020).
- Freedom House (2021a) Freedom in the World 2021: Democracy under siege. https://freedomhouse.org/sites/default/files/2021-02/FIW2021_World_02252021_FINAL-web-upload.pdf (hämtad 3.5.2021).
- Freedom House (2021b) Country and Territory Ratings and Statuses, 1973-2021 (Excel Download). <https://freedomhouse.org/report/freedom-world> (hämtad 3.5.2021).
- Freedom House (2021c). Aggregate category and subcategory scores, 2003 – 2021. (Excel download).
- Fund for Peace (2021) Fragile States Index 2020. <https://fragilestatesindex.org/data/> (hämtad 19.5.2021).
- Inter-Parliamentary union (2019) Women in national parliaments as of 1st January 2015. <http://archive.ipu.org/wmn-e/arc/classif010115.htm> (hämtad 26.11.2021).

- Inter-Parliamentary union (2021) IPU Parline. Monthly ranking of women in national parliaments. <https://data.ipu.org/women-ranking?month=10&year=2021> (hämtad 26.11.2021).
- Varieties of Democracy (2020) Autocratization Surges – Resistance Grows – Democracy Report 2020. https://www.v-dem.net/media/filer_public/de/39/de39af54-0bc5-4421-89ae-fb20dcc53dba/democracy_report.pdf (hämtad 21.12.2020).
- Varieties of Democracy (2021a) Autocratization turns viral: democracy report 2021. https://www.v-dem.net/media/filer_public/74/8c/748c68ad-f224-4cd7-87f9-8794add5c60f/dr_2021_updated.pdf (hämtad 4.5.2021)
- Varieties of Democracy (2021b) Variable graph. Regimes of the world – the RoW measure. V-Dem data version 11.1. http://v-dem.net/data_analysis/VariableGraph/ (hämtad 17.2.2022).
- World Governance Index dataset: Aggregate governance indicators 1996 – 2018. <http://info.worldbank.org/governance/wgi/> (hämtad 18.5.2021).

APPENDIX

Tabell A. Medelvärde av BTI:s statsskap (fråga 1.1, 1.2, 1.4)

Land	2008	2010	2012	Medelvärde
Algeriet	20	22	22	21,33
Bahrain	26	24	24	24,66
Egypten	24	22	22	22,66
Förenade Arabemiraten	24	26	25	25
Irak	8	11	13	10,66
Iran	22	22	23	22,33
Jemen	17	19	15	17
Jordanien	20	22	20	20,66
Kuwait	24	26	26	25,33
Libanon	18	19	18	18,33
Libyen	23	23	23	23
Marocko	23	21	21	21,66
Oman	25	27	27	26,33
Qatar	27	27	27	27
Saudi Arabien	21	22	21	21,33
Syrien	21	21	21	21
Tunisien	28	24	24	25,33

Källa: BTI 2006 – 2020 scores

Tabell B. Medelvärde av administrativ effektivitet 2000 – 2010

Land	2000	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	Medel
Algeriet	-0,96	-0,6	-0,61	-0,57	-0,47	-0,47	-0,57	-0,63	-0,58	-0,48	-0,594
Bahrain	0,59	0,55	0,48	0,55	0,4	0,4	0,41	0,39	0,48	0,46	0,471
Egypten	-0,22	-0,41	-0,34	-0,27	-0,42	-0,51	-0,39	-0,37	-0,28	-0,37	-0,358
Förenade Arabemiraten	0,79	0,85	0,58	0,7	0,71	0,94	0,92	0,88	0,99	0,9	0,826
Irak	-1,98	-1,95	-1,7	-1,59	-1,63	-1,72	-1,57	-1,24	-1,18	-1,2	-1,576
Iran	-0,49	-0,54	-0,47	-0,44	-0,62	-0,53	-0,61	-0,64	-0,55	-0,48	-0,537
Jemen	-0,78	-0,81	-0,73	-0,91	-0,91	-0,9	-0,87	-0,88	-1,07	-1,02	-0,888
Jordanien	-0,02	0,11	0,21	0,06	0,03	0,2	0,23	0,23	0,24	0,1	0,139
Kuwait	-0,08	0,11	0,12	0,1	0,17	0,29	0,1	-0,01	0,2	0,17	0,117
Libanon	-0,19	-0,29	-0,21	-0,26	-0,19	-0,26	-0,33	-0,42	-0,47	-0,28	-0,290
Libyen	-1,09	-1	-0,88	-0,85	-1,04	-1,06	-1,22	-1,18	-1,09	-1,1	-1,051
Marocko	-0,07	-0,15	-0,14	-0,13	-0,28	-0,16	-0,17	-0,18	-0,14	-0,1	-0,152
Oman	0,32	0,39	0,5	0,48	0,33	0,31	0,34	0,42	0,38	0,38	0,385
Qatar	0,45	0,5	0,5	0,53	0,4	0,58	0,44	0,6	0,97	0,85	0,582
Saudi Arabien	-0,22	-0,3	-0,3	-0,36	-0,37	-0,17	-0,12	-0,09	-0,1	-0,01	-0,204
Syrien	-0,96	-0,88	-1,09	-1,04	-1,14	-0,92	-0,81	-0,66	-0,6	-0,61	-0,871
Tunisien	0,5	0,58	0,51	0,44	0,38	0,64	0,47	0,31	0,38	0,22	0,443

Källa: Government effectiveness (estimate). World Governance Index dataset: Aggregate governance indicators 1996 – 2018.